

KUN NATO POLITISOITUI: TURVALLISUUSPOLIITTINEN KAMPPAILU SUOMEN NATO-JÄSENYYYDESTÄ

Eerik Kivilahti
Maisterintutkielma
Politiikan tutkimus
Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2023

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Tekijä Eerik Kivilahti	
Työn nimi Kun Nato politisoitui: turvallisuuspoliittinen kamppailu Suomen Nato-jäsenyydestä	
Oppiaine Politiikan tutkimus	Työn laji Maisterintutkielma
Aika Kevät 2023	Sivumäärä 111

Tiivistelmä

Tässä tutkielmassa tarkastellaan suomalaista Nato-keskustelua näkökulmasta, jossa turvallisuuspoliittinen toiminta ymmärretään politiikan toiminta- ja kamppailuperspektiivistä lähtien. Lähtökohtana on, että poliittisten toimijoiden Nato-argumentaatio/-retoriikka on ymmärrettävissä sellaiseksi performatiiviseksi toiminnaksi, jossa kieltä ja käsitteitä käytetään pääasiallisena resurssina niiden poliittisten kamppailujen yhteydessä, joissa tavoitellaan valta-osuuksia. Tällöin keskeiseksi tutkimusta ohjaavaksi kysymykseksi nousee se, että miten turvallisuuspoliittinen argumentaatio yleisesti ja suomalainen Nato-argumentaatio erityisesti voidaan ymmärtää poliittisesti toimimisena. Tähän tutkimuskysymykseen vastatakseni kehitän tutkielmassani uuden teoreettisen turvallisuuspolitiikkatypologian, joka mahdollistaa ulko- ja turvallisuuspoliittisen toiminnan, kuten tässä tapauksessa suomalaisen Nato-argumentaation, empiirisen analyysin teoreettis-käsitteellisesti uudella mutta mielekkäällä tavalla. Ja koska tarkastelun keskiöön nousee argumentaatio, luontevin metodinen valinta argumentaation kamppailu-ulottuvuuden esiin lukemisen kannalta on sellainen retorinen analyysi, joka kiinnittää Perelmanilaisittain (1958, 1977) huomiota sekä argumentin muotoon että sen (asia)sisältöön. Tutkimusmenetelmäni ja teoriani sitoutuvat yleisemmin sosiaalisen konstruktionismin taustatoetuksiin, joiden mukaan sosiaalinen todellisuutemme rakentuu kielellisessä ja sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Aineisto koostuu julkisessa keskustelussa esitetystä Nato-argumentaatiosta/-retoriikasta. Tutkielman kohteena on ensi sijassa akateeminen, tarkemmin valtiotieteellinen yhteisö ja yleisö, mutta aiheen yhteiskunnallisen merkityksellisyiden vuoksi se soveltuu hyvin myös laajemmalle yleisölle.

Työn tarkoituksena on tältä pohjalta esittää, millä tavalla Nato on politisoitunut Suomessa vuodesta 2014 lähtien. Näin pyritään samalla avaamaan Nato-keskustelun ympärillä pyörivien käsitteiden sisältöä sekä sitä tapaa, joilla niitä käytetään julkisessa keskustelussa. Niinpä työtä voi pitää monivivahteisen Nato-keskustelun yleistajuistajana, mikä onkin työn kenties keskeisin yhteiskunnallinen merkitys. Kerron muun muassa, miksi Natoa kutsutaan sekä sotilaalliseksi- että poliittiseksi liitoksi ja että mitä se, kumman näistä valitsee, oikein tarkoittaa sen kannalta, miten Nato tulee ilmiönä ymmärretyksi. Kerron niin ikään, että mistä tapa, jolla tietyt toimijat ja toimiryhmät puhuvat Natosta, oikein kumpuaa. Miksi tietyt puolueet tai yksittäiset toimijat puhuvat Natosta niin kuin puhuvat ja miksi heidän retoriikkansa on sellaista kuin se on? Miten tai miksi ennen kansallista Nato-päätöstämme tietyt toimijat ajoivat Nato-jäsenyyttä ja toiset vastustivat sitä? Vastattuumme näihin kysymyksiin ymmärrämme, kuinka epäpoliittisoitunut Natosta tuli helmikuun 24 päivän jälkeen, kun Venäjä laajensi sotaansa Ukrainassa ja käänsi suomalaisten päät yhdessä yössä Naton kannattajiksi. Tarkastelu antaa paitsi historiallisen kontekstin sille, mitä nyt on tapahtumassa, myös osviittaa siitä, mitä tuleman pitää: mikä on Nato-Suomen identiteetti ja rooli? Se asettaa erilaisten toimijaryhmien äkkinäiset Natoa koskevat mielipiteenmuutokset perspektiiviin, ja tuo ilmi, kuinka konsensuaalinen Nato-liitymispäätöksemme oikein on verrattuna tuota päätöstä edeltävään debattiin ja poliittiseen kamppailuun.

Tutkimustuloksien kannalta voidaan sanoa, että työllä on sekä teoreettista että empiiristä antia alan tutkimukselle. Tästä annista voidaan mainita seuraavat keskeisimmät asiat: 1) politiikan aspektiteorian toimintakäsitteen sisältämien politisointi- ja politikointiulottuvuuksien keskinäisen suhteen jäsentely toisiaan kronologisesti edeltäviksi ja operatiivisesti toisiaan tukeviksi käsitteiksi; 2) geopolitiittisen kamppailututkimuksen täydennys kehittämällä geopolitisoinnin käsite; 3) sekä Nato-argumentaatioryhmien että niiden käyttämien käsitteiden ja argumenttien empiirinen ja historiallinen jäsenyys, itse tekninen argumentaatio- ja retoriikka-analyysi sekä kokonaisvaltainen suomalaisen Nato-keskustelun yleistajuistaminen ja kaikkinaisen setviminen; 4) sosiologisen tai strukturalistisen turvallisuustutkimuksen sekä geopolitiittisen kamppailututkimuksen inspiroimana luotu rakenteen ja toimijan vuorovaikutusta vaaliva tutkimusstrateginen peruslähtökohta; ja 5) turvallistamisteoriaan kohdistuvan originellin kritiikin kehittäminen. Kaikki nämä tutkimustulokset pohjautuvat ja kiteytyvät viime kädessä kehittämäni turvallisuuspolitiikkatypologiaan. Työni rajoitteista voidaan puolestaan mainita mm. Nato-keskustelun avainkäsitteiden käsitteellisen muutoksen pinnallinen analyysi, ts. rajoittuneisuus sen dynamiikan erittelyssä, jonka seurauksena toimijat muuttavat kielellistä rakennetta sisältäpäin.

Asiasanat: Turvallisuuspolitiikka, ulkopoliitiikka, politiikan teoria, retoriikka, Nato, diskurssi, argumentaatio, politiikka, pienvaltiorealismi, globalismi, puolustuspolitiikka, euroatlantismi, sosiaalinen konstruktionismi, kielenkäyttö, käsitteet, ystävän ja vihollisen erottelu, turvallisuus, politisoituminen, politikointi, polity, policy, sotilaallinen liittoutumattomuus, Nato-optio, geopolitiikka, politiikan tutkimus, valtio-oppi, Venäjä, Ukraina, Yhdysvallat, turvatakuu, artikla 5, artikla 42.7, Suomi, jälkistrukturalismi, strukturalismi, turvallistaminen, puheteko, sotilasliitto.

Säilytyspaikka: Jyväskylän yliopisto

Muita tietoja: ohjaaja: Ojakangas, Mika.

TAULUKOT

TAULUKKO 1	Politiikan käsitteen neljä ulottuvuutta.	10
TAULUKKO 2	Turvallisuuspolitiikkatypologia.	26
TAULUKKO 3	Turvallisuuspolitisointi- ja turvallisuuspoliittiopeeraatit turvallisuuspolityjen mukaisesti jäsennehtynä.	88

SISÄLLYS

1	JOHDANTO: NATON POLITISOITUMINEN	1
2	TEORIA	6
2.1	Politiikkaa on kaikkialla: politiikan aspektiteoria.....	6
2.2	Turvallistamisteorian ja jälkistrukturalistisen turvallisuustutkimuksen kriittistä kamppailututkimukseen	12
2.2.1	Turvallistamisteorian yksipuolinen politiikkakäsitys.....	12
2.2.2	Diskurssi rakennetta ja toimijaa jäsentävänä kategoriana	16
2.2.3	Rakenteen ja toimijan yhdistämisestä: retoriikka ja diskurssi.....	18
2.3	Turvallisuuspolitiikan kamppailutypologia Nato-argumentaation jäsentäjänä.....	21
2.4	Euroatlantistit, globalistit ja pienvaltiorealistit Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan (diskursiivisina) traditioina	27
3	MENETELMÄ JA AINEISTO	37
3.1	Aineiston esittely ja rajaukselliset perusteet	37
3.2	Menetelmän esittely ja perustelu: Retoriikka.....	40
4	RETORIIKKA-ANALYYSI.....	42
4.1	Liittoutujat.....	42
4.1.1	Lissabonin sopimus ja yhteisvastuu legalistis-institutionaalisesti tulkittuna	42
4.1.2	Liittoutumattomuuspolitiikan suomettuneisuus	46
4.1.3	Läntinen identiteetti ja arvot.....	50
4.2	Liittoutumattomat.....	53
4.2.1	Nato USA:n suurvaltapolitiikan jatkeena eli USA maailmanpoliisina	54
4.2.2	Itsemääräämisoikeus ulko-, turvallisuus- ja puolustuspolitiikassa.....	59
4.2.3	Nato-jäsenyys konfliktiin vetävänä voimana	60
4.2.4	Media, Nato-selvitys sekä Venäjä-raportti Nato-jäsenyyden viidensinä kolonnina	63
4.3	Normativistit	65
4.3.1	Nato menneen maailman jäänteinä.....	66
4.3.2	”Näkymiä paremmasta maailmasta ja paremmasta Suomesta”: visioiden turvallisuuspolitiikka.....	67
4.4	Neutraalit.....	71
4.4.1	Nato-optio ja Naton avoimet ovet sekä pelotteena että oikeutena	72
4.4.2	Ulko- ja turvallisuuspolitiikan ”pitkä linja” (inho)realismina.....	74
4.4.3	Ulko- ja turvallisuuspolitiikan ”pitkä linja” viisautena ja dialogina: pilari- tai verkostomalli neutraalina ’välimallina’	76
4.4.4	Koontia: käsitteellinen muutos.....	78

5	SYNTEESI, TULOKSET JA DISKUSSIO	80
5.1	Synteesiä analyysistä: empiria turvallisuuspolitiikkatypologian valossa	80
5.1.1	Liittoutujat: liittoutumattomuus on poliittinen ongelma	80
5.1.2	Liittoutumattomat: sotilaallinen liittoutuminen on poliittinen ongelma ...	83
5.1.3	Normativistit: Nato-kysymyksenasettelu on ongelmallinen	85
5.1.4	Neutraalit: mustavalkoinen joko-tai -muotoinen Nato-kanta on ongelmallinen	87
5.2	Tulokset ja diskussio	88
5.2.1	Interventioni anti tutkimusalan keskusteluun.....	90
5.2.2	Interventioni anti yhteiskuntaelämällemme yleisemmin sekä Nato- keskustelun tulevaisuus	96
	TUTKIMUSKIRJALLISUUS JA -AINEISTO	100

1. JOHDANTO: NATON POLITISOITUMINEN

Aikaisin perjantaiamuna 28. helmikuuta 2014 Krimillä Simferopolin kansainvälisen lentokentän eteen ilmestyy viitisenkymmentä aseistettua miestä vihreissä, tunnuksettomissa univormuissa. Silminnäkijöiden mukaan miehet saapuvat kolmella venäläisellä Kamaz-merkkisellä armeijan kuorma-autolla, joista puuttuvat rekisterikilvet. Miehet saattavat kuulua siihen samaan tuntemattomaan ryhmään, joka edellisenä päivänä on vallannut Krimin parlamenttitalon ja hallitusrakennuksen. Valtauksen jälkeen vihreäunivormuiset ovat nostaneet parlamentin katolle Venäjän lipun. Samana päivänä ilmoitetaan, että Krimin hallitus on erotettu. Uudeksi pääministeriksi on nostettu Sergei Aksjonov, marginaalisen venäläismielisen puolueen johtaja. (Kniivilä 2015, 7.)

Marraskuussa 2013, juuri ennen Krimin invaasiota, Ukrainan hallitus hylkäsi EU:n ja Ukrainan välistä integraatiota syventävän assosiaatiosopimuksen osittain Venäjän painostuksesta (Remy 2015, 260–62; Sakwa 2016, 94–95, 124–25). Tämä lietsoi presidentin- ja hallituksen vastaista mielialaa, mikä konkretisoitui länsi- ja kansallismielisten ukrainalaisten suurina mielenosoituksina Itsenäisyyden aukiolla Kioassa. Kun hallitus vastasi mielenosoituksiin väkivallalla ja ylimitoitetuksi katsotuilla lainsäädännöllisillä toimilla, seuraus oli, että levottomuudet eskaloituivat paitsi niin, että ne levisivät maan keski- ja länsiosiin myös niin, että mielenosoittajat turvautuivat yhä enemmän voimakeinoihin (Remy 2015, 264; Sakwa 2016, 128–134). Lopulta presidentti Viktor Janukovyts menetti tukensa maan parlamentissa paeten 21. helmikuuta 2014 Venäjälle, jolloin maan oppositio nousi valtaan. Vastavedoksi Venäjä valtasi Krimin niemimaan helmikuun loppupuolella ja liitti sen virallisesti itseensä saman vuoden maaliskuussa. Lisäksi se aloitti Donetskin ja Luhanskin alueilla sodan Ukrainan hallitusta vastaan tukemalla alueiden venäläismielisiä separatisteja ja kapinallisia käyttäen osittain omia joukkoja, aseita ja muita resursseja tavoitteidensa saavuttamiseksi (Remy 2015, 266–271; Sakwa 2016, 156–59, 216–227)¹.

Kevättalven 2014 tapahtumat Krimillä ja sitä seurannut, edelleen käynnissä oleva Itä-Ukrainan sota, joka puolestaan eskaloitui helmikuussa 2022 täysimittaiseksi sodaksi, osoittivat, että Venäjä on valmis käyttämään voimaa lähialueillaan silloin, kun se niin parhaaksi katsoo. Niille, jotka toivoivat uuden, läntisiin liberalistisiin arvoihin sitoutuneen demokraattisen Venäjän nousevan Neuvostoliiton raunioista kylmän sodan tullessa päätökseensä, vuoden 2014 tapahtumat toimivat eräänlaisena konkreettisena antiteesinä väitteille siitä, että historia on tullut päätökseensä ja että tämän ilmauksena läntinen liberaali demokratia yleistyy ihmiskunnan viimeisimmäksi hallintomuodoksi (Fukuyama 1989, 4). Sen enempää historian loppu kuin läntinen liberaali demokratia eivät näytä teeseinä vakuuttaneen niitä revisionistisia tahoja, jotka todistavat toiminnallaan toista: liberaali demokratia ja näihin sitoutunut sääntöpohjainen maailmanjärjestelmä on uusien haasteiden edessä.

Venäjän Krimin annektointi ja Itä-Ukrainan separatisti- tai kapinallisjoukkojen tukeminen muuttivat tapaa, jolla läntiset ulko- ja turvallisuuspolitiikan toimijat arvioivat kansainvälispoliittisen tilan laadullista luonnetta ja sen muutosta: empiiriset muutokset näyttivät puoltavan realistista

¹ Tosin Sakwa (2016, 222–227) korostaa, että on kiistanalaista, missä määrin Venäjä tuki Itä-Ukrainan separatistisia tai venäläismielisiä ryhmittymiä ja kritisoi tämän pohjalta ”Kiovan hallintoa”, ”länttä” ja ”Kiovan länsimaisia tukijoita” tämän tuen määrän liioittelusta (ibid.). Hänkin kuitenkin myöntää, että ”[Venäjän ja Ukrainan välisen] rajan yli tulvi vapaaehtoisia” (ibid., 222), että ”sotakalustoa siirtyi [Venäjän ja Ukrainan välisen] rajan yli jonkin verran” (ibid., 226–27) ja että Venäjä toi Ukrainaan ”vapaaehtoisia” laskuvarjojoukkoja elokuussa 2014 jo aiemmin Ukrainaan soluttamiensa vakinaisen armeijan joukkojen lisäksi (ibid., 224–25).

arviota, jonka mukaan valtioiden välinen anarkia, siis vahvimman laki, on jälleen valtioiden välistä tilaa ja todellisuutta olemuksellisesti leimaava piirre. Euroopan turvallisuusympäristö on siis muuttunut epävakampaan ja vaikeasti ennakoitavampaan suuntaan, vieläpä niin, että muutoksen arvellaan olevan luonteeltaan pitkäkestoista, kuten hallituksen ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko (2020, 18) asian muotoilee. On jopa tulkittu, että Krimin annektointi ja Itä-Ukrainan sota ei tarkoita Suomen kannalta ainoastaan abstraktien turvallisuusperiaatteiden rikkoutumista, vaan ”perustavaa laatua olevaa haastetta Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan keskeisille tavoitteille ja toimintatavoille” (Haukkala & Vaahtoranta 2016, 65). Asiaa ei millänsäkään lievitä se tosiseikka, että Venäjä esitti joulun alla 2021 vaateensa sellaisista turvatakeista, joiden mukaan Naton ei tulisi vastaisuudessa laajeta itään päin (Venäjän ulkoasiainministeriö 2021). Nämä analyysit ja havainnot johdattelivat Suomessakin refleктоimaan maamme ulko- ja turvallisuuspoliittista asemaa: onko olemassa vaara, että Suomi kokee saman kohtalon kuin Ukraina? Koska Ukraina ei ole Nato-maa ja koska Venäjä ei ole koskaan projisoinut sotilaallista voimaa Nato-maahan, erääksi keskeisimmäksi ulko- ja turvallisuuspoliittiseksi kiistakysymykseksi onkin viime vuosina noussut kysymys siitä, tulisiko Suomen liittyä Natoon vai ei. Nato-jäsenyysskeskustelu siis jokseenkin tiuhentui Krimin valtauksen ja Itä-Ukrainan sodan jälkimainingeissa; argumentteja puolesta ja vastaan esitettiin monelta suunnalta. Aivan ennäkemättömän mittaluokan keskustelu sai, kun Venäjä aloitti helmikuussa 2022 täysimittaisen Ukrainaan kohdistuvan laittoman hyökkäyssotansa. Seuraus oli, että Suomi päätti hakea Nato-jäsenyyttä toukokuussa 2022.

Tässä tutkielmassa tarkastelen suomalaista Nato-keskustelua näkökulmasta, jossa ymmärrän turvallisuuspoliittisen toiminnan politiikan toiminta- ja kamppailuperspektiivistä lähtien. Lähtökohtani on, että poliittisten toimijoiden Nato-argumentaatio/-retoriikka on ymmärrettävissä sellaiseksi performatiiviseksi toiminnaksi, jossa kieltä ja käsitteitä käytetään pääasiallisena resurssina niiden poliittisten kamppailujen yhteydessä, joissa tavoitellaan valtaosuuksia. Tällöin keskeiseksi tutkimusta ohjaavaksi kysymykseksi nousee se, että *miten turvallisuuspoliittinen argumentaatio yleisesti ja suomalainen Nato-argumentaatio erityisesti voidaan ymmärtää poliittisesti toimimisena*. Tai sama asia toisin muotoiltuna: *mikä osuus käsitteestä ’turvallisuuspolitiikka’ on erityisen poliittista tai mikä tarkalleen ottaen tekee turvallisuuspolitiikasta poliittista ja miten tämä näkyy suomalaisessa Nato-argumentaatioissa/-retoriikassa?* Tähän kysymykseen vastatakseni kehitän tutkielmassani uuden teoreettisen turvallisuuspolitiikkatypologian, joka mahdollistaa ulko- ja turvallisuuspoliittisen toiminnan, kuten tässä tapauksessa suomalaisen Nato-argumentaation, empiirisen analyysin teoreettis-käsitteellisesti uudella mutta mielekkäällä tavalla. Ja koska tarkastelun keskiöön nousee argumentaatio, luontevin metodinen valinta argumentaation kamppailu-ulottuvuuden esiin lukemisen kannalta on sellainen retorinen analyysi, joka kiinnittää Perelmanilaisittain (1958, 1977) huomiota sekä argumentin muotoon että sen (asia)sisältöön.

Tämän pohjalta voidaan esittää myös tulkinta siitä, miten Nato on politisoitunut Suomessa vuodesta 2014 eteenpäin. Näin pyrin samalla avaamaan Nato-keskustelun ympärillä pyörivien käsitteiden sisältöä sekä sitä tapaa, joilla niitä käytetään julkisessa keskustelussa. Siten työtäni voi pitää monivivahteisen Nato-keskustelun yleistajuistajana, mikä onkin työni kenties keskeisin yhteiskunnallinen merkitys. Kerron muun muassa, miksi Natoa kutsutaan sekä sotilaalliseksi- että poliittiseksi liitoksi ja että mitä se, kumman näistä valitsee, oikein tarkoittaa sen kannalta, miten Nato tulee ilmiönä ymmärretyksi. Kerron niin ikään, että mistä tapa, jolla tietyt toimijat ja toimiryhmät puhuvat Natosta, oikein kumpuaa. Miksi tietyt puolueet tai yksittäiset toimijat puhuvat Natosta niin kuin puhuvat ja miksi heidän retoriikkansa on sellaista kuin se on? Millä tavoin Natosta ylipäänsä puhuttiin

ja miksi Natosta puhuttiin juuri sillä tavalla kuin siitä puhuttiin? Miten tai miksi ennen kansallista Nato-päätöstämme tietyt toimijat ajoivat Nato-jäsenyyttä ja toiset vastustivat sitä? Vastattuamme näihin kysymyksiin ymmärrämme, kuinka totaalisen epäpolitisoitunut Natosta tuli helmikuun 24 päivän jälkeen, kun Venäjä laajensi sotaansa Ukrainassa ja käänsi suomalaisten päät yhdessä yössä Naton kannattajiksi. Tarkasteluni antaa paitsi historiallisen kontekstin sille, mitä nyt on tapahtumassa, myös osviittaa siitä, mitä tuleman pitää: mikä on Nato-Suomen identiteetti ja rooli? Se asettaa erilaisten toimijaryhmien äkkinäiset Natoa koskevat mielipiteenmuutokset perspektiiviin, ja tuo ilmi, kuinka konsensuaalinen myönteinen Nato-päätös oikein on verrattuna tuota päätöstä edeltävään debattiin ja kielellis-argumentatiiviseen kamppailuun.

Erityisen tärkeä tällainen yleistajuistava esitys Natosta sekä sitä koskevasta kotimaisesta debatista on aikana, jolloin Suomi on Nato-jäsenyyden kynnyksellä tehtyään liittoutumista koskevan myönteisen päätöksen. Jos ymmärrämme, kuinka Natoon on suhtauduttu liittymistä edeltävänä aikana, ymmärrämme kenties paremmin, kuinka Natoon tullaan suhtautumaan silloin, kun olemme jäseniä ja osa liittokuntaa. Näin ollen tutkimukseni on sikäli historiallinen, että se keskittyy pääosiltaan aikaan ennen Ukrainan sodan helmikuista eskalaatiota. Siten se toimii vertailevana referenssi-kohteena suhteessa siihen kamppailuun – tai paremminkin kamppailun puutteeseen, sillä niin konsensuaalisissa oloissa Suomi Nato-päätöksensä teki – ja keskusteluun, joka käytiin Suomen Nato-jäsenyydestä keväällä 2022 pian Venäjän laajennettua raukkamaista hyökkäyssotaansa Ukrainassa. Käytettyä retoriikkaa ja mahdollisia diskursiivisia muutoksia voidaan siis jatkotutkimuksen voimin suhteuttaa tutkielmani empiirisiin tuloksiin, jotta nähdään, mikä kaikki muuttui ja miten.

Siitä huolimatta – tai oikeastaan juuri sen vuoksi – että tarkastelen gradussani Nato-argumentaatiota, en tule enkä pyri tarjoamaan sellaista Ainoa Oikeaa Totuutta, jonka nojalla lukija voisi suoraan päätellä, oliko päätös liittyä Natoon oikea vai ei. Sen sijaan tarjoan tietoa, jonka myötä lukija voi havaita esitettyjen argumenttien poliittisen luonteen, sen, kuinka niiden avulla toimitaan poliittisesti käyttämällä kieltä resurssina valtaosuuksien tavoittelun jatkuvassa prosessissa. Tästä näkökulmasta Nato-argumentit eivät ole objektiivisia faktoja (vaikka ne sellaisiksi on kenties pyritty retorisesti naamioimaan), jotka suvereenisti tai aukottomasti kertovat, kuinka maailma makaa, vaan sosiaalis-kielellisiä konstruktioita, jotka pyrkivät kertomaan mahdollisimman uskottavasti, kuinka maailma *näyttäisi* makaavan. Ja näin toimiessaan ne tulevatkin kenties niin tekemään – muodostumaan sellaisiksi totuuksiksi, jotka ovat totta sosiaalisen todellisuuden tasolla silloin, kun yleisö tai vastaanottaja hyväksyy argumentit tai ottaa ne annettuna².

Pyrin siis tarjoamaan sellaista tietoa, joka saattaa auttaa lukijaa välillisesti punnitsemaan sitä, mitä Nato-kantaa (mukaan luettuna kansallinen myönteinen Nato-päätöksemme) hän pitää uskottavimpana tai itselleen sopivampana *silloinkin*, kun niiden kamppailu-ulottuvuus on tulkittu auki. Tämä tapahtuu avaamalla argumenttien poliittisuus, siis niiden valtaosuuksia tavoitteleva perusluonne. Vain tällöin lukija voi aidosti ymmärtää valitsemansa kannan eli argumentin roolin, paikan ja merkityksen poliittisen valtakamppailun kentällä. Silloin hän ymmärtää, mihin argumentti pyrkii vastaamaan: mitä se pyrkii osoittamaan, millä perustein, mihin tähdäten, keiden intressiä ajaen, toisin sanoen minkälaista toista argumenttia vastaan poleemisesti asettuen. Näin hän myös ymmärtää, minkälaiseen käsitteelliseen ja diskursiiviseen kokonaisuuteen argumentti kuuluu. Tällöin argumenttien asiasisältö ja muoto näyttäytyvät aiempaa selkeämmässä, helpommin lähestyttävämmässä ja ymmärrettävämmässä muodossa, sillä onhan argumentti asetettu jollekin jatkumolle; se tulee selitetyksi

² Vrt. Paasikiven maantieteen rautainen laki osana kylmän sodan ulko- ja turvallisuuspoliittista doktriinia.

aiemmista valinnoista tai tapahtumista käsin. Usein onkin jopa niin, että toimijat pitävät tiettyä Nato-argumenttia uskottavana juuri siksi, että sen takana on niin voimakas historiallisten kokemusten, tunteuksien ja käsitysten varanto.

Kun sitten lukija tai yleisö hahmottaa, millaisin keinoin, menetelmin tai tavoin poliittinen toimija tavoittelee vallan monopolia turvallisuuspolitiikan käytännön³ suhteen toimimalla ja tekemällä asioita poliittisesti, tämä kykenee arvioimaan Nato-argumentteja ei niinkään objektiivisina tai deskriptiivisinä kuvauksina todellisuudesta, vaan poleemisina, valtaa tavoittelevina suostuttelevina puheenvuoroina, jotka painottavat tiettyjä аспектеja toisten аспектеien kustannuksella ja jotka ovat ymmärrettävissä vain kulloinkin meneillään olevaan poliittiseen kiistaan tai kamppailuun suhteutettuna.

Erityisen merkityksellistä tämä on Suomen myönteisen Nato-päätöksen jälkikäteisarvioinnin tai -reflektion kannalta. Koska Nato-argumentteja on viljelty paljolti julkisuudessa, on syytä olettaa, että niillä on ollut omat perlokutiiviset vaikutuksensa yleisöön. Siksi on perusteltua tarkastella, millä tavoin ja mekanismein nämä argumentit ovat luoneet Nato-jäsenyyshakemusta puolustavaa tai vastustavaa turvallisuuspoliittista kuvastoa, käsitteistöä ja narratiiveja. Nimittäin vähemmän yllättäen sillä, miten yksilö asiat ymmärtää (Nato on hyvä tai huono asia tai ei kumpaakaan), on usein seurauksia sille, miten hän toimii (vastustan tai kannatan Natoa tai en ota kantaa, vastustanko vai kannatanko). Ja sikäli kuin yksilö ymmärtää maailmansa sosiaalisesti niin, että totta tai oikein on se, mikä kollektiivisesti tai yhteisöllisesti sovitaan olevan totta tai oikein, toimija, joka on taitava luomaan uskottavalta vaikuttavia sosiaalis-kielellisiä⁴ kuvauksia maailmasta, on vahvoilla poliittisessa kamppailussa. Näin sosiaaliset käsitykset siitä, tuleeko Natoon liittyä vai ei, ovat olleet osaltaan ratkaisemassa niinkin tärkeitä päätöksiä kuin Suomen sotilaallinen liittoutuminen – päätöksiä, joilla voi olla merkittäviä seurauksia jopa miljoonien ihmisten elämään. Näistä lähtökohdista käsin tarkasteltuna on kai tavoiteltavaa, että mahdollisimman useilla niistä, jotka ovat vaikuttaneet Suomen Nato-päätökseen, eli viime kädessä Suomen kansaisilla, on jonkinlaisia eväitä arvioida Nato-argumentteja niiden perusluonteesta käsin – siitä poliittisesta perusluonteesta, joka mahdollistaa niiden käytön osana sellaista kielellistä kamppailua, jossa tavoitellaan valtaosuuksia, joiden hallitsija viime kädessä määrittelee Suomen turvallisuuspoliittista sijaintia tai asemaa maailmassa.

Vaikka edellä sanotulla tavalla korostan yleisö-puhuja -suhdetta, viitaten jopa Austini-laiseen (1975) puheaktiteoreettiseen käsitteistöön, en ole niinkään kiinnostunut tuon suhteen erittelystä kuin sen kamppailudynamiikan analyysistä, joka Nato-keskustelua on pyörittänyt. Poliitiikan kamppailututkimuksen näkökulmasta yleisö- ja puhujasuhteiden yksityiskohtainen tai formaali analyysi on toissijaista suhteessa toimijoiden retorisuus- tai retoriikka-analyysiin, koska jälkimmäinen tavoittaa toimijoiden välisen vuorovaikutuksen ja sen nyanssipitoisuuden sekä intentionaalisuuden ensin mainittua tehokkaammin, kuten aion tässä työssä osoittaa. Tältä pohjalta esitän työssäni teoreettis-metodologista kritiikkiä muutamille sellaisille tutkimussuuntauksille tai -strategioille, jotka

³ Turvallisuuspolitiikan käytännöllä viitataan laveasti Suomen turvallisuuspoliittisiin linjauksiin (policy), kuten uskottava kansallinen puolustus. Voidaan ajatella, että lukuisat eri intressi- ja toimijaryhmät pyrkivät vaikuttamaan näihin linjauksiin omista lähtökohdistaan käsin. Juuri tämän dynamiikan esittely ja setviminen on työni keskeinen tavoite.

⁴ Näin käsitteet ”sosiaalinen todellisuus” ja ”kielellinen todellisuus” ovat kaikista keskeisimpiä metatason ontologis-epistemologisia käsitteitä tutkielmassani. Poliitiikka liittyy tähän kokonaisuuteen siten, että katson kielen olevan politiikanteon keskeisin väline ja poliittisen toiminnan keskeisin muoto niin kauan, kun oletetaan, että väkivaltaa tai sen käyttöä ei katsota politiikanteon välineeksi tai tavaksi. Tästä lähtökohdasta tarkasteltuna poliittista todellisuutta voidaan muuttaa vain poliittisella kielenkäytöllä. Näin myös turvallisuuspoliittinen todellisuus muuttuu kielenkäytön myötä. Eräs työni alatavoitteista on juuri tämän muutoksen dynamiikan erittely.

eivät nähdäkseni tavoita kylliksi tuota turvallisuuspoliittisen toiminnan kamppailuluonnetta. Tämän kritiikin pohjalta muodostan paitsi aiempaan tutkimukseen nojautuen, myös sitä kehittämällä sellaisen teoreettisen käsitteistön tai typologian, jolla väitän tavoittavani Nato-keskusteluun liittyvän turvallisuuspoliittisen kamppailulogiikan selvästi nyanssipitoisemmin kuin kritikoimani suuntaukset. Typologiani on myös sikäli käyttökelpoinen, että sitä voidaan tietyin varauksin soveltaa Nato-teeman lisäksi myös muissa sellaisissa aihealueissa, teemoissa tai konteksteissa, jotka koskettelevat turvallisuuspolitiikkaa käsittäen turvallisuuspolitiikan nimenomaan politiikkana, joka pyrkii säilyttämään, edistämään tai parantamaan jonkin poliittisen entiteetin, kuten valtion, olemassaoloa sekä sen edellytyksiä.

Näin tutkielmani tavoitteena ei siis ole sen enempää Nato-argumenttien mahdollisimman kattava erittely, niiden muotoilu, kategorisointi, asiiasällön pätevyyden arviointi kuin retoristen ulottuvuuksienkaan tarkastelu sinänsä, vaan turvallisuuspoliittisen kamppailun tuominen keskiöön ja nähtävälle niin, että sitä voidaan empiirisesti tarkastella muotoilemani teoreettisen typologian kautta ja avulla. Kuten todettua, tarkoituksena on siis kertoa, kuinka Natolla on tehty politiikkaa jokapäiväisessä mediakierrossa ja arjen politiikassa. Kenties opimme samalla jotain uutta siitä, mistä turvallisuuspolitiikassa erityisesti ja politiikassa yleisesti oikein on kyse. Kaikki tavassa, jolla käsittelen aineistoani, palvelee näitä tarkoituksia. Niinpä Nato-argumenttien retorisia ulottuvuuksia tarkastellaan vain siksi, että ne kertovat jotain siitä, mitä toimijat tavoittelevat, miksi ja miten he tämän tekevät, keitä samalla vastustaen ja keitä puolustaen, minkälaisia intressejä ajaen ja mitä yleisöjä silmällä pitäen, mitä aspekteja korostaen ja mitä unohtaen, eikä siksi, että haluttaisiin ainoastaan tietää, mitä retorisia keinoja Nato-retoriikat hyödyntävät. Näin retoriikalla ymmärretään olevan jokin syvempi merkitys, jokin diskursiivinen rakenne, johon retoriikka kiinnittyy ja josta se ammentaa. Näistä askelmerkeistä lähtien siis muotoutuu tutkimuskysymykseni, jonka jo yllä esitin. Mutta – poliittisesti toimiminen. Mitä se oikein on? Lähdän siitä liikkeelle. Vielä sitä ennen kuitenkin muutama sana työn rakenteesta.

Kun olen tehnyt selkoa poliittisesti toimimisen käsitteestä, siirryn aiempaa tutkimusta sekä sen katvealueita kartoittaen kohti typologian formaalia muotoilua. Tämän jälkeen – juuri ennen aineiston ja menetelmän tarkempaa esittelyä – esittelen ne diskursiiviset rakenteet, joiden puitteissa katson Nato-retoriikan/-argumentaation elävän, kehittyvän ja muuttuvan. Näistä aineksista siis koostuu työn kakkosluku. Kolmas luku on puolestaan analyysiluku, johon empiirinen materiaali on tullut toisessa luvussa julkilausutun tulkintavälineistön evästämänä. Viimeisessä eli päättävässä luvussa luon kokoavan synteessin, joka punoo yhteen kaiken siihen mennessä sanotun tiivistäen sen taulukkomuotoon (taulukko 3). Tämän synteessin valossa sitten arvioin sen antia sekä teoreettisessa että empiirisessä mielessä. Arvioin myös sen ja muiden tulosteni valossa lopuksi sitä, kuinka suomalaisen Nato-argumentaation/-retoriikan voi odottaa kehittyvän jatkossa.

2. TEORIA

2.1 Poliitikkaa on kaikkialla: politiikan aspektiteoria⁵

Mitä on turvallisuuspoliittisesti toimiminen? Tutkimuskysymykseeni vastaamisen näkökulmasta tämä edellyttää kahden käsitteen selventämistä: ensinnäkin 'turvallisuuspolitiikan'⁶ ja toiseksi itse 'politiikan', siis 'poliittisen' käsitteen, selventämistä. Ensin mainittua käsitettä selvennän myöhemmin, kuitenkin ennen empiiriseen analyysiin siirtymistä, ja jälkimmäistä tässä alaluvussa. Käsitteellistä selvennystä tarvitaan ennen muuta siksi, että tutkimuskysymys sekä siitä johdettavat jatkotai alatutkimuskysymykset kävisivät ymmärrettävimmiksi. Itse asiassa koko tutkimustehtäväni onnistumisen kannalta ensiarvoisen tärkeää on, että se poliittisen käsite, johon sitoudun, olisi mahdollisimman täsmällisesti muotoiltu, koska perustan sille myös myöhemmän kritiikkini suhteessa muuhun tutkimukseen. Tästä kritiikistä puolestaan johdan teoreettiset kehittelyni, ja näistä puolestaan empiiriset tutkimustulokseni. Niinpä se politiikkakäsitys, johon sitoudun, ohjaa fundamentaalilla tavalla kaikkea sitä, mitä tutkielmassani teen; se sisältyy tutkimuskysymykseeni.

On varsin yleistä, että politiikka nähdään muusta elämästä erillisenä osa-alueena tai sfäärinä siten, että se on esimerkiksi yleisten eli julkisten asioiden yhteistä hoitoa, kuten klassinen politiikkaformula kuuluu tai esimerkiksi eduskunnassa tapahtuvaa valiokuntatyöskentelyä, puolueiden toimistoissa tapahtuvaa arvo- ja periaateohjelmien sekä poliittisten linjauksien muotoilua, vaalitenteissä käytävää debattia, valtion ulko-, turvallisuus-, talous-, ympäristö- ja maahanmuuttopolitiikkaa, poliittisten puheiden pitoa tai vaikkapa diplomaattisia neuvotteluja, jotka pyrkivät ratkaisemaan jonkin alueellisen kiistakysymyksen valtioiden välillä. Tällainen näkemys olettaa, että politiikka on jotain rajattua, tiettyyn elämänpääpiiriin tai -kokonaisuuteen kahlehdittua, siis sellaista, joka kuuluu tiettyyn elämänalaan, muttei toiseen. Poliitiikka on siis ilmiönä jotain, joka on sekä sisään ottava että samalla poissulkeva. Näin ollen siinä missä vaikkapa Porin kunnanvaltuustossa pidetty puheenvuoro, joka puolustaa uuden kerhotilan perustamista julkisilla varoilla, on selvää politiikkaa, Helsingin Jokereiden osallistuminen venäläisrahoitteiseen KHL-jääkiekkosarjaan on kaikkea muuta kuin politiikkaa; sehän on 'vain urheilua'. Tästä näkökulmasta 'politiikka' määrittyy sen olemuksen pohjalta: jokin asia on olemuksellisesti poliittinen, kun taas toinen asia on jotain muuta, kuten urheilua tai viihdettä, josta puuttuu poliittinen ulottuvuus. Poliitiikka on tällöin jotain suhteellisen yksiselitteistä: se ankkuroituu johonkin tiettyyn tilalliseen käsitykseen siitä, mitä politiikan ajatellaan olevan⁷. Porin kunnanvaltuustossa pidetty puheenvuoro on politiikkaa siksi, että puheenvuoron esitysfoorumi, sen spatiaalinen konteksti, on poliittinen; ollaanhan kunnanvaltuustossa, joka on vaaleilla valittu hoitamaan kaupungin julkisia asioita. Jokereiden osallistuminen KHL-sarjaan taas ei ole politiikkaa, koska spatiaalinen konteksti eli olosuhde, jossa toimitaan, asemoituu viihteen tai urheilun 'epäpoliittiseen' sfääriin. Näissä esimerkeissä politiikkakäsitys on tilallinen: politiikka on jotain, mikä tapahtuu sille erikseen tarkoitetuilla foorumeilla, mutta ei muualla.

⁵ Tässä esittämäni tulkinta Kari Palosen tavasta ymmärtää politiikka perustuu osin aikaisempaan työhöni (Kivilahti 2021), jossa esitin ensimmäisen kerran tulkintani siitä, mitä politiikan aspektiteoria tarkoittaa sovellettuna poliittiseen analyysiin.

⁶ Selventäväksi lukuohjeeksi mainittakoon, että aina, kun käytän ”-merkkiä, kyse on suorasta lainauksesta. ’-merkkiä käytän puolestaan retorisenä tehokeinona; sitä ei käytetä suoran lainauksen ilmaiserkkyyksessä.

⁷ Ja koska politiikka on jotakin rajallista tai ainakin määriteltävissä olevaa, voidaan ajatella, että on olemassa oikeita tai vääriä käsityksiä siitä, mitä politiikka on.

Tämä politiikan tilakäsite tai -käsitys, jonka mukaan politiikka on käsitettävä joksikin partikulaariksi rajatuksi (maantieteelliseksi, geometriseksi tai osuvimmin metaforiseksi) alueeksi, kuten sfääriksi, (osa-)alueeksi, kentäksi, sektoriksi tai järjestelmäksi (Palonen 2008, 198; Palonen 2003, 481–82) on eroteltavissa politiikan toimintakäsitteestä tai -käsityksestä, joka laajentaa oleellisesti politiikan tilakäsitteen politiikkaymmärrystä. Kun politiikan tilakäsite on ytimeltään sektorimainen, tilallinen ja essentialistinen, politiikan toimintakäsite korostaa politiikkaa toimintana. Poliitiikan merkitys ei näin tyhjennykään tilaan, ilmiöiden olemukseen tai niiden välille vedettyihin kategorisointeihin, vaan toimintaan performatiivisessa mielessä. Toiminta ei ole tilaan sitoutunutta, se ei välitä tilallisista luokitteluista eikä ole käsitteellisesti tyhjennettävissä johonkin olemukselliseen. Näin toiminta on politiikan lähtökohtana huomattavasti tilakäsitettä avoimempi sille, mitä on pidettävä poliittisena tai politiikkaan liittyvänä. Kaikista keskeisin seuraus sille, että politiikka ymmärretään toimintana tilallisuuden sijaan, on Nietzscheläinen perspektivismi, jossa asiat ovat aina suhteellisia: tapa, jolla asia ilmenee subjektille, on riippuvainen siitä kiintopisteestä, jossa subjekti sijaitsee. Tämän implikaatiot sille, mitä politiikka on, ovat varsin kauaskantoiset: ”Millä tahansa ilmiöllä on/voi olla poliittinen aspektinsa, millään ilmiöllä ei ole välttämättä poliittista aspektia, mikään ilmiö ei ole varmasti ”suojattu” poliittisuudelta.” (Palonen 1988, 19).

Toisin kuin politiikan tilakäsite, tällainen näkemys siis hyväksyy sen, että politiikka on perustavalla tavalla moniulotteinen ja -kasvoinen ilmiö. Oikeastaan politiikasta ei voida sanoa muuta kuin että se on jotain, mitä ei voi vangita tai jähmettää miksikään yksiselitteiseksi tai ristiriidattomaksi ilmiöksi ilman, että menettää samalla jotain oleellista. Ei ole sen enempää sanaa, käsitettä kuin määritelmääkään, joka voisi tyhjentävästi kertoa, mitä politiikka on, sillä aina, kun tätä yrittää, jokin aspekti politiikan moneudesta jää huomaamatta. Poliitiikka on siis montaa samanaikaisesti, ei mitään yhtä tai ainutta. Tämän moneuden kahlehtimispyrkimyksen⁸ katsotaan vain ilmaisevan kahlitsijansa ymmärtämättömyyttä.

Juuri tämä politiikan aspektisuus on toimintakäsitteen keskiössä: politiikka on suhteellista niin, että se ilmenee kokijallensa, tulkitsijallensa, kommentoijallensa tai analysoijallensa vain jostakin käsin, johonkin verraten ja jotakin toista pintaa vasten ilmeten. Ilmiö on aina poliittinen vain suhteessa johonkin; mikään ei ole sinänsä tai itsessään poliittista.

Jo Carl Schmittin (1927/32) ajattelussa tämä politiikan suhteellisuus on selvästi nähtävillä: ’poliittisen’ käsite on sikäli alisteinen muille sfääreille tai elämän osa-alueille, että sillä itsellään ei ole mitään essentialistista olemusta, sisältöä tai substanssia (Ojakangas 2004, 64). Poliittisen voi ymmärtää vain silloin, kun se manifestoituu muissa sfääreissä, kuten taloudessa, uskonnossa tai moraalissa (ks. Schmitt 1996, 36–38). Poliittisen voi toisin sanoen ymmärtää tai havaita vain silloin, kun joku tietty muu vastakohta (antithesis) on “sufficiently strong to group human beings effectively according to friend and enemy” (ibid., 37). Mutta juuri tästä ”ryhmittelystä ystävän ja vihollisen mukaan” seuraa, että muut elämänalat tai sfäärit ovat alisteisia suhteessa poliittiseen, koska se on äärimmäisin ja intensiivisin vastakohta kaikista (Ojakangas 2004, 64). Muut sfäärit vain tarjoavat puitteet sille, että poliittinen voi syntyä, siis että muiden sfäärien alaisuudessa tapahtuva vastakohta intensifoiutuu niin akuutiksi, että se muuttuu ryhmittelyksi ystäviin ja vihollisiin. Täten Schmittiläisittäin ymmärrettynä poliittisen käsite on lähtökohtaisesti tyhjä olemuksesta: poliittisessa sinänsä tai itsessään ei ole mitään olemuksellista, mutta käytännössä mikä tahansa asia voidaan politisoida

⁸ Kahlehtimisella viitataan politiikan määrittely-yrityksiin: määritelmävaateella pyritään häivyttämään ”käsitteen radikaalia historiallisuutta ja monimerkityksisyyttä” (Palonen 2003, 467).

ryhmittäytymällä ystävän ja vihollisen mukaan. Tällöin kyseinen asia muuttuu aidosti poliittiseksi, eikä se siten enää kuulu sen sfäärin alaan, jossa se alun perin syntyi. Ja koska poliittinen ei siis ole mitään essentiaalista – siinä mielessä, että se ei perustu mihinkään substantiaaliseen erotteluun, kuten hyvään ja pahaan – luonnollinen seuraus on, että poliittinen ei katoa, vaikka jokin tietty substantiaalinen erottelu, joka aiheuttaa ryhmien välisiä konflikteja, katoaisi. Voidaan siis sanoa, että Schmittille ’poliittinen’ on kuin tabula rasa, johon vaikkapa moraalin alueella ilmenevät vastakohtaisuudet piirittävät jälkensä, jolloin poliittinen saa vasta muotonsa. Tämä on yksi tulkinta poliittisen suhteellisuudesta, vieläpä sellainen, jonka olemuksellisimman idean siitä, että poliittinen ei itsessään ole mitään essentiaalista, myös politiikan aspektiteoria jakaa.

Politiikan suhteellisuus ei kuitenkaan tarkoita, että kaikki olisi automaattisesti poliittista. Vaikka politiikan tutkijalle politiikan aspektiluonne tarkoittaa sitä, että politologia on ”tiedettä siitä, miten poliittista aspektia luetaan esiin mistä tahansa ihmisten toimintaa koskevasta ilmiöstä” (Palonen 1997, 60), hänen ei tarvitse sitoutua kantaan, jonka mukaan kaikki olisi automaattisesti poliittista. Jos näin olisi, politiikan käsite olisi pian kovin kelvoton: kaikkea tarkoittaessaan politiikka ei oikein tarkoittaisi mitään (ks. Immonen 2016, 16). Jos kaikki on politiikkaa – ’kaiken’ sisältäessä tässä tapauksessa aina sellaisen aspektin, joka on tulkittavissa poliittiseksi – politiikan käsite menettää analyttisen erottelukykynsä. Onni on, että näin pitkälle ei politologin tarvitse johtopäätöksissään mennä: riittää, että hän hahmottaa, että kaikki on potentiaalisesti poliittista. Näin millään ilmiöllä ei välttämättä tai vääjäämättä, siis loogisella pakottavuudella, ole poliittista aspektia, vaan poliittisen toimijan on itse luotava tuo poliittinen merkitys. Tässä mielessä on olemassa epäpolitisoituja tai ei-poliittisia asioita, mutta nämäkään asiat eivät kykene pakenemaan poliittisuuden potentiaalia. Aina on mahdollisuus, että joku tulee ja problematisoi aiemmin ei-poliittiseksi katsotun seikan. Näin lause ”Millä tahansa ilmiöllä on/voi olla poliittinen aspektinsa, millään ilmiöllä ei ole välttämättä poliittista aspektia, mikään ilmiö ei ole varmasti ”suojattu” poliittisuudelta” (Palonen 1988, 19) tavoittaa aspektitulkinna tasämällisemmin kuin lause ”Poliittisten ja ei-poliittisten ilmiöiden erottaminen toisistaan on muuttunut merkityksettömäksi silloin kun tunnustetaan, että minkä tahansa ilmiön poliittinen aspekti tunnustetaan aikaisempaa paremmin” (Palonen 2008, 213), koska jälkimmäinen ei painota poliittiseksi tekemisen tai luomisen potentiaalisuutta.

Aina on siis mahdollista toimia tai tehdä poliittisesti, jolloin jokin asia siirtyy ei-poliittisuuden tilasta poliittisuuden tilaan. Miten tämä tarkalleen ottaen tehdään? Tyydyttävän vastauksen saamiseksi ei voida tukeutua ainoastaan politiikan tilakäsitteeseen sen kapeuden ja staattisuuden vuoksi: sikäli kuin ymmärrämme politiikan läpeensä suhteellisena ilmiönä, on mahdotonta tyytyä sellaiseen esitykseen, joka sitoo politiikan tilaan tai olemukseen. Tarvitsemme siis politiikan toimintakäsitettä selittääksemme, kuinka asioista tehdään poliittisia ja kuinka poliittisesti toimiminen tarkalleen ottaen tapahtuu.

Tilakäsitteen mukaan politiikka on siis ymmärrettävä muista elämänalueista erotettuna. Se jakautuu polityn (areena) ja policyn (linja) ulottuvuuksiin siten, että ensin mainittu on tilassa tapahtuvaa ja tilaan kiinnittyvää nimittävää toimintaa eli kyse on jollekin poliittiselle yhteisölle, ryhmälle tai kollektiiville annettavasta nimityksestä⁹. Näin Porin kaupunginvaltuusto tulee ymmärretyksi

⁹ Nimittävä on tässä yhteydessä ymmärrettävä pikemminkin metaforisena; sillä ei tarkoiteta pelkästään polityn nimeämistä konkreettisesti mielessä esimerkiksi ”Liike nytiksi”, vaan laajemmin tilaan sidoksissa olevan poliittisen yhteisön kokonaisvaltaisempaa identifikaatiota (näin nimityksen funktiona on tehdä tilallisia erotteluita). Niin ikään tilan käsite on ymmärrettävä metaforisena: polity on tila nimenomaan siinä mielessä, että se on sekä sisäänsä ottava että samalla

polityksi; se on kunnallinen poliittinen päätöksentekuelin, joka sijaitsee tietyssä paikassa ja jolla on omat sääntönsä ja käytänteensä eli toiminnan logiikkansa. Kaikki poliittisiksi tulkittavat areenat, foorumit, näyttämöt tai tapahtumapaikat, kuten eduskunta, Suomen poliittinen järjestelmä, EU-parlamentti, yliopiston hallitus tai Keskustan puoluekokous, ovat polityja. Jälkimmäinen eli policy on puolestaan toimenpidelinja, siis politiikkatoimikokonaisuus, johon tietty polity sitoutuu esimerkiksi arvojensa pohjalta. Policyjen muotoilu on operatiivista siinä mielessä, että siinä valitaan tietyn arvottavan järjestelmän tai logiikan pohjalta mieluummin asia x kuin asia y. Polityn nimittämisen eli identifikaation pohjalta – joka voi olla hyvinkin abstrakti prosessi – valitaan käytännön tasolla ne toimet eli linjaukset, joilla nimittämisen yhteydessä ilmaistua arvopohjaa toteutetaan reaaliaikaisissa. Perussuomalaiset voivat esimerkiksi ajaa tiukkaa maahanmuuttopolitiikkaa – ja he todellakin tekevät tämän mieluummin kuin esimerkiksi ajaisivat sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen asemaa parantavaa politiikkaa – juuri siksi, että se on identifioidun kansallismieliseksi polityksi. Silloin, kun polity valitsee policynsä, se priorisoi, arvottaa ja luokittelee (valitsee joltain vaihtoehdolta ennemmin tämän kuin tuon), toisin sanoen tekee jo hyvin konkreettisesti mielessä politiikkaa (ks. Palonen & Summa 1996, 11–12).

Kuten sanottua, toimintakäsite on puolestaan tilakäsitteen käänteinen määritelmä: politiikka kvalifioidaan sellaisena aktiviteettina, jota ei voida erottaa muista elämäntilanteista. Tähän mennessä olemme havainneet, kuinka toimintakäsite olettaa politiikan suhteellisuuden. Nämä pohdinnat ovat kuitenkin koskeneet lähinnä poliittisen tai politiikan käsitteellistä perustaa yleisemmällä tasolla. Jotta voidaan ymmärtää hieman nyanssipitoisemmin, miten politiikka tehdään käytännön tasolla siten, ettei sitouduta politiikan tilakäsitykseen, on tarpeen tarkastella, miten aika ilmiönä ja käsitteenä suhteutuu poliittisen tai politiikan käsitteeseen.

On esitetty teesi, jonka mukaan niin kutsutun satula-ajan (1750–1850) aikana poliittiset käsitteet muuttuivat (etupäässä saksalaisella kielialueella) tilaa ilmaisevista käsitteistä aikaa ilmaiseviksi, tulevaisuusorientoituneiksi ja siinä mielessä moderneiksi käsitteiksi. Tämän *sattelzeit* -teesin mukaan tilaa ilmaisevat, topologiset, sosiaaliselta muodoltaan pysyvät ja paikalliset, toisin sanoen staattiset ja sykliset käsitteet, ovat muuttuneet ajankululle herkemiksi liikekäsitteiksi (Koselleck 1967, 81–82, 91; Koselleck 1997, 19–23; Hyrkänen 2002, 114–15, 128–29). Kyse on siis spatiaalisten eli tilallisten käsitteiden temporalisoitumisesta eli ajallistumisesta. Koska aikaa ei voi kuitenkaan fyysisesti havaita, siitä on puhuttava vertauskuvallisesti niin, että toiminnan ajalliseen luonteeseen viitataan käyttämällä alun perin tilaan viittaavaa käsitettä ajallisessa merkityksessä (ks. Palonen 1997, 15). Poliittikan toimintakäsite tulee ymmärtää juuri tällaisena temporaalisena käsitteenä: aikaa koskevat kriteerit ja luokitukset määrittävät politiikkaa aktiviteettina (Palonen 2003, 471). Näin politiikka yläkäsitteenä tulee jaetuksi politisoinnin ja politikoinnin toiminnallisiin aspekteihin, joiden tilallistavia rajatapauksia tai raja-arvoja sekä polity että policy ovat (Palonen & Lindroos 2007, 41–43). Nämä tilalliset raja-arvot (policy, polity) on siis ymmärrettävä vastinpariensä (politikointi, politisointi) toiminnallisuuden jonkinlaisina vakauttajina tai paikalleen sitojina. Onhan niin, että vaikkapa puolueiden poliittisia linjauksia pidetään yleisesti joltiseenkin pysyvinä: voidaan olla varmoja, että SDP pitää eläkeläisestä huolta, Keskusta maanviljelijästä, Kokoomus yrittäjästä ja Perussuomalaiset siitä hellimästä ’tavallisesta suomalaisesta’. Katsotaan, että nämä linjaukset eivät kovin hevillä muutu. Kyse on siis politisointien ja politikointien dynaamisten operaatioiden seurauksena syntyvistä

poissulkeva; sillä on rajat eli tässä mielessä tilalliset dimensiot. Nämä rajat määrittävät polityssa harjoitettavan politiikan alaa ja mahdollisuuksia.

selvästi staattisimmista ja pysyvämmistä policyista ja polityista. Poliitiikan tila- ja toimintakäsitteet jaoteltuna edellä sanotulla tavalla yhtäältä nimittäviin ja toisaalta operatiivisiin ulottuvuuksiinsa voidaan esittää seuraavalla tavalla (Taulukko 1):

	tila	aika
nimittävä	polity (areena)	politisointi
operatiivinen	policy (linja)	politikointi

(Palonen 2003, 470).

Politisoinen tarkoittaa yksinkertaistetusti sitä, että poliittinen toimija nimittää jotakin asiaa poliittiseksi. Hän luo jollekin todellisuuden osalle poliittisen merkityksen, tuoden sen siten ei-poliittiselta alueelta¹⁰ poliittiselle alueelle. Politisoimisessa on siis kyse sellaisesta pelinavausliikkeestä, jolla pyritään luomaan uusia mahdollisuuksia performatiiviselle toiminnalle, siis politikoiselle (Palonen & Summa 1996, 12–13; Palonen & Lindroos 2007, 40). Politisoimisen tulee siis kronologisessa mielessä edeltää politikointia, koska politikointi on siirto, peliliike, joka tapahtuu sellaisella alueella, joka on jo politisoitu. Politisoiminen avaa uuden performanssihorisontin, johon nojaten ja josta ammentaen politikoinnin selvästi politisoiteja spesifimmät ja rajatummat operaatiot saavat syntynsä. Politisoiminen valmistele siten kontingenssin¹¹ eli pelivaran leimaamaa pelikenttää sitä seuraaville politikoinnin operaatioille, joissa tämä pelivara pyritään kääntämään valtaosuuksiksi. Politikointi on sellainen performatiivinen liike, jonka keskeisin merkitys on itse esityksessä, ei sen ulkopuolella (Palonen & Summa 1996, 12–13). Tämä tarkoittaa sitä, että se poliittinen kamppailu, johon vastauksena ja jonka yhteydessä politikointi on esitetty, nousee kyseisen kamppailun lopputulosta kiinnostavammaksi seikaksi.

Suhteellisuuden ohella politiikan toimintakäsitteen tai -käsitteksen toinen erittäin keskeinen piirre on sen konfliktisuus. Mitä muuta voisikaan seurata käsityksestä, joka tunnustaa sen, että politiikasta voi olla lukuisia keskenään ristiriitaisia näkemyksiä tai käsityksiä? (Palonen 2008, 195–96). Tai vielä tarkemmin sanottuna: itse politiikkaa ei voi ymmärtää ilman, että tunnustaa tuon ristiriitauttavuuden, eräänlaisen politiikan ontologian relativistisuuden eli sen, että on olemassa keskenään yhteismitattomia politiikkakäsityksiä. Mikä tällaisessa konflikti- tai pluralismivetoisessa käsityksessä sitten on hyvää? Miksi valitsin juuri sen? Pääsyy on se, että kuten alaviitteessä 11 totean, se mahdollistaa sekä yksilö- että kollektiivitoimijan tasolla varsin nyanssipitoisen analyysin siitä poliittisesta kamppailusta, jossa tavoitellaan valtaosuuksia, ja vieläpä siten, että tämän toimijan

¹⁰ On toki myös mahdollista, että jo kertaalleen politisoitu asia uudelleenpolitisoidaan jostakin uudesta näkökulmasta. Näin politisoimisessa on kysymys vanhojen katsantokantojen problematisoinnista ja uusien konstruomisesta. Politisoitaessa pyritään etsimään pelivaraa sieltä, missä sitä ei välttämättä ole aiemmin ymmärretty tai katsottu sijaitsevan. (Palonen 2012, 123, 210.) Tässä mielessä politisoimisen operaatiot ovat innovatiivista toimintaa; niissä korostuu asiaosaamisen sijaan politiikkaosaaminen tai poliittinen pelisilmä.

¹¹ Poliitiikan kontingenssilla viitataan sen suhteellisuuteen, satunnaisuuteen ja ennakoimattomuuteen. Koskaan ei ole ennalta määrättyä, kuinka jossakin valtaosuuksia tavoittelevassa poliittisessa kamppailussa tulee käymään. Toimijoilla on aina mahdollisuus toimia toisin kuin on aiemmin toimittu ja pyrkiä siten hankkimaan valtaosuuksia (ks. valtaosuuksista Palonen & Lindroos 2007, 56–59) itselleen. Tällainen politiikkaymmärrys on siis hyvin yksilöystävällinen; se antaa mikrotaasolla tilaa toimia ilman makrotason rakenteita eikä edellytä tai oletta minkäänasteista determinismia. Kontingenssin käsite toimintaperspektiivissä viittaa valta-analyysiin: Foucaultia (1969, 1975) mukaillen valta ei ole toimijoiden staattinen ominaisuus vaan paremminkin dynaaminen olosuhde, siten että valta ikään kuin sijaitsee potentiaalisesti kaikkialla ihmisten välisissä suhteissa. Kukaan poliittinen toimija ei sinänsä omista valtaa, vaan on sen väliaikainen soveltaja tai toimeenpanija silloin tai niinä hetkinä, kun hän voittaa valtaosuuksia muiden kustannuksella. Mutta tämä asetelma voi muuttua milloin tahansa. Näin politiikan toimintakäsite omaa myös valtateoreettisen aspektin: siinä missä politikoinnissa on kyse vallan operatiivisista käyttötavoista, politisoiminnassa on kyse vallan sisältämisestä mahdollisuuksista ja tilaisuuksista (Palonen & Summa 1996, 13).

intentionaalisuutta kunnioitetaan tai sille tehdään oikeutta: toimijan tavoitteet, toimet, intressit, siirrot ja strategiat tulevat tarkasti huomioiduksi (ks. Wiesner et al. 2017, 1). Tämän lisäksi voidaan arvioida sitä, mikä vaikutus toimijalla tavoitteineen on siinä kontekstissa, jossa tämä operoi. Näin kamppailun vastavuoroisuus tai vuorovaikutteisuus tulee niin ikään tehtyä tiettäväksi. Tälle pohjalle perustan myös edempänä esitetyn kritiikkini tietyille tutkimussuuntauksille ja -tavoille: pyrin osoittamaan, että ne eivät kykene tavoittamaan tätä politiikan kamppailu-ulottuvuutta kylliksi.

Mitä tarkoitan, kun sanon, että aspektitulkintaan sisältyvä konfliktikäsitelmä mahdollistaa nyanssipitoisen analyysin poliittisesta kamppailusta? Lähtökohtana tietysti on, että oletan, että politiikka on pluralistis-konfliktista toimintaa: sitä tehdään kilpailuasetelman puitteissa niin, että poliittiset toimijat kamppailevat keskenään rajallisista valtaosuuksista joko niitä tavoitellen tai niiden jakautumista muuttamaan pyrkien. Nyanssipitoisuudella viitataan a) siihen, että toimijuus ei katoa makrotason, rakenteen tai suurteorian taakse, jolloin selitysmallin deterministisuus usein kasvaa ja b) siihen, että poliittisen kamppailun vuorovaikutteisuus eli kaksisuuntaisuus tulee nähtäväksi (kohtaan b palaan luvussa 2.2.3 tarkemmin). Esimerkiksi aiemmin sivutun Carl Schmittin tavoite oli antaa poliittiselle kriteeri, joka oli itsenäinen sekä suhteessa muihin elämänalueisiin ja niiden perustaviin distinktioihin että suhteessa arkiseen, kontekstisidonnaiseen ja jokapäiväiseen päivänpolitiikkaan (Schmitt 1996, 25–26). Ydinideana oli muotoilla käsitteellisesti itsenäinen määritelmä poliittisesta, joka olisi välittömästi tai intuitiivisesti ymmärrettävä. Tämän käsitteellisen itsenäisyyden tai riippumattomuuden tavoite kertoo puolestaan Schmittin pyrkimyksestä luoda enemmän tai vähemmän ajaton kuvaus poliittisesta. Seurauksena arki- tai jokapäiväinen politiikka sekä sen puitteissa suoritettavat yksilölliset poliittiset teot jäävät suhteellisen merkityksettömiksi, jopa laiminlyödyiksi tai ainakin niiden arvo paljastavana tai jotakin kiinnostavaa kertovana politiikan kuvaksena tulee jokseenkin väheksytyksi. Yksilöiden poliittinen toiminta on nimittäin edellä sanotun sijaan ehdollistunut tai säädelty ystävän ja vihollisen eron aiheuttamasta ikuisesta kamppailusta käsin. Yksilöiden poliittinen toiminta on siis aina determinoitu poliittisen – poliittinen ymmärrettynä ystävän ja vihollisen erotteluna, siis toimena, joka “denotes the utmost degree of intensity of a union or separation, of an association or dissociation” (ibid., 26) – logiikan mukaisesti.

Politiikan toimintakäsite välttää tämänkaltaisen determinismin tai yksilöiden teoissa aktualisoituvan politiikan merkityksen vähättelyn pitäytyen kuitenkin samalla uskollisena politiikan konfliktuaaliselle ja suhteelliselle perusluonteelle¹². Kun ’pelin pelaajat’ 1) politisoivat tiettyjä yhteiskunnallisia аспекteja ja tämän jälkeen 2) politikoiivat käyttäen hyväksi sitä liikkuma- tai pelivaraa, joka politisoituun ilmiöön sisältyy muuttaakseen valtaosuuksien jakautumista, politiikka yleisesti ja poliittinen erityisesti tulee ymmärretyksi sekä konfliktuaalisena että poleemisena toimintana, jossa osallistujat/toimijat käyttävät poliittisia käsitteitä retorisesti kulloistakin poliittista kilpailijaa vastaan omilla politisoitien ja politikointien operaatioissaan. Toimijat siis jatkuvasti määrittävät, luokittelevat, arvostelevat ja polemisoivat poliittisia käsitteitä (ja niiden historioita) jotakuta tai jotakin vastaan ajaen siten omia poliittisia agendojaan. Näin politiikan toimintakäsitteen kannalta politiikka (samoin kuin muutkin poliittiset käsitteet) on sekä historiallinen että erittäin kiistanalainen käsite, ja tätä

¹² Lisäksi politiikan toimintakäsite välttää sen tilallisen elementin, joka Schmittin ystävä ja vihollinen -formulaan sisältyy. Koska kaikki politiikka on pohjimmiltaan ystävien ja vihollisten erotteluita, on olemassa kaksi toisistaan erilleen rajautuvaa tilaa: yhtäältä viholliset ja toisaalta ystävät. Nämä tilat ovat sekä sisään- että ulkopuolisia, sillä ne muodostavat vertauskuvallisen tilan, jolla on dimensiot. Tästä näkökulmasta voidaan ajatella, että Schmitt ymmärsi politiikan käsitteen jokseenkin kaksijakoisesti: yhtäältä politiikka tulee ymmärretyksi tilakäsitteen kautta (siltoin, kun puhutaan ystävästä ja vihollisista), ja toisaalta taas toimintakäsitteen kautta (siltoin, kun politiikka ymmärretään suhteellisenä siten, että sillä ei ole selvää olemusta, vaan se ikään kuin projisoi itseänsä välillisesti kulloisellekin elämänalalle).

jatkuvaa käsitteellistä kiistaa käydään nimenomaan retorisesti toimimalla. Ja kuten todettua, koska vaihtelevat käsitykset politiikasta ovat olennainen osa kamppailua politiikan merkityksestä, on niiden olemassaolon tunnustaminen ehto sille, että voi ymmärtää, mistä politiikassa on pohjimmiltaan kyse (Palonen 2008, 195–96). Niinpä sen sijaan, että politiikan toimintaperspektiivi käsittäisi politiikan ikuisena taisteluna, joka perustuu ystävän ja vihollisen vastakohtaan, se tulkitsee politiikan käsitteelliseksi taisteluksi, jota käydään retorisesti toimimalla. Kieli on tärkein työkalu poliittisessa toiminnassa; siksi meidän on keskityttävä siihen, miten politiikkaa tehdään kielellisesti (esim. Palonen 1988). Näin yksilö ja tämän politiikka on ymmärrettävä metodologisesti yhtä arvokkaana kuin mikä tahansa muu politiikan muoto politiikan paljastavana, informatiivisena tai siitä jotain oleellista kertovana lähtökohtana. Silti perusolettamus politiikasta aina paitsi konfliktuaalisena ja kiisteltyinä aktiiviteettina, myös suhteellisena ilmiönä säilyy pohjimmiltaan samana kuin Schmittillä.

Kaikkinsa voidaan siis sanoa, että politiikan aspektitulkinta tarjoaa minulle kolme elementtiä, joiden avulla voin muodostaa kritiikkini suhteessa eräisiin tutkimussuuntauksiin: 1) politiikka on suhteellinen ilmiö; 2) politiikka on konflikti- tai pluralismivetoista toimintaa par excellence; ja 3) edellä mainittujen synteessä politiikka tulee ymmärretyksi poliittisten toimijoiden välisenä (so. vastavuoroisena tai vuorovaikutteisena) kielellisenä kamppailuna, jossa tavoitellaan valtaosuuksia. Tällaista tutkimuksellista lähtökohtaa voidaan kutsua Moision (2003) tavoin politiikan kamppailututkimukseksi. Miksi sitten ylipäänsä katson, että tiettyjä tutkimussuuntauksia pitäisi kritisoida näistä lähtökohdista käsin? Seuraavassa luvussa esittelen perusteet tällaiselle näkemykselle.

2.2 Turvallistamisteorian ja jälkistrukturalistisen turvallisuustutkimuksen kriittistä kamppailututkimukseen

2.2.1 Turvallistamisteorian yksipuolinen politiikkakäsitys

Edellä olen esittänyt erään tulkinnan siitä, kuinka politiikka voidaan ymmärtää teoreettisesti. Tässä luvussa tarkoitukseni on tämän tulkinnan evästämänä osoittaa, että turvallistamisteoria jättää tilaan pohjautuvan politiikkakäsityksensä vuoksi turvallistamisteon dynaamisen kamppailu-ulottuvuuden jokseenkin koskemattomaksi. Kritiikin pontimena toimii se, että lukuisista kritiikeistä huolimatta turvallistamisteoriaa ei ole kritisoitu nimenomaisesti kamppailututkimuksen (ts. politiikan toimintakäsitteen) näkökulmasta. Turvallistamisteoriaa on kyllä kritisoitu sen politiikkakäsityksestä (esim. Browning & McDonald 2011; Acharya 2006; Williams 2003; Nunes 2012; Aradau 2004; Abrahamson 2005) muttei nimenomaan lähtien siitä, että politiikka ymmärretään kielellisenä ja vuorovaikutteisena kamppailuna siten kuin se on aiemmassa luvussa kuvattu politiikan toimintakäsitteen kautta. Esittämäni kritiikki ei tietenkään tee tyhjäksi turvallistamisteorian kontribuutiota tai vähättele sen ansioita; sitä paitsi kritiikkini kohdistuu vain erääseen turvallistamisteorian aspektiin (joskaan ei mitättömään sellaiseen), ei teoriaan kokonaisuutena. Tarkoitukseni ei siis ole ottaa kantaa esimerkiksi siihen, kuinka hyvin teoria tavoittaa julkilausumansa tavoitteet, joiden mukaan se pyrkii laajentamaan turvallisuustutkimuksen analyttis-teoreettista repertuaaria ja kehittämään aiempaa laaja-alaisemman turvallisuuden käsitteen (Buzan et al. 1998, vii, 1). Tavoite ei täten ole sen enempää teorian korvaaminen kuin sen kehittäminenkin sen omista lähtökohdista käsin vaan ainoastaan sen osoittaminen, että se jättää politiikan kamppailu-ulottuvuuden liian vähäiselle huomiolle. Tämän havainnon esiin

tuomisen tarkoituksena on perustella tutkimustehtävääni, toisin sanoen aiemman tutkimuksen aukko-paikkoja tai katvealueita kartoittaen legitimoida kysymyksenasetteluani.

Kritiikin taustalla on toki laajempikin tavoite. Paitsi että tämä turvallistamisteorian kritiikki kuvaa aikaisemman tutkimuksen aukko-paikkoja, se myös antaa samalla mahdollisuuksia turvallistamisen käsitteen uudelleentulkintaan. Työssäni kehittämä turvallisuuspolitiikkatypologia mahdollistaa turvallistamistekojen ja ennen kaikkea niiden vastustamisen kuvaamisen politisointi- ja politikointioperaatioiksi. Tämä tarkoittaa työni näkökulmasta sitä, että tietyt Nato-argumentit voidaan ymmärtää turvallistamisiksi ja toiset Nato-argumentit tätä turvallistamista vastustaviksi vastaturvallistamisiksi. En kuitenkaan käytä työssäni vastaturvallistamisen käsitettä vaan turvallisuuspolitisoinnin ja -politikoinnin käsitteitä (näistä lisää luvussa 2.3), sillä niiden avulla tavoitan paremmin sen vastakainasettelun kontekstin, jossa käytetty argumentaatio tai retoriikkaa syntyy ja jossa se muotoutuu ja kehittyy. Tällaista vastavuorosta kamppailua ei ole kuitenkaan turvallistamisteorian alkuperäisessä muodossa tai edes sitä kommentoivassa sekundäärikirjallisuudessa huomioitu, mikä on ongelmallista, koska turvallistamisteon yleisöissä on varmasti toimijoita, jotka pyrkivät vastustamaan turvallistamistekoa kuvaamalla tavalla – politisoimalla sen. Juuri tähän perustuu turvallistamisteoriaan kohdistamani kritiikki ja juuri sen vuoksi, että kehittämäni typologiaa voidaan pitää jonkinlaisena vastausyrityksenä siihen ongelmaan, joka tässä kritiikissä on tuotu esiin, turvallistamisteorian kriittinen käsittely on relevanttia tutkimustehtäväni kannalta.

Turvallistamisteoria on lyhyesti sanottuna teoria siitä, kuinka turvallisuus tai sen puute on itse asiassa ymmärrettävä jonain, jota tehdään tai rakennetaan konstruktiivisesti suorittamalla eksistentiaaliseen uhkaan vetoava puheteko (Buzan et al. 1998, 21–46). Ydinideana ei ole ottaa kantaa siihen, vaarantaako jokin eksistentiaalinen uhka referenssiobjektin (referent object, ks. *ibid.*, 36–40), kuten valtion, olemassaolon objektiivisessa mielessä (*ibid.*, 24, 26), vaan osoittaa, että turvallistaja (securizing actor, ks. *ibid.*, 40–42) luo tai rakentaa turvallisuutta intersubjektiivisesti vetoamalla puheteossaan johonkin niin akuuttiin uhkaan, että vain poikkeukselliset toimet ovat tarpeellisia tuohon uhkaan vastatessa tai sen ilmentämästä vaarasta selviytymisessä. Lähtökohdakseen turvallistamisteoria siis ottaa näkemyksen, jonka mukaan turvallisuudessa on kyse referenssiobjektin (se, kenen tulee selviytyä) selviytymisestä: kyse on tilanteesta, jossa jokin asia esitetään mahdollisimman uskottavalla tavalla eksistentiaalisesti uhaksi referenssiobjektille (*ibid.*, 21). Turvattomuuden voidaan siis ymmärtää tarkoittavan käsitteellisesti sellaisia asioita, jotka ovat eksistentiaalisia uhkia tietylle referenssiobjektille.

Tältä pohjalta turvallistamisteoreetikot esittävät, että turvallistaminen tapahtuu siirtämällä jokin asia tai ongelma normaalista (päivän)poliittisesta keskustelusta ja debatista eräänlaiseen hätä- tai poikkeustilapolitiikkaan sillä perusteella, että se edustaa eksistentiaalista uhkaa (*ibid.*, 23–24). Tämä taas tapahtuu suorittamalla puheteko eli konkreettisesti sanomalla ’turvallisuus’: esittämällä, että jokin muodostaa yhteisöllemme sellaisen uhan, johon on reagoitava keinolla millä hyvänsä (Wæver 1995, 35; Buzan et al. 1998, 21). Tämä kielellinen esitys on ymmärrettävä nimenomaan tekona: samalla, kun sanotaan jotain, tehdään jotain, joka näyttäisi muuttavan oleellisesti maailman tilaa (ks. Austin 1975). Tätä turvallistavaa puhetekoa kutsutaan puolestaan turvallisuusiiroksi tai -liikkeeksi (securizing move), jolla viitataan turvallistajan pyrkimykseen nimetä jokin asia turvallisuusongelmaksi tai -uhaksi vetoamalla eksistentiaaliseen uhkaan (Buzan et al. 1998, 25). Lyhyesti sanottuna turvallistamisteorian tavoitteena on siis ymmärtää, kuka turvallistaa (turvallistaja), kenet

(referenssiobjekti) ja miltä (eksistentiaalinen uhka), miksi, millaisin seurauksin ja millaisissa olosuhteissa tai edellytyksin¹³ (Buzan et al. 1998, 32).

Turvallistamisteoria käsitteellistää tämän turvallistamisprosessin tarkalleen ottaen siten, että jokin julkinen asia x, joka on siis potentiaalinen eksistentiaalinen uhka referenssiobjektille, siirtyy ensin ei-poliittisen (ei politisoitu) alueelta poliittiselle (politisoitu) ja tämän jälkeen poliittiselta alueelta turvallistettuun tilaan (ibid., 23–24). Mutta koska ”[saying]’Security’ is the move that takes politics beyond the established rules of the game and frames the issue either as a special kind of politics or as above politics” turvallistaminen voidaan nähdä “as a more extreme version of politicization” (ibid., 23). Näin turvallistamisprosessi etenee kronologisesti siten, että ei-politisoitu asia muuttuu politisoiduksi, jonka äärimuotona turvallistamista voidaan pitää. Ei-politisoitussa muodossa tämä julkinen asia x tarkoittaa sitä, että valtio (tai kuka ikinä turvallistamisen suorittaakaan) ei käsittele tai ota mitään kantaa asiaan eikä se liioin ole julkisen debatin piirissä oleva asia. Politisoidussa muodossa sama asia tarkoittaa taas sitä, että asia on ”part of public policy, requiring government decision and resource allocation or, more rarely, some other form of communal governance” (ibid.). Tällöin asia on siis edennyt jo siihen pisteeseen, että sekä toimeenpaneva taso että julkinen keskustelu joutuvat ottamaan siihen kantaa ja käsittelemään sitä. Turvallistetussa muodossa asia puolestaan tarkoittaa edellä sanotulla tavalla sitä, että asia on esitetty eksistentiaalisena uhkana, joka vaatii poikkeustoimenpiteitä tullakseen torjutuksi.

Näyttää siis toisin sanoen siltä, että politisoinnin käsite ymmärretään niin, että jonkin asian poliittisuus (nimenomaan asteikolla ei-politisoitu – politisoitu) riippuu siitä asteesta, missä määrin tai millä intensiteetillä asia esiintyy julkisessa keskustelussa tai julkisen hallinnon tai hallituksen asia- eli toimenpidelistalla. Näin ollen jokin muuttuu poliittiseksi vasta silloin, kun asia tuodaan julkiseen keskusteluun ja debattiin sekä hallinnon työpöydälle. Poliittisuus on näin kytköksissä asian yhteiskunnalliseen polttavuuteen (polttavuus määriteltynä asian esiintymistiheyden suuruutena julkisessa keskustelussa). Mutta eikö tällainen ymmärrys poliittisesta tai politisoitumisesta ole suhteellisen kapea tai rajallinen, jopa elitistinen? Sikäli kuin politisoituminen määritellään asian päivänpolttavuudeksi siinä mielessä, että asian esiintymistiheys julkisessa keskustelussa ja hallituksen työjärjestyksessä on suurta tai huomattavaa luokkaa, eikö politisoituminen ole pitkälti eliittivetoista – toimittajien, tutkijoiden, poliitikoiden, virkamiesten ja lobbari-konsulttien – toimintaa? Mutta miksi tällainen määritelmä olisi perusteltu tai oikeutettu, jos turvallistamisteon kohdeyleisö on kuitenkin viime kädessä se joukko, joka joko hyväksyy tai torjuu turvallistamisyrityksen (kuten myös osaltaan politisoinnin, koska kuten mainittua, se edeltää kronologisesti turvallistamistekoa)? Sillä onhan oletettavaa, ettei tuon turvallistamisprosessin onnistuneisuuden viime kädessä määrittävän joukon jäsenyyскоostumus ole enemmistöltään elitistinen¹⁴ edellä määritellyssä mielessä.

Toinen ongelma, joka koskee turvallistamisteorian politiikkakäsitystä, liittyy elimellisesti edellä viitattuun kapeuteen tai rajallisuuteen: voidaanko yhtäältä politisoitumisen ja toisaalta turvallistamisen prosessia käsitellä tai pitää kovinkaan erillisinä (ks. Acharya 2006, 250). Kyse on viime kädessä siitä, voidaanko ajatella, että on olemassa mitään erillistä, luonteeltaan ääri- tai ylipoliittista

¹³ Edellytyksillä tai olosuhteilla viitataan siihen kontekstiin, jossa puheteko esitetään. Puhetekoteorian mukaan puheteon onnistumista säätelevät onnistuneisuusehdot, joiden mukaan on oltava esimerkiksi sekä sovittu toimintatapa että asianmukaiset toimijat ja olosuhde (Austin 1975, 12–24), jotta puheteko saavuttaisi tarkoituksensa. Esimerkiksi pappi voi suorittaa avioliittoon vihkimisen kirkossa, siis Jumalan kasvojen edessä, mutta ei esimerkiksi ostoskeskuksessa. Koska turvallistamisteko perustuu puhetekoon, myös sillä on omat onnistuneisuusehtonsa (ks. Buzan et al. 1998, 32–33).

¹⁴ On huomattava, että yleisön koostumushan riippuu myös osin siitä, millä sektorilla turvallistaminen suoritetaan – poliittisella, sotilaallisella, taloudellisella, yhteiskunnallisella vai ympäristöllisellä (ks. Buzan et al. 1998, 27).

turvallisuuden sektoria. Buzan et al. tuntuvat ainakin olevan tästä suhteellisen varmoja: “‘Security’ is the move that takes politics beyond the established rules of the game and frames the issue either as a special kind of politics or as above politics” (1998, 23). Turvallistamisteorian politiikkakäsitys on näin ollen pikemminkin tilallinen kuin toiminnallinen. Näin on ensinnäkin siksi, että politisoitumisen katsotaan tapahtuvan nimenomaan julkisessa (media)keskustelussa ja hallinnon tai hallituksen toimissa sekä reagoinnissa. Politisoiminen tapahtuu toisin sanoen yhtäältä julkisen keskustelun tilassa ja toisaalta hallinnollis-byrokraattisessa tilassa, ovathan ne klassisia politiikan topoksia, siis sellaisia yhteisiä paikkoja, areenoita tai foorumeita, joissa politiikka ja poliittinen ilmenee suhteellisen eksplisiittisesti. Ongelmallista siinä, että politisoituminen sijoitetaan tapahtuvaksi ainoastaan julkisessa keskustelussa ja hallinnon toimissa on se, että monet muut yksilöllisemmät tavat tehdä ja toimia poliittisesti jäävät paitsioon, erityisesti tarkasteltaessa ympäristö- tai taloussektorilla tapahtuvaa politisoitumista. Esimerkiksi ympäristökysymysten politisoituminen eksistentiaalisena uhkana ihmiskunnalle on tapahtunut huomattavissa määrin sellaisten performatiivisten politisointien¹⁵ kautta, joiden lähtölaukauksena ei ole ollut ensisijaisesti julkinen keskustelu sinänsä (mutta joita tietysti seurataan ja ruoditaan julkisessa keskustelussa) saati hallituksen toimet. Ylipäänsä mikrotasolla tapahtuvat poliittiset performatiiviset teot, kuten yksilön boikotti suhteessa sellaiseen yritykseen, joka saastuttaa luontoa ja aiheuttaa siten osaltaan eksistentiaalista uhkaa ihmiskunnalle tai yksilön retorisiin valintoihin perustuva tapa problematisoida Venäjän narratiivi Ukrainan ’erikoisoperaatiosta’ nimittämällä sitä *laittomaksi* tai *tuomittavaksi hyökkäyssodaksi*, joka aiheuttaa eksistentiaalista uhkaa sekä globaalisti että ennen muuta paikallisesti Ukrainassa, jäävät täysin huomiotta turvallistamisteorian politisointiymmärryksessä.

Ja mikä vielä tärkeämpää, toisekseen näin on siksi, että turvallistaminen on teko, joka nostaa turvallisuus- eli eksistentiaalisen uhan pois poliittisen sfääristä hätä- tai poikkeustilan eli turvallistettuun sfääriin, jossa on lupa suorittaa poikkeustoimia, joita ei muutoin voisi suorittaa. Politisoitu asia on siis kovin eri asia kuin turvallistettu asia; ne sijaitsevat eri sfäreissä. Tilakäsitys näkyy esimerkiksi muun muassa siinä, miten turvallistamisen purkamisen (desecuritization) voitaisiin suorittaa: turvallistamisen purkamisen tavoite on siirtää asia pois hätä- tai poikkeustilasta takaisin ’normaalin’ politiikan sfääriin (Buzan et al. 1998, 4). Niin ikään se heijastuu jo turvallistamisteorian yleisempään tehtävän- tai kysymyksenasetteluun: “We seek to find [theoretical] coherence not by confining security to the military sector but by exploring the logic of security itself to find out what differentiates security and the process of securitization from that which is merely political” (Buzan et al. 1998, 4-5). Ideana on siis selvittää, mikä *erottaa* turvallisuuden ja turvallistamisprosessin *pelkästä* poliittisesta.

Valitulla tilapolitiikkakäsityksellä on omat implikaationsa sille, miten analyytikko lähestyy turvallistamistilannetta. Koska turvallistettu asia sijaitsee omassa, ’tavallisesta’ politiikasta eroavassa sfäärissä ja koska politiikan sfäärissä tapahtuvat politisoinnit ymmärretään tapahtuvan edellä sanotulla tavalla staattisesti tilakäsitteen näkökulmasta, sekä turvallistamisen että politisoitumisen operaatioita koskeva kielellinen kamppailu, siis turvallistamista ja politisoitumista perustavalla tavalla määrittävä poliittinen kamppailu, jää pimentoon. Tilapolitiikkakäsityksen valitsemisen seurauksena turvallistamisteoria keskittyy sen alkuperäisessä muodossaan paljolti paitsi referenssiobjektiin myös

¹⁵ Tarkoiton tällä esimerkiksi yksilöllistä, eettis-moraalisperustaista kuluttajatietyttöisyyttä, ympäristölakkoilua tai vaikkapa protesti- ja mielenilmaustoimintaa, kuten Elokapiinan tietukkimisiä tai Koijärvi-liikkeen lintualueen suojaamiseen tähtäävää toimintaa (kuten lintualueen kuivaamista ehkäisevän padon rakennusta tai ketterillä työkoneeseen kiinnittäytymistä).

ennen muuta turvallistajaan: esimerkiksi niihin ulkoisiin ja sisäisiin onnistuneisuusehtoihin, joiden nojalla puheteon onnistuneisuutta mitataan (ks. Buzan et al. 1998, 32–33). Tällöin asetelma jää kuitenkin yksipuoliseksi: turvallistamisteon yleisö ei näyntyä aktiivisena vaan passiivisena toimijana, joka vain päättää joko vastaanottaa eli hyväksyä tai hylätä turvallistamisteon¹⁶. Tätäkin passiivisemmin asia voidaan ilmaista: yleisö seuraa tai sietää/suvaitsee (tolerate) turvallistamisteon (ibid., 31). Näin politiikan kamppailu-ulottuvuuden puutos johtaa asetelman yksipuolisuuteen.

Tapa, jolla yleisön aktiivisuutta suhteessa turvallistamisteon hyväksymiseen/hylkäämiseen ilmaistaan, rajautuu ulkoisiin onnistuneisuusehtoihin, joita on kaksi (ibid., 32–33). Ensimmäinen on turvallistajan sosiaalinen ja poliittinen pääoma eli turvallistajan uskottavuus ja auktoriteetti (kompetenssi, muodollinen virka) yleisön silmissä. Toinen on sen uhan laadullinen luonne, joka väitetyesti uhkaa referenssiobjektin eksistenssiä. Mitä enemmän uhkaan sisältyy negatiivisia tai pelottavia konnotaatioita, esimerkiksi historiallisia sellaisia, sitä todennäköisempää on, että yleisö hyväksyy turvallistamisteon. Näin esimerkiksi Suomen paikoin verinen tai muutoin synkkä historia Venäjän kanssa (talvi- ja jatkosota, iso- ja pikkuviha, venäläistämismuodot, suomettuminen) toimii erinomaisena lähteenä uhan uskottavuuden lisäämisessä silloin, kun tarkoitus on esittää, että Venäjä on Suomelle eksistentiaalinen uhka. Näissäkin tapauksissa on kuitenkin selvää, että turvallistamisen onnistumista arvioidaan pitkälti turvallistajan lähtökohdista käsin, vaikkakin samalla myönnetään, että näiden ehtojen täytyminen ainoastaan nostaa turvallistamisteon onnistumisen todennäköisyyttä, ei välttämättä takaa sitä (Buzan et al. 1998, 31).

2.2.2 Diskurssi rakennetta ja toimijaa jäsentävänä kategoriana

Argumentti siitä, että turvallistamisteoria jättää puhuja/toimia-yleisö -suhteen jokseenkin yksipuoliseksi siten, että ensin mainittu korostuu jälkimmäisen kustannuksella, on varsin laajalti tunnistettu turvallistamisteoriaa kommentoivassa (sekundääri)tutkimuskirjallisuudessa. Tämän argumentin kantavana voimana toimii havainto siitä, että turvallistamisteoria korostaa toimijaa rakenteen¹⁷ kustannuksella, ja monet (esim. Stritzel 2007, 2012; Browning & McDonald 2011; Balzacq et al. 2015; Balzacq 2005, 2010, 2011) ovat argumentoineet – perustellusti – että tämä johtuu ennen muuta puheaktiteoreettisista lähtökohdista¹⁸. Tällainen kritiikki koskettelee olennaisesti diskurssin käsitettä: ydinajatuksena on osoittaa, että turvallistamisteoria ei kykene puheaktiteoreettisista lähtökohdistaan käsin kytkemään puhetekoä riittävällä sitovuudella sitä ympäröivään diskursiiviseen todellisuuteen eli siihen sosiaaliseen sfääriin, joka sekä ehdollistaa, rajaa että mahdollistaa tavat, joilla puheteko voidaan suorittaa ja josta puheteko ammentaa retorisen voimansa ja vaikuttavuutensa (Stritzel 2007, 360). Koska turvallistamisteorian soveltamaan auktoriteetin käsitteeseen sisältyvä valta-

¹⁶ Mielenkiintoista on, että turvallistamisteoreetikot myöntävät tämän itsekin: “One danger of the phrases *securitization* and *speech act* is that too much focus can be placed on the acting side, thus privileging the powerful while marginalizing those who are the audience and judge of the act” (Buzan et al., 41; ks. myös Wæver 2000, 252; kursivointi alkup.). Tätä samaa yksipuolisuutta kritisoi myös Balzacq (2005; 2010), mutta hieman eri lähtökohdista: hän korostaa puheaktiteoriasta juontuvaa liiallista formaaliutta turvallistamisteorian ongelmana; se ei huomioi tarpeeksi niitä perlokutiivisia vaikutuksia, joita puheteko synnyttää yleisössä.

¹⁷ Toimija-rakenne -debatti on perustavaa laatua oleva keskustelu siitä, miten sosiaalisen todellisuuden katsotaan ontologisesti rakentuvan: toimija- vai rakennelähtöisesti. Kyse on siitä, katsotaanko sosiaalisten ilmiöiden olevan syntyperustaltaan rakenne- vai toimijalähtöisiä.

¹⁸ Itse olen tässä työssä argumentoinut, että tämä johtuu puheaktiteoreettisten lähtökohojen ohella politiikan tilakäsitteeseen sitoutumisesta, minkä seurauksena kamppailu-ulottuvuus jää näkymättömiin. Näin molemmat kritiikit, huolimatta erilaisista lähtökohdistaan, jakavat sen perusargumentin, että turvallistamisteoria sen alkuperäisessä muodossa korostaa liiaksi toimijaa.

analyysi on sikäli kapeahko, että se esimerkiksi redusoi vallan käsitteen ainoastaan vallaksi suostutella ja kontekstin käsitteen ainoastaan puhujan/toimijan maineeksi yleisön silmissä, seuraus on, että ”more complex power relations as well as more sedimented and sequential forms of the relationship between the speaker and the audience get lost” (ibid., 365; ks. myös Stritzel 2012, 552). Ongelmallista tämä on siksi, että kyvyttömyydestä tavoittaa puhujan/toimijan sekä yleisön välistä hienojakoisempaa tai monisyisempää valtasuhdetta voi seurata, että turvallistamisteon epäonnistuminen voi jäädä huomaamatta tai selittämättä vain siksi, että puheteko ei alun alkaenkaan ole saanut yleisön hyväksyntää. Potentiaalinen yleisö on tullut tällöin vain diskursiivisesti ohipuhutuksi (ibid.).

Tästä näkökulmasta turvallistamisteorian valta-analyysin kapeus selittyy juuri sillä, ettei se ota huomioon niitä rakenteellisia seikkoja, jotka toimivat puheteon olosuhteena eli sen esiintymis- tai syntykontekstina. Puheteko on siis sijoitettava niihin laajempiin valta- ja merkitysrakenteisiin sekä -konteksteihin (so. diskursseihin), joiden puitteissa se esitetään¹⁹. Tällöin puheteko asettuu myös historialliseen jatkumoon, sillä ovathan rakenteet aina historiallisesti muodostuneita ja polkuriippuvuudenomaisesti ehdollistuneita. Puheteko on toisin sanoen suhteutettava sen yleisön elämismailmaan, niihin polttaviin yhteiskuntaelämän kysymyksenasetteluihin, jotka kyseistä yleisöä määrittävät tai joista kyseinen yleisö diskursiivisessa mielessä kulloinkin koostuu (Stritzel 2012, 553). Tältä pohjalta ponnistaen voidaan siis tutkia, ”how the context promotes, fosters or limits a specific outcome [of a securitizing move]” (Balzacq et al. 2015).

Sosiologinen tai strukturalistinen kritiikki siis esittää, että turvallistamisteorian alkuperäinen puheaktiteoreettinen painotus on ongelmallista yhtäältä siksi, että se pitää puheteon eli turvallistamisyrittäksen tai -siirron kontekstia liian staattisena, abstraktina tai formaalina, ja toisaalta siksi, että se olettaa – juuri tästä kontekstin staattisuudesta johtuen – toimijalta liikaa siinä mielessä, että tämä pystyisi toimimaan irrallaan näistä konteksteista eli rakenteista. Toisin sanoen kritiikin ydin kuuluu: lisää rakennetta, vähemmän toimijaa²⁰.

Vastaavasti yhtä ongelmallisena on pidetty myös sitä, että jotkin tutkimussuuntaukset, kuten jälkistrukturalistinen turvallisuustutkimus, korostavat rakennetta liikaa toimijan kustannuksella, jolloin ongelma muodostuu päinvastaiseksi alkuperäiseen turvallistamisteoriaan verrattuna (esim. Stritzel 2012, 550–553; Browning & McDonald 2011, 240–242, 248–249). Tämän näkemyksen mukaan rakenteen ja toimijan välisestä vuorovaikutuksesta ei ole kyetty pitämään kiinni siksi, että rakenne nousee liian hegemoniseksi suhteessa toimijaan, jolloin toimijuus hukkuu rakenteeseen ja sen kaikkivoipaisuuteen. Ajatus voidaan kiteyttää siten, että jälkistrukturalismin katsotaan ilmaisevan sellaista diskurssiteoreettista lähtökohtaa, jonka mukaan diskurssin itsensä projisoima valta (power of discourse²¹) peittää alleen diskurssiin tai sen alaan sisältyvät, toimijuutta mahdollistavat tai ruokkivat

¹⁹ Tai vielä tarkemmin sanottuna puheteko ei ole ymmärrettävissä ilman, että se kytketään synty- tai muodostumiskontekstiinsa, josta lähtien se saa merkityksensä ja siinä mielessä jopa olemassaolonsa: ”It is their embeddedness in social relations of meaning and power that constitutes both actors and speech acts” (Stritzel 2007, 367).

²⁰ Tämän ei nähdäkseeni kuitenkaan tulisi tapahtua toimijuuden kustannuksella: ideaaleinta nimittäin olisi, jos tasojen välisestä vuorovaikutuksesta kyettäisiin pitämään kiinni siten, ettei niitä ymmäretä erillisiksi, ks. Doty 1997; ks. myös Pursiainen & Forsberg 2015, 34–36.

²¹ Power of discourse: “...a traditionally post-structuralist focus on the constitutive effects of discourse on subjectivities, usually seen as broad, historically specific structures or structurations of meaning” (Stritzel 2012, 550). Tästä (jälkistrukturalistisesta) näkökulmasta diskurssi käsitteellistetään siis niin, että subjektiviteetin ja sosiaalisen järjestyksen muotoutuminen ovat toisistaan erottamattomia prosesseja: diskurssi määrittää subjektille sellaiset ymmärrettävyyden ehdot, joiden pohjalta tietty todellisuus voidaan tietää ja sen pohjalta toimia, ja juuri tämä ilmentää tiettyä vallan muotoa sosiaalisissa suhteissa (ibid., 551).

operatiiviset tai strategiset valta-aspektit (power in discourse²²) (Holzscheiter 2010; viitattu Stritzel 2012, 550). Sosiologinen tulkintaperinne ei siis rajoita kritiikkiään ainoastaan alkuperäiseen turvallistamisteoriaan vaan kohdistaa sen myös jälkistrukturalistisiin turvallisuustutkimuksen suuntauksiin, varoitellen jälkimmäiseen sisältyvästä liiallisesta strukturalismista, joka ilmenee erityisesti sen diskurssiteoreettisessa lähtökohdassa.

Näin molemmat, sekä turvallistamisteoria että turvallisuustutkimuksen jälkistrukturalismi, ovat sosiologisen tulkintaperinteen mukaan ansainneet kritiikkinsä siksi, että ne kadottavat rakenteen ja toimijan välisen vuorovaikutuksen tyystin, mutta päinvastaisista syistä: ensin mainittu siksi, että se korostaa toimijaa eli turvallistajaa puhetekoineen liiaksi ja jälkimmäinen siksi, että se korostaa rakennetta eli diskurssin yksipuolista tai hallinnallistavaa voimaa liiaksi. Tästä näkökulmasta johtopäätös voi vain olla, että: "...the failure to differentiate between logics of security on the basis of what *understanding* of security inheres in a particular discourse potentially blinds Copenhagen School and post-structural theorists of security to (the possibility of) *difference* in security dynamics and logics in different places, for different actors and at different times" (Browning & McDonald 2011, 248; kursiv. alkup.). Jälkistrukturalistiset teoreetikot siis ymmärtävät diskurssin käsitteen liian ajattomaksi, universaaliksi tai yleispäteväksi: valta ei sijaitse diskurssin sisällä operatiivisena resurssina, kuten sosiologis-strukturalistisesti orientoituneet turvallistamisteoreetikot katsovat (jolloin diskurssi kytkeytyisi paremmin paikalliseen tai spesifimpään kontekstiin sekä tilassa että ajassa, ks. alaviite 22), vaan itse diskurssi on se entiteetti, joka säteilee valtaa yksipuolisesti ympäristöönsä siten, että se on ajateltavissa sosiaalisen todellisuuden keskeisimmäksi organisoivaksi periaatteeksi tai logiikaksi. Tämän seurauksena toimijoiden subjektiviteetti tyhjentyy pahimmillaan näiden laajempien hegemonisten diskurssien uudelleentuottamisprosesseihin (Stritzel 2012, 551).

Edellä esitetty turvallisuustutkimuksen tai kansainvälisten suhteiden jälkistrukturalistisiin suuntauksiin kohdistuva kritiikki on luonteeltaan hyvin samankaltaista kuin aiemmin mainitsemani kamppailututkimuksen piirissä esitetty jälkistrukturalistisen geopolitiikan kritiikki, jota käsittelen seuraavaksi. (Jälkistrukturalistinen geopolitiikka jakaa pääasiallisesti samat lähtökohdat kuin jälkistrukturalistinen turvallisuustutkimus, mutta on sen sovellutus geopolitiikan tutkimukseen.) Tämän kamppailututkimuksen tarjoaman kritiikin lyhyehkö läpikäynti on sikäli hyödyllistä tutkimustehtävänä kannalta, että siinä on eksplisiittisesti läsnä se politiikan toimintakäsitteen artikuloima politiikan kamppailuluonne, joka määrittelee tutkimusasetelmaani ja joka puuttuu sosiologis-strukturalistisista turvallistamisteorian uudelleentulkinnoista (joiden relevanssi tutkimukseni kannalta perustuu ennen muuta niiden kykyyn artikuloida sekä turvallistamisteorian että jälkistrukturalismin kyvyttömyys rakenteen ja toimijan välisen vuorovaikutuksen tavoittamisessa). Lisäksi samalla, kun käyn lävitse tuota kamppailututkimuksen jälkistrukturalistisen geopolitiikan kritiikkiä, työssäni noudatteleman politiikan toimintakäsitteeseen pohjautuvan kamppailututkimuksen metodologinen luonne tulee entistä paremmin esiin.

²² Power *in* discourse: "...the sociopolitical resources and power positions of actors, their political struggles and processes of authorization at specific moments in time to create, challenge, change or amend existing meaning structures, potentially establishing new discursive hegemonies in history" (Stritzel 2012, 550). Tästä näkökulmasta toimijat voivat siis vaikuttaa diskursiivisten rakennelmien sisällä luovasti niin, että subjektiviteetti ei tyhjenny täysin diskurssin uudelleentuottamisprosesseihin. Pyrkimyksenä on siis nähdä rakenteen ja toimijan välinen vuorovaikutus esittämällä, että diskursiivista status quo'a on mahdollista haastaa (ibid., 551). Tällainen diskursseja haastava mutta silti niiden puitteissa tapahtuva luova toiminta tulee hyvin lähelle Skinnerin (2002) aate- ja käsitehistoriallista tarkastelutapaa, joka ymmärtää käsitteellisesti käydyin kamppailun olevan laajemman käsitteellisen muutoksen ensisijaisin moottori.

2.2.3 Rakenteen ja toimijan yhdistämisestä: retoriikka ja diskurssi

Geopoliittinen kamppailututkimus on kritisoinut eritoten jälkistrukturalistisia suuntauksia niin kutsutun kriittisen geopolitiikan alalla. Kriittisen geopolitiikan ydinajatuksena on ollut kiinnittää huomiota geopolitiikan itsensä poliittisuuteen, siis siihen, kuinka maantieteellistä tietoa tai tutkimusta on käytetty esimerkiksi valtion ja sen turvallisuuspolitiikan välineenä (Harle & Moisio 2000, 10–11, 27–32; Moisio 2003, 49–54). Ideana on ollut analysoida sitä, kuinka geopoliittiset esitykset, kuten geopoliittinen tutkimus, ovat itse asiassa olleet osaltaan rakentamassa ja luomassa geopoliittista maailmaa, ei niinkään sitä, mitä geopoliittiset tosiasiat ovat tai miten geopoliittinen maailma tosiasiasa makaa. Niinpä ”The foundations of geopolitics are not rock solid and natural [kuten esimerkiksi kansainvälisen politiikan realistiset teoriasuuntauksat katsovat] but fully social and inescapably political” (Ó Tuathail 1996, 41). Näin kriittistä geopolitiikkaa voidaan pitää klassisen tai traditionalistisen geopolitiikan suoranaisena antiteesinä (Pursiainen & Forsberg 2016, 136). Siten esimerkiksi väitteet, joiden mukaan ”emme voi maantieteelle mitään” tai joiden mukaan ”... geography does not argue. It simply is” (Spykman 1938, 236) eivät ole mitään objektiivisia kuvauksia geopoliittisesta todellisuudesta, vaan ilmauksia, jotka edustavat sellaisia kuviteltuja ajatusrakennelmia, jotka ovat sosiaalisesti ja poliittisesti tuotettuja ja jotka siten ilmaisevat silkkää vallankäyttöä tai yhteiskunnallisia valtarakenteita. Kriittisen geopolitiikan foucault’lainen ydinajatus siis on, että maantieteellinen tieto on yksi vallan(käytön) muoto. Tästä päätelmästä puolestaan seuraa, että kriittisen geopolitiikan tehtävänä on dekonstruoida nuo yhteiskunnalliset valtarakenteet eli hegemoniset diskurssit alkutekijöihinsä.

Geopoliittisen kamppailututkimuksen kriittiseen geopolitiikkaan kohdistuva kritiikki tiivistyy viime kädessä nimenomaan jälkistrukturalismin ongelmalliseksi katsottuun rakenne-toimija -analyysiin, joka puolestaan heijastuu kriittisen geopolitiikan ongelmalliseen politiikkakonseptioon (Moisio 2003, 52–53, 58–61, 67–69, 76). Vaikka kriittinen geopolitiikka itsessään syntyi kritiikkinä niille deterministiseksi katsotuille geopolitiikan tutkimussuuntauksille, jotka korostivat rakenteellisia tekijöitä maantieteen ja politiikan kytköstä selittävinä tekijöinä²³, näyttäisi siltä, että kriittisen geopolitiikan suorittama, Foucaultiin nojaava tulkinta diskursseista yksipuolista hallintaa ilmentävinä entiteetteinä on jokseenkin vesittänyt alkuperäisen tavoitteen tuoda ihminen eli toimija tarkastelun polttopisteeseen siten, että rakenteellis-materialistiset selitysmallit jäisivät vähäisempään rooliin. Ongelmana nimittäin on, että aiemman taloudellisen- tai ympäristödeterminismin ja poliittisen realismin sijaan kriittisessä geopolitiikassa korostuu nyt eräänlainen ”kulttuurillisesti ja sosiaalisesti tuotettujen valtarakenteiden materialismi” (Moisio 2003, 59), ja tämä tapahtuu nimenomaan toimijuuden kustannuksella. Näin se aiemmin sivuttu kritiikki, jonka sosiologis-strukturalistiset teoretikot suuntasivat turvallisuustutkimuksen jälkistrukturalistisiin suuntauksiin, esiintyy pitkälti samassa mutta tutkimus- alakohtaisemmassa muodossa geopoliittisen kamppailututkimuksen kritiikissä suhteessa kriittiseen geopolitiikkaan. Yhteistä on, että jälkistrukturalistiset tutkimussuuntauksat nähdään ongelmallisiksi siksi, että ne korostavat yhteiskunnallisten valtarakenteiden hegemonisuutta toimijuuden kustannuksella. Eritoten tämä häivyttää politiikan kamppailu-ulottuvuuden sekä siihen sisältyvän vastakkaisuuden, joka ilmenee vastavuoroisena, vuorovaikutuksellisena tai vastarinnanomaisena retorisenä toimintana. Häilytys tapahtuu niin, että korostetaan politiikkaa hallintana siten, että politiikka näyttäytyy yksisuuntaisena, teknis-rationaalisena hallintana, jossa (yksilö)toimijalla ei ole juurikaan

²³ Näiksi voidaan lukea mm. ympäristödeterminismi (elottoman luonnon piirteet), ihmisluonto (poliittinen realismi) sekä taloudellinen determinismi (maailmanjärjestelmäanalyysi, historiallinen materialismi) (Moisio 2003, 58–59).

toiminnan mahdollisuuksia siinä mielessä, että tämä pystyisi toiminnallaan vaikuttamaan yhteiskunnallisen valtarakenteen (hegemoninen diskurssi) muodostumiseen, kehittymiseen, muokkautumiseen tai muuttamiseen. Poliitiikan toimintakäsitteen – johon myös geopolitiittinen kamppailututkimus pohjautuu perustavalla tavalla (ks. Moisio 2003, 54–58, 64–67) – näkökulmasta tällainen politiikkakäsitys on paitsi liian deterministinen myös kovin staattinen.

Esittelemieni jälkistrukturalististen kritiikkien ominaispiirre näyttäisi olevan, että jälkistrukturalismin intellektuaaliselle kehittelijähahmolle Michael Foucault’lle (1926–1984) annetaan synninpäästö siitä huolimatta, että jälkistrukturalistiset tutkimussuuntaukset niin geopolitiikan, turvallisuustutkimuksen kuin laajemminkin kansainvälisten suhteidenkin alalla perustuvat merkittävilta osin juuri hänen työhönsä. Sekä Stritzelin että Moisioin mukaan ongelma ei ole Foucault itse, vaan hänen työstään jälkeensä tehdyt tulkinnat (Moisio 2003, 53; Stritzel 2012, alaviite 3). Olen taipuvainen pitämään arviota oikeansuuntaisena, sillä korostihan Foucault itsekin vallan produktiivisuutta, siis sen potentiaalista läsnäoloa kaikissa ihmisten välisissä suhteissa: valta ei ole ominaisuus, vaan olosuhde (Foucault 1998, 2005, 2014). Tästä näkökulmasta vallan läsnäolo tarkoittaa myös mahdollisuutta vastarintaan. Näin sekä kriittisen geopolitiikan että jälkistrukturalistisen turvallisuustutkimuksen ongelmana on, etteivät ne ota – ainakaan riittävästi – huomioon tätä vastarinnan mahdollisuutta. Päinvastaisista syistä myöskään alkuperäinen turvallistamisteoria ei tavoita tätä vastarinnan tai vastavuoroisuuden ideaa: puheaktiteoreettiset lähtökohdat nostavat toimijan asemaan, jossa rakenteet eli toiminnan diskursiivinen konteksti jää liian toissijaiseksi. Seuraus on, että turvallistamisteon tai -yrityksen *diskurssiin kiinnittyvä retorinen taustakamppailu* jää käsittämättömäksi. Merkittävilta osin tähän vaikuttaa myös politiikan tilakäsitteeseen sitoutuminen, kuten luvussa 2.2.1 argumentoin.

Esimerkiksi geopolitiittisen diskurssianalyttisen tutkimuksen suhteen voidaan sanoa, että jälkistrukturalistinen politiikan hallintakäsitys johdattelee sekä poliittisen toiminnan arvon että hieman paradoksaalisesti jopa foucault’laisen valta-analyysin väheksymiseen: ”Hegemoniset intellektuellit, esimerkiksi ulkopoliitiikan johtajat, ovat kriittisen geopolitiikan tutkimuksissa näyttäneet olleen kykeneviä kirjoittamaan maantieteelliset kuvauksensa lähes *konsensuaalisten tai harmonisten olosuhteiden* vallitessa vailla minkäänlaista vastarintaa” (Moisio 2003, 60, kursiv. alkup.)²⁴. Koska jälkistrukturalistinen diskurssianalyysi ymmärtää diskurssin sellaisenaan totaalisena valtarakenteena, josta käsin toimijan subjektiviteetti muodostuu ja johon se on palautettavissa (*power of discourse*), ei ole ihme, että diskurssianalyyseissa tarkastellut kielelliset esitykset vaikuttavat saaneen olomuotonsa konsensuaalisissa tai harmonisissa olosuhteissa. Jotta tämä voidaan välttää ja tehdä vastarinta näkyväksi, tarvitaan sellainen diskurssiteoreettinen lähtökohta, joka mahdollistaa sellaisen subjektiviteetin, joka ei tyhjenny täysin diskurssin uudelleentuottamisprosesseihin, vaan jättää tilaa luovalle²⁵ toiminnalle ja mahdollistaa siten diskurssin muuttamisen tai muokkaamisen ikään kuin sen omilla ehdoilla, siis sen omaan ’kielioppiin’ tukeutuen (*power in discourse*).

Metodologisesti tämä tapahtuu esimerkiksi siten, että retoriikka ymmärretään siksi toiminnan muodoksi, joka sitoo käytetyn kielen laajempiin diskursiivisiin rakenteisiin, joista käsin käytetty retoriikka tulee ymmärrettäväksi yleisön näkökulmasta. Näin retoriikka tulee käsitettyä toiminnaksi, kun taas diskurssi toimintaa kehystäväksi, muttei kahlitsevaksi, rakenteeksi (Moisio 2003, 67–76). Diskurssi eli rakenne rajoittaa, säätelee ja mahdollistaa käytetyn retoriikan vakuuttavuutta tai

²⁴ Vastaavaa yksipuolisuutta olisi syytä myös varoa silloin, kun analysoidaan vaikkapa maa-/valtiokohtaisia turvallisuuspolitiikkaa tai turvallisuutta koskevia diskursseja, kuten tulen osaltani tekemään suomalaista Nato-argumentaatiota analysoidessani.

²⁵ Moisio käsitteellistää tämän luovan aspektin Quentin Skinnerin innovatiiviseksi ideologiksi (ks. Moisio 2003, 74).

uskottavuutta. Käänteisesti muotoiltuna: ilman diskursiivisen rakenteen huomioimista käytetty retoriikka näyttäytyy mielettömänä tai käsittämättömänä, sellaisena, jota voisi luonnehtia pelkäksi retoriikaksi eli kielen teknis-muodollisen tason koreudeksi. Mutta diskurssi rajoittaa vain tiettyyn pisteeseen saakka: retorisesti toiminen erityisesti ja poliittisesti toimiminen yleisesti antavat mahdollisuuksia muuttaa diskurssia, siis mahdollisuuksia haastaa tai muokata diskursiivisia totuuksia tai diskursiivista status quo'ta. Tästä näkökulmasta sen enempää rakenne kuin toimijakaan ei nouse hegemoniseksi, mikä mahdollistaa rakenteen ja toimijan välisen vuorovaikutuksen ja sitä kautta politiikan kamppailu-ulottuvuudelle herkistymisen. Koska diskurssi heijastelee kulloistakin valtaosuuksien jakautumisen tapaa (kuvastaahan diskurssi jonkin yhteisön vallitsevaa jaettua sosiaalista ymmärrystä siitä, mistä sen olemassaolossa on oikein kyse, ks. Moisio 2003, 65), diskurssin muuttamiseen²⁶ tähtäävä retoriikka on ymmärrettävä samanaikaisesti sellaisena intentionaalisenä toimintana, joka pyrkii tuon valtaosuuksien jakautumistavan muuttamiseen, toisin sanoen poliittisen pääoman haalimiseen suhteessa vastapuoleen. Sama pätee diskurssin säilyttämiseen tähtäävään retoriikkaan, jolloin pyrkimyksenä on säilyttää vallitseva valtaosuuksien jakautumisen tapa. Kokonaisuudessaan perusidea tai -pyrkimys siihen, että rakenne ja toimija nähtäisiin pikemminkin keskinäisessä vuorovaikutuksessa kuin erillisinä entiteetteinä, on siis sama kuin sosiologis-strukturalistisilla turvallistamisteorian teoreetikoilla (esim. Stritzel 2007, 2012). Erona toki on, että kamppailututkimuksessa korostuu politologinen painotus nimenomaan politiikan toimintaperspektiivistä lähtien – vaikkakin on myönnettävä, että politiikan kamppailu-ulottuvuus on varsin eksplisiittinen myös mainituissa tutkimussuuntauksissa, joskin aliteoretisoituna.

Entä miten tämä ”kamppailututkimuksessa korostuva politologinen painotus nimenomaan politiikan toimintaperspektiivistä lähtien” voidaan käsitteellistää juuri työni ongelmanasettelua palvelevaksi? Sikäli kuin tarkastelen suomalaista Nato-argumentaatiota turvallisuuspoliittisesti toimimisen näkökulmasta, on tuskin tarkoituksenmukaista tukeutua aikaisemman kamppailututkimuksen käsitteellistykseen siksi, että se on kehitetty spesifisti geopolitiikan tutkimustarpeita varten. Siinä geopolitiikka tai tarkemmin, geon politiikka ymmärretään tilaan, alueeseen, rajaan ja identiteettiin kohdistuvana kamppailuna, jossa tavoitellaan valtaosuuksia (ks. Moisio 2000, 119–121; Harle & Moisio 2000, 43–47). Vaikka joitakin yhtymäkohtia saattaa löytyä, kuten se, että Nato-argumentaatiosta löytyy esimerkiksi paljon maantieteeseen vetoavaa ainesta, maantieteeseen kytkeytyvä vahva spatiaalinen elementti puuttuu kysymyksenasettelustani, sillä en ole ensisijaisesti kiinnostunut siitä, kuinka maantieteellä eli tilaa koskevilla käsityksillä tehdään politiikkaa, vaan siitä, kuinka Suomen kansallista ulkoista turvallisuutta koskevilla käsityksillä tehdään politiikkaa Nato-keskustelun kontekstissa.

2.3 Turvallisuuspolitiikan kamppailutypologia Nato-argumentaation jäsentäjänä

Tässä luvussa esitän politiikan toimintäkäsitteseen pohjautuen sellaisen teoreettisen typologian, joka pyrkii tavoittamaan suomalaisessa Nato-argumentaatioissa esitettyjen argumenttien poliittisen luonteen eli sen, kuinka niiden kautta, avulla ja välityksellä toimitaan poliittisesti valtaosuuksia tavoitellen. Typologian tavoitteena on vastata työn tutkimuskysymykseen, josta johdan myöhemmin empiirisen osuuden yhteydessä jatko- tai alatutkimuskysymyksen (tutkimuskysymykseen sisältyy siis sekä teoreettinen että empiirinen näkökulma). Tutkimuskysymys siis oli (s. 2), että *miten*

²⁶ Diskurssin ja siinä manifestoituvien valtasuhteiden muuttuminen tai muuttaminen tapahtuu käsitteellisen muutoksen välityksellä a la Skinner: kun käsitteen käyttötapa muuttuu, myös diskurssi muuttuu (Moisio 2003, 73–75).

turvallisuuspoliittinen argumentaatio yleisesti ja suomalainen Nato-argumentaatio erityisesti voidaan ymmärtää poliittisesti toimimisena. Nyt, kun olen a) eritellyt, mitä poliittinen toiminta tai poliittisesti toimiminen yleisesti on (luku 2.1), b) osoittanut, että aiemman turvallisuustutkimuksen tarjoamin työkaluin on haastava lähestyä suomalaista Nato-argumentaatiota sen kamppailu-ulottuvuutta painottaen (luvut 2.2.1 ja 2.2.2), ja c) pyrkinyt ammentamaan jälkistrukturalismiin kohdistuvasta kriittisestä b-kohdan vajetta silmällä pitäen (luvut 2.2.2 ja 2.2.3), on aika esittää lukujen 2.1 ja 2.2.2 sekä 2.2.3 synteisinä oma tulkintani siitä, kuinka suomalaista turvallisuuspoliittista keskusteltua, tässä tapauksessa erityisesti Nato-keskustelua, voitaisiin lähestyä.

Turvallisuuspoliittisesti toimimisen politiikka-aspekti on siis nyt tulkittu lukuun 2.1, ja metodologisesti sitä on täsmennetty alustavasti luvuissa 2.2.2 ja 2.2.3. Selvennystä kaipaa kuitenkin vielä turvallisuuspolitiikan käsite. Lähtökohtani siis on, että turvallisuuspolitiikka on kansalliseen²⁷ turvallisuuteen kohdistuvaa poliittista toimintaa, jossa kamppaillaan kielellisesti valtaosuuksista käyttämällä sellaista retoriikkaa, joka tulee ymmärretyksi laajemmista diskursiivisista rakenteista käsin. Ja koska tarkastelen sitä, kuinka poliittiset toimijat pyrkivät kieltä ja argumentaatiota resurssinaan käyttäen kilpailemaan muita turvallisuuspoliittisia ryhmiä vastaan omiin turvallisuuden tai turvallisuuspolitiikan käsityksiinsä nojautuen, ei ole tarpeen esittää mitään essentialistista turvallisuuden tai turvallisuuspolitiikan määritelmää – riittää, että otan kulloinkin annettuna sen turvallisuuspolitiikkakäymärryksen, johon kukin ryhmä nojautuu ja joka ryhmää määrittää. En siis tarkastele näiden turvallisuuspolitiikkakäsitysten sisällöllistä pätevyyttä sinänsä, toisin sanoen sitä, ovatko ne objektiivisesti oikein tai tosia, vaan selvitän, millä tavoin ja mekanismein nämä käsitykset ja niiden artikulaatio (retoriikka) asetetaan vastakkain toisen ryhmän kanssa osana laajempaa diskursiivisella tasolla käytävää käsitteellistä ja kielellistä kamppailua.

Analyttisistä syistä täsmennykseksi voidaan kuitenkin sanoa, että turvallisuuspoliittinen toiminta eroaa muusta poliittisesti toimimisesta siten, että siinä huomio kiinnittyy nimenomaan kansallista turvallisuutta koskevaan politiikkaan, sisältäen tietysti aspektin, jossa kiistellään siitä, miten 'turvallisuus' pitäisi määritellä. Turvallisuuspolitiikka voidaan täten määritellä lyhyesti mutta laajasti siten, että kyse on politiikasta, jonka tietty valtio valitsee tai jota tietty valtio harjoittaa pyrkiessään takaamaan parhaiten niin itsemääräämisoikeutensa, suvereniteettinsa, alueellisen koskemattomuutensa kuin kansalaistensa turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistämisen sekä ylläpidon (Visuri 2003, 14–16). Ne käsitykset, jotka koskevat sitä, miten Suomen tulisi tai miten Suomi voisi nämä tavoitteet saavuttaa, vaihtelevat tietysti paljon, ja niihin aion Nato-keskustelun osalta pureutua. Mutta koska tarkastelen nimenomaan Nato-jäsenyyttä koskevaa argumentaatiota, tarkoituksena on keskittyä Suomen ulkoiseen turvallisuuteen, ei niinkään sisäiseen²⁸.

²⁷ Termin 'kansallinen' käyttö viittaa tietysti näkemykseen, jonka mukaan turvallisuudessa on kyse jonkin valtion turvallisuudesta. Tiedostan turvallisuustutkimuksen ja/tai kansainvälisten suhteiden teoriakeskustelun piirissä virinneen kriittiseen teoriaan nojautuvan moniaineksisen kritiikin, joka kyseenalaistaa valtion käytön turvallisuuden referenssiobjektina (ks. esim. Browning & McDonald 2011, 236). Valitsin termin analyttisistä syistä siksi, että tarkastelen nimenomaan suomalaista Nato-jäsenyysargumentointia: Suomi voi liittyä Natoon vain valtiona, siis kansallisena kokonaisuutena, ei sen osina. Tämä oletus on kaiken Nato-argumentaation taustalla; siksi näen, että tässä spesifissä yhteydessä voidaan puhua kapeasti valtion turvallisuudesta. Kehittämäni typologia sallii kuitenkin myös muunlaiset referenssiobjektit; sen tyyppi voidaan valita riippuen siitä, mikä on tutkimusaihe ja -asetelma.

²⁸ Voidaan tietysti ajatella, että Nato-jäsenyydellä on omat implikaationsa myös suhteessa sisäiseen turvallisuuteen. Mahdollinen jäsenyys voisi tuoda mukanaan esimerkiksi disinformaatiokampanjoita, kyberhyökkäyksiä, Suomessa asuvien venäläisperäisten kansalaisten poliittista aktiivointia, pakolaisten tai siirtolaisten rajalle tuomista, pakotteita ja muuta hybridivaikuttamista (ks. Ulkoasiainministeriö 2016, 51–58). Silti katson, että pääasiallisena – joskaan ei tietenkään ainoana – perusteena Nato-jäsenyydelle tai sen vastustamiselle on nimenomaan Suomen ulkoinen turvallisuus sotilaallisessa mielessä: onhan Nato määritelmällisesti *sotilaallinen* liitto, joka antaa turvatakuut jäsenmailleen *aseellisen- eli sotilaallisen*

Voidaan siis sanoa, että ymmärrän 'turvallisuuspolitiikan' tutkimuskohteideni lähtökohdista käsin: aineiston perusteella Nato-argumenttien – jos ei eksplisiittinen, niin ainakin implisiittinen – referenssiobjekti on Suomen valtio ja siten sen kansalaiset. Sama pätee 'turvallisuuden' käsitteeseen: aineiston perusteella voidaan sanoa, että pääasiallisena arviointikriteerinä Nato-kantaa muodostettaessa on nimenomaan Suomen ulkoinen turvallisuus sotilaallisessa mielessä. (Poikkeaman sääntöön muodostavat normativistit, joista lisää luvussa 3.3.) Nämä valinnat sopivat hyvin yhteen sosiaaliseen konstruktionismiin tukeutuvan tutkimusotteeni kanssa; en pyri kertomaan tutkimusaineistoni avulla objektiivisia totuuksia siitä riippumattomista ilmiöistä, vaan itse tutkimusaineisto nousee tutkimuskohteeksi sellaisenaan.

On lisäksi huomattava, että se, että ymmärrän edellä sanotulla tavalla turvallisuuspolitiikan tai turvallisuuspoliittisesti toimimisen erillisenä muusta poliittisesti toimimisesta, ei sinänsä tarkoita, että ajatuksena olisi sitoutua politiikan tilakäsitteeseen, niin että turvallisuuspolitiikka olisi sellaista politiikkaa, joka voidaan selkeästi erottaa muusta politiikasta. Teen tämän ainoastaan analyttisistä syistä: jotta voin keskittyä nimenomaan ulkoisen kansallisen turvallisuuden teemoihin – joiden ympärillä Nato-keskustelu pyörii aineiston perusteella – sekä niihin keskittyvään poliittiseen toimintaan, on tarkoituksenmukaista erottaa turvallisuuspolitiikka muista politiikan lohkoista. Kyse on siis ainoastaan analyttisestä erottelusta, ja sellaiseksi se tuleekin ymmärtää.

Politiikan aspektitulkinnan tai -teorian pohjalta voidaan ajatella, että turvallisuuspolitiikkaa edellä sanotussa mielessä tekevät ryhmät tai yhteisöt on jaettavissa yhtäältä politiikan tila- ja toisaalta toimintakäsitteen pohjalta omiin kategorioihinsa niin, että ensin mainittu politiikan ulottuvuus korostaa kyseisten ryhmien vakiintuneempia ja staattisempia ('pysähtynyt liike') polity- ja policy -koostumuksia, joissa performatiivinen toiminta on ikään kuin kahlehdittu sellaisiksi spatiaalisiksi poliittisiksi ryhmiksi tai kollektiiveiksi, joilla on oma poliittinen linjansa tai ohjelmansa. Toisin sanoen voidaan puhua turvallisuuspolityistä, joilla on oma turvallisuuspolicynsa. Jälkimmäisenä mainittu ulottuvuus puolestaan korostaa kyseisten ryhmien performatiivista toimintaa, jonka temporaali- eli ajallinen luonne tekee siitä huomattavasti epästabiilimpaa ja dynaamisempaa ('jatkuva liike') verrattuna pysähdyksen tilaa²⁹ ilmaiseviin polity- ja policy -ulottuvuuksiin. Kyse on siis 1) turvallisuuspolitiisonnin ja tämän perustalle rakentuvan 2) turvallisuuspolitiikoinnin ulottuvuuksista.

hyökkäyksen ("armed attack", ks. Nato 2019, article 5) mahdollisesti tapahtuessa. Päätelmä löytää tukea aineistostani, jossa näkyy hyvin se, että Nato-jäsenyyssuhteen tiivistyminen pitkälti – mutta ei täysin – kysymykseen siitä, mikä palvelee parhaiten Suomen turvallisuutta ulkoisessa mielessä. Keskittyminen ulkoiseen kansalliseen turvallisuuteen toimii samalla myös tutkimuksellisenä rajauksena. Tutkimusaiheesta ja -asetelmasta riippuen voitaisiin myös valita sisäiseen- tai kokonaisturvallisuuteen tai muuhun vastaavaan laajaan turvallisuuteen (esim. Buzan 1991) perustuva turvallisuuskäsitys – typologiani sallii myös tämän.

²⁹ Juuri 'pysähtyneen tilan' metafora tavoittaa nähdäkseni hyvin polity- ja policy -ulottuvuuksien perusluonteen. Nämä politiikan ulottuvuudet ovat ajan suhteen sikäli staattisia, että ne ovat ikään kuin paikallaan ajan virrassa; ne on naulattu joihinkin sellaisiin periaatteisiin kiinni, joiden katsotaan kestävän ajan hammasta. Juuri tähän perustuu käsitys siitä, että sen enempää puolueen kuin poliitikonkaan ei tule äkillisesti heilahdella linjauksissaan; sen enempää poliitikon kuin puolueenkaan ei tule olla äänestäjensä äkillisesti pettävä takinkääntäjä. Niinpä sellaisen puolueen tai poliitikon, joka voi vedota kunniaakkaaseen historiaansa jonkin tietyn asian pitkäaikaisena puolustajana tai asianajajana, voidaan katsoa olleen suoraselkäinen tai jollain tapaa rehti, aito ja luotettava poliittinen toimija. Toisaalta taas politisointi- ja politikointiulottuvuuksien toiminnallinen perusluonne muuttaa niiden dynamiikan päinvastaiseksi: koska toiminta tapahtuu ajassa, siis ajan 'virran' mukana, politisoinnit ja politikoinnit ovat ajan suhteen dynaamisia siten, että ne ovat jatkuvassa liikkeessä; ne eivät ankkuroidu mihinkään tiettyyn kiinnekohtaan. Tässä mielessä politisoinnin ja erityisesti politikoinnin keskeisin merkitys on teossa itsessään, ei sinänsä siinä, mitä teolla tavoitellaan tai mikä sen seuraus on. Näin siinä missä polity- ja polity -ulottuvuudet on nähtävä pysähtyneen tilan ilmauksina, politisointi- ja politikointi-ulottuvuudet on nähtävä jatkuvan liikkeen ilmauksina.

Turvallisuuspolity on tiettyä turvallisuuspoliittista argumentaatiota, suuntausta tai ajattelua edustava ryhmä, identiteetti tai kollektiivi. Esimerkiksi kelvannee vaikkapa Nato-jäsenyyttä kannattava, vastustava tai siihen kantaa ottamaton ryhmä, mutta myös esimerkiksi Pohjoismaista-, Ruotsi- tai EU-turvallisuusyhteistyötä korostava ryhmä tarkoittaa samaa asiaa. Turvallisuuspolity voidaan myös ymmärtää hieman laajemmin niinä tilallisina areenoina tai foorumeina – kuten eduskunnan ulkoasiain- tai puolustusvaliokunta, Tasavallan presidentin ja valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittinen ministerivaliokunta (TP-UTVA) tai Euroopan unionin yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka (YUTP) – joissa turvallisuuden tai turvallisuuspolitiikkaan liittyviä teemoja käsitellään. Kaikista laajimmassa mielessä turvallisuuspolity voidaan ymmärtää joko valtioon, valtioiden liittoina (EU) tai kaikkina valtioina eli jopa koko maapallona esimerkiksi silloin, kun ajatellaan, että ilmastomuutoksen kaltainen eksistentiaalinen uhka on vaaraksi kaikille ihmisille maapallolla. Turvallisuuspolityn koko ja koostumus riippuu siis ennen kaikkea siitä, mikä katsotaan sopivaksi turvallisuuden referenssiobjektiksi tai suoritettavan analyysin tasoksi (ks. tasoista Buzan et al. 1998, 5–7). Tässä työssä ymmärrän turvallisuuspolityn nimenomaan tiettyä turvallisuuspoliittista argumentaatiota, suuntausta tai ajattelua edustavana ryhmänä, identiteettinä tai kollektiivina. Valintani tulee perusteluksi paitsi sekä referenssiobjektia että analyysin tasoa koskevien valintojen kautta (ks. s. 21–23), myös siitä metodologis-ontologisesta valinnasta, jonka mukaan ymmärrän toimijan käyttämän poliittisen retoriikan esiintyvän aina rakenteen eli tietyn diskurssin kontekstissa. Mainittakoon vielä, että koska polity on tilassa tapahtuvaa ja tilaan kiinnittyvää nimittävää toimintaa eli kyse on jollekin poliittiselle yhteisölle, ryhmälle tai kollektiiville annettavasta nimityksestä, tärkeää on havaita, että turvallisuuspolityn luonne on sikäli kategorisoiva ja rajaava, että se on omanlaisensa turvallisuuspolity juuri sen muihin kilpaileviin polityihin tehdyn eronteon tai rajankäynnin vuoksi.

Turvallisuuspolicy on ymmärrettävä turvallisuuspolityn turvallisuuspoliittisina linjauksina ja toimenpideohjelmina, toisin sanoen suositeltuina tai ehdotettuina konkreettisina politiikkatoimina. Näiden linjausten tulisi heijastella turvallisuuspolityn turvallisuuspoliittista ideologiaa, siis sitä turvallisuuspoliittisen ajattelun, suuntauksen tai argumentaation peruslogiikkaa, jonka pohjalta kyseinen ryhmä on turvallisuuspoliittisessa mielessä muotoutunut, ja jonka ympärille se on itsensä identifioinut. Tämä toimijan retoriikasta esiin luettavissa oleva peruslogiikka tai arvottava periaate on puolestaan kytköksissä laajempiin diskursiivisiin rakenteisiin (tästä tarkemmin myöhemmän lisää). Turvallisuuspolicyjen muotoileminen on aina operatiivista sikäli, että siinä valitaan tietyn arvottavan järjestelmän tai logiikan pohjalta mieluummin asia x kuin asia y, ja juuri tässä mielessä se on jo hyvin konkreettisessa mielessä politiikantekoa. Koska policyjen muotoiluun käytettävissä oleva (palsta)tila ja aika on aina rajallista niin, että poliittinen toimija joutuu aina tekemään painotusvalintoja erottautukseen ja profiloitukseen, aina, kun toimenpideohjelmiä tehdään, polity joutuu priorisoimaan sen suhteen, mitä asioita se korostaa ja mitä ei. Ja tämä priorisointiprosessi on käsitettävä nollasummapeliksi – yhden asian korostaminen vie tilaa toisen asian korostamiselta, koska kuten todettua, toiminta tapahtuu olosuhteissa, joissa aika ja tila ovat rajallisia resursseja. Lisäksi on otettava huomioon sekin mahdollisuus, että asian x korostaminen voi olla ristiriidassa asian y kanssa.

Näistä lähtökohdista käsin esimerkiksi Kokoomuksen kaltaisella turvallisuuspolitylla voidaan nähdä olevan seuraavanlaisia turvallisuuspolicyja: ”Kokoomus on kannattanut Suomen Nato-jäsenyyttä jo pitkään ja tämä linja pitää edelleen” (Orpo 2021); ”Laajennetaan ja syvennetään puolustus- ja turvallisuusyhteistyön eri muotoihin osallistumista niin EU:n kuin Naton puitteissa sekä kahden- ja monenkeskisesti” (Kokoomus 2019); ”Ylläpidetään asevelvollisuuteen perustuvaa uskottavaa puolustusta” (ibid.); ”Turvataan reserviläisten mahdollisuudet harjoittaa osaamistaan” (ibid.);

”Kehitetään asevelvollisuusjärjestelmää lisäämällä naisten mahdollisuuksia osallistua asepalvelukseen” (ibid.); ja ”...[Suomi] tekee tiivistä yhteistyötä muiden Pohjoismaiden kanssa” (Kokoomus 2018).

Turvallisuuspolitisointi on peli-, liikkuma- tai performanssitilaa avaava liike tai siirto, jossa toimija nimittää tietyn turvallisuutta tai turvallisuuspolitiikkaa koskevan käsityksen tai policyn jollain tapaa ongelmalliseksi esimerkiksi näin: on ongelmallista, että liitymme Natoon, koska se nostaa sotilaallisia jännitteitä Itämerellä tai että on ongelmallista, että pidämme yllä kallista omaa puolustusjärjestelmää, koska se on pois muilta tärkeämmiltä politiikan lohkoilta. Se voi olla esimerkiksi jonkin turvallisuutta koskevan käsitteen, argumentin, näkökulman tai kategorian eli luokituksen problematisointi tai sen uudelleentulkinta tai -luokittelu. Turvallisuuspolitisoinnilla viitataan jonkin alun perin ei-poliittisen turvallisuutta koskevan aspektin tuomiseen poliittisen kiistelyn ja debatin keskiöön tai vaihtoehtoisesti jonkin jo poliittisen turvallisuutta koskevan aspektin uudelleenpolitisoinniseen, siis sen sellaiseen uudelleentulkintaan, jossa problematisoidaan vanha politisointi. Turvallisuuspolitisoinninen siis avaa uuden performanssihorisontin, johon nojaten ja josta ammentaen turvallisuuspolitiikoinnin (ks. alla) selvästi turvallisuuspolitisointeja spesifimmät ja rajatummat operaatiot saavat syntynsä.

Esimerkiksi Suomen hallituksen (Valtioneuvosto 2020, 24) kuvaus Suomesta ”sotilasliittoon kuulumattomana maana” voidaan (turvallisuus)politisoida toteamalla, että määre ”sotilaallisesti liittoutumaton” ei päde Suomeen sillä perusteella, että Suomi on sitoutunut Lissabonin sopimuksen artikla 42.7:een, jonka mukaan ”jos jäsenvaltio joutuu alueeseensa kohdistuvan aseellisen hyökkäyksen kohteeksi, muilla jäsenvaltioilla on velvollisuus antaa sille apua kaikin käytettävissään olevin keinoin Yhdistyneiden Kansakuntien peruskirjan 51 artiklan mukaisesti” (Euroopan Unioni 2016, 39). Tältä pohjalta ”sotilaallisen liittoutumattomuuden” käsite politisoidaan vetoamalla sellaisiin muihin sitoumuksiin, joiden tulkitaan osoittavan, että Suomi on jo liittoutunut sotilaallisesti. Tästä näkökulmasta käsite ”sotilaallisesti liittoutumaton” on Suomeen sovellettuna virheellinen; sen käyttö Suomen yhteydessä on ongelmallista. Käsite tuodaan siis poliittisen kiistelyn keskiöön: kamppailua käydään 1) siitä, mitä sotilaallisen liittoutumattomuuden käsitteen katsotaan tarkoittavan ja 2) siitä, mitä Lissabonin sopimuksen artikla 42.7:n katsotaan tarkoittavan sen kannalta, mikä tulkinta kohdasta 1 tehdään. Tämä nimenomainen politisoinnin operaatio voidaan täten kirjata muotoon ”on ongelmallista väittää, että Suomi olisi sotilaallisesti liittoutumaton”. Tätä politisointia voidaan sitten käyttää hyödyksi omassa argumentaatioissa esimerkiksi siten, että todetaan, että koska tällä tavoin voidaan osoittaa, että Suomi on jo sotilaallisesti liittoutunut, voitaisiin Natoonkin liittyä tai vähintäänkin argumentti, jonka mukaan Natoon ei voida liittyä siksi, että Suomi on sotilaallisesti liittoutumaton, ei ole pätevä.

Turvallisuuspolitiikointi liittyy hyvin läheisesti turvallisuuspolitisointiin, mutta se ei ole aivan sama asia. Turvallisuuspolitiikointi tarkoittaa sen performanssitilan hyödyntämistä, joka aukenee silloin, kun turvallisuuspolitisointi suoritetaan. Kyse on peliliikkeestä, joka tapahtuu olosuhteissa tai konteksteissa, jotka on jo turvallisuuspolitisoitu. Turvallisuuspolitiikointi siis edellyttää turvallisuuspolitisoinnin nimittävän operaation; se ei esiinny yksin ilman nimittävää vastinpariaan. (Toisaalta myös turvallisuuspolitisointi jää jokseenkin tehottomaksi, jos sitä ei tueta tai täydennetä turvallisuuspolitiikoinneilla.) Turvallisuuspolitiikointi on näin nimittämisen jälkeistä operatiivista toimintaa, jossa pyritään kääntämään politiikan kontingenssista (ks. alaviite 11) juontuvaa pelivaraa valtaosuuksiksi. Siten turvallisuuspolitiikointi on vallan operatiivista käyttöä tai hyödyntämistä, kun taas turvallisuuspolitisointi pyrkii kartoittamaan ja etsimään tuon vallankäytön mahdollisuuksia tai potentiaaleja.

Edellä esitettyä esimerkkiä mukailten voidaan esittää, että turvallisuuspolitisointia, jonka mukaan on ongelmallista kutsua Suomea sotilaallisesti liittoutumattomaksi maaksi, tuetaan turvallisuuspolitiikoinnin spesifimmällä ja rajatummalla, edellä mainittuun nimitykseen pohjautuvalla operaatiolla: jos ette usko sitä, että on ongelmallista väittää, että Suomi olisi sotilaallisesti liittoutumaton, katsokaa vaikka Lissabonin sopimuksen artiklaa 42.7! Toisin sanoen artikla 42.7 otetaan politiikoinnin välineeksi siinä laajemmassa operaatiossa, jossa pyritään osoittamaan, että Suomi on jo sotilaalliset sitoumuksensa tehnyt. Näin turvallisuuspolitiikointi (artikla 42.7 osoittaa, että Suomi on sotilaallisesti liittoutunut) tukee Suomen hallitukseen kohdistuvaa turvallisuuspolitisointia (hallituksen väite, jonka mukaan Suomi ei olisi sotilaallisesti liittoutunut, on ongelmallinen). Tässä mielessä turvallisuuspolitiikointi on välineellinen operaatio sikäli, että se palvelee politisoinnin laajempaa ja yleisluontoisempaa (nimitys)operaatiota.

Esimerkiksi kokoomuksen tai RKP:n kaltaisen Nato-myönteisen turvallisuuspolityn voitaisiin ajatella tukeutuvan esimerkinkaltaiseen performatiiviseen ja toiminnalliseen turvallisuuspolitiisoimiseen ja -politiikoimiseen. Mutta sinä hetkenä, kun nämä politisoinnin ja politiikoinnin toimet tiivistyvät turvallisuuspolicyksi ja ne muotoileviksi turvallisuuspolityiksi, toisin sanoen viralliseksi linjaksi tai ohjelmaksi, jonka mukaan Suomen tulisi liittyä Natoon, politiikan performatiivisuus latistuu tilakäsitelmuotoon; politiikan toiminnallisuus jäykistyy enemmän tai vähemmän pysyviksi linjauksiksi ja näitä linjoja muotoileviksi areenoiksi tai foorumeiksi. Juuri tämän kaltaiseen prosessiin viitataan, kun todetaan, että ”*policy* voidaan ymmärtää politiikoinnin ja *polity* politisoinnin raja-arvoiksi, jotka sitovat ja vakauttavat politiikkaa toimintana” (Palonen & Summa 1996, 13. Kursiv. alkup.)³⁰.

Näistä lähtökohdista voidaan muodostaa formaali typologia empiirisen analyysin apuvälineeksi seuraavalla tavalla (taulukko 2):

	tila (spatiaalinen)	aika (temporaalinen)
nimittävä	turvallisuuspolity (areena)	turvallisuuspolitisointi
operatiivinen	turvallisuuspolicy (linja)	turvallisuuspolitiikointi

Ydinideana on siis suhteuttaa tulkintani politiikan aspektiteoriasta (ulko- ja) turvallisuuspolitiikan tutkimuksen tarpeisiin ammentamalla samalla turvallisuustutkimuksen ja/tai kansainvälisten suhteiden sekä geopolitiikan teoriakeskustelujen jälkistrukturalismin kohdistuvasta kritiikistä, ja soveltaa tätä kokonaisuutta spesifisti suomalaisen Nato-keskusteluun tai -argumentaatioon. Työn tavoite siis on, että Nato-argumentaation poliittinen perusontologia tulisi luetuksi mahdollisimman kattavasti auki ja nähtäville tulkitsemalla se politisointi- ja politiikointioperaatioiden sarjoiksi. Empiirisesti typologiaa sovelletaan siten, että ensin selvitetään, millaisia turvallisuuspolityja

³⁰ Empiirinen kysymys siitä, kumpi tulee ensin, politiikan tila- vai toimintakäsite, on mielenkiintoinen. Voidaanko esimerkiksi ajatella, että historiallisesti polityt ovat muodostuneet politisoimisen ja politiikoimisen operaatioiden pohjalta siten, että tämän performatiivisen vaiheen jälkeen ne ovat asteittain vakiintuneet polityiksi, joilla on omat policynsä? (Tähän viittaisi Palosen lausunto, jonka mukaan politisointi ja politiikointi ovat politiikan ”primaarisia operaatioita” (Summa & Palonen 1996, 12–13; ks. myös Palonen & Lindroos 2007, 66).) Ja toisaalta, mitkä tekijät säätelevät tuon vakiintumisprosessin onnistumista tai epäonnistumista? Ainahan politisoiminen ei johda polityn saati policyn syntyyn: voidaan katsoa, että esimerkiksi 1960-luvun lopun opiskelija- ja muu vasemmistovirittainen radikalismi ei syvällisestä toisen maailmansodan jälkeisen länsimaisen tiedeuskon, rationalismin, byrokratisoitumisen, hierarkkis-autoritaaristen valtarakenteiden ja institutionaalisesti rajoitetun demokratian performatiivisesta kritiikistä (esim. Müller 2011, 175–201) huolimatta kyennyt kanavoimaan mobilisaatiovoimaansa ja ’länsimaisuuden’ politisointiaan institutionaalisiksi muutoksiksi, poliittisiksi puolueiksi tai muiksi institutionaalisiksi voimiksi (polity) tai institutionaalisiksi ratkaisuiksi (policy). Tämä johtui osin liikkeen sisäisestä siiloutumisesta, heterogeenisyydestä ja ristiriitaisuuksista (ibid., 6, 192–197).

tutkimusmateriaalista löytyy ja minkälaisia turvallisuuspolicyja ne ovat muotoilleet, jonka jälkeen kysytään, mitä kukin näistä turvallisuuspolityista politisoi ja sitten politikoi sen perustalla³¹. Näin turvallisuuspolityt voidaan luokitella sekä tila- että toimintakäsitteistä lähtien.

Kuten turvallisuuspolitiikkatypologiaa konkretisoimaan pyrkivistä esimerkeistä kävi ilmi, sekä politiikan primääriset operaatiot (politisointi, politikointi) että näitä tilallistavat raja-arvot (policy, polity) on luettavissa esiin toimijan poliittisesta retoriikasta eli argumentaatiosta. Mutta kuten jo turvallisuuspolityn käsitettä tarkastellessa havaittiin, sekä turvallisuuspolity- että sen kirjaamat polityt pohjautuvat identiteetti- ja ideologisessa mielessä johonkin laajempaan diskursiiviseen rakenteeseen. Ilmaisoin tämän asian ”turvallisuuspoliittisen ajattelun, suuntauksen tai argumentaation perusloogiikkana tai arvottavana periaatteena”, jonka ympärille katsoin turvallisuuspolityn muotoutuvan ja identifioituvan. Näyttäisi siltä, että niin ikään turvallisuuspolitisoinnit sekä näistä ponnistavat turvallisuuspolitikoinnit, erityisesti Nato-kysymykseen liittyen, olisi tarkoituksenmukaista ymmärtää joihinkin laajempiin diskursiivisiin rakenteisiin kytkeytyvinä operaatioina. Kun vielä muistetaan geopolitiittisen kamppailututkimuksen tärkeä havainto, jonka mukaan poliittinen retoriikka on aina ymmärrettävä kytköksissä johonkin laajempaan diskurssiin, esiin nousee luontevasti kysymys siitä, mihin tai minkälaisiin diskursseihin oikein viitataan. Toisin kysyttynä: minkälaisiin diskursseihin suomalainen Nato-retoriikka tai -argumentaatio voidaan kytkeä? Kysymykseen on vastattava, mikäli aion pitäytyä väitteessä, jonka mukaan rakenteen ja toimijan vuorovaikutuksesta on pidettävä kiinni, jotta ei kadoteta politiikan kamppailu-ulottuvuutta.

2.4 Euroatlantistit, globalistit ja pienvaltiorealistit Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan (diskursiivisina) traditioina

Geopoliittisen kamppailututkimuksen inspiroimana voidaan siis ajatella, että poliittisten toimijain käyttämä retoriikka kytkeytyy aina laajempiin diskursiivisiin rakenteisiin, joiden puitteissa retoriikka operoi – ei alistuneena, muttei myöskään dominoivana. Voidaan niin ikään ajatella, että sen jälkeen, kun on tutkittu tuota käytettyä retoriikkaa eli toimijoiden kieltä, esimerkiksi jotakin tekstiä ja vastattu kysymykseen ’mitä’ (käytetyt ilmaukset, argumentit, topokset tai käsitteet), alkaa vasta oikea työ: kun tiedetään ’mitä’, on saatava vastaus kysymyksiin ’miten’ ja ’miksi’ eli vastaus niihin kysymyksiin, jotka kätkeytyvät ’mitä’:n taakse (Wiesner et al. 2017, 60). Näin muodoin keskeiseksi kysymykseksi työni eteenpäinviemisen kannalta nousee kysymys siitä, minkälaisiin diskursiivisiin tai kielellisiin rakenteisiin suomalaisen Nato-retoriikan voidaan katsoa kiinnittyvän. Diskurssi kertoo, ’miten’ ja ’miksi’ käytetty retoriikka/argumentaatio (’mitä’) oli mahdollista (Moisio 2003, 69–70). Samaten retoriikka voi kertoa, miten turvallisuuspolitisointi tai -politikointi suoritettiin, mutta se ei pysty vastaamaan siihen, miksi turvallisuuspolitisointi tai -politikointi suoritettiin. Diskurssi saattaa tähän pystyä. Koska tässä työssä ei riitä tila sen selvittämiseen, minkälaisia empiirisesti havaittavia diskursseja Nato-argumentaation taustalta löytyy ja koska – mikä vielä merkittävämpää – aikaisempi tutkimus on kyennyt moisia diskursseja jo identifioimaan, tukeudun niihin kytkeäkseeni tutkimani Nato-retoriikan laajempiin kielellisiin rakenteisiin.

Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan pitkiksi linjoiksi, traditioksi tai koulukunniksi on ehdotettu kolmea suuntausta: euroatlantismia eli liberalismia, pienvaltiorealismia sekä globalismia

³¹ Selvittämisjärjestys ei ole kuitenkaan kiveen hakattu, vaan tärkeintä on, että tila- ja toiminta-aspektit erotellaan toisistaan; voi olla, että joskus toiminta-aspekti selviää ensin ja tila-aspekti vasta tämän jälkeen.

(Haukkala & Vaahtoranta 2016; Haukkala 2012). Vaikka näitä ulko- ja turvallisuuspolitiikan pitkiä linjoja ei suoraan tituleerata diskursseiksi, väitän, että on olemassa perusteita ymmärtää ne niiksi diskursiivisiksi tai kielellisiksi rakenteiksi, jotka osaltaan sekä mahdollistavat että rajaavat käytettävän turvallisuuspoliittisen retoriikan käyttöalaa ja -mahdollisuuksia. Perustelen tämän paitsi sillä, että Suomen ulko-, geo- ja turvallisuuspolitiikkaa käsittelevä konstruktivistinen tutkimus (esim. Särkkä 2019; Harle & Moision 2000; Moision 2003; Vaahtoranta & Forsberg 1998; Pesu 2017; Forsberg 2016; Tiilikainen 1998, 141–168; Jalonen 1993, 50–57; Aaltola 2003, 146–187; Seppo & Forsberg 2013; Käkönen 1993, 25–29) on löytänyt Vaahtorannan ja Haukkalan luokittelua tukevia tai vähintäänkin niiden kanssa sopusoinnussa olevia tutkimustuloksia³², myös sillä, että se tapa, jolla Haukkala ja Vaahtoranta kuvaavat traditioitaan, muistuttaa jokseenkin diskurssiteoreettisia lähtökohtia: pohtivat-han he ”kysymystä Suomen nykyisestä ulko- ja turvallisuuspolitiikasta osana laajempaa ajallista jatkumoa, osana turvallisuudesta käytävää kansallista debattia ja sen käytännön linjan muotoutumista” (Haukkala & Vaahtoranta 2016, 55), vieläpä täsmentäen, että ”Koulukunnissa on kyse viime kädessä maailmankuvallisista ja poliittisista painotuseroista, jotka näyttäytyvät eri aikoina ja tilanteissa eri tavoin” (ibid., 60–61). Koulukunnat ovat siis muotoutuneet historiallisesti ja intersubjektiivisesti³³ siten, että niitä erottavina piirteinä toimivat maailmankuvalliset ja poliittiset painotuserot. Toisin sanoen koulukunnat ovat muotoutuneet diskursiivisesti. Haukkala menee jopa niin pitkälle, että esittää näiden koulukuntien perimmäisen tavoitteen, joka hänen tulkintansa mukaan on suomalaisen elämäntavan kehittäminen ja puolustaminen, muodostavan Suomen idean (Haukkala 2012, 30–32). Tämä – siis hegeliläinen puheenparsi valtioiden ideoista – edelleen tukee argumenttiani siitä, että Haukkala ja Vaahtoranta ymmärtävät Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan traditiot nimenomaan konstruktii-visesti.

On huomattava, että seuraavaksi yksityiskohtaisemmin esittelemäni Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan traditiot eivät ole millään tavoin tyhjennettävissä Nato-jäsenyyssuhteyksiin. Tarkoitan tällä sitä, että kyseiset traditiot ovat paitsi voimakkaan historiallisia, myös asiasisällöltään laajoja. Ensiksikin ne kattavat käytännössä kokonaan sen ajan, jona Suomea on voitu pitää jokseenkin autonomisena ja erillisenä maantieteellis-poliittisena yksikkönään (n. 1800-luvun alusta nykypäivään, ks. Haukkala 2012, 26), toisin sanoen ajan, jolloin Suomi on omana poliittis-maantieteellisenä yksikkönä harjoittanut ulkopoliittikkaa eli suhteiden ylläpitoa muihin valtioihin. 1800-luvulla tämä tietysti tarkoitti lähinnä suhteiden ylläpitoa Venäjän keisariin, joka oli Suomen tosiasiallinen hallitsija. Toiseksi traditiot ovat substanssisisällöltään laajoja: ne eivät koskettele ainoastaan sotilaallisen liittoutumisen spesifejä kysymyksiä, kuten Nato-jäsenyyssuhteita, vaan laajemmin ulko- ja turvallisuuspoliittisia kysymyksiä, kuten sitä, mihin Suomi kokee kansana identifioituvansa (länsi, itä vai kenties jotain siltä väliltä) tai vaikkapa sitä, miten Venäjään tulisi yleisesti ottaen suhtautua. Enin osa traditioista onkin hyvä hahmottaa nimenomaan suhteessa Venäjään: historiallisesti Venäjä on

³² Nähdäkseni tämä viittaa siihen, että on perusteltua ymmärtää nämä koulukunnat tai pitkät linjat diskursiivisiksi tai kielellisiksi rakenteiksi, sillä onhan muikin tutkimus ne havainnut – muodossa tai toisessa. On toki huomattava, että tämä mainitsemani muu tutkimus on identifioinut nämä kielelliset rakenteet aina omista yksilöllisistä tutkimusasetelmista ja -lähtökohdistaan käsin. Siksi voidaan puhua vain varsin karkeasta yksimielisyydestä tai samansuuntaisuudesta tulosten tasolla. Mutta silti eikö juuri se, että erilaiset tutkimusasetelmat tuottavat samansuuntaisia tuloksia, kieli tulosten luotettavuudesta?

³³ Intersubjektiivisuudella viitataan siihen, että yksittäisillä subjekteilla on keskenään jaettu ymmärrys jostain objektiivisesti koetusta asiasta tai ilmiöstä. Kyse on siis kollektiivisesta subjektiivisuudesta: jokin asia tai ilmiö on olemassa vain siksi, että kaikki uskovat sen olevan olemassa kaikille.

ollut Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittisen keskustelun asialistan ykkösaihe (Haukkala & Vaahtoranta 2016, 56).

Silti juuri se, että hyödyntämäni Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan traditiot eivät ole edellä sanotulla tavalla tyhjennettävissä Nato-jäsenyyskysymykseen, on hyvä asia: traditioiden sekä ajallinen että sisällöllinen laajuus suhteuttaa käytetyn retoriikan laajempiin kielellisiin rakenteisiin, joista käsin käytetty retoriikka ja sen käyttötarkoitukset käyvät paremmin tiettäväksi. Tästä näkökulmasta retoriikan 'taakse' kohdistuviin miten ja miksi -kysymyksiin on helpompi vastata silloin, kun kielellinen rakenne omaa sekä temporaalista että sisällöllistä syvyyttä.

Edellä mainitun ohella on niin ikään tärkeää ymmärtää, että nämä traditiot ovat weberiläisiä "puhtaaksiviljeltyjä ideaalityyppejä" (Haukkala & Vaahtoranta 2016, 61) sikäli, ettei niitä voi välttämättä soveltaa kovinkaan suoraviivaisesti yksittäistapauksiin: koska ne ovat heuristisia selitysmalleja, ne kertovat, miten asiat keskimäärin tai kokonaisvaltaisesti ovat. Ne eivät siis pyri selittämään kaikkia yksityiskohtia (ks. myös Pesu 2017, 285). Traditiot siis yksinkertaistavat todellisuutta, jolloin nyanssipitoisuus usein kärsii. Näin yksittäisen poliitikon tai puolueen asemoiminen johonkin tiettyyn traditioon voi olla harhaanjohtavaa sikäli, että tosiasiallisesti tuo poliitikko tai puolue saattaa omata myös sellaisia piirteitä, jotka juontuvat muista traditioista. Mutta tämä ei tietenkään tarkoita, ettei minkäänlaisia teoreettis-analyttisiä jäsenyksiä voitaisi tehdä, silläkin uhalla, että se hieman yksinkertaistaisi todellisuutta. Siitähän teoretisoinnissa on usein kyse: ilmiön selittämisestä tavalla, joka on yleistävä ja siten siis aina joksikin yksinkertaistava.

Euroatlantismi tai *liberalismi*, ensinnäkin, viittaa sellaiseen legalistiseen tai institutionalistiseen ulko- ja turvallisuuspolitiikan perinteeseen, jossa Suomelle on ollut ominaista lain ja oikeuden merkityksen korostaminen suhteessa Venäjään, jopa niinä hetkinä, kun Venäjä on poliittisesti kiristänyt otettaan Suomesta, kuten venäläistämisvuosina ja talvisotaa edeltävinä kuukausina (Haukkala & Vaahtoranta 2016, 57). Sen klassisena ilmauksena voidaan pitää perustuslaillista ajattelua venäläistämiskausten aikana. Tässä suuntauksessa lähtökohtana on siis pitää Suomen eduista ja oikeuksista kiinni, tarvittaessa jopa tavalla, joka ei huomioi Venäjän valta- tai etunäkökohtia tai on niiden kanssa ristiriidassa. Suuntausta ilmentää erinomaisesti argumentti, jonka mukaan Suomen historia on aina 1500-luvulta lähtien ymmärrettävissä jatkuvana pyrkimyksenä estää Venäjän alueellinen hegemonia Pohjois- tai Koillis-Euroopassa siten, että Suomi saavuttaisi klassisen liberalismiin eetosmukaisesti maksimaalisen inhimillisen vapauden ja suojan suhteessa Venäjään (Heikka 2005)³⁴. Argumentti esittää – Haukkalan & Vaahtorannan (2016, 58) tulkinnan mukaan – että Venäjä ei ole ollut ainoastaan turvallisuuspoliittinen ongelma, vaan valta, joka ei ole hyväksynyt Euroopan liberaaleja periaatteita ja on näin omaa valta-asemaansa kasvattaakseen niitä toistuvasti uhmannut. Tästä näkökulmasta Venäjä on useasti toiminut Suomen liberaaleja pyrkimyksiä rajoittavana tai jopa vastustavana rakenteellisena tekijänä³⁵.

³⁴ Tarkemmin sanottuna argumentti tukeutuu tasavaltalaisen strategisen kulttuurin käsitteeseen (ks. strategisen kulttuurin käsitteestä esim. Pursiainen & Forsberg 2015, 287-292), joka sisällöllisesti tiivistyy oleellisesti kahteen keskeiseen toimijaan, joiden ajatuksilla on ollut argumentin mukaan merkittävä vaikutus Suomen ulkopoliittikan pitkän linjan muotoutumiseen: toisaalta pidättyväisyyttä ja voimatasapainopolitiikkaa ajavaan Ruotsin kruunun virkamieheen, Arvid Horniin, ja toisaalta klassisen liberalismiin oppiperinteen Suomeen tuoneeseen Anders Chydeniukseen (Heikka 2005, 99).

³⁵ On kuitenkin kriittisessä hengessä todettava, että Heikan argumenttiin sisältyvä näkemys siitä, että Suomen ja Venäjän välinen raja pitäisi 1500–1800-lukujen osalta tulkita Euroopan hajautetun tasavaltalaisen valtioyhteisön ja Venäjän imperialistisen suurvallan väliseksi rajapinnaksi (ks. Haukkala 2012, 25) saattaa hieman liioitella Venäjän kansainvälispoliittista roolia 1500- ja 1600-lukujen Euroopassa. On nimittäin esitetty (Karonen 2014, 158–159), että Ruotsin kyky pitää itä- eli Venäjän vastaisen rajansa rauhallisena lähes koko 1600-luvun perustui siihen, ettei muuta Eurooppaa juurikaan kiinnostanut se, mitä Itä-Euroopassa tapahtui; Ruotsi sai toimia suhteellisen vapaasti Venäjän ja Puolan suunnalla.

Euroatlantismiin kuuluu siis liberalismiin pohjautuvan yhteiskuntafilosofisen oikeusajattelun soveltaminen kansainvälisiin suhteisiin. Se pyrkii osoittamaan, että Suomi on menestynyt – ja tulee jatkossakin menestymään – juuri sen ansiosta, että Suomi on sitoutunut liberalistisiin periaatteisiin ja institutionalismiin sekä ulko- ja turvallisuuspoliittisessa että sisä- ja talouspoliittisessa mielessä³⁶. Taustalla on siis vahva identifioituminen läntiseen arvoyhteisöön, ennen muuta läntiseen Eurooppaan ja Pohjois-Amerikkaan. Juuri tästä syystä voidaan puhua liberalismiin ohella euroatlantismista (Haukkala & Vaahtoranta 2016, 58).

Tämän identifioitumisen seurauksena euroatlantismi katsoo, ettei Suomea voi varsinaisesti luonnehtia puolueettomaksi tai idän ja lännen raja-alueeksi; se kuuluu elimellisesti muuhun (Länsi-)Eurooppaan. Näin Venäjällä tai sen turvallisuusintresseillä ei katsota olevan minkäänlaista veto-oikeutta tai erityisstatusa suhteessa Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan, siitäkkin huolimatta, että kyseessä on alueellinen suurvalta. Vahva institutionalistinen painotus puolestaan korostaa turvallisuuden institutionaaliseen hallintaan pyrkivää lähtökohtaa (Pesu 2017, 289). Ideana on, että liberalistisiin periaatteisiin nojautuvat institutionaaliset rakenteet voisivat tuoda turvallisuutta ja vakautta kansainväliseen järjestelmään, ennen muuta siksi, että näiden institutionaalisten sitoumusten katsotaan tuovan ennakoitavuutta valtioiden ulko- ja turvallisuuspoliittiseen käytökseen. Yhteisten sääntöjen, normien ja instituutioiden katsotaan siis estävän vahvempien mieli- ja pakkovallan (Haukkala 2012, 29). Näin myös Nato nähdään Itämeren turvallisuusympäristöä vakauttavana toimijana. Euroatlantismiin tai liberalismiin voimasta jotakin kertoo se, että loppuvuonna 2021, kun Venäjä esitti turvatakuuvaatimuksia, joiden mukaan Nato ei saisi laajeta itään, sekä Suomen valtiojohton, kansanedustajien että puoluejohton tasolta on voimakkaasti korostettu kunkin maan itsemääräämisoikeutta sen suhteen, aikooko se pyrkiä liittymään Natoon vai ei. Samaten on korostettu Ukrainan itsemääräämisoikeutta ja alueellista koskemattomuutta nimenomaan kansainvälisen oikeuden näkökulmasta: Venäjällä ei ole *oikeutta* eskaloida Itä-Ukrainan sotaa. Oikeuspuhe on vain koventunut, kun Venäjä toteutti Ukrainan sotaa eskaloivan laittoman aseellisen hyökkäyksensä Ukrainaan helmikuussa 2022.

Kuten edellä mainitusta argumentista, jonka mukaan paitsi Suomi, myös Ruotsi silloin, kun Suomi oli vielä osa Ruotsia (ks. Heikka 2005, 97–100) on pyrkinyt luomaan Pohjois- tai Koillis-Eurooppaan sellaista alueellista voimatasapainoa, joka ehkäisisi Venäjän imperialistisia tai hegemonisia valtapyrkimyksiä ja siten mahdollistaisi ”Euroopan tasavaltalaisen eli hajautetun turvallisuusarkkitehtuurin vahvistamisen” (Haukkala 2012, 25), on luettavissa, siihen sisältyy selvästi erottuva kansainvälisen politiikan realistinen painotus: puhutaanhan voimatasapainosta ja siitä, kuinka imperialistista Venäjää vastaan on luotava hajautettuun valtiojärjestelmään perustuva ei-hierarkkinen vastablokki. Sama realistinen painotus näkyy euroatlantismissa: läntisiin instituutioihin yleisesti ja turvallisuusinstituutioihin erityisesti on liityttävä, jotta Suomelle voidaan taata maksimaalinen toimintavapaus ja turva niiltä, jotka tuota vapautta voisivat rajoittaa. Jos tosiaan on – Heikan (2005) tulkintaa

Rauhallinen itäraja taas osaltaan mahdollisti Ruotsin suurvalta-asemaan nousun hieman myöhemmin, kun se pystyi keskittämään voimavaransa Keski-Eurooppaan ilman huolta siitä, että Venäjän suunnasta tulisi hyökkäys. Vasta 1700-luvun alusta lähtien Venäjä oli kyllin vahva haastaakseen Ruotsin alueellisen hegemonian Itämeren alueella, sillä seurauksella, että Ruotsi menetti suurvalta-asemansa, ennen muuta Pultavan taistelun (1709) sekä Uudenkaupungin rauhan (1721) myötä (Karonen 2014, 212–214, 221–222, 223–224). Vasta siis 1700-luvulla Venäjältä voitiin puhua aitona suurvaltana, ei vielä 1500- ja 1600-luvuilla. Ja eikö jo se seikka, että 1600-luvulla muuta Eurooppaa ei liiemmin kiinnostanut Ruotsin toimet Venäjän ja Puolan suunnalla, kerro siitä, että muu ”eurooppalais-tasavaltalainen valtioyhteisö” ei pitänyt Suomen ja Venäjän välistä rajapintaa kovinkaan keskeisenä Euroopan turvallisuuden kannalta?

³⁶ Ja tämä menestymisen on tapahtunut siitä huolimatta, että Venäjä on pyrkinyt tällaiset sitoumukset estämään. Tässä mielessä Suomen historia on euroatlantismiin näkökulmasta menestystarina, huipentuen kylmän sodan jälkeiseen EU-jäsenyyteen ja Nato-yhteistyön syvenemiseen.

seuraten – niin, että ”Suomen tarina on menestyksekkään ja monipolvisen [voima]tasapainopolitiikan kertomus, jonka ytimessä on pyrkimys kasvavaan liberalismiin sisäpolitiikassa ja suurempaan läntiseen sitoutumiseen ulkopoliitikassa” (Haukkala & Vaahtoranta 2016, 58), euroatlantistien näkökulmasta tuota läntiseen sitoutumiseen tähtäävää ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa, joka tarjoaa tarvittavan voimatasapainopolitiikan suhteessa Venäjään, kannattaa ehdottomasti harjoittaa jatkossakin.

Pienvaltiorealismi, toisekseen, voidaan nähdä euroatlantistien jonkinlaisena antiteesinä, vaikkakin molemmat jakavat saman realistisen perusoletuksen siitä, että kansainvälispoliittisen tilan perusluonne on anarkistinen siten, ettei ole mitään keskusvaltaa tai -suvereniteettia, joka ratkoisi kansainvälispoliittisessa tilassa toimivien entiteettien välisiä kiistoja. Pienvaltiorealismi on selviytymistä tai kamppailukertomus siitä, kuinka pieni Suomi on luovunut suurempiansa joukossa siten, että se hinta, joka on jouduttu itsenäisyydestä ja/tai itsemääräämisoikeudesta maksamaan, on ollut lähimmän suurvallan eli Venäjän turvallisuusintressien huomioiminen (Haukkala & Vaahtoranta 2016, 57). Koska maantiede ei muutu ja koska Venäjä on Suomen rajanaapuri, ei ole muuta vaihtoehtoa kuin se, että Venäjän kanssa on tultava toimeen: ”Suomen ulkopoliittinen probleemi on Venäjä ja suhteemme siihen. Kaikki muut ovat ulkopoliittisesti toisarvoisia” (Paasikivi 1985). Käytännössä tämä toimeentuleminen tarkoittaa sitä, että Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikassa tulee ottaa huomioon Venäjän turvallisuutta koskevat tarpeet ja intressit Suomen suunnalla. Koska pienvaltiorealistit näkevät kansainvälispoliittisen tilan edellä mainitulla tavalla anarkistiseksi, he uskovat sotilaallisen voiman ensisijaisuuteen. Näin myös Venäjä nähdään ennen muuta sotilaallisena voimatekijänä, ja tähän realiteettiin sopeutuminen tarkoittaa pienvaltiorealistien näkökulmasta sitä, että Suomen tulee paitsi harjoittaa tiukkaa kahdenvälisyyttä suhteessa Venäjään, myös osoittaa poliittista luotettavuutta, sotilaallista vaarattomuutta ja tarvittaessa jopa halua tinkiä omista eduista suhteessa Venäjään (Haukkala & Vaahtoranta 2016, 57). Parhaiten tämä toteutuu pienvaltiorealistien mukaan niin, että varmistetaan, että Suomen alueelle ei koskaan muodostu sellaista sotilaallista uhkaa, joka vaarantaisi Venäjän turvallisuuden, toisin sanoen, operaatio Barbarossa ei saa koskaan toistua. Tämä taataan pitämällä huolta siitä, että Suomen alue pysyy suomalaisten kontrollissa: ”Suomi ei salli alueensa käyttämistä vihamielisiin tarkoituksiin muita valtioita vastaan” (Valtioneuvosto 2019).

Kuten todettua, myös euroatlantistit katsovat, että valtiot toimivat anarkistisissa oloissa, joissa sotilaallisen voiman ensisijaisuus korostuu. Pienvaltiorealistien keinovalikoima sitä koskien, miten tuohon anarkistiseen olotilaan tulee suhtautua, eroaa kuitenkin euroatlantistien keinovalikoimasta: siinä missä euroatlantistit katsovat, että Venäjän sotilaallis-poliittista ylivaltaa voidaan tasapainottaa esimerkiksi liittoumalla poliittisesti, taloudellisesti tai sotilaallisesti, pienvaltiorealistit katsovat, että erityisesti viimeksi mainittu, mutta myös ensin mainitut liian pitkälle vietyinä, olisi liian riskialtista puuhaa (ibid., 67). Liittoutumisen sijaan on varottava visusti provosoimasta Venäjää, siis vaalittava sellaista rauhanomaisen rinnakkaiselon maksiimia kuin kylmän sodan aikana ikään (ibid., 62, 66). Ideana on pysytellä suurvaltakonfliktien tai eturistiriitojen ulkopuolella, puolueettomana, hinnalla millä hyvänsä. Silti vaikka kylmän sodan aikaa on pidettävä pienvaltiorealismien kulta-aikana – konkretisoituihan se muun muassa YYA-sopimuksessa, suometumisessa sekä Paasikiven-Kekkonen puolueettomuuspolitiikkalinjassa, jotka kaikki ilmentävät sitä hintaa, joka oli pienvaltiorealistien mukaan maksettava, jotta valtiollinen itsenäisyys säilytettäisiin – on selvää, että pienvaltiorealismikin salli pientä pelivaraa sen suhteen, mihin Suomi integroitui niillä aloilla, jotka olivat kyllin epäturvallisuuspoliittisia (Haukkala 2012, 21–22; Haukkala & Vaahtoranta 2016, 62). ’Epäturvallisuuspoliittisilla’ aloilla viitataan niihin aloihin, joissa ei voinut tapahtunut sellaista integraatiota, joka olisi uhannut Neuvostoliittoa sotilaallisessa mielessä.

Pienvaltiorealistisen argumentaation ydin koostuu siis valtiokeskeisestä geopoliittisesta realismista, joka painottaa Suomen maantieteellisen sijainnin, sen historiallisten kokemusten sekä suurvaltapolitiikan suhteellisen pysyvien realiteettien merkitystä Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikalle (Pesu 2017, 286–287). Institutionaaliset järjestelyt, kuten Nato tai EU, eivät tästä näkökulmasta tuota tyydyttävää perusratkaisua Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikalle; niihin liittyminen ei muuta sen enempää maantieteen pysyvyyttä, historian opetuksia kuin suurvaltapolitiikan perusluonnottakaan. Liittoutuminen ei myöskään häivyttä niitä implikaatioita, joita maantieteen muuttumattomuudella, historiallisilla kokemuksilla ja suurvaltapolitiikan perusluonteella katsotaan *joka tapauksessa* olevan suhteessa pieneen Suomeen: Suomi jää kriisissä aina yksin, kuten vaikkapa talvi- ja kylmässä sodassa; Suomella on 1340 kilometriä yhteistä rajaa Venäjän, itäisen suurvallan, kanssa; Suomi ei voi luottaa määräänsä enempää suurvaltoihin, koska ne ajavat aina omaa etuaan. Pienvaltiorealismi tekee siis useita sellaisia oletuksia, jotka ottavat kantaa kansainvälisen politiikan perimmäiseen luonteeseen teoreettisella tasolla: esimerkiksi sekä maantiede että suurvaltojen käytös on likipitään ajasta riippumatta hyvin samankaltaista. Käsitys on staattinen ja deterministinen, koska kansainvälisen politiikan perusluonteen ei katsota muuttuvan; vain toimijat ja niiden kyvykkyydet (ks. Waltz 1979, 131–132) tai kyvykkyyksien jakautumisen tapa eli voimatasapaino muuttuvat. Näin pienvaltiorealismi kiinnittyy klassisen poliittisen realismin dogmiin, jonka mukaan ”valtasuhteet sekä historia, eivät niinkään laki ja oikeus, määrittävät kansainvälispoliittiset realiteetit” (Pesu 2017, 283).

Voidaan siis sanoa, että euroatlantistien ja pienvaltiorealistien suurin keskinäinen ero koskee sitä pessimistisyyden astetta, joka johdetaan siitä perusolettamuksesta, että kansainvälispoliittinen tila on anarkinen. Siinä missä euroatlantistit uskovat hieman optimistisemmin, että kansainvälistä anarkiaa voidaan jokseenkin hallita institutionaalisiin järjestelyihin, pienvaltiorealistit katsovat kyynisesti, että Suomen maantieteellisestä asemasta johtuen ainut keino, jolla tuota anarkistista olosuhdetta voidaan suitsia, on idän karhun vaateisiin mukautuminen, ts. Venäjän defensiivisten turvallisuusintressien huomioiminen.

Globalismi, kolmanneksi, on nähtävä ennen kaikkea sekä euroatlantismin että pienvaltiorealismien oletettaman realistisen paradigman kriittisenä kommentoijana. Siinä missä realistinen paradigma väittää ainoastaan kuvailevansa, kuinka asiat todellisuudessa ovat ja antaa tältä pohjalta suosituksia sen suhteen, kuinka Suomen tulisi toimia ulko- ja turvallisuuspolitiikassaan, globalistit esittävät normatiivisen tulkinnan ensinnäkin siitä, kuinka asioiden tulisi olla ja toisekseen siitä, kuinka juuri Suomen tulisi tätä ’tulisi olla’ -ideaalitilaa tavoitella ulko- ja turvallisuuspolitiikassaan. Tästä normatiivisesta painotuksesta huolimatta globalismi pyrkii ankkuroimaan itseään empiirisiin muutoksiin: se esittää, että koska maailmamme on entistä keskinäisriippuvaisempi ja -integroituneempi ja koska maailmamme kohtaa uusia, ennenäkemättömän laajoja ja kauaskantoisia haasteita, kuten ilmastonmuutos, vanhan voimapolitiikan ajat ovat auttamatta takana (Haukkala & Vaahtoranta 2016, 59). Voimapolitiikan käyttö ei siis sen enempää sovi nykymaailmaan kuin toimi sen ongelmien kestäväenä tai pidempiaikaisena ratkaisukeinona. Sen sijaan tarvitsemme sellaista vastuullista, eettistä, solidaarista ja monenkeskistä ihmisoikeuksia kunnioittavaa globaalia ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa, joka pystyy paremmin huomioimaan ihmiskunnan kokonaisedun eli esimerkiksi vaalimaan sellaista sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestäväää kehitystä, joka takaa ihmiskunnalle aiempaa valoisamman tulevaisuuden. (Juuri tämä ulko- ja turvallisuuspolitiikan asettaminen maailmanlaajuiseen eli globaaliin kontekstiinsa on vastuussa nimityksestä globalismi.)

Globalistisen analyysin taustalla on laajentunut turvallisuuskäsitys, jonka mukaan ihmiskunta on kohtaamassa sellaisia uusia turvallisuusuhkia tai -haasteita, joihin perinteinen voima- tai

valtatasapainopolitiikka ei voi tarjota uskottavia ratkaisuja. Kuinka esimerkiksi bangladeshilaisen viljelijän toimeentulo, siis tämän biologisten tarpeiden tyydyttämiseen tähtäävä syklinen elämänuusintamisprosessi (Arendt 2017), voidaan turvata olosuhteissa, joissa merenpinta nousee ilmaston lämmetessä ja suolaannuttaa siten viljelysmaat? Entäpä Tyynenmeren pienten saarivaltioiden olemassaolo? Uudentyyppisten turvallisuushkien lista on pitkä: on kansainvälistä rikollisuutta, hallitsematonta muuttoliikettä, etnisperusteisia konflikteja, ympäristöongelmia, sukupuoli-, seksuaali- ja muiden vähemmistöjen sortoa, tartuntatauteja, ihmisoikeusrikkomuksia ja niin edelleen. Tämän tyyppiset, osin jopa eksistentiaaliset uhat on globalistien mukaan luettava turvallisuushiksi siinä missä valtion kansallista turvallisuutta koskevat perinteiset sotilaalliset uhatkin, mutta niitä ei voi ratkaista tavalla, jolla kansallista turvallisuutta koskevat sotilaalliset uhat on perinteisesti ratkaistu – voimapolitiikalla. Muutoinkaan sotilaallisia kriisejä ei tulisi ratkaista miehityksillä, invaasioilla tai muilla sotilaallisilla eli voimapolitiittisilla toimilla tai interventiolla, vaan kriisinhallinnalla, konfliktien ennaltaehkäisyllä ja rauhanvälityksellä (Haukkala & Vaahtoranta 2016, 63–64), mieluiten ihmisoikeusperusteisesti siten, että ”edistetään osaltaan demokratian, hyvän hallinnon ja ihmisoikeuksien toteutumista, mukaan lukien naisten ja lasten oikeudet ja seksuaalisen väkivallan ehkäisy konflikteissa” (Valtioneuvosto 2020, 45) sekä siten, että ”pyritään luomaan vakautta, vähentämään inhimillistä hätää ja luomaan edellytyksiä kriisialueiden kehitykselle” (Ulkoministeriö).

Kuten euroatlantismissa, globalismissa on vahva institutionaalinen perusvire. Yhteisin säännöin, normein, arvoin ja instituutioin voidaan saavuttaa keskinäisriippuvuuden vaatima monenkeskisen yhteistyön, globaalihallinnan, ideaali. Merkillepantavaa kuitenkin on, että päinvastoin kuin euroatlantistit, globalistit suhtautuvat kriittisesti sotilaalliseen institutionalismiin. Koska globalistit korostavat edellä sanotulla tavalla Suomen moraaliseettistä velvollisuutta osallistua yhteisen maailmamme sellaisen ongelmakohtien eli turvallisuushkien ratkaisuun, joita ei voi sotilaallisin- tai voimakeinoin ratkaista, kaikkiin niihin toimijoihin, joiden katsotaan edustavan kovaa eli sotilaallisten uhkien ensisijaisuutta painottavaa turvallisuuskäsitystä, suhtaudutaan lähtökohtaisesti kriittisesti. Näin sekä Natoon että Yhdysvaltoihin eli sekä sotilasliittoihin että suurvaltoihin suhtaudutaan lähtökohtaisesti kriittisesti (Haukkala & Vaahtoranta 2016, 63–64). Kriittisyys ei ole kuitenkaan itseisarvo; ei ole mitään periaatteellista syytä olla muuttamatta suhtautumista suopeammaksi silloin, kun tai jos käy ilmi, että perinteiset sotilaalliset liittoumat tai suurvallat kykenevät laajentamaan turvallisuuskäsitystään. Voidaan sanoa, että ainakin Nato on omaksunut kahtalaisen roolin, jossa painottuu samanaikaisesti sekä perinteinen sotilaallinen liittoutuminen että rauhanturva- ja kriisinhallintatoiminta (ks. Nato 2010, 19–22). Sotilaallisen liittoutumisen aspekti on kuitenkin edelleen siinä määrin hallitseva, että on vaikea nähdä globalistien päästävän irti Nato-kriittisyydestään.

Globalismin peruslähtökohdan – ja samalla sen keskeisimmän eroavaisuuden suhteessa sekä pienvaltioidealismiin että euroatlantismiin – voisi tiivistää näkemykseen, jonka mukaan kehitysyhteistyömäärärahoja voidaan lisätä puolustusmäärärahojen kustannuksella³⁷. Parempi olisi, jos tämä tapahtuisi esimerkiksi maailmanlaajuisesti siten, että kaikista puolustusbudjeteista siirrettäisiin resursseja kehitysyhteistyö- ja kriisinhallintabudjetteihin. Oikeastaan vielä parempaa olisi, jos tämä kaikki tapahtuisi koordinoitussa yhteistyössä niin, että yhteistyön pelisäännöistä päästäisiin

³⁷ Tätä ei voi kuitenkaan tehdä rajattomasti: koska toimitaan maailmassa, jossa on edelleen voimapolitiikkaan tukeutuvia toimijoita, omaa puolustusta ei tule ajaa täysin alas (ks. Haukkala & Vaahtoranta 2016, 61). Tässä mielessä myös globalismi tekee pienen myönnetyksen poliittiselle realismille: maailmassa toimijat näyttävät kerta kaikkiaan tukeutuvan voimankäyttöön yhä uudelleen ja uudelleen, ja tällä on omat implikaationsa sille, miten Suomen tulee asiaan varautua – nimittäin voimalla (uskottava kansallinen puolustus).

yhteisymmärrykseen. Sen enempää pienvaltiorealismi kuin euroatlantismikaan ei tähän kuitenkaan usko: kehitysyhteistyövaroja ei tule lisätä puolustusmäärärahojen kustannuksella. Kumpainenkin perustaa näkemyksensä niihin lähtökohtiin, jotka olen aiemmin eritellyt: toinen maantieteeseen ja toinen institutionaalisen tasapainottamisen hyötyihin.

Mutta voidaanko ajatella, että esitelty kolme Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan pitkää linjaa tai koulukuntaa kattavat riittävällä tavalla Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittisen ajattelun? Pesu (2017) arvioi, että tehdäkseen identiteettiteoreettisesta näkökulmasta käsin selkoa Suomen kylmän sodan jälkeisen ajan (1989–1997) ulko- ja turvallisuuspoliittisesta ajattelusta, hän tarvitsee kolmijaon rinnalle neljännen luokituksen: integrationismin. Forsberg (2016, 371) puolestaan esittää toisessa yhteydessä, että Suomen Nato-jäsenyydestä käytävä turvallisuuspoliittinen keskustelu olisi hahmotettava vähintään kolmijakoisena siten, että yhtäällä on Nato-jäsenyyttä puoltava, länteen selvästi identifioitava argumentaatio, joka tekee eron Venäjään mutta johon ei ole haluttu liittää sen enempää Venäjä-vastaisuutta [euroatlantismi], ja toisaalla taas argumentaatio, joka vastustaa Nato-jäsenyyttä joko voimakkaan kansallisen identiteetin pohjalta pitämällä kiinni sotilaallisen liittoutumattomuuden perinteestä [pienvaltiorealismi] tai länttä laajempaan kosmopoliittisen identiteettiin vedoten [globalismi]. Näin ollen Nato-vastaisen argumentaation tapauksissa on kyse tarpeesta ”tehdä ainakin jonkinlainen ero suhteessa Yhdysvaltoihin ja sen johtamaa länttä edustavaan Natoon” (ibid.). Mutta entäpä, jos ei tahdota sen enempää tehdä eroa suhteessa Yhdysvaltoihin/Natoon kuin puoltaa Nato-jäsenyyttäkään? Näyttäisi siis siltä, että Vaahtorannan & Haukkalan kolmijako tavoittaa Forsbergin peräänkuuluttaman kolmijakoisen identiteettipohjaisen Nato-keskustelun, mutta ei huomioi niitä kantoja, jotka eivät sano juuta eikä jaata Nato-jäsenyyssuhteyksiin. Silti lienee selvää, että on ollut ja on olemassa heitä, jotka pidättäytyvät vastaamasta joko kyllä tai ei Nato-jäsenyyssuhteyksiin.

Haukkala & Vaahtoranta (2016, 61–62) korostavat itsekkin, että Suomen kulloinenkin ulko- ja turvallisuuspoliittinen linja muodostuu dynaamisesti siten, että kukin kolmesta ”eri suuntiin vetävästä” elementistä jättää siihen oman jälkensä. Tuo linja hakee siis jatkuvasti muotoaan euroatlantismiin, pienvaltiorealismiin ja globalismiin välimaastossa ajelehtien. Tätä dynaamisuutta kuvatakseni sekä edellä mainittua seikkaa, jonka mukaan ’mitäänsanomattomien’ Nato-kantoja ei huomioida, silmällä pitäen katson, että on paikallaan muotoilla neljäs ulko- ja turvallisuuspolitiikan hybridilinja tai -traditio, joka pyrkii luokittelemaan ne, jotka eivät vastaa juuta eikä jaata Nato-jäsenyyssuhteyksiin. Nimitän tätä linjaa *neutralismiksi*. On huomattava, että neutralismi ei ole samalla tavalla itsenäinen tai perustava kuin muut koulukunnat, koska se on kaikista selväpiirteisimmän niiden seka- tai välimuoto (siksi *hybridilinja* tai -traditio). Siksi toiseksi neutralismi viittaa tässä yhteydessä ainoastaan Nato-jäsenyyssuhteyksiä koskevaan suhtautumis- tai asennoitumistapaan, ei vuosisataiseen ulko- tai turvallisuuspolitiikan pitkään linjaan. Tämän ohella on vielä huomattava, ettei neutralismilla tarkoiteta mitään objektiivista, puolueetonta, oikeaa saati epäpoliittista Nato-kantaa. Lienee itsestään selvyyksien toistelu todeta, että valinta olla ottamatta kantaa voi olla hyvinkin poliittinen teko. Tulkintani neutralismista perustuu siihen, mitä löysin aineistostani niiden tulkintavälineiden avulla, jotka olen työssäni julkilausunut. Tulkinta rakentui siis siten, että suhteutin ’kantaa ottamattomien’³⁸ argumentaation muihin koulukuntiin.

³⁸ Kutsun niitä, jotka eivät ota Nato-jäsenyyssuhteyksiin sen enempää kieltävää kuin hyväksyvääkään kantaa, mitään sanomattomien tai kantaa ottamattomien sijasta neutralisteiksi, koska tarkalleen ottaen vastaus, jossa ei oteta hyväksyvää tai hylkäävää kantaa Nato-jäsenyyssuhteyksiin, ei ole ’kantaa ottamaton’ tai ’mitään sanomaton’: se, että ei ota kantaa puolesta eikä vastaan, on myös valinta, siis kannanotto itsessään. Siksi termi ’neutralisti’ on edellä mainittuja parempi; se korostaa toimijan aktiivista valintaa olla ottamatta kantaa.

Neutralistit suhtautuvat Nato-kantaan kuin pyrrhonistiset skeptikot tiedon mahdollisuuteen. Koska jokaista perustelua vastassa on tasaväkinen perustelu, on mahdotonta arvioida kumpaakaan ensisijaisemmaksi, minkä vuoksi on pidättäytyttävä kannan tai arvostelmien ottamisesta: ei sen enempää tätä kuin tuotakaan (Grahn-Wilder ym. 2016, 21–22, 49–50). Neutralisti ei ole varma Natakannastaan, koska ei kykene arvottamaan niiden perustelujen joukosta, joita muut koulukunnat tarjoavat liittymiselle tai liittymättömyydelle, yhtä ylitse muiden (ennemmin tämä kuin tuo). Näin neutralistit asemoituvat euroatlantismin, globalismin ja pienvaltiorealismien välimaastoon niin, että he omaksuvat kustakin perinteestä tietyt piirteet tai aspektit, kuitenkin siten, ettei yksikään nouse toista ensisijaisemmaksi. Neutralistit katsovat, että koska Venäjä on suurvalta ja koska se on Suomen läheinen rajanaapuri, sitä tulee kuunnella ja pyrkiä ymmärtämään (pienvaltiorealismi), mutta ei kuitenkaan siinä määrin, että Suomen laillisia oikeuksia tai suvereniteettia poljettaisiin (euroatlantismi/liberalismi). Neutralistit kokevat myös, hieman samaan tapaan kuin euroatlantistit, että Suomi identifioituu institutionaalisessa, poliittisessa, taloudellisessa ja kulttuurillisessa mielessä länteen siinä määrin, että Naton ovet voidaan pitää auki (avoimet ovet & Nato-optio) eli mitään periaatteellista estettä Nato-jäsenyydelle ei koeta olevan. Toisaalta myöskään mitään erityistä tarvetta liittymiselle ei katsota olevan – olkoonkin, että Nato-yhteistyötä voidaan aina jatkaa ja kenties syventääkin. Näin neutralismin linjaa voidaan luonnehtia eräänlaiseksi odota-ja-katso -politiikaksi (ks. Hakovirta 1975), joskin sillä huomautuksella varusteltuna, ettei odottelun ja katselemisen politiikka ole niin voimakkaasti Venäjän poliittisista ja turvallisuuspoliittisista intresseistä käsin ehdollistunutta kuin se oli kylmän sodan aikana³⁹.

Neutralismin sellainen piirre, joka selvimmin poikkeaa muista koulukunnista, liittyy Ruotsin tai laajemmin Pohjoismaiden kanssa tehtävän yhteistyön korostamiseen. Toki muutkin koulukunnat korostavat tätä ulottuvuutta, mutta neutralisteilla se on erityisen korostunut siksi, ettei se edellytä Natakantaa. Tässä mielessä neutralismi muistuttaa hieman sotien välisen ajan Pohjoismaista suuntausta. Samasta syystä neutralistit korostavat EU:n turvallisuus- ja puolustusyhteistyön kehittämisen tärkeyttä. Neutralistit peräänkuuluttavat muutoinkin mahdollisimman laajaa ja monenkeskistä yhteistyötä niin Naton, EU:n, YK:n kuin muidenkin instituutioiden välillä, nimenomaan siitä syystä, että nykyiset turvallisuushat ovat aiempaa moniulotteisempia. Tältä osin neutralismi tulee lähelle globalismia. Toisaalta neutralismin sellainen piirre, joka selvimmin osuu yksiiin muiden koulukuntien kanssa, on uskottavan kansallisen puolustuksen korostus. Koska maailmassamme on edelleen toimijoita, jotka ovat valmiita voimapoliittisiin toimiin, tarvitsemme oman uskottavan puolustuksen, joka on viimekätisin turvamme maailmassa, jossa kukaan ei ole koskaan täysin turvassa voimakeinoilta. Niinpä koulukuntien kaikkein konsensuaalisin yksittäinen toimenpide-ehdotus Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikaksi perustuu kansainvälisen politiikan realistiseen luentaan – globalistit mukaan luettuna (ks. alaviite 37).

Mainitsin aiemmin, että neutralismi on muista kolmesta koulukunnasta ammentava hybridi-linja, -traditio tai -koulukunta, joka saa muotonsa ja sisältönsä suhteessa/suhteutettuna näihin koulukuntiin. Sikäli kuin nämä kolme koulukuntaa ymmärretään laajempina diskursiivisina tai kielellisinä

³⁹ Toki on huomattava, että neutralismin kuvailu 'odota-ja-katso' -politiikaksi on omiaan ohjaamaan neutralismia suuntaan, jossa Nato-jäsenyyteen suhtaudutaan lievän kriittisesti siten, että status quo käytännössä vahvistetaan: niin kauan kuin nykytilanne, jossa Venäjän ei katsota aiheuttavan eksistentiaalista tai muuta äkillistä sotilaallista uhkaa, säilyy, ei ole erityistä tarvetta liittyä Natoon, mutta tilanteen muuttuessa kanta voidaan vaihtaa nopeastikin Nato-myönteiseksi (koska ei ole mitään periaatteellista estettä Nato-jäsenyydelle). Näin valinta olla ottamatta kantaa Nato-jäsenyyteen ohjaa implisiittisesti vahvistamaan status quon eli sotilaallisen liittoutumattomuuden. Tässä mielessä voidaan ajatella, että neutralismiin kuuluu Nato-kriittinen perusvire. Niinpä neutralismin ohella voitaisiin puhua myös pragmatismista.

rakenteina, jotka sekä mahdollistavat että rajaavat käytettyä turvallisuuspoliittista retoriikkaa, neutralistisen retoriikan on ymmärrettävä kiinnittyvän kolmen muun koulukunnan diskursiivisiin rakenteisiin niin, että se ammentaa kaikista samanaikaisesti. Ja tämä ammentaminen on ymmärrettävä eklektisenä: retoriikka ei tukeudu diskurssiin kokonaisuutena, vaan poimii sieltä tietyt, kulloistakin tarvetta palvelevat elementit. Esimerkiksi Nato-optiopoliittikkaa puolustaessaan neutralisti voi vedota euroatlantismiin/liberalismiin ja todeta, että Nato-optio paitsi luo ennaltaehkäisevän pelotteen suhteessa Venäjään (tasapainottaminen), myös osoittaa, että Suomella on itsenäisenä valtiona lakiin perustuva vapaus ja oikeus valita, liittyäkö vaiko ei (legalismi). Kaikki tämä tapahtuu neutralistin mukaan kuitenkin tavalla, joka ei provosoi Venäjää liikaa tai joka saattaa jopa mahdollistaa Suomen pysymisen Naton ja Venäjän välisen konfliktin ulkopuolella (pienvaltiorealismiin vetoaminen).

Esitin tämän luvun alussa väitteen, jonka mukaan keskeiseksi kysymykseksi työni eteenpäinviemisen kannalta nousee kysymys siitä, minkälaisiin diskursiivisiin tai kielellisiin rakenteisiin suomalaisen Nato-retoriikan voidaan katsoa kiinnittyvän. Tässä alaluvussa olen esittänyt, että tuo retoriikka kiinnittyy joko euroatlantistiseen, globalistiseen tai pienvaltiorealistiseen diskurssiin. Vaihtoehtoisesti se voi myös kiinnittyä eklektisesti niihin kaikkiin, etenkin silloin, kun Nato-retoriikasta ei löydy selvää puoltavaa tai vastustavaa kantaa (neutralismi). Edelleen on korostettava, että yksittäiset toimijat tai toimijaryhmät voivat vedota argumentaatioissaan tai kytkeä argumentaationsa eli retoriikkansa useampaan kuin yhteen diskurssiin. Usein näin tapahtuukin. Tämä ei kuitenkaan estä sen enempää mahdollisuutta luokitella turvallisuuspolityja ja -policyja sekä näihin kytkeytyviä turvallisuuspolitisointeja ja -politikointeja sen pohjalta, minkälaiseen diskursiiviseen rakenteeseen toimijat retoriikassaan nojautuvat⁴⁰ kuin mahdollisuutta arvioida sitä, missä toimijoissa/toimijaryhmissä eli turvallisuuspolityissa tiettyyn diskurssiin kytkeytyvä retoriikka näyttää esiintyvän vahvimmin.

⁴⁰ Kuten aiemmin mainitsin, sekä turvallisuuspolity että sen kirjaamat -polityt pohjautuvat identiteetti- ja ideologisessa mielessä johonkin laajempaan diskursiiviseen rakenteeseen. Niin ikään mainitsin, että myös turvallisuuspolitisoinnit (sekä näistä ponnistavat turvallisuuspolitikoinnit), erityisesti Nato-kysymykseen liittyen, olisi tarkoituksenmukaista ymmärtää joihinkin laajempiin diskursiivisiin rakenteisiin kytkeytyvinä operaatioina. Tässä luvussa olen esitellyt ne diskursiiviset rakenteet, joihin sekä turvallisuuspolityt ja -polityt että turvallisuuspolitisoinnit ja -politikoinnit voidaan kytkeä: euroatlantismiin, globalismiin, pienvaltiorealismiin sekä näiden hybridiin, neutralismiin.

3. Menetelmä ja aineisto

Ennen kuin tämän luokittelun suorittaminen on mahdollista, on tarkasteltava toimijoiden Nato-retoriikkaa ja -argumentaatiota, toisin sanoen analysoitava se turvallisuuspoliittinen retoriikka, joka ilmentää turvallisuuspoliittisesti toimimista. Nyt, kun tiedämme, että mitä turvallisuuspoliittinen toiminta on politiikan toimintaperspektiivissä ja että mihin kielelliseen tai diskursiiviseen rakenteeseen toimijoiden retoriikka kytkeytyy, voimme tarkastella aineiston eli empirian tasolla sitä, miten tarkalleen ottaen turvallisuuspolityjen Nato-argumenteissa toimitaan turvallisuuspoliittisesti. Tähän kysymykseen vastaaminen edellyttää toimijoiden retoriikan ja argumentaation analyysia, jonka pohjalta käytettyä argumentaatiota/retoriikkaa voidaan puolestaan luokitella ja analysoida turvallisuuspoliittisesti toimimisen näkökulmasta, jolloin lopulta tiedetään, kuinka turvallisuuspolityjen Nato-argumenteissa toimitaan turvallisuuspoliittisesti. Näin empiiriseksi jatko-/alatutkimuskysymykseksi tarkentuu:

Millä tavalla Nato-argumentit pyrkivät perustelemaan natonormatiivista (eli Nato-jäsenyyksykysymykseen kantaaottavaa puhetta: tuleeko Natoon liittyä vai ei) puhettansa, sikäli kuin ylipäänsä pyrkivät? Toisin kysyttynä: miten Natoon liittymistä tai liittymättä jättämistä perustellaan? Millaisin argumentatiivisin keinoin, tekniikoin ja strategioin?

3.1 Aineiston esittely ja rajaukselliset perusteet

Ensiarvoisen tärkeää paitsi mainittuun empiiriseen alatutkimuskysymykseen vastattaessa, myös aineistonkeruuvaiheessa on, että analysoija suhteuttaa jatkuvasti analysoimaansa tai keräämäänsä tutkimusmateriaalia julkilausumiinsa turvallisuuspolitiikan diskursiivisiin rakenteisiin, jotta hän kykenee paikallistamaan teksti- ja argumenttimassasta kaikista oleellisimman retoriikan ja/tai argumentaation eli ne osuudet, joissa muita diskursiivisia totuuksia ja puhetapoja pyritään haastamaan, tukemaan, muuttamaan tai problematisoimaan tavoitteellisesti siten, että oma tulkinta asioiden tilasta valtaisi alaa. Ilman tätä suhteuttamista retoriikka näyttäytyy pelkkänä retoriikkana eli kielen teknis-muodollisen tason analyysina, jossa ei tavoiteta sitä diskursiivista kontekstia, joka argumentaation alun perin mahdollisti ja joka samalla rajoitti argumentaation käyttöalaa ja -tapaa (ks. Moisio 2003, 67–71). Tällaiselle analyysille on toki oma paikkansa ja aikansa, eikä tarkoitus ole väheksyä sen arvoa, mutta jos halutaan tarkastella retoriikassa ilmenevää poliittista kamppailua, on välttämätöntä kiinnittää huomiota argumentaation muodostumis- ja syntykonteksteihin.

Diskursiivisten rakenteiden ohella aineistoa rajaavana heuristiikkana toimii se rajaus, jonka suoritin silloin, kun määrittelin tavan, jolla ymmärrän turvallisuuspolitiikan käsitteen. (Perustelut kyseiselle rajaukselle löytyvät luvusta 2.3; ne juontuvat pääosin aihevalinnastani tarkastella nimenomaan Natoa koskevaa argumentaatiota.) Näin ollen aineistooni sisällyttämän Nato-argumentaation tulee olla turvallisuuspoliittista siinä mielessä, että sen tulee koskea kansallista ulkoista turvallisuutta sotilaallisessa mielessä – ellei sitten tarkoituksena ole argumentoida Natoa vastaan juuri siksi, että sen itsessään katsotaan edustavan kapeaa, sotilaallisesti painottunutta turvallisuuskäsitystä.

Näiden kahden kriteerin ohella valitsemani toiminnallis-performatiivinen politiikkakäsitys vaikuttaa merkittäväällä tavalla suorittamaani tutkimusaineiston harkinnanvaraiseen valintaan. Ensinnäkin tärkeätä on, että tarkastelemieni poliittisten toimijoiden, Nato-retoorikkojen, tuottama materiaali on luonteeltaan sellaista, joka on tuotettu aidossa poliittisen kamppailun performatiivisessa

hetkessä tai ajankohdassa. Näin ollen yhtäältä erinomaista materiaalia ovat sellaiset poleemiset puheenvuorot, joissa asetetaan retorilla siirroilla joitakuita tai joidenkuiden edustamaa vallitsevaa puhetapaa vastaan ja toisaalta huomattavasti vähemmän käyttökelpoisia ovat sellaiset pitkälle prosessoidut viralliset puheenvuorot, joista retoriikan käytön poleeminen käyttökonteksti on häivytetty. Täten esimerkiksi yksittäisen poliitikon epävirallisuonteinen blogi- tai mielipidekirjoitus on lähtökohdaisesti kiinnostavampi vaihtoehto tutkimusaineistoksi kuin vaikkapa hallinnollinen, pitkälle työstetty, kenties parlamentaarissa työryhmässä yhtenäiseksi muotoiltu ja valmisteltu virallinen Suomen kantaa ilmaiseva asiakirja. Tärkeää tosin sanoen on, että tarkasteltava aineisto on sekä julkista että olemassa tutkimuksesta riippumatta. Jos ajatellaan, että politiikka on kielellistä toimintaa, jossa kamppailaan valtaosuuksista suhteessa vastapuoleen, vieläpä niin, että tavoitteena on vakuuttaa sekä vastustaja että kamppailun osapuolten ulkopuolinen yleisö, on kaiketi likipitään välttämätöntä, että tuo toiminta on luonteeltaan julkista. Tutkimusaineiston olemassaolon riippumattomuus tutkimuksesta (valmiit dokumentit) puolestaan takaa sen, että poliittinen toimija tavoitetaan aidosta kamppailutilanteesta tai -kontekstista. Siksi tutkimusaineiston tuottaminen siten, että sen olemassaolo riippuisi tutkijasta, kuten haastatteluissa, kyselyissä tai kertomuksissa ynnä muussa tutkimusta varten tuotetussa tekstissä, on tutkimustehtävänä kannalta epätarkoituksenmukaista.

Aineisto koostuu siis valmiista, julkisista dokumenteista, joiden valinnassa on pyritty huomioimaan niiden Nato-normatiivisuus eli kantaaottavuus, jotta tavoitetaan aito poliittinen kamppailukonteksti. Täten luontevaa on, että aineistossa on sekä selvän Nato-myönteisiä että -vastaisia kantoja. Mukana on myös Nato-neutraaleja kantoja paitsi siksi, että ne voidaan katsoa Suomen viralliseksi linjaksi ennen helmikuuta 2022 ja siten varsin vaikutusvaltaiseksi tai merkittäväksi linjaksi, jota olisi vaikea ohittaa Nato-argumentaatiota käsittelevässä työssä, myös siksi, että tarkoituksenani on osoittaa, että myös tämä kanta ilmentää turvallisuuspoliittisesti toimista siitä huolimatta, että se on näennäisen neutraali ollessaan niin sanottu kultaisen keskitien kanta. Tarkemmin sanottuna aineisto koostuu 1) valtakunnanpoliitikkojen eli kansanedustajien, presidentin ja pääministerien sekä hallituksen jäsenten blogi- ja mielipideteksteistä, puheista sekä pieneltä osin heidän lehdistöön antamistaan kommentteista, 2) ulko- ja turvallisuuspolitiikan eksperttien, siis tutkijoiden ja käytännön ulko- ja turvallisuuspoliitikantekijöiden eli virkamiesten ja diplomaattien, kannanotoista, 3) tutkimuksista ja selvityksistä (sekä akateemisista, hallinnollisista että median tekemistä), 4) puolueiden periaate-, arvo-, erikois- ja vaaliohjelmista sekä 5) Suomen europarlamentaarikkojen blogiteksteistä ja kannanotoista. Toisin sanoen aineisto koostuu eliittipuheenvuoroista. Katson, että tämä on perusteltua siksi, että poliittisella eliitillä on lähtökohdaisesti parhaat resurssit ja kenties intressitkin pyrkiä muuttamaan tai vaihtoehtoisesti säilyttämään Suomen turvallisuuspolitiikan pitkiä linjoja, siis niiden diskursiivisia rakenteita, retoriikkansa avittamana. Tämä ei silti tarkoita, että ainoastaan poliittiselle eliitille langesketaan aktiivinen rooli: onhan niin, että viime kädessä kansa tai äänestäjät, ne, joihin turvallisuuspoliittisella argumentaatiolla pyritään vaikuttamaan, antavat tai jättävät antamatta siunauksensa kullekin turvallisuuspoliittiselle argumentaatiolle – kuten työni tapauksessa sille, liittyykö Suomi Natoon vai ei⁴¹. Voidaan lisäksi ajatella, että eliittipuheenvuorot heijastelevat kansassa esiintyvää argumentaatiota (ks. tästä kylläntymisilmistä alla).

⁴¹ Näin etenkin, jos katsotaan, että myönteiselle Nato-päätökselle tulisi taata laaja kansalaisyhteiskunnan hyväksyntä esimerkiksi siten, että Nato-jäsenyyksymyksestä järjestetään kansanäänestys. Suomessa katsottiin, että täksi hyväksyntäksi riitti kansanäänestyksen sijaan mielipidemittaukset (esim. Jägerhorn & Swanljung 2022).

Kuten johdantoluvun vihjailevasta sävystä voi ehkä päätellä, raja-an aineiston ja siten tutkimukseni ajallisesti siten, että Nato-argumentaation tarkastelu lähtee liikkeelle vuodesta 2014 päätyen aina alkuvuoteen 2022. Katson, että tällä aikavälillä kansainvälisessä järjestelmässä ei ole tapahtunut niin merkittäviä muutoksia⁴², etteikö niiden vuosien sisään sijoittuvat turvallisuuspoliittiset puheenvuorot voitaisi ymmärtää sikäli yhteismitallisiksi, että ne sijoittuvat jokseenkin samankontekstiseen yhteiskuntaelämään kysymyksenasetteluineen. Nekin – sinänsä erittäin merkittävät – muutokset, jotka ovat tapahtuneet, kuten Ukrainan sodan eskalaatio helmikuussa 2022, tukevat aiempia kehityskulkuja tai ovat niiden johdannaisia. Väitän siis, että esimerkiksi vuonna 2015 esitetty Nato-argumentti ei ole välttämättä vanhentunut oleellisesti vuoteen 2022 tultaessa. Niin ikään väitän, että esimerkiksi 1990-luvulla tai 2000-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä esitetyt Nato-argumentit saattavat olla paikoin oleellisesti vanhentuneita vuoteen 2022 tultaessa, sillä Venäjän vuoden 2014 Krimin valtaus on muuttanut Euroopan turvallisuuspoliittista tilannetta merkittävästi. Näin ollen alarajaukseni Nato-argumenteille on vuosi 2014; sitä edeltäviä argumentteja en ota tarkasteluun. Tutkimusstrategisesti tällaista rajausta perustelee myös se, että turvallisuuspoliittisina murrosaikoina, joksi Itä-Ukrainan sota ja Krimin valloitus on laskettava, tietyn turvallisuuspolityn, kuten Suomen, ulko- ja turvallisuuspolitiikan linjaa koskeva käsitteellinen kamppailu mitä todennäköisimmin tiivistyy. Näinä ”käsitteellisten vedenjakajien” (ks. Harle & Moisio 2003, 105, 108) aikoina esimerkiksi Nato-jäsenyyskysymyksen päivänpolttavuuden voi katsoa kasvavan. Tämä voi puolestaan näkyä esimerkiksi siinä, että sellaisten turvallisuuspoliittisten avainkäsitteiden kuin ”sotilaallinen liittoutumattomuus”, ”Nato-optio”, ”avoimet ovet”, ”turvatakuu”, ”artikla 5” tai ”artikla 42.7” merkityksistä käydään alati kiihtyvää käsitteellistä kamppailua. Kamppailututkimuksen kannalta kiinnostavinta on, että tuon tiivistyneen kamppailun seurauksena tai sen aikana voi tapahtua diskursiivisia valtasuhteiden siirtymiä esimerkiksi siten, että euroatlanttinen diskurssi vahvistaa asemaansa.

Aineiston määrän suhteen voidaan sanoa, että se on varsin rajallinen. Tätä ei voi kuitenkaan pitää erityisen suurena ongelmana, koska Nato-argumentit alkavat melko pienelläkin otoksella toistumaan eli kylläntymään paitsi siksi, että niitä ei ole kehitetty määräänsä enempää, myös siksi, että toimijat vetoavat usein samoihin argumentteihin. Näyttäisikin siltä, että on olemassa tietyn tyyppisiä suosittuja Nato-topoksia, joista retoorikot ammentavat. Argumentteja esiteltäessä olen pyrkinyt pitämään sitaatit mahdollisimman lyhyenä mutta silti niin pitkinä, että argumentin käyttökonteksti käy ilmeiseksi. Tein näin siksi, että lukijalla olisi halutessaan mahdollisuus arvioida argumentista tekemääni tulkintaa omista lähtökohdistaan käsin. Haluan siis välittää argumentin lukijalle sellaisena kuin se on oikeasti sanottu.

Mitä tulee työn menetelmälliseen puoleen, siis siihen tapaan tai asenteeseen, jolla suhtaudutaan aineistoon, nimenomaan päättelyn näkökulmasta voidaan sanoa, että työssä hyödynnetään sekä aineisto- että teorialähtöisyyttä (ks. Tuomi & Sarajärvi 2009, 95–100). Ensin mainittu näkyy tutkimuksessa induktiivisena päättelynä niin, että aineistossa ilmenevistä yksittäisistä toimijoista/toimijaryhmistä sekä niitä koskevista havainnoista pyritään muodostamaan laajempia, toimijoita ja toimijaryhmiä koskevia yleistyksiä (yksittäisestä yleiseen: yksittäisestä toimijasta/toimijaryhmästä turvallisuuspolityyn; yksittäisestä toimijasta/toimijaryhmästä turvallisuuspolitisointiin). Jälkimmäinen näkyy tutkimuksessa deduktiivisena päättelynä niin, että valmiin teorian tai teoreettisen mallin, toisin

⁴² Toisin sanoen väitteeni on, että maailmanpoliittiset tai kansainvälispoliittiset muutosprosessit, kuten voimatasapainon muutos, ovat yleensä suhteellisen hitaita prosesseja. Esimeriksi suurvalta-asemaan nousu tai sieltä lasku ottaa yleensä vuosikymmeniä ellei -satoja (ks. esim. Kennedy 1989).

sanoen Vaahtorannan & Haukkalan koulukuntatypologian ja Palosen politiikan toimintakäsitteen, kautta ja välityksellä tarkastellaan aineistoa eli empiiristä tasoa sekä siellä ilmeneviä yksityiskohtia tai yksittäisiä tapahtumia (yleisestä yksittäiseen: yksittäinen Nato-argumentti laajemman diskurssin ilmentäjänä; yksittäinen performanssi laajemman turvallisuuspolitisoinnin ilmentäjänä).

3.2 Menetelmän esittely ja perustelu: Retoriikka

Kuten mainittua, turvallisuuspolityjen harjoittaman Nato-argumentaation ilmentämän turvallisuuspoliittisesti toimisen yksityiskohtaisempi analyysi edellyttää toimijoiden retoriikan ja argumentaation analyysia, toisin sanoen empiiristä analyysia. Tässä projektissa retorilla tarkastelulla on kuitenkin vain apurin rooli siinä mielessä, että sen kautta pääsen käsiksi siihen ilmiöön, joka minua ensisijaisesti kiinnostaa: nimittäin ne turvallisuuspolitisointien ja -politikointien operaatiot, joita turvallisuuspolityt suorittavat. Entä miksi olen valinnut nimenomaan Perlemanilaisen argumentaatioteorian retorisen tarkastelun lähtökohdaksi? Ennen kaikkea siksi, että se sopii erinomaisesti yhteen niiden aiempien sosiaaliseen konstruktionismiin nojautuvien teoreettisten, epistemologisten ja ontologisten valintojen kanssa, joita olen suorittanut työssäni. Ja mikä tärkeintä, yksinkertaisesti siksi, että se auttaa minua vastaamaan tutkimuskysymyksiini, kuten aion seuraavaksi osoittaa.

Siinä missä minä ymmärrän työssäni Nato-argumentit sosiaalisesti rakennetuiksi siinä mielessä, että ne ammentavat uskottavuutensa vallitsevista diskursseista, jotka muodostavat yhteisön todelta näyttävän maailman, siis sen kehikon, ”joka tarjoaa yhteisön vallankäytölle argumentaation välineet, diskursiiviset perussäännökset” (Moisio 2003, 65), myös Perelman katsoo, että argumentointi olettaa aina ennalta tietyn puhujan ja yleisön välisen ”henkien kohtaamisen” (Perelman 1996, 16, 18). Koska argumentaatioissa ei pyritä loogisesti johtamaan seuraamuksia premisseistä, vaan hankkimaan yleisön hyväksyntä esitetyille väitteille, se ei koskaan tapahdu tyhjiössä (ibid., 16, 28). Näin argumentaatio toimintana perustuu oletukseen, jonka mukaan argumentoinnin taustalla on olemassa ainakin joitain yhteisymmärryksen edellytyksiä (Palonen & Summa 1996, 66). Käsitteellistän työssäni tämän henkien kohtaamisen tai yhteisymmärryksen edellytyksen Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan kielellisiksi rakenteiksi. Niinpä katson Perelmania soveltaen, että jotta Nato-retoorikko voi onnistua retoriikassaan eli vakuuttaa yleisönsä, tulee tämän vedota sellaisiin premisseihin, jotka on jo hyväksytty⁴³, ja pyrkiä tämän jälkeen siirtämään niiden hyväksyntä johtopäätöksiin. Työni yhteydessä sellaiset premissit, jotka ovat jo enemmän tai vähemmän hyväksytyt, juontuvat mainitsemistani kielellisistä rakenteista: euroatlantismista, globalismista, pienvaltiorealismista sekä näiden hybridistä, neutralismista.

Perelmanin argumentaatioteoria⁴⁴ siis esittää, että ensin on premissi, jonka osakseen saama hyväksyntä siirretään sidoksella johtopäätökseen. Sidos voi olla joko (kvasi)looginen, todellisuuden

⁴³ Esisopimuksella eli premissillä tarkoitetaan tässä työssä niitä julkilausumattomia oletuksia eli argumentaation lähtökohkia, joiden katsotaan sijaitsevan argumentaation ulko- tai yläpuolella siten, ettei niistä kiistellä; ne otetaan annettuina (Perelman 1996, 28–40).

⁴⁴ Kun Perelmanin argumentaatioteoriaa verrataan sosiologisten strukturalistien ja geopolitiikan kamppailututkimuksen jälkistrukturalistiseen kritiikkiin (ks. luvut 2.2.2 ja 2.2.3), voidaan havaita, että ensin mainitulla on paljon yhteistä jälkimmäisten kanssa sikäli, että kaikkia yhdistää enemmän tai vähemmän eksplisiittinen pyrkimys käsitteellistää tai tematisoida toimijan ja rakenteen välistä vuorovaikutusta. Esimerkiksi siinä missä Perelman katsoo, että esisopimukset eli premissit ovat argumentaatiota (toimija) mahdollistavia tai rajoittavia laajempia rakenteita, geopolitiikan kamppailututkimus katsoo, että diskurssit ovat retoriikkaa mahdollistava tai rajoittava rakenne. Perusidea on siis sama, olkoonkin, että sitä sovelletaan kovin eri aloilla: yhden geopolitiikan tutkimuksessa, toiset argumentaation teoriassa kun taas kolmannet turvallisuustutkimuksessa.

rakenteeseen pohjautuva tai todellisuuden rakennetta muokkaava (Perelman 1996, 58–59). Kvasiloogisella sidoksella viitataan argumenttiin, joka on muodoltaan näennäisen looginen. Kvasilooginen argumentti pyrkii esittämään itsensä sitovana todistuksena niin, että sen sisältämät, konkreettista todellisuutta koskevat johtopäätökset olisivat johdettavissa loogisella pakottavuudella sen premissistä. Tällainen argumentti pyrkii siis poistamaan itsestään inhimillisen kontingenssin eli monimielisyyden ja -tulkinnallisuuden aspektit, jotta se vaikuttaisi mahdollisimman loogiselta (Perelman 1996, 62–92). Todellisuuden rakenteeseen perustuvat sidokset pyrkivät luomaan asioiden tai ilmiöiden välille luonnolliselta vaikuttavista yhteyksistä. Tämä voidaan tehdä argumenteissa kahdella tavalla: vetoamalla joko peräkkäisyysiteisiin, esimerkiksi syy-yhteyteen tai rinnakkaisuussiteisiin eli olemukseen ja sen ilmentymiin, vaikkapa henkilöön ja tämän tekojen suhteeseen (ibid., 93–119). Todellisuuden rakennetta luovassa sidoksessa jostain yksittäisestä tilanteesta luodaan argumentatiivinen (vasta-)malli, yleistys, havainnollistus tai esimerkki. Todellisuuden rakennetta luovissa argumenteissa voidaan myös turvautua analogiseen päättelyyn sekä sen tiivistyneeseen muotoon, metaforaan. Niiden argumentatiivinen teho perustuu havaittuun samankaltaisuuteen kahden eri luokassa, sfäärissä tai ilmiötasossa esiintyvän ilmiön välillä (ibid., 120–141). Nämä kolme argumenttilajia ovat assosiativista- eli sidosmuotoista argumentointia – erontekona dissosiativiseen- eli erottelumutoiseen argumentointiin – millä viitataan sananmukaisesti siihen, että niissä yhdistellään erilaisia asioita (ibid., 58).

Ajatus siitä, että argumentoinnissa on kyse premissin hyväksynnän siirtämisestä johtopäätöksiin, johtaa siihen, että argumentin muoto ja sisältö näyttäytyvät jokseenkin toisistaan erottamattomina (ks. ibid., 48): sisältö, yhtäältä, viittaa premissiin eli yhteisymmärryksen edellytyksiin, ja muoto, toisaalta, viittaa sidokseen, siis niihin kielen resursseja hyödyntämään pyrkiviin tekniikoihin, joiden avulla tai kautta premissin hyväksytyt status pyritään siirtämään johtopäätökseen. Perelmanlaisittain argumentaatioissa tärkeää ei ole, onko tuo premissi sinänsä totta; tärkeää on, että niin kauan, kun yleisö kollektiivisesti katsoo, että se on totta, retoriikon on pakko ottaa se annettuna siten, ettei hän kiistä sen totuutta – ainakin, jos oletetaan, että hän mieli suostutella tai vakuuttaa yleisönsä.

Perelmanilainen retoriikka-analyysi on juuri tästä syystä erinomainen vaihtoehto Nato-argumentaation tarkasteluun. Koska esitän työssäni, että Nato-argumentaatio eli -retoriikka sekä mahdollistuu että rajoittuu laajemmista kielellisistä rakenteista käsin, Nato-argumentaatiota tarkastellessa on kiinnitettävä huomiota sekä argumentaation muotoon että sisältöön – yhdessä, ei erikseen. Koska katson, että Nato-retoriikot lähtevät argumentoinnissaan liikkeelle tietyistä premissistä, toisin sanoen esittelemistäni Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan traditioista eli kielellisistä rakenteista, pyrkien siirtämään niitä koskevan hyväksynnän Nato-johtopäätöksiinsä, keskityn Nato-argumentaation retorisisessa analyysissä sekä esisopimusten eli premissien analyysiin että näihin elimellisesti kytkeytyvien argumentatiivisten tekniikoiden tai strategioiden analyysiin. Tämä puolestaan palvelee laajempaa tavoitetta, jossa pyritään tekemään empiirisellä tasolla selväksi tai tiettäväksi sitä, kuinka turvallisuuspolityt turvallisuuspolitisoivat ja tämän pohjalta turvallisuuspolitikoivat Nato-jäsenyyskysymyksellä. Tämä taas toimii teoreettista typologiaani teroittavana empiirisenä esimerkkinä tai vastineena.

4. RETORIikka-ANALYYSI

Tässä luvussa tarkastelen suomalaisten turvallisuuspolityjen Nato-argumentaatiota analysoimalla sen retoriikan muotoa ja sisältöä. Tämä tapahtuu kiinnittämällä huomiota yhtäältä argumentaation sisältöön eli niihin esisopimuksiin, joita Nato-retoorikot suorittavat suhteessa yleisöön. Toisaalta kiinnitetään huomiota argumentaation muotoon, siis niihin argumentatiivisiin strategioihin, joilla esisopimusta koskeva hyväksyntä pyritään ulottamaan johtopäätöksiin. Argumentaation yleisöllä viitataan tässä yhteydessä suomalaisiin tai Suomen kansalaisiin. Kyse ei siis ole universaaliyleisöstä vaan erityisyleisöstä, jonka erityisiin tarpeisiin, taipumuksiin, toiveisiin tai intresseihin argumentaatio voidaan vedota (Perelman 1996, 20–25). Valinta on luonteva, sillä koskeehan Nato-argumentaatio nimenomaan Suomen Nato-jäsenyyskysymystä, ja onhan tutkimusmateriaalini pääosin suomenkielisiä ja esitetty pääosin – joskaan ei aina – konteksteissa, joissa puhutaan tai kirjoitetaan suomenkieliselle yleisölle.

Olen luokitellut aineistosta poimimani ja muodostamani turvallisuuspolityt neljään ryhmään: liittoutujiin, liittoutumattomiin, normatiivisiin sekä neutraaleihin⁴⁵. Ryhmät ovat samanaikaisesti sekä argumentatiivisia että diskursiivisia ryhmiä ensinnäkin siten, että niiden kokonaisargumentaation katsotaan edustavan tiettyä turvallisuuspoliittista linjaa (turvallisuuspolicy) sitä koskien, miten Suomen kansallinen ulkoinen turvallisuus voidaan parhaiten taata ja toiseksi siten, että tämän argumentaation katsotaan kiinnittyvän laajempaan kielelliseen rakenteeseen. Liittoutujat edustavat euroatlantistista, liittoutumattomat pienvaltiorealistista, normatiiviset globalistista ja neutraalit neutralistista diskurssia. Yleisellä tasolla voidaan sanoa, että liittoutujat ovat Nato-myönteisiä ja suosittelevat Nato-jäsenyyttä, kun taas liittoutumattomat ovat Nato-kielteisiä ja suosittelevat sotilaallista liittoutumattomuutta. Normatiiviset katsovat, että kysymyksenasettelu siitä, tuleeko Natoon liittyä vai ei, on väärä. Tärkeämpää olisi sen sijaan huolehtia siitä, että Suomi, osana moraalista maailmanyhteisöä, valvoo, edesauttaa ja huolehtii siitä, että konflikteja ennaltaehkäistään kriisinhallinnalla ja humanitäärisellä avunannolla siten, että ihmisoikeuksien sekä sosiaalisten, taloudellisten ja poliittisten oikeuksien toteutumista valvotaan ja vahvistetaan. Neutraalit eivät puolestaan ota lainkaan kantaa Nato-jäsenyyteen, vaan korostavat Nato-optiota sekä turvallisuustilanteen tarkkaa seuraamista osana Suomen turvallisuuspoliittista linjaa.

4.1 Liittoutujat

4.1.1 Lissabonin sopimus ja yhteisvastuu legalistis-institutionaalisesti tulkittuna

Puolustusyhteistyöstä ja Nato-jäsenyydestä keskusteltaessa nousee usein esiin huoli siitä, että Suomi tulisi vedetyksi mukaan johonkin konfliktiin. Millainen olisi konflikti Suomen lähialueilla, joka koskettaisi EU- tai Nato-maata, josta voisimme jotenkin jättäytyä kokonaan pois? Ajatellaanpa, että Venäjä hyökkäisi jotakin Baltian maata vastaan. EU:n

⁴⁵ Termien 'neutraalit', 'liittoutujat' ja 'liittoutumattomat' kohdalla olen seurannut Heinosen (2011, 137–138, 141–142) suorittamaa nimitystapaa. Vaikka termit viittaavat yleisellä tasolla samaan asiaan – liittoutuja haluaa Suomen liittyvän Natoon, liittoutumaton vastustaa tätä ja neutraali ei halua sen enempää ensin mainittua kuin toistakaan – on kuitenkin huomattava, että käytän niitä työssäni erilaisesta tutkimusasetelmasta käsin. Tämän vuoksi voidaan sanoa, että paljota muuta yhteistä niillä ei mainitun yleisen tason merkityksensä lisäksi ole.

Lissabonin sopimus velvoittaa meitä auttamaan jollain tapaa, ja olemme eittämättä heti konfliktin jonkinlainen osapuoli. Ja siis – haluaisimmeko oikeasti vain katsoa sivusta, jos demokraattista yhteisöämme vastaan hyökättäisiin? (Harjanne 2019.)

Virheiden kansanedustaja Atte Harjanne tiivistää yllä osuvasti liittoutujien tulkinnan Lissabonin sopimuksen artiklasta 42.7. Argumentin tulkinta on, että artikla on siinä määrin sitova, että jos sitä jouduttaisiin joskus soveltamaan, Suomi ei olisi liittoutumaton saati puolueeton. Päinvastoin – Suomi olisi hetimiten konfliktin jonkinlainen osapuoli. Vaikka artikla ei varsinaisesti yksilöi annettavan avun muotoa, määrää tai laatua, ollen tässä suhteessa varsin monitulkintainen, liittoutujat katsovat, että annettavan avun muodosta riippumatta se olisi laadultaan ja luonteeltaan joka tapauksessa sellaista, joka tekisi Suomesta konfliktitilanteessa osapuolen riippumatta siitä, onko Suomi Naton jäsen vai ei. Huomionarvoista on, että tulkinta ei pidä merkityksellisenä sitä, minkä laatuista tai muotoista apua on: on yhdentekevää, onko se sotilaallista, taloudellista vai poliittista⁴⁶. Jo se, että apua ylipäänsä annetaan, tekee Suomesta osapuolen. Argumentin implisiittinen taustaoletus on, että myös Venäjä lukisi tällaisessa tilanteessa Suomen konfliktin osapuoleksi riippumatta siitä, minkälaista apua Suomi antaisi.

Argumentti ottaa sisällöllisesti kantaa kahteen käsitteelliseen kiistaan. Ensimmäkin se ottaa asiakseen määritellä 'liittoutumattomuuden' tai 'puolueettomuuden' eli 'osapuolettomuuden' käsitteet siinä mielessä, että se esittää, että tilanteessa, jossa Suomi on sitoutunut Lissabonin sopimukseen, Suomi ei voi olla sen enempää liittoutumaton kuin puolueetonkaan (koska Suomi ei voi jättäytyä lähialueillamme syttyvän konfliktin ulkopuolelle). Aidon tai oikean liittoutumattomuuden tai puolueettomuuden katsotaan toisin sanoen tarkoittavan linjaa, jossa Lissabonin sopimukseen ei sitouduttaisi. Mutta koska olemme jo sitoutuneet Lissabonin sopimukseen, emme voi olla aidosti liittoutumattomia. Tämän tulkinnan on tarkoitus pohjustaa väitettä, jonka mukaan Lissabonin sopimuksen implikoima liittoutuneisuus on sikäli jotain samaa kuin Nato-jäsenyyden mukanaan tuoma liittoutuneisuus, että molemmissa tapauksissa Suomi katsotaan konfliktin osapuoleksi. Ja jos näin tosiaan on, Suomen kannattaisi argumentin mukaan ilman muuta hakea Nato-jäsenyyttä, sillä saisihan se tällöin artikla vitosessa taatut turvatakuut. Argumentti ei siis kiinnitä huomiota käsitteen 'konfliktin osapuoli' laadullisiin aste-eroihin, vaan katsoo, että riippumatta siitä, kuinka aktiivisesti tai passiivisesti Suomi osallistuu konfliktiin, Suomi on joka tapauksessa Venäjän silmissä osapuoli. Argumentti rakentaa siis analogian yhtäältä artikla 42.7:n ja toisaalta artikla 5:n välille: molemmat implikoivat sellaista liittoutuneisuuden astetta, joka tekee mahdottomaksi Suomen pysymisen konfliktien ulkopuolella tapauksessa, jossa esimerkiksi Itämeren alueella syttyisi EU- tai Nato-maan ja Venäjän välinen konflikti⁴⁷.

Toisekseen Harjanteen argumentin tulkinta Lissabonin sopimuksen artiklasta 42.7 sekä sen intersubjektiivisesta ja legaalista sitovuudesta on varsin voimakas. Jos jokin EU-jäsenvaltio

⁴⁶ Niin sanotun vahvan tulkinnan, jossa artikla 42.7:n katsotaan velvoittavan sotilaalliseen apuun, ovat esittäneet mm. Salenius-Pasternak (2014), Siren (2016, 355–356) ja valtioneuvoston teettämä Nato-selvitys (2016, 5).

⁴⁷ Tämän analogian tarkoituksena on siis osoittaa, että Naton artikla 5:n suhde sitä nauttiviin jäsenvaltioihin on samankaltainen kuin Lissabonin sopimuksen artikla 42.7:n suhde EU:n jäsenvaltioihin. Tämä analoginen suhde ei ole yhtäläinen, symmetrinen tai korrespondentti vastaavuusmielessä, vaan ainoastaan samankaltainen eli korrespondenttia muistuttava (Perelman 1996, 129–130). Tämä analogia sitten perustelee näkemystä, jonka mukaan Suomea kohdellaan osapuolena silloin, jos EU-maan ja Venäjän välille syttyy konflikti. Tämä osapuolena kohtelu taas pyrkii osoittamaan, että Natoon kannattaa liittyä, sillä olemmehan ilman Nato-jäsenyyttä joka tapauksessa samojen vaarojen (konfliktin osapuoli) alaisena sillä merkittäväällä erolla, että emme nauti artikla 5:n suojaa.

tosiaankin joutuu alueeseensa kohdistuvan aseellisen hyökkäyksen kohteeksi, argumentti ottaa annettuna sen, että Suomi auttaa tuota jäsenvaltiota ”jollain tapaa” siten, että olemme ”heti konfliktin jonkinlainen osapuoli”. Samaten se ottaa sen annettuna, että myös Venäjä tulkitsee tuon Suomen avun niin, että sen antamisen seurauksena Suomi on jonkinlainen konfliktin osapuoli: puhuuhan Harjanne argumentissaan nimenomaan Venäjän uhasta (epäselväksi ei siis jää, mistä suunnasta Suomea tai sen lähimaita uhattaisiin konfliktitilanteessa). Tämä annetuksi ottaminen tapahtuu juuri siitä syystä, että katsotaan, että Suomi tulee ilman muuta pitämään kiinni juridisesta velvollisuudestaan auttaa sitä EU-maata, jonka alueelle kohdistuu aseellinen hyökkäys. Onhan Lissabonin sopimus Suomen oikeusjärjestykseen integroitu sitova laillinen kansainvälisoikeudellinen asiakirja.

Tällaisessa tavassa tulkita Lissabonin sopimusta sekä sen turvallisuuspoliittisia implikaatioita suhteessa Suomeen näkyy hyvin euroatlantistinen legalistinen perinne, jossa lain ja oikeuden kansainvälisen politiikan anarkiaa kahlehtiva vaikutus korostuu. Instituutioilla sekä niiden puitteissa muotoilluilla kansainvälispoliittisilla juridisilla asiakirjoilla katsotaan olevan vahva valtioiden ulko- ja turvallisuuspoliittista käyttäytymistä säätelevä vaikutus. Harjanteen ei tarvitse edes pohtia sitä mahdollisuutta, että Suomi ei noudattaisi tarkalleen velvollisuuttaan tarjota apua toiselle EU-maalle konfliktitilanteessa. Hänen ei liioin tarvitse perustella uskomustaan siitä, että Suomi tulee täyttämään velvollisuutensa tapauksessa, jossa Lissabonin sopimuksen artiklaa 42.7 voitaisiin soveltaa⁴⁸. Harjanne tekee siis debatin yläpuolelle nousevan esisopimuksen yleisönsä kanssa siitä, että Suomi on ilman muuta kansainvälistä oikeutta noudatteleva ’kuuliainen kansalainen’ ja että myös muut maat näkevät Suomen tällaisena. Näin sekä liittoutumattomuuden (eli osapuolettomuuden) käsitettä että Lissabonin artiklaa 42.7 koskevat, Nato-jäsenyyttä puoltavat tulkinnat mahdollistuvat euroatlantistisesta diskursiivisesta rakenteesta käsin.

Toinen vastaavan kaltainen Harjanteen Nato-argumentti, joka nojautuu euroatlantistiseen/liberalistiseen legalismiin, koskee vastavuoroisuuden periaatteita kansainvälisessä järjestelmässä:

Suomen (ja Ruotsin) Nato-jäsenyys mahdollistaisi Itämeren alueen puolustuksen suunnittelemisen, vastuunjaon ja harjoittelun kokonaisuutena yhdessä. Se mahdollistaisi resurssitehokkaammat puolustusjärjestelyt ja nostaisi huomattavasti kynnystä koetella minikään maan puolustusta. Se voisi käytännössä tarkoittaa myös sitä, että Suomi olisi osaltaan vastuussa Viron puolustamisesta yhdessä virolaisten ja muiden liittolaisten kanssa. - Tällainen yhteisvastuu on poliittisessa keskustelussamme lähestulkoon tabu. Se on kummallista. Miten voisimme missään tilanteessa itse toivoa apua yhtään keneltäkään, jos halua sen antamiseen ei vastaavasti ole? (Harjanne 2019.)

Harjanne peräänkuuluttaa herkkyyttä sen suhteen, että yhtäältä Suomen oikeudet mutta myös toisaalta Suomen velvollisuudet osattaisiin huomioida oikeasuhtaisesti vastavuoroisuuteen perustuen. Jotta Suomella olisi oikeus apuun, sillä tulisi olla velvollisuus auttaa muita: ilman

⁴⁸ Näin on siitä huolimatta, että voitaisiin aivan hyvin kuvitella tilanne, jossa pienvaltiorealismiin tukeutuva kynnikkö argumenttoisi, että Venäjän ja jonkin Baltian maan välisen konfliktin syttyessä Suomi voisi toimija puolueettomana välittäjänä ja siten täyttää Lissabonin klausuulin, jonka mukaan ”jäsenvaltioilla on velvollisuus antaa sille [hyökätylle EU-maalle] apua kaikin käytettävissään olevin keinoin...”. Tässä apu ”kaikin käytettävissä olevin keinoin” määriteltäisiin Suomen osalta siten, että kyse on diplomaattisena välittäjänä toimimisesta Venäjän ja hyökätyn maan välillä. Muuhun ei pystyttäisi, koska ajateltaisiin, että suoraviivaisempi apu johtaisi siihen, että Venäjä uhkaisi Suomen alueellista koskemattomuutta tai ajateltaisiin, ettei Suomenkaan avuksi tultais, jos se joutuisi Venäjän kanssa konfliktiin, kuten talvisodassa.

velvollisuutta ei ole oikeuttakaan. Harjanne vetoaa siis vastavuoroisuuteen perustuvaan kvasiloogiseen argumenttiin, jossa samastetaan kaksi asiaa (oikeus ja velvollisuus) ja osoitetaan, että niitä tulisi kohdella samalla tavoin, koska ne ovat tietyn suhteen korreloivia termejä (Perelman 1996, 78). Logiikan kielellä ilmaistuna termit a (velvollisuus) ja b (oikeus) ovat suhteen R (valtion kansainvälisöitymisen asema kansainvälisessä järjestelmässä) sekä edeltäjä että seuraus ja sikäli symmetrisiä, joten niitä tulee kohdella yhdenmukaisesti, kuten Perelman (1996, 76) oikeudenmukaisuussääntöön, jonka mukaan samaan oleelliseen luokkaan kuuluvia olentoja tulee kohdella samalla tavalla, vaatii.

Samankaltaista argumentaatiota edustavat näkemykset, joiden mukaan Suomella on jo Naton haitat, mutta ei hyötyjä (esim. Kari 2020; Iloniemi 2014; Adlercreutz 2021; Tarkka ym. 2018; Tarkka 2015). Nato-haitoilla viitataan siihen, että Venäjä pitää uhkakuvissaan Suomea jo nyt Nato-maana muun muassa siksi, että Suomi harjoittaa tiivistä Nato-yhteistyötä (mm. isäntämaasopimus) ja siksi, että Suomen katsotaan tuottavan näin uhkaa Venäjän luoteisosille Pietari-Murmansk -linjan suunnalla. Silti Suomella ei ole Nato-hyötyjä eli turvatakuiden (artikla 5) takaamaa suojaa, koska se ei ole virallinen Nato-jäsen. Kuten Kokoomuksen kansanedustaja Pauli Kiuru (Valtiopäivät 2016a) kiteyttää ongelmaksi: ”[Nato-]Jäsenet ovat turvakodissa, [Nato-]kumppanit koputtelevat hädän tullen epätoivoisesti ovella ja saavat kyllä myötätuntoa ja parhaimmillaan pakotetukea”. Argumentti on siis rakenteeltaan samankaltainen: termit ’hyöty’ ja ’haitta’ ovat suhteen R (Nato-jäsenyys) edeltäjä ja seuraus ja siten symmetrisiä, joten niitä tulisi kohdella yhdenmukaisesti oikeudenmukaisuussääntöön nojalla. Näin nykytilanne on epäoikeudenmukainen sikäli, että olemme sitoutuneet järjestykseen, josta saamme haitat, muttemme hyötyjä.

Varsin mielenkiintoista on, että Harjanne näyttää viittaavan argumentissaan pienvaltiorealistisen diskurssin olemassaoloon kummastellessaan yhteisvastuun tabunomaisuutta poliittisessa keskustelussamme. Pienvaltiorealismihan perinteisesti katsoo historiallisiin kokemuksiin nojautuen, että Suomi ei voi luottaa ulko- tai suurvaltoihin Venäjän-suhteessaan ja siksi sen tulee pidättäytyä yhteisvastuuseen nojaavista puolustus- tai turvallisuusratkaisuista. Koska Suomi jää aina yksin, on turha hakea selkänöjää muualta. Siksi Suomen on pärjättävä omillaan. Harjanteen vastavuoroisuuteen vetoava argumentti voidaan ymmärtää pienvaltiorealistisia äänenpainoja puhuttelevaksi puheenvuoroksi, joka pyrkii suostuttelemaan kvasiloogisuuteen pohjautuvalla oikeudenmukaisuussääntöllä niitä, jotka muutoin vieroksuvat yhteisvastuullisuutta turvallisuuspolitiikassa. Lisäksi se, että Harjanne olettaa argumentissaan, että voisi olla olemassa tilanne, jossa Suomi toivoo apua muilta, tekee tavallaan myönnötyksen pienvaltiorealismille sikäli, että Harjanne myöntää, että on tosiaankin olemassa vaara, että Suomi jäisi yksin tilanteeseen, jossa sen täytyy toivoa muilta valtiolta apua selvitäkseen⁴⁹. Tässä mielessä Harjanteen argumentin taustalla on euroatlantismien pienvaltiorealismien kanssa jakama realismiin pohjautuva esisopimus siitä, että Venäjä on Suomen ensisijaisin ulkopoliittinen probleemi. Näin ollen Harjanne lähestyy pienvaltiorealistista diskurssia sen oman ’kieliopin’ kautta, mutta kuitenkin pyrkien muuttamaan tai muokkaamaan sitä suuntaan, jossa yhteisvastuu nähtäisiin paitsi vähemmän tabumaisena, myös oikeudenmukaisena tai reiluna.

Legalismin ohella Harjanne argumentoi Nato-jäsenyyden puolesta vetoamalla sen tuottamaan organisatoriseen eli institutionaaliseen selkeyteen:

⁴⁹ Kuten Harjanteen retorisestä kysymyksestä – ”Miten voisimme missään tilanteessa itse toivoa apua yhtään keneltäkään, jos halua sen antamiseen ei vastaavasti ole?” – nähdään, hän ei kiistä mahdollisuutta, jonka mukaan Suomi joutuu tilanteeseen, jossa se joutuu toivomaan apua. Hän ainoastaan osoittaa, että tuossa tilanteessa avun toivominen olisi kohtuuton pyyntö, jos emme ole itse tarjonneet aiemmin apuamme muille.

Ulko- ja turvallisuuspolitiikan tavoitteena ei toki ole organisatorinen selkeys, vaan vakaa ja turvallinen maailma. -- Lähtökohtaisesti turvallisuuspolitiikassa asetelmien selkeys on silti eduksi: Jos kohdistaa aggression liittoutuneeseen maahan, tietää asettuvansa koko liittoumaa vastaan. Tämän käänköpuolena on tietysti välitön eskalaatio, sillä alueellinen konflikti Nato-maan kanssa on heti Euroopan kattava ja Atlantin ylittävä kriisi. Maa, jonka turvallisuuspoliittinen asema on selkeä, on tällaisessa asetelmassa vähemmän houkutteleva kohde uhkapelille ja rajojen venyttämislle. (Harjanne 2021.)

Harjanne vetoaa siis kvasiloogiseen transitiivisuuskäsitteeseen⁵⁰ kuvaillessaan Nato-jäsenyyden Suomelle tuomaa ”asetelmien selkeyttä” sellaiseksi eduksi, joka heikentää vastapuolen eli Venäjän ”uhkapelin” ja ”rajojen venyttämisen” mahdollisuuksia. Argumentatiivisesti kansainvälisen politiikan kenttä kuvataan geometriseksi tilaksi, jossa kokonaisuus (sotilas-/puolustusliitto) on jokaista osaansa (jäsen eli yksittäinen valtio) suurempi. Tästä aritmeettisesta tai geometrisesta totuudesta johdetaan sitten väite, jonka mukaan se, mikä ei ole sallittua kokonaisuudelle, ei ole sallittua osillekaan (ks. Perelman 1996, 82–83). Toisin sanoen se, mikä ei ole sallittua Natolle, ei ole sallittua sen jäsenmaillekaan. Periaate täsmentyy Naton artikla 5:n muotoilussa, jonka mukaan “...an armed attack against one or more of them [jäsenvaltio] in Europe or North America shall be considered an attack against them all...” (Nato 2019, article 5).

Tällaiseen organisatoriseen selkeyteen eli institutionaalisten sitoumusten kansainvälistä anarkiaa kahlehtivaan vaikutukseen vetoava puheenparsi on tuttua euroatlantistisesta diskurssista. Liittoutujien näkökulmasta institutionaalisen identifikaation katsotaan toimivan kansainvälisessä järjestelmässä eräänlaisena järjestystä luovana perusperiaatteena (ordering principle, ks. Waltz 1979, 88–89) niin, että valtioiden institutionaalisten sitoutumisten perusteella voidaan arvioida tai ennakoita niiden ulko- ja turvallisuuspoliittista käyttäytymistä. Tämä näkyy hyvin Harjanteen argumentissa: se, että hyökkäystä suunnitteleva taho pystyy selvästi identifioimaan kohdevaltion institutionaalisen viiteryhmän, tekee kohdevaltion turvallisuuspoliittisesta asemasta selkeämmän ja siten vähemmän alttiin vaikutus- ja häirintäyrityksille – ainakin, jos kohdevaltio on osa sellaista institutionaalista rakennelmaa, joka on antanut uskottavat turvatakuut jäsenilleen. Tällä tavoin institutionaalisella (voima)tasapainottamisella voitaisiin helpottaa Suomen maantieteellisesti tukalaa asemaa suurvallan naapurina.

4.1.2 Liittoutumattomuuspolitiikan suomettuneisuus

Kuten aiemmasta sitaatista havaittiin, Harjanne kummeksuu sitä, kuinka tabunomaista turvallisuuspolitiikan yhteisvastuullisuudesta käytävä poliittinen keskustelu on. Hän täsmentää tätä ajatusta toisessa yhteydessä vielä yksityiskohtaisemmin:

Politiikkaan 2000-luvulla lähteneelle nuorehkolle päättäjälle tämän maan turvallisuuspoliittinen keskustelu näyttää kummallisen impivaaralaisena. Avoin, kansainvälinen ja

⁵⁰ Transitiivisuudella viitataan määrätyn muodollisen rakenteen sellaiseen piirteeseen, jossa tuon rakenteen ensimmäisen (a), toisen (b), kolmannen (c) jne., jäsenen välillä vallitsee sama suhde niin, että tuo suhde ei muutu, vaikka jäsenten paikat vaihtuisivat (Perelman 1996, 81). Niinpä suhde aRc on tosi aina, kun premissit aRb ja bRc ovat tosia.

globaalin vastuunsa kantava Suomi onkin sisäänpäinkääntynyt ja sitoutumiskammainen. Välillä vanhemman polven päättäjiä kuunnellessa tuntuu, että on se ja sama mihin suuntaan maailma menee, kunhan omat jalat pysyvät kuivina. Totta kai Suomen turvallisuuspolitiikka tähtää ennen kaikkea Suomen turvallisuuteen. Liian likinäköinen politiikka voi kuitenkin lopulta heikentää turvallisuuttamme. (Harjanne 2019.)

Käsitteiden ”impivaaralaisuus”, ”sisäänpäinkääntyneisyys” ja ”sitoutumiskammoisuus” pejoratiivinen käyttö viittaa suoraan pienvaltiorealistisen diskurssin kritiikkiin. Pienvaltiorealistiset doktriinit yksin pärjäämisestä ja luonteeltaan tiukasta, jopa omista eduista ja oikeuksista tinkivästä kahdenvälisyydestä suhteessa Venäjään kääntyy tässä retorisessa kuviossa negatiiviseksi impivaaralaisuudeksi (ks. impivaaralaisuudesta Jalonen 1993), siis suoranaiseksi takapajuisuudeksi, vanhan aikaisuudeksi tai itseriittoiseksi eristäytymiseksi (”kunhan omat jalat pysyvät kuivina”). Harjanne katsoo, ettei tällainen omaksi saarekkeekseen eristäytyminen ja itsensä tätä kautta vaarattomaksi tekeminen Venäjän silmissä ole sen enempiä nykyaikaan sopivaa (maailma on monenkeskinen; isolationismi on täten kestävämpi) kuin vastuullistakaan (maailman ongelmat ovat monenkeskisiä, joten ne pitää ratkaista monenkeskisesti; isolationismi on täten kestävämpi). Huomionarvoista siis on, että Harjanne ammentaa kritiikissään globalistisesta puheenparresta: vaikka Suomi on muutoin *avoin, kansainvälinen ja globaalin vastuunsa kantava*, turvallisuuspolitiikan alueella tämä ei toteudu tarpeellisessa määrin. Harjanne vaatii, että riippumatta siitä, liitymmekö Natoon vai emme, ”on turvallisuuspoliittisen keskustelun pinttyneitä asenteita syytä tuulettaa” (Harjanne 2019). Pienvaltiorealistinen omaan kuoreen kätkeytyminen on siis sekä itsekästä, vanhanaikaista että vastuutonta toimintaa, joka ei ulko- tai turvallisuuspolitiikan perusratkaisuna yksinkertaisesti kykene vastaamaan nykymaailman vaatimuksiin. Kuten pääministeri Alexander Stubb kiteyttää asian: siinä missä Nato-jäsenyys merkitsee saamaa kuin avoin, kansainvälinen Suomi, joka on liikkeellä, sotilaallisesti liittoutumaton Suomi on ”sulkeutunut, impivaaralainen, jarrua painava Suomi, joka ikään kuin kätkeytyy menneeseen” (Nieminen 2015).

Vielä pidemmälle kritiikissään menee RKP:n europarlamentaarikko Nils Torvalds, joka kuvailee tuota samaa turvallisuuspoliittista keskustelua sellaiseksi, jossa vallitsee ”henkinen YYA-assenne” (RKP 2018a) ja joka on ”juuttunut johonkin kummalliseen virtuaaliseen YYA-suohon, johon politiikan väinämöiset laulavat meitä yhä syvemmälle” (RKP 2018c). Torvaldsin mukaan siinä missä Ruotsi on muodostamassa Nato-kantaansa, meillä Suomessa pysytään vielä YYA-aikaisessa ajattelumallissa, jossa Suomi ei saisi edes harkita Nato-jäsenyyttä (RKP 2018b). Osana vuoden 2018 presidentinvaalikampanjaansa Torvalds esittää sangen poleemisesti, että muut presidenttiehdokkaat ovat jumiutuneet 1970-luvulle, sillä onhan heidän päässään ”eräänlainen virtuaalinen YYA-sopimus” (RKP 2018c), josta Torvalds on itse omien sanojensa mukaan päässyt eroon (RKP 2018b).

Näin ollen siinä missä Harjanne kritisoi globalistisista lähtökohdista pienvaltiorealistiseen diskurssiin tukeutuvaa turvallisuuspoliittista keskustelua impivaaralaiseksi, Torvalds toteaa estoitta sen olevan suomettunutta viitatessaan Suomen ja Neuvostoliiton väliseen ystävyys-, yhteistyö- ja avunantosopimukseen sekä sen tuottamaan poliittisen eliitin itsesensuuriin ja muuhun sellaiseen Neuvostoliiton mielistelyyn, jossa Neuvostoliiton turvallisuusintressit huomioitiin Suomen suunnalla tavalla, joka johti lopulta Suomen poliittisen päätöksenteon integriteetin rakenteelliseen vinoutumiseen. Pienvaltiorealismi ja siihen tukeutuva liittoutumattomuuspuhe edustaa Torvaldsille suomettuneisuutta, johon ei olisi enää nykyisessä maailmantilanteessa tarvetta: vaikka ”me olimme vuodesta

1944 lähtien osa Neuvostoliiton vaikutuspiiriä”, vuoden 1989 jälkeen tuollaista vaikutuspiiriä ei ole enää ollut olemassa (Torvalds 2017). Niinpä se Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan peruslinja, joka on ”sotien jälkeen lähtenyt siitä, että me yksin vastaamme itsestämme” (ibid.) on yksinkertaisesti kylmän sodan reliikki ja sellaisenaan käyttökelvoton nykytilanteessa, joka vaatii vastavuoroisuuteen ja yhteisvastuullisuuteen⁵¹ pohjautuvaa ulko- ja turvallisuuspolitiikan perusratkaisua. Torvaldsille tämä tarkoittaisi käytännössä EU:n ja Naton turvallisuus- ja puolustuspolitiikan yhdistämistä niin, että Suomi olisi mukana prosessissa.

Kuten Harjanne, myös Torvalds siis jossain määrin tunnustaa pienvaltiorealistiset lähtökohdat sikäli, että omana aikanaan se saattoi kuin saattoikin olla oikea (tai paremminkin ainut mahdollinen) tapa luovia suuren Neuvostoliiton pienenä naapurivaltiona⁵². Nykytilanne on kuitenkin kovin erilainen. Ensinnäkin Neuvostoliiton perillinen, Venäjä, on Torvaldsin mukaan yhtäältä heikompi kuin edeltäjänsä, mutta juuri tästä johtuen toisaalta arvaamattomampi, sillä se on ajautumassa uuteen kriisiin, joka johtuu Venäjän ”nykyaikaistamisalijäämästä” eli kyvyttömyydestä uusiutua tavalla, joka tukisi kansalaisyhteiskunnan, demokratian ja modernin yhteiskuntarakenteen kehitystä (Torvalds 2017). Torvaldsin argumentin mukaan tämä sisäinen repeämä tai patouma aiheuttaa Euroopalle turvallisuusongelman, koska muut eivät voi ennakoida Venäjän ulkoista käyttäytymistä (Kyytsönen 2017). Toiseksi Torvaldsin silmin näyttää siltä, että Ruotsi on etenemässä Nato-päätöksessään itsenäisesti siten, ettei tointa koordinoita yhdessä Suomen kanssa, jolloin riski sille, että Suomi jää yksin puristuksiin Naton ja Venäjän väliin, kasvaa (ibid.). Juuri näistä syistä on tarpeellista liittoutua sotilaallisesti ja omaksua siten yhteisvastuullisuuteen nojautuva ulko- ja turvallisuuspolitiikan perusratkaisu. Eikä tämä toimenpide olisi ”mitään aseiden kalistelua” vaan ”tärkeä suurpoliittinen viesti, jota lukutaitoiset Venäjällä kyllä osaavat lukea oikein ellei viholliskuvien rakentelu olisi heille niin välttämätöntä” (RKP 2018c). Toisin sanoen Torvaldsin ajatuksena on luoda euroatlantistisen institutionalismin tavoitteita noudatellen sellainen institutionaalinen voiman tasapaino Koillis-Eurooppaan, joka varmistaa sen, etteivät Venäjän mahdolliset voimapolitiittiset aiheet Suomen suunnalla realisoidu. Naton artikla viisi voisi tarjota sen pelotteen, joka luo voiman tasapainon Pohjolaan.

Torvaldsin ohella samankaltaisen eksplisiittisen suomettuneisuuskritiikin esittää RKP:n kansanedustaja Stefan Wallin, jonka mukaan ulkopoliittisen tutkimuksen kritisoinnissa on uussuomettumisen kaikuja (RKP 2016). Tätä ”uussuomettunutta” ulkopoliittisen tutkimuksen kritiikkiä on esitetty Wallinin mukaan ennen muuta sekä Suomen mahdollisen Nato-jäsenyyden seurauksia kartoittavasta riippumattomasta raportista (Ulkoasiainministeriö 2016) että ulkopoliittisen instituutin (UPI) Venäjä-raportista (Martikainen ym. 2016). Wallinin mukaan

Kaikissa julkaisuissa analyysi Venäjän toimista on ollut sekä monipuolinen, analyttinen että rehellinen. Ei ole kansan mielipiteen manipulointia, jos tutkijat toteavat Venäjän olevan arvaamaton naapuri, joka harrastaa valtapoliittikkaa ja on heikentänyt Itämeren

⁵¹ Torvalds (2017) toteaa: ”Mutta EU on kaksisuuntainen katu. Jotta EU voisi ottaa vastuuta meistä, on myös meidän otettava vastuuta EU:n turvallisuudesta.” Näin ollen myös Torvalds vetoaa vastavuoroisuutta oikeudenmukaisuutena korostavaan kvasiiloogiseen argumenttiin.

⁵² Tässä mielessä edes euroatlantismin ja sotilaallisen liittoutumisen puolestapuhuja par excellence ei ole halukas problematisoimaan tulkintaa, jonka mukaan Suomi oli kylmän sodan aikana sellaisessa vaihtoehdottomuuden tilassa, jossa se oli käytännössä pakotettu kumartamaan itään tavalla, joka rapautti Suomen valtiollista suvereniteettia vastineeksi siitä, että itsenäisyys säilytettiin. Tämä kertoo omaa kieltään pienvaltiorealistisen diskurssin voimasta niissä konteksteissa, joissa käsitellään Suomen kylmän sodan ulko- ja turvallisuuspoliittisen linjan historiatulkintoja.

turvallisuustilannetta ja vallannut Krimin. Nämä ovat kylmiä tosiasioita, joita edes sokeakaan ei voisi olla huomaamatta. (RKP 2016.)

Niinpä sen sijaan, että Wallin hyväksyisi ”uussuomettuneiden” kritiikin, jossa on hänen mukaansa kyse epätoivoisesta lieventävien asianhaarojen etsimisestä, toisin sanoen sekä Venäjän toimien katsomisesta läpi sormien että riippumattoman tutkimuksen kyseenalaistamisesta, hän esittää, että raporteissa asioista puhutaan objektiivisesti, riippumattomasti ja analyttisesti niiden oikeilla nimillä. Oikeastaan se, että Venäjästä puhutaan avoimesti ja realistisesti, onkin ainoastaan hyvä asia, koska se osoittaa, että naapurit, Suomi ja Venäjä, voivat ja ennen kaikkea uskaltavat olla rehellisiä toisilleen. Wallinin mukaan rehellisyys ja avoimuus on hyvä asia siksi, että se osoittaa, että suhteet ovat kyllin hyvät, jotta toista voidaan ’haukkua’ ilman, että asiasta muodostuu sen suurempaa ongelmaa (RKP 2016).

Näin toimiessaan Wallin vetoaa dissosiatiiiviseen- eli erottelevaan argumentaatioon, jossa pyritään kahden asian tai ilmiön eli todellisuuden osatekijän käsitteelliseen erotteluun. Tarkemmin sanottuna dissosiatiiivisella argumentaatiolla viitataan filosofisten parien termien erotteluun esimerkiksi siten, että argumentoitaessa esitetään, että jokin on vain näennäistä todellisuuteen verrattuna, teoreettista käytäntöön verrattuna, abstraktia konkreettiseen verrattuna, suhteellista absoluuttiseen verrattuna, ulkoista sisäiseen verrattuna, moneutta ykseyteen verrattuna, keino päämäärään verrattuna ja niin edelleen (Perelman 1996, 61, 142–154). Näin ollen Venäjään kohdistettu inhorealistenten/kriittinen/negatiivissävytteinen analyysi tai arviointi on Wallinin argumentaation logiikassa vain näennäistä sikäli, että se peittää alleen syvemmän olemuksen, nimittäin luottamuksen: toisesta voidaan puhua rajustikin ilman, että toinen katsoo luottamuksen tämän seurauksena hävinneen. Niinpä naapurussuhteiden ulko- tai näennäismuoto (esimerkiksi inhorealistenten tai kriittinen analyysi Venäjän ulkopoliitikasta) ei vastaa niiden syvempää olemusta (luottamukseen pohjautuva rehellisyys/avoimuus). Wallinin argumentti esittää, että filosofisen parin ensimmäinen termi (ulkoinen) on jollain tapaa näennäinen tai harhaanjohtava, kun taas toinen termi (sisäinen) on perustavampi ja siten todellisempi tai oikeampi tulkinta asioista.

Myös valtiotieteen tohtori Jukka Tarkka (2015, 126–128) on esittänyt poleemista suomettuneisuuskritiikkiä kaikille niille vuoteen 2015 asti toimineille hallituksille, jotka ovat kirjoittaneet ulko- ja turvallisuuspoliittisen selonteon:

Selontekojen tekemisen ja lukemisen tapa alkaa muistuttaa suomettumisajan kommunikatekstien luomaa käytösmallia. Niihin kirjoitetaan ja teksteistä haetaan vakiintuneen totuuden mukaisia liturgisia juoksutuksia, ja huoli on suuri jos vanha asia sanotaan toisin kuin ennen, puhumattakaan siitä, että ilmoille pääsisi edellisissä selonteoissa ilmaiseksi jäänyt ajatus. Näin rakentuvan pyhän tekstin käyttötapa säästää ajattelemisen vaivalta.

Ongelmallista Tarkan mukaan on, että nämä hallitukset ovat systemaattisesti rajoittaneet omaa toimintavapauttaan, sillä ne ovat yksi toisensa jälkeen päättäneet, ettei niiden toimiaikana sen enempää haeta kuin valmistellakaan Nato-jäsenyyttä (2015, 126–127). Liittoutuminen jätetään selonteoissa ”vaihtelevin sanamuodoin” myöhemmin tehtävien päätösten varaan. Näin hallitukset ovat ottaneet ”vapauden olla tarkkailematta ympäristön turvallisuuskehitystä ja olla reagoimatta muutoksiin jos sellaisia havaitaan” (ibid.). Erityisen raskaan tuomion saavat Ahtisaari, Halonen, Lipponen,

Vanhanen ja Tuomioja, jotka ”kantavat raskaan vastuun historian edessä”, koska he eivät toteuttaneet Nato-jäsenyyttä silloin, kun se olisi ollut helppo toteuttaa (ibid., 328).

Tarkka (2015, 127) esittää edelleen, että suomalaisen Nato-keskusteluun on pesiytynyt näiden selontekojen myötä ”tarkoitushakuinen pakkomielle”, jonka mukaan valittavana olisi joko puolustusvastuun pitäminen omilla käsillä tai sen luovuttaminen Natolle. Tällainen yksioikoinen pelkistys osoittaa hänen mukaansa paitsi asiantuntemattomuutta, myös mahdollisesti suoranaista halua levittää disinformaatiota.

Kokonaisuudessaan edellä esitelty suomettuneisuudesta tai impivaaralaisuudesta vastapuolta eli lähinnä liittoutumattomia syyttävä liittoutujien Nato-argumentaatio on ymmärrettävä euroatlantismien (ja tietyiltä osin globalismien) diskursiivisista varannoista ammentavaksi retoriikaksi, jossa ideana on kritisoida pienvaltiorealistiseen diskurssiin tukeutuvia toimijoita sellaisiksi, jotka ovat turvallisuuspolitiikkaa koskevine näkemyksineen joko vanhanaikaisia, itsekkäitä tai liian Venäjämielisiä. Retoriikan teho perustuu ennen muuta suomettuneisuuden erittäin negatiiviseen konnotaatioon: olihan Suomi loppujen lopuksi rähmällään itään tavalla, jolla ei ollut liiemmin tekemistä demokratian tai valtiollisen itsemääräämisoikeuden kanssa. Suomettuneisuussyytös implikoi vastustajan kuvaamista sekä epädemokraattisena että Venäjämielisenä nöyristelijänä tai alistujana, minkä vuoksi se on retorisesti varsin voimakas tapa hyökätä niitä vastaan, joiden katsotaan edustavan kestäättömiä ulko- ja turvallisuuspoliittisia kantoja.

4.1.3 Läntinen identiteetti ja arvot

Liittoutujat argumentoivat usein, että Suomen tulisi liittyä Natoon siksi, että se olisi Suomen aikaisempien arvovalintojen näkökulmasta looginen valinta. Suomen tulee liittyä Natoon, koska se edustaa samoja arvoja kuin Suomi ja koska Suomi on muutenkin osa länttä. Suomi on osa länttä sen perusteella, että Suomi on EU:n jäsen – Suomi on päättänyt itse liittyä EU:hun, instituutioon, jota voisi luonnehtia läntiseksi⁵³. Tämän lisäksi Suomi on päättänyt täysin omaehtoisesti syventää Nato-yhteistyötä, vieläpä varsin pitkälle menevällä tavalla. Toisin ilmaistuna: Suomen arvot ovat länsimaiset, koska Suomi on päättänyt joko liittyä tai vähintäänkin olla kiinteässä yhteistyössä sellaisten instituutioiden kanssa, joiden arvomaailmaa luonnehtii läntisyys. Niin ikään Suomen identiteetti on läntinen, koska Suomi on päättänyt identifioitua länteen liittymällä esimerkiksi EU:hun ja syventämällä Nato-yhteistyötä. Usein tätä argumenttia teräستetään varoituksilla siitä, kuinka esimerkiksi tilanteessa, jossa Ruotsi päättää liittyä Natoon ennen Suomea, Suomi jää lännen ja idän väliselle ’harmaalle vyöhykkeelle’, siis jonkinlaiseksi reuna-alueeksi kuin kylmässä sodassa ikään.

Tämänkaltaista argumentaatiota edustaa havainnollisesti vihreiden europarlamentaarikko Ville Niinistö, joka puolustaa ajatustaan aktiivisesta Nato-jäsenyyden harkinnasta, siis ”keltaisen valon” näyttämistä sen suhteen, että Suomi aloittaa Nato-jäsenyyden prosessin alkuvalmistelut, vetoamalla Suomen ’läntisyyteen’ sekä arvopohjalla – että identiteettimielessä:

⁵³ ’Läntisyydellä’ viitataan tällaisessa argumentaatioissa väljästi niihin kulttuurillisiin, uskonnollisiin, maantieteellisiin, taloudellisiin ja poliittisiin samankaltaisuuksiin, joita läntisten maiden katsotaan jakavan. Esimerkkeinä mainittakoon liberaali parlamentaarinen demokratia, ihmis- ja perusoikeuksiin sitoutuminen, kansainväliseen sääntöpohjaiseen järjestelmään sitoutuminen, kapitalistinen talousjärjestelmä, kristinusko, oikeusvaltioperiaate ja yksilön vapauden sekä oikeuksien puolustaminen (toisin sanoen liberalistisiin periaatteisiin laajassa mielessä sitoutuminen).

Suomi on 1990-luvulta alkaen ankkuroinut asemaansa osaksi läntistä arvoyhteisöä liittymällä Euroopan unionin jäseneksi, tukemalla sen turvallisuuspoliittista merkitystä ja tiivistämällä yhteistyötään Nato-kumppanuudella ja puolustushankinnoissa myös Yhdysvaltain ja muiden EU:n ulkopuolisten Nato-maiden kanssa. -- Suomi on liikkunut pois kylmän sodan aikaisesta asemastaan idän ja lännen välillä. Yhteiskuntamallimme on pohjoismainen, demokratiakäsityksemme ja taloutemme eurooppalainen, arvoyhteisömme läntisen oikeusvaltion periaatteiden mukainen. Olemalla aktiivinen tämän yhteisön kehittämisessä omien arvojemme pohjalta turvaamme parhaiten samalla omaa tulevaisuuttamme koko maailman murroksessa tänä ilmastokriisin, geopolitiikan paluun ja maailmantalouden isojen muutosten aikana. -- Emme ole enää puolueeton maa vaan Euroopan unionin jäsen. (Niinistö 2022.)

Suomi ei siis ole institutionaalisten valintojensa tai päätöstensä nojalla puolueeton maa, vaan elimellinen osa läntistä, demokraattista maailmaa. Tämä koskee myös turvallisuusaspektia: Suomi on erottamaton osa läntistä turvallisuusyhteisöä. Vielä eksplisiittisemmin tämän erottamattomuuden ilmaisee pääministeri Alexander Stubb, joka vetoaa tismalleen samaan arvo- ja identiteettipoliittiseen argumenttiin kuin Niinistö⁵⁴. Perustellessaan sitä, kuinka Suomen tulisi vastata Venäjän asettamaan turvallisuushaasteeseen, joka konkretisoituu voimapolitiikkana niin Georgiassa kuin Ukrainassakin, Stubb toteaa:

Mielestäni tähän haasteeseen vastaaminen edellyttää ensinnäkin sitä, että Suomi määrittelee turvallisuuspoliittisen omakuvansa kristallinkirkkaasti. Suomen on oltava analyysissään kylmän realistinen. Me emme saa jättäytyä harmaalle vyöhykkeelle, emmekä saa päätyä reunavaltion asemaan – emme omalta kannaltamme emmekä muiden silmissä. -- Paikkamme on lännessä. Ei idän ja lännen välissä. Arvomme ovat peruuttamaton osa läntistä arvomaailmaa. -- Seisomme lännessä vahvasti omilla jaloillamme. -- Olemme Euroopan unionin jäsen, ja tämä ankkuroi meidät selkeästi yhteiseen läntiseen turvallisuusyhteisöön. -- Minä näen Nato-jäsenyyden Suomen pitkään jatkuneen ulko- ja turvallisuuspoliittisen linjan, maamme länsi-integraation, seuraavana loogisena askeleena. (Stubb 2015.)

Stubville Suomen pitkässä ulko- ja turvallisuuspolitiikan linjassa on siis kyse alati kasvavasta ja etenevästä länsi-integraatiosta, jonka kulminaatiopisteenä EU-jäsenyyttä voidaan pitää. EU-jäsenyyttä ei ole kuitenkaan pidettävä minään päätepisteenä tuolle integraatiolle, vaan paremminkin vain välietappina laajemmassa prosessissa, jossa integroituminen läntisiin institutionaalsiin rakenteisiin viedään loppuunsa. EU, alkajaisiksi, liitti Suomen ennen muuta taloudellisessa ja poliittisessa mielessä läntiseen arvoyhteisöön, mutta ulko-, puolustus- ja turvallisuuspoliittisessa mielessä tuo integroitumisprosessi länteen on vielä puolitiessä, siitäkin huolimatta, että EU:lla on omat

⁵⁴ Saman argumentin esittää myös Kokoomus hallituksen ulko- ja turvallisuuspoliittista selontekoa kommentoivassa ryhmäpuheenvuorossaan: ”Siitä huolimatta, ettei Suomi ole Naton jäsen, on Suomi EU-jäsenyytensä myötä integroitunut osaksi läntistä arvo- ja turvallisuusyhteisöä. Yhä ennakoimattomammassa maailmassa yhteistyö samanmielisten kanssa korostuu. Suomi on erottamaton osa läntistä turvallisuusyhteisöä, ja tätä olisi pitänyt tuoda vahvemmin esille sekä selonteossa että ulkoasiainvaliokunnan mietinnössä. Tämän suhteen ei saa jäädä epäselvyyksiä. Emme palaa harmaalle vyöhykkeelle.” (Valtiopäivät 2021).

rakenteellisen (puolustus)yhteistyön suunnitelmansa ja jopa Lissabonin sopimukseen kirjattu avunantovelvoite. Niinpä Stubb erityisesti ja liittoutujat yleisesti katsovatkin, että vasta Nato-jäsenyys saattaisi länsi-integraation loppuunsa.

Stubbin argumentin identiteettipoliittiset juuret paljastuvat muotoilusta, jonka mukaan Suomen on määriteltävä turvallisuuspoliittinen *omakuvansa* kristallinkirkkaasti⁵⁵. Jos teemme tämän esimerkiksi Natoon liittymällä, vältämme paitsi jättäytymisen harmaalle vyöhykkeelle, myös päätymissen reunavaltion asemaan. Näin toimiessamme sen enempää meille itsellemme kuin muillekaan ei jää epäselväksi, missä Suomi sekä identiteettipoliittisesti että arvomaailmaltaan sijaitsee. Stubb, aivan kuten Niinistökin, siis pohjimmiltaan esittää, että valtion intersubjektiivinen turvallisuuspoliittinen asema määrittyy sen tekojen pohjalta. Täten Suomen läntinen 'luonne' määrittyy sen perusteella, mitä Suomi on tehnyt – siis liittynyt EU:hun ja syventänyt tietoisesti Nato-yhteistyötä. Nato-jäsenyyttä puolustavissa läntiseen identiteettiin ja arvomaailmaan perustuvissa argumenteissa on siis kyse todellisuuden rakenteeseen nojautuvista argumenteista, joissa luodaan todellisuuden osien välille luonnollisen kaltaisia siteitä rinnakkaisuussiteitä hyödyntämällä. Rinnakkaisuussiteet yhdistävät eri tasojen asioita siten, että yksi esitetään toisen ilmaukseksi tai ilmentymäksi (Perelman 1996, 102–104). Näin esimerkiksi henkilön voidaan ajatella muotoutuvan tekojensa pohjalta tai päinvastoin tekojen muodostuvan henkilön olemuksen pohjalta. Edellä esitellyissä Nato-jäsenyyttä identiteetin ja arvojen pohjalta puolustavissa argumenteissa on kyse ensin mainitusta: Suomi on sitä, mitä se tekee; Suomi on läntinen, koska Suomi käyttäytyy kuin läntinen käyttäytyisi. Ja koska Suomi on ilmeisen läntinen, olisi vain loogista, että Suomi liittyisi Natoon, koska Nato on jotain, mikä on 'läntistä' par excellence.

Rinnakkaisuussiteen eli olemuksen ja henkilön kytkemistä toisiinsa kuvastaa ennen muuta se retorinen kuvio, jossa Suomen valtiosta puhutaan henkilönä (ks. Perelman 1996, 114). Erityisesti Stubb personifioi Suomen valtion: sillä on paitsi omakuva, siis käsitys itsestään, myös jalat, joilla "se seisoo lännessä". Vaaditaanpa sen tekevän "kylmän realistisia" turvallisuuspolitiikka-analyysejakin. Myös muita valtioita personifioidaan: ne voivat "silmailla" Suomen turvallisuuspoliittista asemaa. Niin ikään Niinistö personifioi Suomea todetessaan sen "ankkuroituvan" asemaansa tai "liikkuvan" asemastaan.

Argumentti siitä, että Suomen tulisi liittyä Natoon siksi, että se kuuluu länteen, tekee esisopimuksen siitä, että Suomella on pidempiaikainen länsiorientoitunut ulko- ja turvallisuuspolitiikan linja, joka on luonteeltaan vakaa siten, ettei se ole mitään ohimenevää tai satunnaista. Koska Suomi on ollut aikamaisemmin, siis menneisyydessä, tekojensa tasolla 'läntinen', taustalla on oltava historiallinen jatkumo. Tässä mielessä länsimaiseen identiteettiin ja arvopohjaan vetoava argumentaatio mahdollistuu suoraan euroatlantistisesta diskurssista: se olettaa eli ottaa annettuna, että asia on todellakin niin, että Suomi on pyrkinyt historiassaan hakeutumaan tai suuntautumaan länteen, ja nimenomaan Venäjän uhkaa tasapainottaakseen. Stubban nimenomaan argumentoi, että Venäjän turvallisuushaasteeseen *vastattaessa* Suomen on teroitettava länsimaalaisuuttaan. Näin euroatlantistismin diskurssi tarjoaa uskottavat puitteet tai lähtökohdat sille, että voidaan argumentoida nimenomaan identiteettitekijöihin nojautuen, että Suomen kannattaisi liittyä Natoon (Stubb) tai vähintäänkin aloittaa aktiivinen harkinta liittymiseksi (Niinistö). Toisaalta jos tällaista länsiorientaatiota tai -hakuisuutta ei katsottaisi olevan olemassakaan tai jos tällainen euroatlantismiin nojautuva tulkinta ei saisi juurikaan

⁵⁵ Alpo Rusi muotoilee asian samalla tavoin: Nato-jäsenyys "selkiinnyttäisi identiteettiämme: olemmeko selvästi läntinen maa, Euroopassa, vai jäämmekö etsimään identiteetille kompromissia Euroopan unionin ja Euraasian unionin raja-alueille" (Forsberg 2016, 368).

kannatusta (jolloin sitä ei voisi pitää hegemonisena diskurssina), olisi läntiseen identiteettiin vetoaminen huomattavasti haastavampaa sikäli, että jo argumentaation esisopimukset kyseenalaistettaisiin. Tällöin länsi-identiteettiin vetoava Nato-retoorikon argumentaatio vaikuttaisi yleisön korvissa hajanaiselta ja kontekstiin kytkeytymättömältä, jopa mielettömältä. Oletettavaa onkin, että tällaisessa tilanteessa sekä Stubb että Niinistö valitsisivat kovin erilaisen argumentatiivisen strategian, jolla puolustaa Nato-jäsenyyttä – sellaisen, joka tavalla tai toisella tukeutuu johonkin toiseen hegemoniseen diskursiiviseen rakenteeseen. Ilman tähän rakenteeseen kytkeytymistä retoorikon on turha elätellä toivoa yleisönsä vakuuttamisesta.

4.2 Liittoutumattomat

Selvästi puhtain pienvaltiorealismista ammentava sotilaallista liittoutumattomuutta puoltava argumentti, joka aineistostani löytyy, on Perussuomalaisten entinen kansanedustaja James Hirvisaaren esittämä kommentti Venäjän ja Suomen välisiä suhteita käsittelevään eduskunnassa käytyyn ajan-kohtaiskeskusteluun:

Pienen Suomen ei pidä pullistella Euroopan unionin selän takana, koska olemme joka tapauksessa ison karhun kainalossa. -- Varsinkin puheet Suomen Nato-jäsenyydestä pitää haudata nyt syvälle multiin. Suomen on pyrittävä ylläpitämään suhteita itänaapuriin suoraan eikä Euroopan unionin kautta. -- Suomen on oltava jatkossa korostuneen puolueeton maa ja pysyttävä kaikkien sotilasliittojen ulkopuolella ja säilytettävä erinomaisen hyvät suhteet entisen Neuvostoliiton suuntaan. Siitä ystävyydestä meillä on pitkä kokemus, ja sitä on Venäjän kanssa nyt jatkettava ja vaalittava. (Valtiopäivät 2015a.)

Puheenvuorosta löytyy lähes kaikki pienvaltiorealismien elementit: niin Suomen pienuuden, Venäjän suuruuden (”iso karhu”) kuin tiukan kahdenvälisyydenkin korostus. Läsä on myös skeptisyys suurvaltoihin sekä niiden edustamiin instituutioihin (EU ja Nato) sellaisina toimijoina, jotka voisivat auttaa Suomea sen Venäjä-suhteissaan. Huipentumana on vaade siitä, kuinka Suomen tulisi vaalia Venäjä-ystävyyttään likipitään hinnalla millä hyvänsä: vetoaahan Hirvisaari pitkään jaettuun historialliseen ystävyyteen Neuvostoliiton kanssa todeten, että tätä suhdetta tulisi vaalien jatkaa. Toisin sanoen Suomen tulisi pitää tuo ystävyyssuhde hyvänlaatuisena siten, että olemme jopa valmiita maksamaan sellaista hintaa, jota kylmässä sodassa maksettiin siitä, että säilyimme itsenäisenä. Näin ollen Suomen tulisi kompensoida sitä voimatasapainon epäsymmetriaa, joka Suomen ja Venäjän välillä vallitsee sekä taloudellisesti, poliittisesti että ennen muuta sotilaallisesti niin, että Suomi tekee kaikkensa sen eteen, ettei Venäjä koe, että Suomen alueelta kohdistuisi mitään sotilaallis-poliittista uhkaa suhteessa itään. Esisopimus, jonka Hirvisaari tekee, on, että vain tällaista tasapainottamisen tapaa voidaan pitää sellaisena kestäväenä pidemmän aikavälin ratkaisuna, joka sopisi Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan perusratkaisuksi.

Huomattavaa on, että ei ainoastaan Nato-jäsenyys turvallisuuspoliittisena ratkaisuna sinänsä vaan myös silkka *Nato-jäsenyyspuhe* tulisi Hirvisaaren mukaan haudata syvälle multiin. Edellä mainittu esisopimus tarkoittaa täten argumentaation sisällön tasolla sitä, että Hirvisaari ei edes pyri argumentoimaan Nato-jäsenyyttä vastaan sinänsä vaan keskittyy Nato-jäsenyyttä liippaavan tai pohtivan puheen kieltämiseen (”haudata syvälle multiin”), toisin sanoen kehottaa eräänlaiseen Nato-puheen

itsesensuuriin tai vähintäänkin pidättyväisyyteen, sillä hän katsoo sen riskeeraavan edellä mainitun tavoitteen näyttäytyä mahdollisimman vaarattomana Venäjän silmissä.

4.2.1 Nato USA:n suurvaltapolitiikan jatkeena eli USA maailmanpoliisina

Useimmissa tapauksissa liittoutumattomien Nato-argumentaation pienvaltiorealismiin tukeutuva retoriikka on kuitenkin selvästi vähemmän eksplisiittistä kuin Hirvisaaren argumentaatio antaa ymmärtää. Tätäkin useammin se sekoittuu tai tukeutuu osittain muihin diskursiivisiin Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan traditioihin, ennen muuta globalismiin sekä sen sisältämään normatiivisuuteen.

Esimerkiksi Vasemmistoliiton ulko- ja turvallisuuspoliittinen ohjelma suhtautuu kriittisesti Suomen mahdolliseen Nato-jäsenyyteen siksi, että se kytkisi Suomen Yhdysvaltain ulkopoliittisia intressejä palvelemaan organisaatioon⁵⁶ siten, että olisi vaara, että myös Suomi joutuisi näiden intressien tavoittelun käsikassaraksi, vieläpä niin, että tänä käsikassarana olemisen myötä maailmanrauhan edistäminen ei Suomen osalta onnistu:

Natolla oli ymmärrettävä paikkansa toisen maailmansodan jälkeen, mutta varsinkin kylmän sodan päättymisen jälkeen Natosta on tullut yhä selvemmin Yhdysvaltojen sekä Euroopan entisten suurvaltojen voimapolitiikan väline. Naton jäsenyys edellyttäessään vastavuoroisuutta merkitsisi Suomen sitoutumista käytännössä sotilasliiton johtovaltion Yhdysvaltojen ulkopoliittikkaan, johon liittyy maailmanrauhan kannalta erittäin suurta epävarmuutta. -- Sotilasliitto Naton kyky kestävän rauhan rakentamiseen on osoittautunut heikoksi. Naton operaatiot ovat toimineet usein Yhdysvaltojen ja sen liittolaisten voimapolitiikan välineinä. 2000-luvun "terrorismin vastaisen sodan" virheitä ei tule toistaa. (Vasemmistoliitto 2017.)

Argumentaatioteknisesti tämä todellisuuden rakennetta muokkaava argumentti pyrkii vakuuttamaan esimerkin (ks. Perelman 1996, 120–122) kautta tai avulla: Naton ja USA:n "terrorismin vastainen sota" kertoo laajemmasta säännönmukaisuudesta, jonka konkretisointina kyseinen sota toimii. Tämä sota ei siis ilmennä mitään ainutkertaista tai täysin toteutumisyhteyteensä sidottua, vaan sellaista sääntöä tai rakennetta, jonka erityistapaus kyseinen sota on. Tämä sääntö tai rakenne on Yhdysvaltain ulkopoliittikka, joka on argumentin mukaan voimapolitiikkaan pohjautuvaa ja USA:n intressejä ajavaa. Niinpä kun argumentissa kytketään Yhdysvaltain ja sen liittolaisten voimapolitiikka terrorismin vastaiseen sotaan sekä siinä tehtyihin virheisiin, sanotaan samalla, että terrorismin vastainen sota palveli Yhdysvaltain ulkopoliittisia intressejä esimerkiksi siten, että Yhdysvallat sai turvattua öljynsaantinsa Lähi-idästä hyökätessään Irakiin 2003.

Argumentti on esisopimusten tasolla kaksijakoinen. Yhtäältä se ilmentää klassista pienvaltiorealista skeptisyyttä suhteessa suurvaltoihin: suurvallat ajavat omaa etuaan ja rakentavat tarvittaessa institutionaaliset puitteet näiden etujen ajamista varten. Ja juuri siksi, että suurvaltojen ulkopoliittikan toimintalogiikka perustuu itsekkäisiin kannustimiin, Suomen on kartettava suurvaltojen

⁵⁶ Myös Paavo Väyrynen (2015) katsoo, että Nato on USA:n ulkopoliittikan väline: "Nato on ennen muuta Yhdysvaltain geopolitiikan väline. Joissakin tapauksissa se katsoo Naton edistävän tavoitteitaan, toisissa tilanteissa se toimii Naton ulkopuolella."

pelinappulaksi joutumista etenkin, kun sijaitsemme yhden sellaisen suurvallan naapurimaana, jolla on ollut historiallisia strategisia huolia siitä, voiko se luottaa siihen, ettei Suomen suunnalta uhata sotilaallisesti Pietaria, Suomenlahden väylää Itämerellä tai Kuolan niemimaata (talvi- ja jatkosota). Toisaalta siinä on läsnä vahvan normatiivinen maailmanrauhantavoittelun ideaali, siis aseistariisunnan edistämisen, konfliktien ennaltaehkäisyn ja voimapolitiikan vieroksumisen tavoite. ”Kestävää rauhaa” ei tästä näkökulmasta sotilasliitoin rakenneta. Tässä mielessä argumentti omaa vahvan globalistisen perussävyen sikäli, että maailmaa tehdään pala palalta paremmaksi niin, että katsotaan, että sotilasliittojen sijaan ulko-, puolustus- ja turvallisuuspolitiikkaa on tehtävä ei-sotilaallisin tai ei-aseellisin keinoin⁵⁷.

Samaa argumentaation linjaa edustaa Vasemmistoliiton kansanedustaja Markus Mustajärvi eduskunnan täysistunnossa pitämässään vastauspuheenvuorossa:

Arvoisa puhemies! Kun seuraa selontekojen yksittäisiä sanamuotoja esimerkiksi vuodesta 2004 vuoteen 2020 asti, niin saattaisi luulla, että paljon ei ole muuttunut, mutta kun katsoo koko sisältöä, niin on ollut aika lailla vahva prosessi menossa. Jos ajattelemme, mitä käytännössä on tapahtunut, niin me sallimme jo nyt pohjoismaisten Nato-koneitten laskeutua Suomen lentokentille ja varalaskupaikoille täydessä aseistuksessa. Hyväksymme, että Nato-upseerit tarkistavat suomalaista liikenneinfraa, muun muassa satamia, että ne ovat Nato-isäntämaasopimuksen mukaisessa kunnossa. Hyväksyimme aikoinaan, että Naton kansalliskaartin hävittäjät tulivat Suomeen itse itsensä kutsuen ja että Hankoniemen maihinnousuharjoitusta johtanut yhdysvaltalaiskenraali julisti, että olemme näyttämässä täällä voimaa. Kyllä Suomen pitäisi olla siinä porukassa, joka kaikin tavoin yrittää lievittää sotilaallisia ja kansainvälisiä jännitteitä, eikä siinä porukassa, joka niitä halua lisätä. (Valtiopäivät 2021.)

Mustajärvi hyödyntää samaa erottelevaa argumentaatiostrategiaa, jota aiemmin sivuttu edustaja Wallin hyödynsi. Tavoitteena on erottaa käsitteellisesti toisistaan yhtäältä ’näennäinen’ todellisuus eli ulko- ja turvallisuuspoliittisten selontekojen tapa esittää asia ja toisaalta ’todellinen’ todellisuus eli käytännön Nato-yhteistyön implikoima sotilaallinen toiminta Suomen sotilaallisen infrastruktuurin puitteissa ja asettaa nämä kontrastiseen suhteeseen, jotta voitaisiin havaita ensin mainittu eli ulko- ja turvallisuuspoliittisten selontekojen virheellisyys. Jäljempänä mainittu taas edustaa asioiden oikeaa tilaa, siis syvempää totuutta. Mustajärvi hyödyntää strategiaa osoittaakseen, että se, että jäljempänä mainittu edustaa todellista todellisuutta, on ongelma, koska se osoittaa, että Suomi on siinä – väärässä – porukassa, joka haluaa lisätä sotilaallisia ja kansainvälisiä jännitteitä. Tämä ”porukka” on Nato ja Yhdysvallat, ja jälkimmäinen kuvataan valossa, jossa se on Suomessa näyttämässä sotilaallista voimaa: nimenomaan *yhdysvaltalaiskenraali* julistaa voimain tunnossaan, kuinka he ovat Suomessa näyttämässä voimaansa. Mustajärven mukaan tämä on ongelmallista siksi, että se on huonoa mainosta Suomen sotilaallisesti liittoutumaton -statuksen kannalta. Kun Suomi assosioidaan moisten voimapuheiden yhteyteen, sen edellytykset näyttäytyä paitsi liittoutumattomana, myös

⁵⁷ Toteaahan Vasemmistoliitto samassa ohjelmassaan, että Suomen turvallisuus rakentuu sekä YK:n peruskirjaan pohjautuvasta kansainvälisestä järjestelmästä että aktiivisesta, rauhaa edistävästä ulkopoliitikasta, jota harjoitetaan kansainvälistä oikeutta vahvistamalla, päivittämällä ja kehittämällä kansainvälistä sopimusjärjestelmää, kansainvälisen talousjärjestelmän oikeudenmukaisuutta lisäämällä, ihmisoikeussopimuksia noudattamalla, kehitysyhteistyöllä, kriisinhallinnalla, aseidenriisunnalla sekä pidättyväisellä asevientipolitiikalla (Vasemmistoliitto 2017).

rauhanedistäjänä, heikkenevät. Tämä taas on ongelmallista silloin, kun tavoitteena on pyrkimys pysyä erossa suurvaltakonflikteista – kuten pienvaltiorealistisen diskurssin ydindoktriinit opettavat. Erityisen ongelmallista se on siksi, että se ei edesauta tavoitetta, jonka mukaan Suomi ei luovuta aluettaan vihamielisiin tarkoituksiin; se ei lisää Suomen luotettavuutta Venäjän silmissä sellaisena valtana, joka ei uhkaa sitä millään tavalla.

Luonteva seuraus sen tavoitteen näkökulmasta, jonka mukaan Suomen on pysyttävä suurvaltakonfliktien tai -kiistojen ulkopuolella, on vaade, jonka mukaan ”Suomen on luovuttava isäntämaasopimuksesta” (Vasemmistoliitto 2017; Yrttiaho 2019), sillä onhan se ”Nato- ja oikeistohaukkojen” tilaisuus hivuttaa Suomea sotilasliiton syliin – siis sotilasliiton, joka edustaa asevarustelun ja vastakkainasettelun Eurooppaa (Arhinmäki 2014)⁵⁸. Sen lisäksi, että isäntämaasopimuksesta on luovuttava, on irtauduttava Naton yhteisen puolustuksen harjoituksista, eritoten Trident Juncture -sotaharjoituksesta, joka on ”Naton suurin sotaharjoitus sitten kylmän sodan päättymisen” (Vasemmistoliitto 2018). Tämä siksi, että

Trident Juncturen tarkoitus on harjoitella Naton perustamissopimuksen 5. artiklan mukaista Nato-maiden yhteistä puolustusta. Vasemmistoliiton mielestä liittoutumattomana maana Suomen ei pidä osallistua tällaisiin harjoituksiin. Paitsi että ne lisäävät vastakkainasettelua, ne myös luovat epäselvyyttä Suomen turvallisuuspoliittisesta asemasta. Suomen nykyisen ulkopoliittisen johdon vakuuttelut, että Suomi osallistuu Nato-harjoituksiin vain vahvistaakseen Suomen omaa puolustusta, eivät ole vakuuttavia. (Vasemmistoliitto 2018.)

Näin ollen siinä missä liittoutujien, esimerkiksi Stubbin ja Harjanteen, näkökulmasta se, että Suomi ei osallistuisi kyseisiin harjoituksiin, loisi epäselvyyttä Suomen turvallisuuspoliittisesta asemasta, liittoutumattomien, esimerkiksi Vasemmistoliiton, näkökulmasta nimenomaan näihin samoihin harjoituksiin osallistuminen luo epäselvyyttä Suomen turvallisuuspoliittisesta asemasta. Mikä selittää näin poikkeavat kannat, jos oletetaan, että ne on muodostettu suurin piirtein saman tiedon pohjalta ja jos niiden tulkinnassa noudatetaan suopeuden periaatetta (ks. Davidson 1984, 18–20)? Kyse on Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittisten diskurssien tarjoamista tulkintakategorioista, jotka ohjaavat retoriikan ja argumentaation käyttöä. Euroatlantismi, kuten todettua, pyrkii institutionaalisen tasapainottamisen logiikkaa noudatellen esittämään, että Suomen kannattaa identifioitua ja integroitua liberalismiin hengessä länteen tasapainottaakseen Venäjän ylivoimaa, kun taas pienvaltiorealistinen esittää samaan voiman epäsymmetriaan sekä historiallisiin kokemuksiin nojaten, että Suomen kannattaa tekeytyä mahdollisimman harmittomaksi suhteessa Venäjään tasapainottaakseen Venäjän ylivoimaa. Käytetty retoriikka ja/tai argumentaatio on ymmärrettävä näihin taustoihin kiinnittyväksi ja niistä vakuuttavuutensa tai vaihtoehtoisesti vakuuttamattomuutensa saavaksi.

Toinen hieman vastaavan kaltainen paradoksaalinen tilanne syntyy, kun asetetaan vastakkain yhtäältä liittoutujien ja toisaalta liittoutumattomien Natoa koskevat vaikutusvalta-argumentit. Ensin mainittujen joukosta voidaan poimia argumentti, jonka mukaan Suomen kaltaisen pienen maan on tärkeä olla mukana niissä pöydissä, joissa päätökset tehdään (Henriksson 2019; Orpo 2021; Stubb

⁵⁸ Myös SDP:n Erkki Tuomioja kritisoi isäntämaasopimusta siitä, että se on antanut Nato-jäsenyyttä kannattaville, esimerkiksi sotilaille, mahdollisuuksia syventää Nato-sidonnaisuuksia puolihuomaamattomasti tavalla, joka ylittää eduskunnan tuolle sopimukselle nimenomaisesti säädetyt rajat (Tuomioja 2022, 36; ks. myös Tuomioja 2016e). Vasemmistoliitosta poiketen hän ei kuitenkaan näe siinä mitään periaatteellista ongelmaa sotilaallisen liittoutumattomuuden kannalta.

2015), toisin sanoen niissä Nato-pöydissä, joissa myös Suomen turvallisuuteen vaikuttavia tai sitä koskettavia päätöksiä tehdään. Tällaiseen argumentaatioon viittaavat lausumat kuten ”olemalla ulkopuolella emme käytä ääntämme” (Niinistö, V. 2022) tai ”liittoutumattomuus on muuttunut tarkoituksensa vastaiseksi ulkopuolisuudeksi” (Tarkka ym. 2018). Jälkimmäisenä mainitusta voidaan puolestaan mainita Vasemmistoliiton kansanedustaja Li Anderssonin argumentaatio:

Sotilaallinen liittoutumattomuus on ja on ollut Suomelle myös mahdollisuus rakentaa jännitteiden vähentämiseen ja vuoropuheluun perustuvaa ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa. -- Sotilaallisesti liittoutumattomana maana Suomi voi halutessaan ja onnistuessaan siinä olla kokoaan suurempi kansainvälisen politiikan areenoilla. Sotilasliittoon kuuluvana maana, olisimme vain yksi sen pienimmistä jäsenistä.” (Andersson 2022.)

Liittoutujien mukaan Nato-jäsenyys siis parantaa Suomen vaikutusvaltaa turvallisuuteen liittyvissä kysymyksissä, kun taas liittoutumattomien mukaan se heikentäisi sitä; itse asiassa, on jopa niin, että ulkopuolisuus lisää vaikutusvaltaa liittoutuneisuuteen nähden.

Kumpikin osapuoli tekee argumenteissaan kaksi esioletusta: 1) kokonaisuus on aina suurempi kuin sen koostavat osat ja 2) Suomi on pieni valtio. Näistä premisseistä liikkeelle lähtien liittoutujat päättelevät, että Suomi, kokonaisuuden osana, saa painoarvoaan suuremman äänen sotilasliiton eli kokonaisuuden sisällä kuin se saisi sen ulkopuolella⁵⁹. Liittoutumattomat päinvastoin päättelevät, että Suomi ’hukkuu’ pienenä valtiona tuohon kokonaisuuteen menettäen siten äänensä. Koska kokonaisuus on osiaan arvokkaampi, Suomen etu tai ääni hukkuu kokonaisedun tai -äänien alle. Suomi on tällöin vain kokonaisuuden osa, aina kokonaiskuvulle alisteinen. Kumpikin osapuoli tukeutuu siis kvasiilogeeseen transitiivisuuskäsitteeseen, jota hyödyntämällä geometristä totuutta siitä, että kokonaisuus on jokaista osiansa suurempi, sovelletaan konkreettiseen todellisuuteen. Tämän geometrisen totuuden implikaatioita Suomen vaikutusvallalle vain tulkitaan päinvastaisilla tavoilla. Tuo tulkinta saa puolestaan evästyksensä yhtäältä euroatlantismista liittoutujien kohdalla (Suomi lisää turvallisuutta koskevaa vaikutusvaltaansa lähialueillaan liittymällä Natoon ja voi siten suorittaa tasapainottamista) ja toisaalta pienvaltiorealismista liittoutumattomien kohdalla (Suomi lisää turvallisuutta koskevaa vaikutusvaltaansa lähialueillaan sekä pysymällä poissa sotilasliitoista että toimimalla välittäjänä ja voi siten tasapainottaa Venäjän uhkaa).

Li Anderssonin esittämän vaikutusvalta-argumentin eräänlaisena luovana muunnoksena voidaan pitää Tytti Eräston (2014) omaperäistä argumenttia, jonka mukaan Naton turvatakuut perustuvat tavanomaisen asevoiman lisäksi ydinasepelotteeseen, mikä on ristiriidassa Suomen ydinasekantojen kanssa. Hän esittää, että Suomen linja on tähän saakka perinteisesti ollut ydinaseriisuntaa kannattava niin presidentti Kekkonen (’pohjolan ydinaseeton vyöhyke’) kuin diplomaattiemme toimesta. Nato on kuitenkin ”todennut pysyvänsä ydinase liittoumana niin kauan kuin maailmassa on ydinaseita” vahvistaakseen pidäkkeensä eli turvatakuidensa uskottavuutta. Tämän Naton ydinasedoktriinin Erästo katsoo yhteensovittamattomaksi Suomen ydinasekielteen arvomaailman kanssa. Näin ollen Suomen Nato-jäsenyys olisi Eräston tulkinnan mukaan Suomen arvojenvastaista toimintaa.

⁵⁹ Voitaisiin ajatella, että koska Nato tekee päätöksensä yksimielisesti, Suomi voisi todellakin olla kokoaan suurempi silloin, kun se on Naton jäsen. Olisihan sillä veto-oikeus Naton päätöksiin silloin, kun se on jäsen, mutta ei silloin, kun se ei ole jäsen. Veto-oikeus tarkoittaa sitä, että Suomella on muodollisesti yhtä paljon valtaa Naton päätöksiin kuin sen suurimmilla jäsenillä kuten Yhdysvalloilla. Toisaalta veto-oikeus tarkoittaa samalla sitä, että Suomen on neuvoteltava muut kannalleen, jos se mieli saada mieleisiään päätöksiä lävitse.

Erästö kytkee Suomen argumenttissaan laajempaan yleiseurooppalaiseen kontekstiin. Hän nimittäin esittää, että Euroopassa on käynnissä Yhdysvaltojen/Naton ja Venäjän välinen varustelukierre:

Venäjä on nähnyt Naton laajenemisen 1990-luvulta lähtien yrityksenä laajentaa lännen vaikutuspiiriä Venäjän oman turvallisuuden ja arvovallan kustannuksella. Venäjän epävarmuutta on lisännyt Yhdysvaltain tavanomaisten asevoimien uudistaminen, jonka vuoksi Venäjän sotilaallinen kyky on suhteellisesti heikentynyt. Tämä on ajanut itänaapurin tasapainottamaan voimasuhteita panostamalla aiempaa enemmän oman ydinasepelotteensa ylläpitämiseen. Samalla Venäjä on sijoittanut sellaisten korkean teknologian aseiden kehittämiseen, jotka ovat Yhdysvaltain sotavoiman perustana. Venäjän ydinasepolitiikkaan on vaikuttanut myös Yhdysvaltain ja Naton yhdessä rakentama ohjuspuolustusjärjestelmä, jonka Venäjä näkee uhkana omalle ydinasepelotteelleen. Vastauksena ohjuspuolustusjärjestelmään maa on kehittämässä uuden sukupolven strategisia ydinaseita, jotka pystyvät läpäisemään ohjuspuolustuskilven.

Venäjän toiminta esitetään siis reaktiivisena tai puolustuksellisena vastauksena lännen, siis ennen muuta Yhdysvaltain ja Naton, proaktiivisiin toimiin siitä näkökulmasta, että länsi on kuvainnollisesti sanoen heittänyt ensimmäisen kiven. Edelleen Erästö korostaa, että tulevan kehityksen ennakointiin kuuluu olennaisesti Venäjän uhkakuvien huomioon ottaminen sekä sen ymmärtäminen, että länsimaat ovat osaltaan vastuussa Krimin valtauksen ja Itä-Ukrainan sodan jälkeisistä jännitteistä ja niiden negatiivisista vaikutuksista ydinaseriisuntaan. Mitä tämä kaikki sitten tarkoittaa Suomen kannalta? Erästön mukaan ennen kaikkea sitä, että Suomen ei tule eskaloida edellä kuvattua kehityskaarta siten, että se liittyisi Natoon ja toisi näin Venäjän lähialueille jälleen kerran sellaisen vallan, joka on Naton ydinsateenvarjon suojassa. Pikemminkin päinvastoin: Suomen tulee pysyä liittoutumattomana maana, jotta se kykenee ennaltaehkäisemään edellä mainitun ase- tai varustelukierteen eskaloitumista ja sillä tavoin de-eskaloimaan laajemminkin konfliktia ruokkivia tekijöitä Euroopassa. Erästön argumentti on siis kaksiteräinen. Yhtäältä se pyrkii osoittamaan, että Nato-jäsenyys olisi ydinasearvojemme nojalla epälooginen valinta. Ja toisaalta vaikkei olisikaan, se joka tapauksessa eskaloisi jännitteitä Euroopassa, kun Venäjä kokisi tullessa uhatuksi sille strategisesti tärkeillä luoteisalueillaan Murmanskin ja Pietarin suunnalla ja olisi näin ollen pakotettu reagoimaan tavalla, joka lisäisi sotilaallisia jännitteitä paitsi Itämerellä myös Euroopassa laajemminkin.

Erästön argumentti on muodoltaan kvasilooginen argumentti, joka pyrkii osoittamaan yhteensopimattomuuden kahden eri säännön välillä (Perelman 1996, 63–70): yhtäältä sen, että Suomi on ydinasevastainen arvoiltaan ja toisaalta sen, että liittoutujat vetoavat Naton osittain ydinaseeseen perustuvaan pelotteeseen pyrkiessään perustelemaan Nato-jäsenyyden hyötyjä Suomelle. Argumentin muoto pakottaa liittoutujat valitsemaan kahdesta huonosta vaihtoehdosta niin, että joko myönnetään, että Suomi ei ole ydinasevastainen arvoiltaan tai rajataan sääntöä niin, että tämä ydinasevastainen arvomaailma pätee muulloin paitsi silloin, kun puhutaan Natosta Suomen turvallisuuspoliittisena perusratkaisuna. Valittua argumentatiivis-retorista strategiaa eli argumentin muotoa selittää laajempi pienvaltiorealistinen diskurssi eli esisopimus siitä, että Suomi on vähemmän vaarallinen Venäjän silmissä silloin, kun se ei ole ydinsateenvarjon suojassa tai Naton turvatakuiden piirissä (ja tämän seurauksena Suomella on enemmän kansainvälispoliittista vaikutusvaltaa, sillä se pystyy liittoutumattomana paremmin ehkäisemään jännitteitä Euroopassa ja Itämerellä). Retoriikan taustalla vaikuttaa

pienvaltiorealismiin sekoittuen myös globalistinen maailmanlaajuista rauhaa ja ydinaseriisuntaa korostava normatiivinen diskursiivinen rakenne: puhuuhan Erästö sekä siitä, kuinka Suomen tulee jarruttaa ”konfliktia ruokkivien tekijöiden kasaantumista Euroopassa” että siitä, kuinka Suomen tulee paitsi pitää kiinni ydinaseettoman maailman tavoitteestaan, myös edesauttaa omalla toiminnallaan tuon tavoitetilan realisoitumista.

4.2.2 Itsemääräämisoikeus ulko-, turvallisuus- ja puolustuspolitiikassa

Liittoutumattomilla on suurvalta- eli amerikkalaisvastaisen suuntauksen ohella myös legalistinen suuntaus, joka korostaa euroatlantismiin/liberalismin tavoin Suomen laillisia oikeuksia ja etuja sekä sen itsemääräämisoikeutta, mutta painottaen, että ne voidaan saavuttaa ainakin toistaiseksi vain siten, että Suomi ei liity Natoon. Tämä legalistinen sävy on jo idullaan edellä sivutussa Anderssonin argumentaatioissa: sotilaallinen liittoutumattomuus tarkoittaa, ”että me itse valitsemme, joka kerta, miten me maana haluamme asemoitua” (Andersson 2022). Siis: Suomi valitsee niin suvereenilla tavalla kuin on Suomesta itsestään riippuvien tekijöiden nojalla mahdollista, että miten se suhtautuu tai asemoituu kuhunkin kansainvälispoliittiseen turvallisuuskysymykseen, -haasteeseen tai -ongelmaan.

Tällainen pienvaltiorealismiin pohjautuva legalismi näkyy hyvin Perussuomalaisten kansanedustaja Ville Tavion vastauksessa, kun häneltä kysyttiin, miksi Nato-optiopoliittikka on parempi vaihtoehto kuin Nato-jäsenyyden hakeminen: ”Minulle Nato-jäsenyyden hakeminen tarkoittaa Suomen itsemääräämisoikeuden kaventamista. Pidän tärkeänä, että Suomi voi itsenäisenä ja liittoutumattomana maana vastata omista asioistaan.” (Hautanen 2022). Saman, mutta hieman pehmeämmin muotoillun kannan ilmaisi Keskustan kansanedustaja Juha Sipilä, kun tältä kysyttiin, pitäisikö Suomen hakea Naton jäsenyyttä:

Suomi on sotilasliittoon kuulumaton maa, joka toteuttaa käytännönläheistä kumppanuutta Naton kanssa. Tämä on Suomelle hyvä ratkaisu, eikä ole näkyvissä syytä sen muuttamiseen. Itsenäisenä maana Suomen on pidettävä sotilaallisen turvallisuuden ratkaisut omissa käsissään. Liikkumatilaa niissä ei pidä rajata. Suomen pitää säilyttää mahdollisuus arvioida tilannetta tarvittaessa uudelleen. (Sipilä 2019.)

Vaikka Sipilä sisällyttää kantaansa niin sanotun Nato-option (”Suomen pitää säilyttää mahdollisuus arvioida tilannetta tarvittaessa uudelleen”), keskeisin johtopäätelmä on, että sotilaallisen turvallisuuden ratkaisuisissa ja kysymyksissä on säilytettävä tarpeellinen kansallinen ”liikkumatila”⁶⁰. Sekä Sipilän, Tavion että näiden edustamien puolueiden tulkinnan mukaan tämä liikkumatila kapeeni, jos liittyisimme Natoon. Toisin sanoen jotta Suomen ulko-, puolustus ja turvallisuuspoliittinen suvereniteetti voidaan taata, on pidättäydyttävä liittymästä sotilasliittoihin. Tällaisessa argumentaatioissa yhtäältä Suomen itsenäisyys ja toisaalta Nato-jäsenyys asetetaan vastakkain siten, että ne ovat toisensa poissulkevat. Siinä missä liittoutujat esittävät, että nimenomaan Nato-jäsenyys toimii Suomen itsenäisyyden yhtenä keskeisenä takeena konfliktitilanteessa, legalismiin vetoavat

⁶⁰ Sipilä seuraa muotoilussaan Keskustan vaaliohjelman Nato-kirjausta vuodelta 2019: ”Suomi on sotilasliittoon kuulumaton maa, joka toteuttaa käytännönläheistä kumppanuutta Naton kanssa. Tämä on Suomelle hyvä ratkaisu. Ei ole näkyvissä syytä sen muuttamiseen. Itsenäisenä maana Suomen on pidettävä sotilaallisen turvallisuuden ratkaisut omissa käsissään. Haluamme säilyttää mahdollisuuden arvioida tilannetta tarvittaessa uudelleen.” (Keskusta 2019).

liittoutumattomat katsovat, että tuollaisessa tilanteessa Suomella tulisi olla mahdollisimman suuri vallan monopoli suhteessa ulko-, puolustus- ja turvallisuuspolitiikkaansa. Tämä siksi, että Suomi kykenisi aina mahdollisimman itsenäisesti muodostamaan kulloisenkin linjansa kansainvälispoliittisiin turvallisuuskysymyksiin. Tässä mielessä voidaan sanoa, että legalismiin vetoava liittoutumattomuuspuhe on voimakkaimmin Suomen turvallisuuspoliittista autonomiaa tai omaehtoisuutta korostava suuntaus. Se ei näe Suomea (suurvalta)virran mukana ajolehtivana ajopuuna vaan koskiveneenä, joka kykenee ohjaamaan ja vaikuttamaan menosuuntaansa suurvaltapolitiikan pyönteissä.

Näin ollen Suomen itsenäistä päätösvaltaa korostavat liittoutumattomat tekevät selvän pesäeron klassiseen pienvaltiorealismiin sikäli, että he eivät hyväksy Suomen turvallisuuspoliittisen liikumatilan tai -varan kaventamista Venäjän suunnalta. Tämän ilmauksena voidaan pitää Sipilän huomautusta, jonka mukaan Suomi pidättää itselleen oikeuden hakea Nato-jäsenyyttä silloin, kun se itse niin parhaaksi näkee (Nato-optio). Legalistinen vaade on siten kaksisuuntainen: sen enempää Nato kuin Venäjäkään ei ole Suomen turvallisuus- ja sotilaspoliittisen linjan viimekätinen määrittelijä. Niinpä legalistinen liittoutumattomuuspuhe asemoituu euroatlantismin ja pienvaltiorealismien⁶¹ väli-maastoon.

4.2.3 Nato-jäsenyys konfliktiin vetävänä voimana

Jokseenkin samankaltaista Suomen turvallisuuspoliittista autonomiaa korostaen Keskustan konkarikansanedustaja Paavo Väyrynen esittää, että Suomi voi omalta osaltaan ehkäistä lähialueilamme syttyvää selkkausta niin, että se harjoittaa aktiivista vakauspoltiikkaa eli säilyttää asemansa sotilaallisesti liittoutumattomana maana ja ylläpitää vahvaa itsenäistä maanpuolustusta (Väyrynen 2021a). Tämä ”vakauspoltiikka” mahdollistaa hänen mukaansa myös sen, että niin Suomi kuin Ruotsikin voisivat pysyttäytyä lähialueellamme syttyvän sodan ulkopuolella. Osoittaahan peräti historiaakin, että ”Ruotsi on kyennyt liittoutumattomuuspolitiikallaan pysymään ympärillä riehuneiden sotien ulkopuolella yli kahdensadan vuoden ajan” ja että Suomikin on kokenut ”viisaan ulkopoliittikkamme ansiosta jo yli 70 vuoden mittaisen rauhan ajan” (Väyrynen 2021b). Tämä todellisuuden rakenteeseen pohjautuva peräkkäisyysiteitä luova argumentti pyrkii rakentamaan syy-yhteyden (ks. Perelman 1996, 93–102) sodattomuuden ja liittoutumattomuuden välille siten, että ensin mainittu on jälkimmäisen seuraus. Syy-yhteys voidaan ymmärtää myös keino-päämäärä -käsiteparin kautta: konfliktien ulkopuolelle jättäytyminen (päämäärä) voidaan taata sotilaallisella liittoutumattomuudella (keino).

Väyrynen niin ikään esittää, että liittoutujien piirissä on tietoisesti hämärretty ulko- ja turvallisuuspoliittista käsitteistöä sillä seurauksella, että ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa koskeva ajattelukin on hämärtynyt (Väyrynen 2021b). Väyrysen mukaan tästä hämartyimisestä on esimerkkinä se,

⁶¹ Legalistisen liittoutumattomuuspuheen pienvaltiorealismien aspekti näkyy yhtäältä suur- tai ulkovaltoihin sekä niiden intresseihin kohdistuvassa skeptisyydessä: ulkovaltat auttavat Suomea vain, ”jos siitä on hyötyä antavalle osapuolelle” (Perussuomalaiset 2015). Toisaalta se näkyy sotilaallisen liittoutumattomuuden Pohjolaan vakautta tuovan elementin korostamisessa siten, että Venäjän turvallisuusnäkökohdat otetaan esisopimusten tasolla huomioon: ”Sotilaallinen liittoutumattomuus on jatkossakin Suomen etujen mukaista ja vahvistaa osaltaan Pohjolan turvallisuuspoliittista vakautta” (Keskusta 2014, 3). Nimenomaan vakauden säilyttämien kannalta on tärkeää, että ”sotilasliittoon kuulumattomana maana Suomi jatkaa yleistä asevelvollisuutta ja aktiivista ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa, jonka kulmakivinä ovat EU-jäsenyys ja EU:n yhteisen ulko-, turvallisuus- ja puolustuspoliittisen roolin vahvistaminen, hyvät suhteet naapureihin sekä kansainvälinen yhteistyö” (Keskusta 2021, 7). Edelleen Keskustan mukaan Nato-jäsenyys ”muuttaisi sekä Suomen asemaa että lähialueen turvallisuuspoliittista asetelmaa” (ibid., 12). Toisin sanoen näyttää siltä, että liittoutumattomuuden katsotaan edistävän Pohjolan vakautta, kun taas käänteisesti liittoutumisen katsotaan joko epävakauttavan tai ei ainakaan parantavan vakautta. Ja jos oletetaan, että Pohjolassa Venäjä, jos jokin, on Suomen kannalta ensisijaisin turvallisuushaaste, Nato-jäsenyyden voidaan katsoa tuovan epävakautta siksi, että Venäjä ei pitäisi siitä tai kokisi sen uhaksi.

että liittoutujat ymmärtävät 'puolueettomuuden' tyystin eri asiana kuin 'sotilaallisen liittoutumattomuuden'; heidän mukaansa Suomi ei ole nykystatukseltaan suinkaan puolueeton, vaan sotilaallisesti liittoutumaton maa. Väyrynen problematisoi tämän tulkinnan ja esittää, että 'puolueeton' tarkoittaa maata, joka on toisten valtioiden välisen sodan tai selkkauksen ulkopuolella (ibid.) ja että nykyään sotilaallisesti liittoutumattomia maita kutsutaan puolueettomiksi. Ja jotta ”maa voisi pysyttäytyä sotien ja selkkausten ulkopuolella, sen ei tule solmia rauhan aikana liittosuhteita, joiden vuoksi puolueettomuus sota- tai kriisitilanteessa voisi estyä” (ibid.). Hän katsoo, että 'puolueettomuus' näin määriteltynä pätee Suomeen edelleenkin, eikä tämä puolueettomuusstatus muuttunut edes EU:hun liityttäessä, sillä EU ei ole sotilasliitto – ”sen jäsenillä ei ole velvoitetta antaa sotilaallista apua toisille jäsenmaille”⁶². Toisin sanoen Lissabonin sopimuksen artikla 42.7 tulkitaan siten, että siinä kirjattu velvoite antaa apua kaikin mahdollisin keinoin ei sisällä sotilaallista apua⁶³. Tulkinta on siis päinvastainen suhteessa liittoutujien tulkintaan, jonka mukaan artikla 42.7 tekee Suomesta liittoutuneen ja puolueellisen valtion de facto, erityisesti Venäjän silmissä.

Miten Väyrynen sitten perustelee sen edellä sivutun ”aktiivisen vakauspoliitiikan” teesin, jonka mukaan on oikeutettua otaksua, että siinä missä menneisydessäkin, myös jatkossa Suomen (ja Ruotsin) on mahdollista pysytellä lähialueillamme syttyvän konfliktin ulkopuolella? Absoluuttisen varmoja siitä, että Suomi voisi pysyä tällaisen konfliktin ulkopuolella, ei voida tietenkään koskaan olla. Sen sijaan Väyrynen esittääkin, että aseellisen selkkauksen ulkopuolella pysyminen on mahdollista, jos emme ole liittoutumalla sitoutuneet osallistumaan muiden maiden välisiin selkkauksiin tai sotiin emmekä anna muiden käyttää aluettamme vihamielisiin tarkoituksiin muita maita vastaan (Väyrynen 2021a). Väyrysen mukaan hyvin ongelmallista tästä näkökulmasta onkin se, että

Monet ovat kuitenkin valmiit siihen, että Suomi ja Ruotsi Venäjän pelosta luopuisivat sotilaallisesta liittoutumattomuudestaan. Tällä tavalla aiheuttaisimme epävakautta lähialueellamme ja tulisimme varmasti vedetyksi mukaan aseellisiin selkkauksiin, jos sellaisia syntyisi. Venäjä kokisi meidät vakavimmaksi uhkaksi strategisesti tärkeimmille kohteilleen ja iskisi meihin ensimmäiseksi. Toisaalta: sotilaallisesti liittoutumattomiin ja vahvan oman puolustuksen omaaviin naapurimaihin sen ei kannattaisi sotilaallista voimaa käyttää. (Väyrynen 2021b.)

Väyrysen argumentin hypoteettinen lähtöoletus siis on, että lähialueillamme, esimerkiksi Euroopassa yleisesti tai Itämerellä erityisesti, syttyy sellainen konflikti, jossa Nato-maa on osallinen. Jos tässä tilanteessa kuulut Natoon, olet varmuudella konfliktin osapuoli, koska olet sitoutunut artikla viiden mukaiseen kollektiiviseen puolustukseen. Toisaalta jos olet sotilaallisesti liittoutumaton, voi hyvinkin olla, että olet osapuoli, mutta tämä ei ole alkuunkaan varmaa. SDP:n kansanedustaja Erkki Tuomioja on esittänyt tismalleen saman argumentin:

⁶² 'Puolueettomuus' tarkoittaa siis Väyrykselle sekä uskottavaa kansallista maanpuolustusta että sotilaallista liittoutumattomuutta. Sotilaallinen liittoutumattomuus on täten osa puolueettomuutta, ei jotakin siitä erillistä tai irrallista kuten liittoutujat väittävät.

⁶³ Saman tulkinnan tekee Vasemmistoliiton kansanedustaja Markus Mustajärvi: ”Suomi ei ole luovuttanut omaa harkintavaltansa pois sen paremmin Lissabonin sopimuksen yhteisvastuu- ja avunantolausekkeitten kuin Nato-isäntämaasopimuksen kautta” (Valtiopäivät 2016a).

On siis kysyttävä, toimisiko Nato-jäsenyys ennaltaehkäisevästi sille että Suomeen kohdistettaisiin sotilaallisia toimia vai lisäisikö se tällaista mahdollisuutta. Sotilasliittoon kuulumattomuus ei sinänsä takaa sitä, etteikö maa voisi tulla vedetyksi mukaan laajempaankin sotilaalliseen konfliktiin, mutta toisin päin on jo määritelmän mukaan varmaa, että sotilasliiton jäsenenä maa ainakin on osapuolena konfliktissa. (Tuomioja 2016a.)

Argumentin kantavana ideana on siis osoittaa, että kannattaa valita mieluummin se vaihtoehto, jossa lopputulos ei ole varma kuin se, jossa se on varma. Lopputulos eli konfliktiin mukaan joutuminen ei ole varmaa silloin, kun Suomi on sotilaallisesti liittoutumaton, kun taas täysin varmaa se on silloin, kun Suomi on sotilaallisesti liittoutunut. Kyse on kvasiloogisesta argumentista, jonka retorisenä strategiana on nojautua probabilismiin eli todennäköisyyslaskennan perusaksiomiin niin, että niitä sovelletaan konkreettisesti todellisuudessa ei-laskettavien todennäköisyyksien muodossa (Perelman 1996, 90–92). Sen suostutteleva retorinen voima perustuu toisin sanoen siihen, että tietyn tavoitellun päämäärän saavuttamisen todennäköisyys kasvaa silloin, kun valintavaihtoehtoja on enemmän saatavilla. Kun tavoitteena on – kuten Tuomiojan ja Väyrysen mukaan tulisi olla – Suomen pysyminen konfliktien ulkopuolella, saavutetaan se todennäköisemmin silloin, kun Suomi on liittoutumaton, koska potentiaalisia vaihtoehtoja on sentään kaksi: joko osallisuus konfliktissa tai sen ulkopuolelle jättäytyminen. Jos Suomi sen sijaan liittoutuisi sotilaallisesti, vaihtoehtoja olisi ainoastaan yksi: osallistuminen konfliktiin. Näistä kahdesta ei liene vaikeaa valita, jos otetaan annettuna päämäärä, jonka mukaan Suomen tulisi ensisijaisesti pyrkiä pysyttelemään konfliktien ulkopuolella.

On huomattava, että tässä argumentissa käsiteltävä ongelma eli Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan linja tai perusratkaisu pelkistetään vain sen yhteen osatekijäänsä eli siihen päämäärään, jonka mukaan Suomen tulee pysyä konfliktien ulkopuolella. Jos päämääräksi katsotaan jokin muu tavoite, kuten vaikkapa Suomen länsi-integraation loppuunsaattaminen, toisia olennaisia osatekijöitä pitäisi huomioida. Juuri tätä tarkoitetaan, kun todetaan Perelman mukailleen, että argumentaation muoto ja sisältö on toisiinsa sidoksissa: Väyrysen ja Tuomiojan käyttämä argumentaatiotekniikka eli kvasilooginen probabilistinen argumentti (muoto) tulee valituksi siksi, että se katsotaan sopivimmaksi tai tehokkaimmaksi tavaksi vakuuttaa yleisö käsiteltävästä asiasta (sisältö), siis tässä tapauksessa siitä, että Suomen tulee pysytellä turvallisuuspolitiikassaan sotilasliittojen ulkopuolella. Miksi se sitten katsotaan sopivimmaksi tai tehokkaimmaksi tavaksi vakuuttaa yleisö? Siksi, että sen valitsijat uskovat, että tietyntyypisistä esisopimuksista ponnistavalla argumentaatiolla/retoriikalla on paremmat mahdollisuudet vakuuttaa yleisö kuin jollakin toisella. Tiedyt argumentaatiostrategiat ovat tuon esisopimuksen ilmentämän retoriikan artikuloimisessa vakuuttavampia kuin toiset. Sisältö vaikuttaa siis vääjäämättä siihen, mitä argumentatiivisia strategioita valitaan; ne selittävät toinen toisiansa.

Retoriikan ja kielellisen rakenteen suhteen voidaan sanoa, että varsinkin Väyrynen – entinen Keskustan (kunnia)puheenjohtaja ja keskeinen puoluevaikuttaja – julkilausuu yllä esitellyissä kommenteissaan ne pienvaltiorealistiset diskursiiviset perusteet, jotka kätkeytyvät Keskustan virallisen Nato-linjauksen taakse (ks. alaviite 62). Jos liittoutuisimme sotilaallisesti, nimenomaan Venäjä iskisi Suomeen ensiksi, jos lähialueillamme syntyisi konflikti; siksi toiseksi, Nato-jäsenyys epävakauttaisi muutoinkin turvallisuusympäristöämme. Toisaalta jos olisimme sotilaallisesti liittoutumattomia, Venäjällä ei olisi tarvetta iskeä Suomeen, ja Suomi kykenisi *todennäköisemmin* jäämään lähialueilamme syttyvän konfliktin ulkopuolelle. Mitä tahansa pieni Suomi tekeekään ulko- ja turvallisuuspolitiikan ratkaisuisaan, se tekee sen suhteessa suureen Venäjään. Venäjä on se keskeinen

'ulkopoliittinen probleemi', johon suhteutettuna Nato-jäsenyydestä(kin) on keskusteltava ja johon suhteutettuna voidaan tehdä Väyrysen (ja Keskustan) mukaan johtopäätös, jonka mukaan Suomen ei tule liittoutua sotilaallisesti. Tässä mielessä sotilaallisen liittoutumattomuuden kuvaaminen alueellista vakautta lisääväksi linjaksi Pohjolassa/Itämerellä on uuteen todellisuuteen mukautettu kuvaus vanhasta Paasikiven–Kekkonen linjasta.

4.2.4 Media, Nato-selvitys sekä Venäjä-raportti Nato-jäsenyyden viidensinä kolonnina

Tuomioja käyttää edellä eriteltyä todennäköisyysargumenttia myös kritisoidessaan ulko- ja turvallisuuspoliittisen instituutin (UPI) Venäjä-raporttia (Martikainen ym. 2016):

Itämeren turvallisuustilanteen osalta raportti toistaa mantraa, jonka mukaan Suomen ja Ruotsin olisi mahdotonta pysyttäytyä alueella mahdollisesti syntyvän sotilaallisen konfliktin ulkopuolella. Voi olla että näin on. Sataprosenttisen varma tapa varmistautua siitä, että emme jää tällaisen tai minkään muunkaan konfliktin ulkopuolelle, on tietysti sotilaallinen liittoutuminen. (Tuomioja 2016b.)

Hän jopa toteaa, että tuon ”mantran” toistaminen lähentelee sitä, että se tulkitaan oma-aloitteiseksi ilmoittautumiseksi konfliktiin (Tuomioja 2016d). Vielä voimakkaampi kritiikki kuitenkin ilmenee argumentissa, jossa kritisoidaan Venäjä-raportin vähäistä uskoa edellä mainittuun Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan autonomiaan tai omaehtoisuuteen, siis kykyyn vaikuttaa itsenäisesti ja aktiivisesti Itämeren turvallisuustilanteeseen:

Tämä raportti kuitenkin sivuuttaa vaikuttamisen ja aktiivisen vakauspolitiikan turhana ja esittää keskittymistä vain varautumiseen. Se tarkoittaa panostamista Suomen omaan puolustukseen ja mahdollisimman läheiseen Nato-yhteistyöhön. Raportissa ei suoraan sanota, että Suomen tulisi liittyä Natoon, mutta se käy riittävän selväksi niin siitä kuin muistakin instituutin tutkijoiden esiintymisistä. (Tuomioja 2016b.)

Raportti on siis Tuomiojan tulkinnan mukaan väline kampanjoita Nato-jäsenyyden puolesta. Aidon akateemisen tutkimuksen sijaan se ”pelottelee” Venäjän uhalla tavalla, jota voi verrata jopa ”iltalehtien lööppipelotteluun” (ibid.)⁶⁴. Siitä puuttuu Tuomiojan mukaan historiallinen perspektiivi, minkä lisäksi se on yksipuolinen sikäli, ettei siinä harjoiteta vertailevaa suurvaltatumusta, joka ”voisi antaa perspektiiviä sille, miten Venäjä näkee Ukrainan toimet” (ibid.). Edelleen raportti pyrkii Tuomiojan mukaan esittämään riippumattomuuttaan teennäisellä hallitukseen kohdistuvalla moitteella siitä, että ”se ei ole vastustanut Nordstream 2-kaasuputkihanketta ja on hyväksynyt Rosatomin mukaan Fennovoimaan ja että se on rojhennut harjoittaa myös kahdenvälistä yhteydenpitoa ja sopimista Venäjän kanssa.” (ibid.). Tuomioja siis kyseenalaistaa koko raportin luotettavuuden, tieteellisen

⁶⁴ Vastaavaan pelotteluun viitaten Markus Mustajärvi (Valtiopäivät 2016b) teki eduskunnassa kirjallisen kysymyksen Upin harjoittamasta ”uhkakuvien perusteettomasta lietsonnasta”. Mustajärven mukaan Upin Venäjä-raportin ”voidaan katsoa edustavan enemmänkin kirjoittajien omia henkilökohtaisia mielipiteitä ja asenteita kuin varteenotettavaa tutkimustietoa tai asiantuntija-analyysiä”. Samaan poleemiseen sävyyn Sirkka-Liisa Anttila toteaa, että ”Ulkopoliittinen instituutti on Naton haarakonttori Suomessa” ja että Venäjä-raportti esittää ”faktana asioita, jotka ovat reaalielämälle täysin vieraita” (Summanen 2016).

uskottavuuden sekä puolueettomuuden maalamalla kuvaa siitä, kuinka raportin tarkoituksena on lähinnä implisiittisesti alleviivata Nato-jäsenyyden hyötyjä tai tarpeellisuutta. Tuomioja katsoo, että raportti on viime kädessä Nato-jäsenyyttä puoltava poliittinen pamfletti. Itse asiassa on niin, että koko instituutti on Nato-jäsenyyttä salakavalasti ajava organisaatio, sillä kehote Natoon liittymisestä käy ilmi raportin ohella myös ”muistakin instituutin tutkijoiden esiintymisistä”.

Paitsi Venäjä-raportti, myös ulkoasiainministeriön tilaama, Suomen mahdollisen Nato-jäsenyyden vaikutuksia kartoittava Nato-selvitys (2016) on ymmärrettävä Suomea asteittain Natoon hivuttavaksi poliittisesti tarkoituksenmukaiseksi asiakirjaksi:

Selvitys ei siten ole tuonut uutta turvallisuuspolitiikan arviointiin. Se ei ollut sen tarkoitukseen. Kaikki selvityksessä käsitellyt asia olisi voitu ja pitänyt ottaa mukaan vaalikausittain tehtävään ulko- ja turvallisuuspoliittiseen selontekoon. Selvityksen tilaaja on kuitenkin saanut mitä on halunnut, eli yhden tilaisuuden taas käydä kampanjaansa sotilaallisesta liittoutumattomuudesta luopumiseksi. -- Tilaajan kannalta se, että selvitys ei suosita Nato-jäsenyyttä sen enempää kuin sen ulkopuolella pysyttäytymistäkään, ei ole oleellista. Siitä riippumatta se olisi ja on otettu vastaan taas yhtenä tilaisuutena horjuttaa Suomea pois vakaalta linjaltaan, johon kuuluu omasta puolustuskyvystämme huolehtiminen, laaja kansainvälinen sotilaallinen yhteistyö EU:n jäsenenä ja Naton kumppanimaana sekä erityisesti kahden sotilaallisesti liittoutumattoman maan Suomen ja Ruotsin kahdenvälinen yhteistyö. (Tuomioja 2016a.)

Tuomioja katsoo myös, että tietyt suomalaiset mediatilat ja -toimijat ovat ajamassa samaa Nato-myönteistä narratiivista. Tämä näkyy hänen mukaansa esimerkiksi siinä, että Lännen Media antaa paljon palstatilaa sellaiselle anonyymille Nato-lähteelle, joka pelottelee Suomen jäävän Venäjän etupiiriin, jos Suomi ei liity Natoon (Tuomioja 2016c). Mahdollisen Nato-kansanäänestyksen yhteydessä puolestaan Sanoma-konsernin panos informaatio- tai mielipidevaikuttajana – toisin sanoen sen rooli osana ”mieluisen vaalituloksen ostamista isolla rahalla” – ”ei tule olemaan vähäinen” (Tuomioja 2022, 16). Edelleen jopa osa ulkoministeriön ja puolustusvoimien viranhaltijoista on ”lojaalisuuden rimaa hipoen” ujuttanut maattamme lähemmäksi Natoa (Tuomioja 2022, 11).

Tuomioja siis kritisoi sekä tiettyjä medioita, Upin ulkopoliittista tutkimusta, virkamiehiä että riippumatonta Nato-selvitystä siitä, että nämä tahot omalla ”pelottelullaan” ajavat Suomea kohti Natoa sillä hinnalla, että Suomen aiempi vakaa linja, siis aktiivinen liennyttämiseen ja ennaltaehkäisemiseen tähtäävä vakauspoliittikka, jää unohduksiin⁶⁵. Ne keskittyvät liiaksi varautumiseen, siis sen kynnyksen korottamiseen, jonka katsotaan ehkäisevän Venäjän voimapolitiittisia tai muita sotilaallisia aikeita Suomen suunnalla. Tätä kynnystä nostetaan kaksikin keinoin niin, että sisäisesti sitä korotetaan uskottavalla puolustuksella ja ulkoisesti institutionaalisella tasapainottamisella. Tällaisen ulkoisen pidäkkeen luonti, ts. Nato-jäsenyys, on kuitenkin Tuomiojan mielestä ongelmallista ensinnäkin siksi, että se heikentää Suomen mahdollisimman suurta itsenäistä turvallisuuspoliittista päätäntävaltaa ja siten mahdollisuuden aktiiviseen vaikuttamiseen ja vakauspoliittikkaan sekä konfliktien ulkopuolella pysyttäytymiseen. Toiseksi on hänen mukaansa kyseenalaista, kuinka paljon Naton artikla viisi hyödyntäisi Suomea sellaisessa hypoteettisessa tilanteessa, jossa pidäke ei toimitakaan ja Venäjän ensi-

⁶⁵ Samaa korostaa Paavo Arhinmäki, jonka mukaan ”media-eliitti” on vuosikymmeniä ”rummuttanut” sotilaallisen liittoutumisen puolesta (Arhinmäki 2022).

isku olisi jo kohdistettu Suomeen (Tuomioja 2022, 32–34). Saattaa ensinnäkin nimittäin olla, että ennen kuin Nato-joukot ehtisivät apuun, Suomi olisi jo miehitetty tai muutoin tuhottu, sillä olisihan se Naton etuvartio Pohjois- tai Koillis-Euroopassa suhteessa Venäjään. Se saattaisi täten joutua ensi-iskun kohteeksi. Ja mikä vielä huolestuttavampaa, Tuomiojan mukaan ei toisekseen ole välttämättä sanottua, että Nato-maat edes viitsisivät puolustaa Suomea⁶⁶. Esimerkiksi se talvisodan ”opetus”, jossa Ranska ja Britannia tarjosivat 40 000 miehen vahvuisen joukon Suomen avuksi Neuvostoliittoa vastaan vain siksi, että pystyisivät siten turvaamaan Ruotsi malmikenttien haltuunoton estääkseen sen joutumista Saksan haltuun, osoittaa Tuomiojan mielestä, että suurvallat ajattelevat ensisijaisesti omia intressejään – myös Nato-sitoumustensa puitteissa (ibid., 34, 42). Ja vaikka viitsisivätkin, voidaan Tuomiojan mukaan kysyä, mitä pelastettavaa olisi maassa, joka on jo raunioina toimiessaan sodan etulinjana Pohjois- tai Koillis-Euroopan lohkona.

Tässä suhteessa voidaan sanoa, että Tuomiojan käyttämän retoriikan/argumentaation Nato-vastaisuus juontuu suoraan pienvaltiorealistisesta diskursiivisesta rakenteesta: onhan Natoa on varotettava yhtäältä siksi, että se vetää Suomen suurvaltakonflikteihin, toisaalta siksi, että sen läsnäolo Suomen maaperällä aiheuttaa sen, että Venäjä kokee, ettei Suomen maa-alue ole vapaa sellaisista toimituksista, jotka saattaisivat käyttää Suomen aluetta vihamielisiin tarkoituksiin⁶⁷ ja kolmanneksi siksi, ettei Suomi voi täysin luottaa siihen, että suur- tai ulkovallat tulisivat tosipaikan tullen Suomen tueksi tavalla, joka olisi Suomen intresseistä käsin perusteltu. On kuitenkin huomattava, että pienvaltiorealismista poiketen Tuomioja varaa Suomelle Nato-option eli mahdollisuuden hakea jäsenyyttä tilanteessa, jossa turvallisuusympäristön muutos sitä vaatii (ibid., 34). Koska Nato-optiota itsessään voidaan pitää ulkoisena pidäkkeenä sikäli, että se ilmaisee mahdollisuuden tai potentiaalin sille, että Suomi voi tasapainottaa Venäjän uhkaa institutionaalisesti silloin, kun se kokee tulevansa riittävässä määrin uhatuksi, voidaan sanoa, että Tuomioja yhdistelee euroatlantismin ja pienvaltiorealismien kielellisestä rakenteesta ammentavaa retoriikkaa luodakseen sellaisen synteessin, joka pyrkii turvallisuuspoliittisena perusratkaisuna suostuttelemaan kummankin ’viiteryhmän’ yleisöä puolelleen.

4.3 Normativistit

Sitä huolimatta, että normativistit katsovat liittoutumattomia mukaillen, että Suomen ei tule liittyä Natoon, olen päättänyt erotella ne omaksi turvallisuuspolitykseen liittoutumattomista. Teen tämän siksi, että normativistit käyttävät argumentaatioissaan ja/tai retoriikassaan kieltä, joka erottaa selkeästi ne muista turvallisuuspolityistä. Kyse on ennen muuta siitä, että normativistit kiistävät koko Nato-jäsenyyksymyksenasettelun mielekkyyden. Liittoutumattomathan eivät tätä tee: heille on nimenomaan ensiarvoisen tärkeää, että Nato-jäsenyyksymykseen otetaan kieltävä kanta. Itse asiassa tuon kieltävän kannan, toisin sanoen sotilaallisen liittoutumattomuuden, katsotaan muodostavan

⁶⁶ Tuomioja toteaa myös toisessa yhteydessä, ettei absoluuttisia turvallisuustakuita ole olemassakaan (Tuomioja 2016c). Toisin sanoen valtion on turvattava olemisensä aina siitä olettamuksesta lähtien, että on mahdollisuus, että se joutuu puolustautumaan yksin. Viime kädessä kehenkään muuhun kuin omaan voimaan ei voi absoluuttisesti luottaa turvallisuuden takaajana.

⁶⁷ Tuomioja (2016d) toteaaakin, että niiltä, jotka eivät ymmärrä, että Suomen turvallisuuden tärkein takuu oman puolustuksen sekä avun vastaanottamismahdollisuuksien ohella on se, että Suomen kykyä ja halua torjua alueensa sotilaallinen käyttö ei ole missään suunnassa aiheutta epäillä, ”on jäänyt historia lukematta”. Voidaan sanoa, että tässä kohdin näkyy pienvaltiorealismien diskurssin voimakkuus Tuomiojan ajattelussa: on hänen mukaansa ilman muuta selvää ja täysin annettua, että Suomen turvallisuuden takeet ovat edellä mainitut seikat. Henkilö, joka ei tätä ymmärrä, ei siis omaa edes historian perustietoja, ikään kuin olisi historiankirjoista todennettava objektiivinen fakta tai tosiasia, että asia on todella niin kuin Tuomioja antaa ymmärtää sen olevan.

Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittisen linjan ydinkappaleen. Niinpä se painoarvo, jonka liittoutumattomat antavat kielteiselle Nato-kannalle, on selkeästi pienempi tai toisarvoisempi normatiivisessa katsannossa.

4.3.1 Nato menneen maailman jäänteinä

Vaikka Tuomioja tukeutuu aiemmassa alaluvussa sanotulla tavalla pienvaltiorealistiseen puhetapaan, on hänen Nato-argumentaationsa hieman ambivalentilla tavalla läsnä selvän normatiivinen kaiku. Tämä kaksijakoisuus voidaan ymmärtää niin, että hän perustelee Nato-kielteistä kantaansa ammentamalla sekä pienvaltiorealismin että globalismin diskursiivisesta rakenteesta. Näiden välinen työnjako menee niin, että ensin mainittu saa argumentatiivisen tehonsa pääasiassa sekä Venäjän uhasta että suur- tai ulkovaltaskeptisyydestä ja jälkimmäinen puolestaan niistä empiirisistä muutoksista, joiden katsotaan luonnehtivan nyky maailman tilaa: ”Me elämme kasvavan ja jakamattoman keskinäisriippuvuuden maailmassa, jossa kestävyyttä ja turvallisuutta ei synny voimapolitiikalla, rajojen sulkemisyriyksillä ja vastakkainasetteluilla vaan ainoastaan mahdollisimman laajalla monenkeskisellä yhteistyöllä” (Tuomioja 2016c). Koska maailma on keskinäisriippunut ja koska maailmaa kohtaavat ongelmat ovat luonteeltaan sellaisia, jotka eivät välitä valtioiden tai mantereiden välisistä rajoista, näiden ongelmien ratkaisumalli ei voi olla muuta kuin monenkeskinen ja valtioiden- sekä mannerten väliset rajat ylittävä.

Turvallisuusuhkien tai -ongelmien ylivaltiollisuudesta ja -mantereisuudesta johtuen nämä ongelmat ovat sellaisia, joita ei voi ratkaista aseellisin tai sotilaallisin keinoin. Paavo Arhinmäki (2021) vetoaakin tähän todetessaan, että todellisia uhkia olemassaolomme ja elämäntavallamme ovat ilmastonmuutos ja luontokato sekä pandemiat, eriarvoisuuden kasvu ja talouskriisit, jotka kaikki aiheuttavat esimerkiksi sellaista pakolaisuutta, jota ei aseellisin- tai voimapolitiisin keinoin voida sosiaalisesti, poliittisesti ja eettisesti kestäväällä tavalla ehkäistä tai ratkaista. Valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko (2020, 24) toteaa samansuuntaisesti, että myös kansainvälinen rikollisuus, ihmisoikeusloukkaukset, muuttoliikkeet, terrorismi sekä terveysuhat on laskettava niiksi globaaleiksi uhiksi, joihin ei perinteisen turvallisuuden keinoin voida puuttua tai vastata. Nykypäivän turvallisuusongelmat ovat siis toisin sanoen sellaisia, jotka tulee ymmärtää kapean sotilaallisen turvallisuuden sijaan laajan turvallisuuden käsitteistöin. Turvallisuus on täten paljon muutakin kuin sotilaallista turvallisuutta⁶⁸. Siksi paitsi Suomen, myös muiden maiden turvallisuuspolitiikan asialistalle tuleekin kuulua sotilaallisten interventioiden sijaan pitkäjänteinen ja kaukokatseinen konfliktien ennaltaehkäisy, kehitysyhteistyö sekä kriisinhallinta:

Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan haasteita ei voi tarkastella vain muutaman vuoden tai vaalikauden jaksoissa, vaan vähintään viidentoista ja viidenkymmenen vuoden perspektiivillä. Tässä katsannossa on aivan selvää, että Suomenkin turvallisuuden suurimmat haasteet liittyvät maailmanlaajuiseen kestävämpään kehitykseen. -- Tällaisessa maailmassa turvallisuuspolitiikka ei voi olla sisäänpäin kääpertyvää varautumista, vaan sen

⁶⁸ Tämä näkemys tiivistyy hyvin Tuomiojan (2014) huomautukseen, jonka mukaan siitä huolimatta, että Nato on yksi turvallisuuteemme ”liittyvä asia”, turvallisuus koostuu monesta muustakin kysymyksestä, sillä ”uskottavan kansallisen puolustuksen ja kansainvälisen yhteistyön lisäksi turvallisuuteen liittyy monia muita asioita, kuten työllisyys, koulutus ja eriarvoistumisen estäminen”. Juuri tästä syystä ”turvallisuuskysymystä” ei tule hänen mukaansa redusoida pelkästään Natoon.

tulee olla kriisien ja konfliktien ratkaisuun ja ennaltaehkäisyyn suuntautuvaa aktiivista vaikuttamista. Siksi esim. kehitysyhteistyön rajut leikkaukset ovat heikentämässä mahdollisuuksiamme harjoittaa tällaista vaikuttamista, jonka tarve on koko ajan vain lisääntynyt. (Tuomioja 2016c.)

Tuomioja siis kritisoi voimakkaasti kehitysyhteistyöhön tehtyjä leikkauksia vetoamalla argumentissaan laajaan turvallisuuskäsitykseen, joka ottaa huomioon ilmastonmuutoksen kaltaiset turvallisuusuhat. Toisessa yhteydessä hän kysyykin retorisesti, olemmeko todella kansakuntana kääntämässä selkämme solidaarisuudelle, yhteisvastuulle ja aktiiviselle osallistumiselle rauhan vahvistamiseen, konfliktien ennaltaehkäisyyn ja ihmisoikeuksien ensisijaisuuden edistämiseen, kun olemme niin merkittäväällä tavalla leikanneet kehitysyhteistyövaroja (Valtiopäivät 2015b). On hänen mukaansa jopa niin, että monet nähdyt hallituksen linjaukset, jotka koskevat suhdettamme EU:n solidaarisuuteen, kehitysyhteistyöhön, kriisinhallintaan osallistumiseen ja pakolais- ja maahanmuuttopolitiikkaan, ”eivät suomalaisten hyvinvointia ja turvallisuutta lisää vaan päinvastoin voivat sen vaarantaa”. Näin on siksi, koska ”kyse on siitä, mitä suomalaisten hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistäminen keskinäisen riippuvuuden maailmassa edellyttää.” (ibid.). Suomalaisten turvallisuus edellyttää monenkeskistä vastuunkantoa ja yhteistyötä, koska kuten mainittua, ylijarjaisiin ongelmiin on vain monenkeskisiä ratkaisuja. Tuomiojan argumentin ydinviesti on, että auttamalla muita takaamme sen, että meitä autetaan niinä hetkinä, kun olemme itse pulassa: olemmehan luottaneet siihen, ”että maa, joka kantaa vastuuta, saa myös itse tukea silloin, jos se sitä joskus tarvitsee” (ibid.). Tämä vastavuoroisuus on tärkeää juuri siksi, että maailman turvallisuusuhat ovat rajat ylittäviä eikä edes Suomi ole niiltä turvassa. Ja koska ne ovat rajat ylittäviä, parhaiten selviämme, kun autamme toinen toisiamme yhteistyössä. Tuomioja pyrkii siis osoittamaan, että kehitysyhteistyövarojen leikkaus ei näitä tavoitteita edistä – pikemminkin päinvastoin.

Juuri tästä laaja-alaisesta turvallisuuskäsityksestä katsoen sotilasliitot ovat vanhanaikaisia, sillä ne eivät yksipuolisen turvallisuuskäsityksensä vuoksi kykene kiinnittämään huomiota niihin ei-sotilaallisiin juurisyihin, jotka ovat vastuussa realisoituvista sotilaallisista konflikteista. Esimerkiksi ilmastonmuutoksen aiheuttama kuivuus voi aiheuttaa etenkin päiväntasaajan tietämällä valtioiden välisiä kiistoja koskien makean veden saatavuutta. Näin ilmastonmuutos sekä sen seuraukset selittävät kausaalisesti sotilaallisia konflikteja, joiden ennaltaehkäisy vaatii niiden juurisyihin interventioita tekeviä ei-sotilaallisia toimia. Tuomioja korostaakin, kuinka sekä sotilaallinen voimankäyttö että siihen varautuminen ovat itsessään turvallisuusuhka maailmalle, koska ne vievät huomiota ja voimavaroja koko ihmiskuntaa uhkaavien ongelmien, kuten ilmastonmuutoksen ja luontokadon, ratkaisemiselta (Tuomioja 2022, 7). Tässä suhteessa sotilasliitot on yksikertaisesti kehitetty alun perin todellisuuteen, joka ei vastaa nyky maailmaa tai sen tarpeita. Näin myöskään Suomen turvallisuuspoliittinen perusratkaisu ei voi normativistien mukaan olla sotilasliittoon liittyminen. Ei niin kauan, kun sotilasliitoilla ei ole sosiaalisesti, poliittisesti, taloudellisesti ja eettisesti kestäviä, juurisyihin puuttuvia menetelmiä paitsi konfliktien, myös muiden turvallisuusuhkien ehkäisemiseksi.

4.3.2 ”Näkymiä paremmasta maailmasta ja paremmasta Suomesta”: visioiden turvallisuuspolitiikkaa

Näin ollen koko Nato-jäsenyyksymyksenasettelu on normativisteille lähtökohtaisesti ongelmallinen. Sikäli kuin maailman turvallisuusongelmat yleisesti ja Suomen turvallisuusongelmat

erityisesti ovat sellaisia, joihin sotilasliitoilla ei ole liiemmin annettavaa, Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan linjaa määritettäessä oleellista ei ole se, liittykö Suomi Natoon vai ei. Oleellisempaa on sen sijaan se, millä tavoin ja missä määrin Suomi kykenee osaltaan edistämään sellaista maailmanlaajuista rauhaa ja ihmisoikeusperustaista, laajaan turvallisuuskäsitykseen perustuvaa ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa, joka ottaa huomioon eettiset seikat, poliittisen tasa-arvon⁶⁹, sosiaalisen oikeudenmukaisuuden, ekologisen kestävyuden, kriisien ennaltaehkäisyn sekä lähtee kaikessa toiminnassaan liikkeelle yksilön jakamattomasta ihmisarvosta ja ihmiskunnan kokonaisedun huomioimisesta. Suomen ulkopoliittinen probleemi ei siten ole ensisijaisesti Venäjä, kuten sekä liittoutujat että liittoutumattomat tapaavat perinteisesti katsoa, vaan koko globaalia maailmanyhteisöä uhkaavat ennennäkemättömän kauaskantoisia ja laajoja vaikutuksia omaavat kehityskulut, ennen muuta ilmastonmuutos, luontokato eli biodiversiteetin rapautuminen sekä niiden seurannaisvaikutukset.

Tästä näkökulmasta tarkasteltuna voidaan sanoa, että sekä valtioneuvoston tuorein ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko (2020) että Antti Rinteen hallitusohjelma (2019) omaa hyvin vahvoja normatiivisia äänenpainoja. Sen normatiivisuus tiivistyy ennen muuta ulkoministeri Pekka Haaviston lanseeraamaan ihmisoikeusperustaiseen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan, jonka hän näkee tavaksi jäsentää maailmassa tällä hetkellä vallitsevia suuria kehitystrendejä siten, että hän tarkastelee tilannetta yksilön ja yksilön oikeuksien toteutumisen näkökulmasta (Haavisto 2019). Näiksi trendeiksi hän katsoo muun muassa autoritarismin ja yksilön (perus)oikeuksien vähättelyn vahvistumisen sekä näiden oikeuksien toteutumattomuuden. Edelleen hän katsoo, että

Jos ihmisoikeuksien ja kansalaisvapauksien ”manner” maailmassa pienenee ja heikkenee, se on menetys myös Suomelle. Meidän liikkumatilamme pienenee, jos toisenlaiset arvot ottavat suuremman vallan. -- Arvopohjaisuus ja intressit voivat ulkopoliitikassa myös yhdistyä, ja näin itse koen ihmisoikeusperustaisuuden. Puolustamme sellaista maailmanjärjestystä, jossa meillä on liikkumatilaa, ja jossa itsellämmekin on mahdollista ylläpitää rauhaa, vakautta ja vaurautta. (Haavisto 2019.)

Itse asiassa onkin siis Haaviston mukaan niin, että Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittinen liikkumatila on kytköksissä siihen, kuinka hyvin ihmisoikeuksia kunnioitetaan ja kuinka hyvin ne toteutuvat. Todellisuuden rakenteeseen nojaavaa peräkkäisyysiteitä eli syy-seuraussuhdetta pyrkimään luovaa argumenttia (Perelman 1996, 93–97) hyväkseen käyttäen Haavisto pyrkii ensinnäkin osoittamaan, että tiettyjen arvojen noudattaminen ja vaaliminen (syy) johtaa Suomen liikkumavaran kasvuun (seuraus) ja toisekseen varoittamaan, että ilman tätä arvojen vaalimista Suomen liikkumavara pienenee. Tässä nimenomaisessa argumentissa syy arvo pelkistetään sen seurauksiin; ihmisoikeudet ovat arvokkaita siksi, että niiden toteutuminen takaa Suomelle enemmän liikkumatilaa. Tosi-seikkaa – ”ihmisoikeuksien ja kansalaisvapauksien ’mannerta’” – arvioidaan siten sen seurauksien – liikkumatila ulko- ja turvallisuuspolitiikassa – valossa. Tämä retorinen kuvio mahdollistaa yhtäältä

⁶⁹ Erinomaisena esimerkkinä tästä voidaan pitää poliittisen tasa-arvon osalta vaikkapa virheiden kättilöimää ”feminististä turvallisuuspolitiikkaa” (tai SDP:n Tuula Haataisen lanseeraamaa ”feminististä ulkopoliitiikkaa”, ks. Haatainen 2017), joka tähtää mm. rakenteellisen ja sukupuolittuneen väkivallan nostamiseen turvallisuuspolitiikan keskiöön sekä asevelvollisuuden uudistamiseen siten, että sukupuolia kohdellaan jatkossa tasa-arvoisesti (Vihreät 2016). Samaten ekologisen kestävyuden kannalta vihreiden ajatus siitä, että ”suojelu on parasta turvallisuuspolitiikkaa Arktiksella” on erinomainen esimerkki normatiivisesta turvallisuuspolitiikasta. Ajatuksen sisältö siis on, että Arktiksella sijaitsevat fossiiliset polttoainevarat jätettäisiin kokonaan hyödyntämättä, jotta voidaan sekä vähentää niihin kohdistuvan kiinnostuksen aiheuttamaa ”geopoliittista jännitystä” että suojella samalla ilmastoja. (ibid.)

kansainvälisen politiikan realistien peräänkuuluttamien 'kovien' ulkopoliittisten intressien ja toisaalta realistien idealistiseksi kutsuman 'pehmeän' arvopohjaisuuden yhdistämisen.

Haavisto liikkuu argumentissaan siis kolmella diskursiivisella kentällä samanaikaisesti. Yhtäältä hän korostaa Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittisen liikkumatilan tärkeyttä turvallisuutta koskevien intressien ajamisen näkökulmasta⁷⁰. Tämän liikkumatilan määrään niin pienvaltiorealismi kuin euroatlantismikin pyrkivät maksimoimaan omine, parhaiksi katsomine keinoineen (ensin mainittu tekeytymällä vaarattomaksi Venäjän silmissä ja jälkimmäinen liberalistisella institutionaalisella tasapainottamisella). Toisaalta hän korostaa arvojen tärkeyttä tuon liikkumatilan saavuttamisessa ja ylläpitämisessä, mikä on erityisen merkityksellistä globalismille, diskurssille, joka ymmärtää Suomen turvallisuuspolitiikan ensisijaiseksi tehtäväksi kansainvälispoliittisen tilan muuttamiseksi suuntaan, jossa korostuvat paitsi kantilaiset ikuisen rauhan, myös laajemminkin valistuksen aateperinteet. Retoorikkona Haavisto on tehnyt arvion, jonka mukaan tämänkaltaisen diskursiivinen synteesi kykenee vakuuttamaan sekä 'kovia' ulkopoliittikan intressejä ajavat realistit että 'pehmeitä' arvoja ajavat 'idealitit' eli normativistit⁷¹. Arvioon kuuluu esisopimus 1) siitä, että Suomen on todellakin maksimoitava turvallisuuspoliittinen liikkumatilansa sekä 2) siitä, että tietyt arvot, tässä tapauksessa ihmisoikeudet, ovat vallitessaan todellakin kykeneviä takaamaan tämän liikkumatilan. Kun esisopimukset on suoritettu, on katsottava, mikä argumentaatiostrategia on sopivin tai tarkoituksenmukaisin artikuloimaan näistä esisopimuksista johdetut argumentit, toisin sanoen siirtämään esisopimukselle annetun hyväksynnän johtopäätöksiin. Näin ollen Haaviston esittämän argumentin muotoa on likipitäen mahdotonta erottaa sen sisällöstä; sen retoriikka on elimellisesti kytköksissä sitä kehystäviin diskursseihin.

On selvää, että Haavisto pitää korostamia arvoja universaaleina eli yleispätevinä. Siksi hän puhuu mantereesta heittomerkeissä: se ei viittaa konkreettiseen mantereeseen, kuten Pohjois-Amerikkaan, vaan kaikkiin niihin, jotka jakavat samat ihmisoikeuksia kunnioittavat ja vaalivat arvot. Arvoja ei siis ole sidottu mihinkään määreeseen, kuten länsimaisuuteen, vaan ne on kaikille tarkoitettu. Samoista lähtökohdista liikkeelle lähtien Tuomioja (2022, 12) kritisoi niitä liittoutujia, jotka perustelevat Suomen Nato-jäsenyyden tarpeellisuutta sillä, että se saattaa loppuunsa Suomen länsi-integraation identiteetti- ja arvomielessä. Tuomiojan (ja Haaviston) kannalta se, että tietyt arvot ymmärretään universaaleiksi, tarkoittaa sitä, että niiden kuvailu yksinomaan "läntisiksi arvoiksi" olisi omiaan tekemään niistä "välineitä eri sivilisaatioiden välisessä kilpailussa" (ibid.). Juuri tästä poisulkevan kategorian 'läntinen arvo' käytöstä Tuomioja syyttää niitä liittoutujia, jotka vetoavat läntiseen arvomaailmaan ja identiteettiin perustellessaan Nato-jäsenyyden tarpeellisuutta. Näin muodoin Tuomioja käyttää kvasiloogista argumenttia, joka pyrkii osoittamaan yhteensopimattomuuden kahden eri säännön välillä: liittoutujathan väittävät ensin edustavansa universaaleja arvoja, kuten ihmisoikeuksia, demokratiaa ja oikeusvaltiota, mutta vetoavat samalla Nato-jäsenyyttä puolustaessaan 'länsimaisiin arvoihin' eli arvoihin, jotka ovat nimenomaan länsimaisia sen seikan nojalla, että ne ovat erotettavissa kaikista muista arvoista. Yhteensopimattomuuden osoittamisen retorinen teho perustuu siihen, että vastapuoli pakotetaan ristiriitatilanteessa hylkäämään oma sääntönsä joko niin, että myönnetään, että liittoutujat eivät edustakaan universaaleja arvoja tai niin, että säännön sovellus alaa

⁷⁰ Haavisto (2019) nimittäin toteaa samassa yhteydessä, että meidän pitää huolehtia siitä, että Suomen kaltaiselle maalle sekä sen ajattelutavalle on elintilaa maailmassa ja että Suomella olisi mahdollisimman laajasti ajattelutapaamme ja intressejämme ymmärättäviä kumppaneita. Hän myös huomauttaa, että Suomen on jatkuvasti punnittava, keiden kanssa ajatukset ja edut menevät yksiin ja keiden kanssa ei.

⁷¹ Tässä mielessä Haaviston argumenttia voi pitää varsin kunnianhimoisena yrityksenä varsinkin, kun huomioidaan, että Haavisto esitti argumenttinsa Paasikivi-seurassa eli sellaisen yleisön edessä, joka pitäne arvossa Paasikiven-Kekkonen linjan ulkopoliittista (in)ho)realismia.

rajoitetaan, jolloin liittoutujat edustaisivat universaaleja arvoja kaikissa muissa tapauksissa tai yhteyksissä paitsi silloin, kun he esittävät Nato-jäsenyyttä puoltavan argumentin, joka vetoaa läntiseen identiteettiin tai arvomaailmaan.

Kuten mainittua, sekä Antti Rinteen hallitusohjelmassa (2019, 60–61, 58–59, 57–58) että valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittisessa selonteossa (2020, 39–43, 44–46, 34–38) korostuu ihmisoikeusperustaisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan ohella niin ”globaali vastuunkanto”, ”rauhan rakentaminen” kuin ”monenkeskinen yhteistyökin”. Itse asiassa näille osuuksille uhrataan suunnitellun verran palstatilaa kuin niin kutsutun kovan- eli sotilaallisen tai aseellisen turvallisuuden käsittelylle⁷². Kuten globalistisessa diskurssissa yleensä, normativistit lähestyvät Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa ennen muuta sen globaalien vastuiden kautta. Suomen tulee täten profiloitua turvallisuuspolitiikassaan suuntaan, jossa korostuu maailmankansalaisten moraaliset velvollisuudet toisiaan kohtaan sekä ihmiskunnan kokonaisuus – etenkin, kun uudet turvallisuushaasteet eivät välitä valtioiden välisistä rajoista ja ovat siten joissain tapauksissa moraalisisista agenteista riippumattomia niin, etteivät nämä itse ole välttämättä voineet vaikuttaa mahdollisuuksiinsa varautua kyseisiin ongelmiin puhumattakaan siitä, että heillä olisi edellytyksiä ratkaista niitä. Tämä velvollisuus korostuu etenkin siksi, että Suomi on osa niitä pitkälle teollistuneita ja kehittyneitä maita, jotka ovat olleet osaltaan vastuussa ilmastonmuutoksen aloittamisesta ja kiihdyttämisestä ja joilla on kehittyneisyytensä ansiosta resursseja muutoksen tekemiseen. Tällainen moraaliseettinen velvollisuudentunto maailman paremmaksi tekemisestä heijastuu hyvin sekä selontekoon että Rinteen hallitusohjelmaan niiltä osin, kun puhutaan ulko- ja turvallisuuspolitiikasta. Samaten se näkyy erinomaisen havainnollisesti aiemmin esitellystä Tuomiojan argumentista, jossa hän kritisoi kehitysyhteistyövarojen leikkauksia.

Erityisen hyvin normativistinen ajatus maailman paremmaksi tekemisestä nimenomaan näkökulmasta, jossa korostetaan Suomen globaalia vastuuta osana maailmankylää, välittyy myös Vasemmistoliiton kansanedustajan Hanna Sarkkisen pitämästä ryhmäpuheenvuorosta:

Suomen on vastuullisena toimijana toteutettava kestävä kehityksen agenda johdonmukaisesti kaikessa politiikassa niin kotimaassa kuin ulkosuhteissakin. -- Poliitikassa ja erityisesti ulkopoliitikassa korostuvat uhkakuvat. Uhkakuvien sijaan tarvitsemme enemmän visioita. Tarvitsemme näkymiä paremmasta maailmasta ja paremmasta Suomesta, sillä muuten saattaa käydä niin kuin presidentti Koivisto totesi: "Usein on käynyt käänteisesti niin, että uhkakuvat alkavat toteutua juuri sen takia, että niihin varaudutaan." Tämä on totta erityisesti asevarustelun suhteen: sotaan varustautuminen ruokkii sodan mahdollisuutta. Suomen ulkosuhde- ja EU-politiikan pitää tunnistaa uhkakuvat realistisesti, mutta ennen kaikkea meidän pitää pitää kirkkaana mielessä oma visio ja toimia sen puolesta. Vasemmiston visio Suomelle on "Kansainvälisesti vastuullinen Suomi, joka harjoittaa itsenäistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa ja rakentaa ihmisten Eurooppaa." (Valtiopäivät 2017.)

⁷² Nk. kovaa turvallisuutta eli sotilaallista turvallisuutta käsitellään selonteossa kahdeksan sivun verran (2020, 25–33) ja Rinteen hallitusohjelmassa kuuden sivun verran (2019, 90–94, 55–57). Globaalille vastuunkannolle, rauhan rakentamiselle sekä monenkeskiselle yhteistyölle tilaa annetaan ensin mainitussa kymmenen sivua ja jälkimmäisessä neljä sivua.

Tarvitsemme Sarkkisen mukaan siis visioita paremmasta maailmasta ja paremmasta Suomesta sen sijaan, että varustaudumme uhkakuviemme ohjaamana sotaan, sillä se ainoastaan lisää sodan todennäköisyyttä itseään toteuttavan ennusteen mukaisesti. Hän ehdottaakin, että Suomen visio koostuisi kansainvälistä vastuullisuutta henkivästä itsenäisestä ulko- ja turvallisuuspolitiikasta. Ja sikäli kuin Nato katsotaan osaksi tuota varustautumista, siis osaksi Sarkkisen kuvailemaa turvallisuusdilemmaa (ks. Herz 1950), sen jäsenyydestä on pidättäytyttävä osana itsenäistä ja vastuullista ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa. Näin 'Natottomuus' kääntyy vastuullisuudeksi ja päinvastoin, Nato-jäsenyys vastuuttomuudeksi.

Globalistinen diskursiivinen rakenne ohjaa normativisteja käyttämään siis retoriikkaa, jossa Nato esitetään nimenomaan sotilasliittona, jolla on kyllä kykyä voimapolitiikkaan muttei hienovaraisempaan ja laaja-alaisempaan konfliktien sekä uudenkaltaisten turvallisuusuhkien eettiseen (enalta)ehkäisyyn. Kuvaavaa on, että siinä missä Vasemmistoliiton puheenjohtaja Li Andersson (2022) tulkitsee, ettei Nato ole mikä tahansa kansainvälinen yhteistyöelin, vaan nimenomaan *sotilasliitto*⁷³, jonka perusta rakentuu jäsenvaltioiden sitoumukseen puolustaa toisiaan sotilaallisesti⁷⁴, liittoutujista sekä Alexander Stubb (2015), Hannu Himanen (2017, 222–223) että Petteri Orpo (2021) puolestaan esittävät, että Nato on *puolustusliitto*, joka ei uhkaa ketään, joka koostuu siihen vapaaehtoisesti liittyneistä valtioista ja jossa päätökset tehdään konsensuksella siten, että kukin maa tekee omat suvereenit päätöksensä omista lähtökohdistaan käsin. Lisäksi Stubb kuvailee, kuinka Naton asialistalle kuuluu myös sellaisia asioita, jotka eivät ole puhtaan voimapolitiittisia tai sotilaallisia, kuten hybridi-sotaan, kyberhyökkäyksiin tai informaatio-operaatioihin varautuminen sekä terrorismin vastainen toiminta. Käsitteellistä tulkintakiistaa käydään siis siitä, mistä Natossa oikein on kyse: osin epädemokraattisesta ja yksipuolisesta sotilasliitosta vaiko puhtaan puolustuksellisesta ja demokraattisesta liitosta, joka ei keskity yksipuolisesti pelkkään sotilaalliseen tai aseelliseen turvallisuusaspektiin.

Toisaalta taas esimerkiksi EU:n, YK:n ja Etyjin kaltaiset laaja-alaiset ja monipuoliset toimijat nähdään normativistien piirissä erittäin toimivina institutionaalisina väylinä uusiin turvallisuushaasteisiin vastattaessa ja reagoitaessa. Koska normativistit katsovat, että monenkeskinen yhteistyö on välttämätöntä ihmiskuntaan kohdistuvien turvallisuusuhkien torjunnassa, ehkäisemisessä ja ratkaisemisessa, on tämän yhteistyön mahdollistamiseksi oltava olemassa tietyt foorumit tai alustat, jotka koordinoivat yhteisiä toimia. Edellytys tietysti on, että nuo foorumit ovat luonteeltaan sellaisia, joissa turvallisuutta pidetään ilmiönä, jonka aseelliset tai sotilaalliset aspektit on nähtävä ainoastaan sen pintapuolisia ilmentyminä.

4.4 Neutraalit (neutralismi)

Nato-neutraalit suhtautuvat Nato-jäsenyyteen pragmaattisesti. He katsovat, että ylläpitämällä mahdollisuutta hakea Nato-jäsenyyttä voidaan mahdollistaa sellainen turvallisuuspoliittinen linja, jossa 'odotellaan ja katsellaan', siis seurataan tarkasti turvallisuusympäristön muutoksia ja reagoidaan tarvittaessa hakemalla jäsenyyttä. Neutraaleille ominainen status quo -hakuisuus voidaan tietysti tulkita liittoutumattomuuden kannattamiseksi eli lieväksi Nato-kriittisyydeksi, mutta olen tästä

⁷³ Tai kuten Suomen rauhanpuolustajat varsin poleemiseen sävyyn ilmaisee asian: Nato ei ole puolustusliitto vaan militaristinen ydinase- ja hyökkäysliitto, joka edistää militaristista ajattelutapaa ja joka edistää demokratiaa ja ihmisoikeuksia "pommittamalla" (Suomen rauhanpuolustajat ry).

⁷⁴ Andersson kyseenalaistaa samassa yhteydessä myös Naton demokraattisuuden viitaten sen vähiten demokraattisiin jäseniin eli Turkkiin, Puolaan ja Unkariin.

huolimatta päättänyt erottaa pragmaattisemmat neutraalit ehdottomammista liittoutumattomista. Teen tämän paitsi analyttisistä syistä, myös siksi, että liittoutumattomien ja neutraalien Nato-argumentaatiossa on – osittaisista samankaltaisuuksistaan huolimatta – selviä laadullisia eroavaisuuksia sen suhteen, kuinka painottuneena tietty diskurssi ilmenee käytetyssä retoriikassa. Kyse on ennen muuta euroatlantistisesta painottumisesta, kuten seuraavaksi näemme.

4.4.1 Nato-optio ja Naton avoimet ovet sekä pelotteena että oikeutena

Sekä Sipilän (2015, 34) että Marinin/Rinteen (2019, 56) hallitukset pidättivät hallitusohjelmassaan Suomelle oikeuden hakea Nato-jäsenyyttä toteamalla, että Suomi on sotilasliittoon kuulumaton maa, joka ylläpitää mahdollisuutta hakea Nato-jäsenyyttä. Rinteen hallitusohjelman kirjaukseen on lisätty maininta, jonka mukaan ”[Nato-]ratkaisuja tarkastellaan aina reaaliajassa kansainvälisen turvallisuusympäristön muutokset huomioon ottaen”. Näin säilytetään kansallinen liikkumatila ja valintamahdollisuuksien ylläpito eli mahdollisimman suuri turvallisuuspoliittinen ”pelivara”, kuten Vasemmistoliiton kansanedustaja Jussi Saramo asian ilmaisee (Hautanen 2022). Myös tasavallan presidentti Sauli Niinistö on useaan otteeseen ilmaissut (esim. 2022, 2015a, 2014a; Tikkala 2017) olevansa Nato-optiopoliitiikan eli sen kannalla, ”etemme sulje itse omaa [Nato-]joveamme” (Niinistö 2021a).

Nato-option ylläpito sekä sen puolesta argumentointi osana Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan peruslinjaa on neutralistien keskeinen argumentatiivinen resurssi joko-tai -kannasta pidättäytyttäessä. Se mahdollistaa eräänlaisen välimallin Nato-kannan, jossa korostetaan Nato-yhteistyön jatkuvuuden tärkeyttä ja relevanttiutta Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan kannalta mutta kuitenkin siten, että pysytellään samalla Nato-jäsenyyden ulkopuolella:

Nato on keskeinen transatlanttista ja eurooppalaista turvallisuutta ja vakautta edistävä toimija. Suomi kehittää kumppanuusyhteistyötä Naton kanssa omista lähtökohdistaan. -- Suomi käyttää Naton tarjoamia kumppanuustyökaluja ja yhteistyöohjelmia tehokkaasti oman puolustuskykynsä vahvistamiseen ja tekee laaja-alaista, käytännönläheistä ja molempia osapuolia hyödyttävää kumppanuusyhteistyötä Naton kanssa. -- [Nato-]Yhteistyö lisää ennakoitavuutta ja [Itämeren] alueen vakautta. (Valtioneuvosto 2020, 29.)

Option viimekätinen uskottavuus perustuu siihen, että Nato harjoittaa niin kutsuttua avointen ovien politiikkaa⁷⁵ eli ilmaisee valmiutensa ottaa uusia jäseniä. Valmius uusien jäsenten ottamiseksi on kuitenkin kovin eri asia kuin jäseneksi pääseminen; siitä ei ole olemassa mitään erityisiä julkilauttuvia takuita. Jotta optio olisi uskottava, on siis oltava ainakin potentiaali paitsi sille, että Suomi on muodollisesti kykenevä hakemaan (eli se täyttää jäsenyyskriteerit), myös sille, että yhdelläkään jäsenmaalla ei ole selvästi nähtävissä olevaa syytä blokata veto-oikeudellaan Suomen jäsenyyttä.

Voidaan ajatella, että silloin, kun Nato-optiota pidetään aitona ja uskottavana, Nato-optio voi itsessään taata jonkinasteisen pidäkkeen tai pelotteen. Tämä tarkoittaisi sitä, että hyökkäys- tai voimapoliittisia aikeita omaavalle valtiolle tehdään tiettäväksi, että heti, kun Suomi kokee tullessa

⁷⁵ Valtioneuvosto ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko (2016, 25) ilmaisee Naton avointen ovien politiikan näin: ”...Naton jäsenyys säilyy avoimena kaikille Euroopan valtioille, joilla on kyky ja edellytykset edistää Naton perussopimuksen tavoitteita.” Tämä tulkinta Nato avoimista ovista perustuu siis Naton perustamissopimuksen artikla 10:een, ja se on vahvistettu myös Naton itsensä taholta (Nato 2016).

riittävän uhatuksi tai turvallisuusympäristönsä sitä muutoin vaativan, se voi hakea Nato-jäsenyyttä tasapainottaakseen tai varautuakseen koettuun uhkaan. Mainitun Rinteen hallitusohjelman, kuten myös valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittisten selonteokojen (2020, 2016) muotoiluhan viittaa juuri tähän: jäsenyyttä voidaan hakea sikäli kuin reaaliajassa tarkastellut turvallisuusympäristön muutokset sitä vaativat. Voidaan sanoa, että Suomen kohdalla optio on varsin uskottava, ja tämä onkin näkynyt tavassa, jolla option turvallisuuspoliittista merkitystä kommentoidaan. Presidentti Niinistö esimerkiksi totesi Ylen vaalikoneessa (Tikkala 2017), että ”Nykyinen [Sipilän] hallitus avasi mahdollisuuden hakea jäsenyyttä. Tämä linjaus on hyvä, mahdollisuus on jo sellaisenaan turvallisuuspolitiikassa väline”. Bergquist ja Nyberg (2014) toteavat niin ikään, että Nato-jäsenyyden hakemisen optiollakin on ”strategista” arvoa – siihen voidaan turvautua, jos tilanne sitä vaatii. Petteri Orpo (Harjuma 2022) puolestaan luonnehtii Suomen ”vahvaa” Nato-optiota pidäkkeeksi ”itsessään”.

Nato-option pidäkevaikutus perustuu puhtaasti siihen, että se ilmaisee Suomen potentiaalin liittyä sellaiseen sotilas-/puolustusliittoon, joka on antanut sotilaalliset turvatakuut jäsenmailleen, niin että jos yhteenkin jäsenmaahan kohdistuu hyökkäys, se katsotaan kollektiiviseksi hyökkäykseksi koko liittoa vastaan. Nato-optioon vetoava argumentti on siis ensi sijassa institutionaaliseen tasapainottamiseen tukeutuva puheenvuoro, joka saa retorisenä tekona vakuuttavuutensa euroatlantistisesta diskurssista⁷⁶. Ja sikäli kuin Venäjä katsotaan Suomen ensisijaisimmaksi (tai vähintäänkin yhdeksi ensisijaisimmista) ulkopoliittiseksi probleemiksi, Nato-optio on ymmärrettävä Venäjään kohdistuvana implisiittisenä varoituksena siitä, että Suomi varaa itselleen vaihtoehdon, jolla se tasapainottaa Suomen ja Venäjän välistä voiman epäsymmetriaa.

Toinen keskeinen euroatlantistinen diskursiivinen varanto, josta neutraalit ammentavat Nato-optiopoliittikan retoriikassaan, on liberalistinen legalismi. Kyse on jokseenkin samasta Nato-argumentaation lajista, jota liittoutumattomat käyttivät perustellessaan kielteistä Nato-kantaansa sen Suomen suverenisuutta eli itsemääräämisoikeutta rapauttavien vaikutusten vuoksi. Tästä näkökulmasta Nato-optiopoliittikan keskeisin merkitys nähdään Suomen oikeudessa päättää itse, siis täysin omaehtoisesti, kuinka se sotilaalliset sitoumuksensa eli turvallisuusjärjestelynsä hoitaa. Tämä legalistinen aspekti näkyy hyvin presidentti Niinistön kommentissa, jonka hän esitti saksalaislehdelle: ”Kyse on kansallisen suvereniteettimme ytimestä. Se saattaa kuulostaa itsestään selvältä: haluamme itse päättää, haluammeko liittyä puolustusliittoon. -- Mutta meille on ensiarvoisen tärkeää korostaa valinnanvapauttamme.” (Lau & Thumann 2022)⁷⁷.

Niinistön mukaan mahdollisuudessa hakea Nato-jäsenyyttä on siis kyse kansallisen itsemääräämisoikeutemme ytimestä. Nato-optio ilmentää näin ollen välineellisen pelotevaikutuksensa ohella sitä itseisarvollista juridista oikeutta, joka Suomella suvereenina, kansainvälisen yhteisön tunnustamana valtiona on sen suhteen, kuinka se toimeenpanee tuota suvereeniuttaan. Ja tuo suvereniteetin eli itsemääräämisoikeuden toimeenpano voidaan suorittaa nimenomaan oikeudellisten näkökohtien nojalla tavalla, joka ei huomioi Venäjän turvallisuus- tai muita intressejä Suomen valtialueen pii-rissä. Toisin sanoen legalistinen Nato-option tulkinta tarkoittaa sitä, että Suomi on tarvittaessa valmis liittymään sellaiseen sotilas- tai puolustusliittoon, jonka Venäjä on kuvannut turvallisuusuhakseen ei

⁷⁶ Euroatlantististen esisopimuksien lisäksi Nato-option pidäkevaikutukseen vetoava argumentti on muodoltaan samankaltainen kvasiiloginen argumentti kuin se, jonka liittoutujat esittivät vedotessaan Nato-jäsenyyden tuomaan organisatoriseen selkeyteen.

⁷⁷ Sitaatti alkuperäiskielellä: ”Es geht dabei um einen Kern unserer nationalen Souveränität. Es mag evident klingen: Wir wollen selbst entscheiden dürfen, ob wir einem Sicherheitsbündnis beitreten. -- Aber es ist für uns von überragender Bedeutung, unsere Wahlfreiheit zu betonen.” (Lau & Thumann: Die Zeit 2022). Käännös EK.

ainoastaan nykytilanteessa vaan etenkin silloin, jos se laajenee itään päin. Suomen ilmaisema Nato-optio on täten argumentti, joka uhmaa varsin suoralla tavalla Venäjän etupiirivaateita tukeutumalla siihen laillisuusajatteluun, joka luonnehtii toisen maailmansodan jälkeistä sääntöpohjaista maailmanjärjestystä⁷⁸.

4.4.2 Ulko- ja turvallisuuspolitiikan ”pitkä linja” (inho)realismina

Edellä on kuvattu neutraalien Nato-argumentaation ja -retoriikan euroatlantistisia piirteitä, jotka tiivistyvät ennen muuta ’Nato-option’ käsitteeseen. Näiden piirteiden ohella neutraalien Nato-retoriikkaan kuuluu myös pienvaltiorealismista esisopimuksensa ammentava suuntaus. Se näkyy ennen kaikkea kekkoslaisena Suomen retorisenä kuvaamisena idän ja lännen välisenä siltana tai linkkinä, siis sellaisena dialogin ja diplomatian suurvaltana, joka kykenee olemaan kokoaan suurempi toimija erityisesti niinä hetkinä, kun tarvitaan idän ja lännen välisten suurvaltajännitteiden liennyttämiseen tähtäävän politiikan erikoisosajia:

Olemme [Suomi ja Ruotsi] molemmat myös sotilasliittoon kuulumattomia maita. Yhdessä meillä on vahvat yhteydet niin länteen kuin itään, ja tämä nostaa meidät Ruotsin kanssa erityisasemaan. Se taas luo mahdollisuudet merkittävään työhön Pohjois-Euroopan turvallisuuden ja vakauden edistämiseksi. (Niinistö 2016a.)

Suomi ja Ruotsi ovat siis erityisasemassa siksi, että niillä on vahvat yhteydet niin länteen kuin itäänkin; ne sijaitsevat idän ja lännen välimaastossa. Presidentti Niinistön toteamus asemoi Suomea liki puolueettomaksi maaksi sikäli, että siinä annetaan sekä itäisille että läntisille yhteyksille sama retorinen painoarvo niin, että toinen ei ole toista määräävämpi. Ja nimenomaan tämä kyky ylläpitää yhteyksiä sekä länteen että itään on se seikka, joka takaa mahdollisuuksia Pohjois-Euroopan vakauden ja turvallisuuden edistämisen suhteen. Mutta miten tällainen kielenkäyttö tarkalleen ottaen, nyanssitasolla, kytkeytyy pienvaltiorealistiseen diskurssiin?

Niinistö kytkee tämän erityisasemassa olemisen toisessa yhteydessä vielä eksplisiittisemmin kekkoslaiseen perintöön, liittäen tuon perinnön samalla länsi-integraatiojatkumoon esittämällä, että Suomen ulkopoliitiikan suuren linjan tavoite on ollut aina ”länsisuuntainen ja -tahtoinen”:

Syntyi myös ulkopoliitiikan suuri linja. Nimetään se sitten Paasikiven, Kekkonen tai kummankin mukaan, se oli länsisuuntainen ja -tahtoinen ja samalla välttämätöntä olemassaolon varmistamista suhteessa naapuriin, Neuvostoliittoon, joka sitten katosi. Ovi aukeni Eurooppaan ja yhteisöön, jonka tavoitteet ja arvot olivat meille kovin kotoisia. Moni, useimmat ajattelivat, että ympyrä on sulkeutunut; tähän päädyimme, tähän jääme ja tässä on hyvä olla. (Niinistö 2017.)

⁷⁸ Tässä kohdin on huomattava, että Niinistö puhuu ennen muuta saksalais- eikä suomalaisyleisölle. Tämä voi osaltaan selittää Niinistön käyttämää legalistista retoriikkaa: kenties hänellä on tarve korostaa Suomen nykyistä valinnanvapautta ja suvereeniutta Nato-kysymyksen suhteen, sillä onhan yleisessä tiedossa, että juuri Saksassa kehitettiin kylmän sodan Suomea pejoratiivisesti luonnehtiva ”suomettumisen” (saks. Finnlandisierung) käsite, jolla viitattiin juuri Suomen rajautuneeseen valinnanvapauteen ja valtiollisen suvereniteetin rapautumiseen osana Neuvostoliiton etupiiriä.

Ajan hammas ei kuitenkaan ole Niinistön mukaan Suomen ulkopolitiikan suurta linjaa tai sen käyttökelpoisuutta sekä ajankohtaisuutta murentanut, sillä siitä huolimatta, että maailma on monessa suhteessa muuttunut, ”ihmismieltä aika ei ole muuttanut”, mikä näkyy eritoten siinä, että ”on hyviä ja huonoja tuntemuksia, kansojen sisällä ja kansojen välillä” (ibid.). Tästä syystä Niinistön mukaan ”siksi sama meidät aina yhä kohtaa”. Tässä kohdin Niinistö tukeutuu siis paitsi hobbesilais-machiavellilaiseen (1999, 2021) (inho)realistiseen ihmisluonnon luentaan, myös suoranaiseen kansainvälisen politiikan klassiseen realismiin a la Morgenthau (1948), jonka mukaan ihmisten ja siten valtioiden sotaisuus johtuu näiden ahneesta, vallanhimoisesta ja itsekkästä biologis-psykologisesta perusluonteesta. Näin tulkittuna Niinistö toteamus siitä, että ”sama meidät aina yhä kohtaa” on tulkittava tämän klassisen realismin pessimistiseksi ilmaukseksi siitä, että nämä kansojen sisäiset ja ulkoiset ”huonot tuntemukset” toistuvat yhä uudelleen ja uudelleen. Samalla se tarkoittaa sitä, että nämä ”huonot tuntemukset” kuvaavat myös tämän päivän Eurooppaa, ennen muuta Krimin valtauksen ja Itä-Ukrainan sodan vuoksi. Siksi myös Suomi on osa sitä joukkoa, joka nämä ”huonot tuntemukset” kohtaa yhä uudelleen. Suomen kohdalla tämä kaikki, siis ”huonojen tuntemuksien” vastaanotto, tarkoittaa ennen muuta ”olemassaolomme varmistamista” suhteessa naapuriiimme Venäjään. Niinpä voidaan Niinistön suulla tämän omaa analyysia yhteenvetäen sanoa, mennyttä ja nykyisyyttä syntetisoiden, että siinä missä ”ulkopolitiikan suuri linja on ollut mahdollisen taitamista”, ”sitä se on edelleen ja lähiaikoina ehkä vielä enenevässä määrin”. (Niinistö 2017).

Juuri tämä ”mahdollisen taitaminen” viittaa pienvaltiorealistiseen diskurssiin. Mahdollisen taitaminen on sen tekemistä, mikä on mahdollista tietyssä annetussa puitteessa. Mahdollisen taitaminen on rajatuista vaihtoehdoista valitsemista taitaen. Toisen maailmansodan jälkeen ”mahdollisen taitaminen” oli luovimista suuren Neuvostoliiton naapurina siten, että muodollinen itsenäisyys eli ”välttämätön olemassaolo” säilytettiin hinnalla, jota voidaan kuvata suomettuneisuuden käsitteistöin. Tässä suhteessa Niinistö oikeuttaa pienvaltiorealismien perusdoktriinien historiallisen soveltamisen eli sen, että Suomi tekeytyi mahdollisimman vaarattomaksi Venäjän silmissä, koska se mahdollisti paitsi itsenäisyyden säilyttämisen eli olemassaolomme, myös asteittaisen länsi-integraation. Huomionarvoista on, että Niinistö esittää, että näitä oppeja voitaisiin soveltaa jatkossakin: hän toteaa suoraan, että ulkopolitiikan linja tulee olemaan jatkossakin mahdollisen taitamista. Argumentin esisopimus siis on, että Suomi on pieni; se toimii suurten seassa, ja nämä suuret ovat ahneita ja itsekkäitä, kuten ihmiset yleensä. Ja koska Suomi on pieni, se ei voi koskaan valita ulko- ja turvallisuuspolitiikkaansa täysin omaehtoisesti, vaan joutuu aina sopeutumaan ja adaptoitumaan valintojensa tasolla siihen, minkälainen laajempi suur(valta)poliittinen konteksti kulloinkin vallitsee. Näin tulkittuna Niinistön retoriikka on lähes puhdasta pienvaltiorealismia⁷⁹.

Tämä pienvaltiorealistiseen diskurssiin tukeutuva retoriikka kohdistetaan myös tietyssä määrin laillisuusajattelua eli legalismia vastaan. Todettuaan jälleen kerran, että Suomi omaa Nato-option osana turvallisuuspolitiikan linjaansa, Niinistö huomauttaa, että Natoa koskevassa

⁷⁹ On toki sanottava vastapainoksi, että Niinistö toteaa, että kansojen sisällä ja kansojen välillä on huonojen tuntemusten lisäksi myös ”hyviä” tuntemuksia. Umpipessimistiseksi Niinistökään ei tässä siis ala. Silti on selvää, että pienvaltiorealistinen retoriikka, jossa korostuu yhtäältä Suomen pienuus ja toisaalta suurvaltojen itsekeskeinen suurpolitiikka, on hyvin ominaista Niinistölle. Tämä näkyy havainnollisesti paitsi Niinistön tulkinnassa Suomen ulkopolitiikan suuresta linjasta, myös esimerkiksi seuraavasta tilannekuvasta: ”Edelleenkin on realismia myös tunnustaa, että suurvaltapolitiikka ja sen teräksenmakuiset periaatteet ovat voimallisesti mukana kaikessa oleellisessa. Eivät ne ole minnekään hävinneet eikä Venäjä suinkaan tämän suunnan ainut edustaja ole. Vaikka suurvaltaintressi usein kulkee propagandan vaatteissa, on se niiden alla oma tuttu itsensä. Ja tämän politiikan maailma ei edelleenkaan ole kovin demokraattinen. Siinä suurilla on varaa suuriinkin virheisiin, pienillä ei välttämättä edes pieniin”. (Niinistö 2015b; ks. myös Niinistön realismiin nojaava tulkinta J.W Snellmanista kansainvälisen politiikan ”syvien toimintaperiaatteiden” ”ajattomana” analysoijana ibid.)

keskustelussa on hyvä muistaa kokonaiskuva eli se, ”minkä karu oppimestari eli historia turvallisuuspolitiikan ja erityisesti suurvaltapolitiikan syvemmistä virtauksista antaa”. Edelleen hänen mukaansa Naton kohdalla ei pidä katsoa yksinomaan juridiikkaa ja sääntöjä, ”sillä ei se Natokaan mikään kihlakunnanoikeus ole” (Niinistö 2014a). Niinistö viittaa siis siihen, jälleen kerran klassista realismia seuraten, että kansainvälispoliittinen tila on sillä tavoin anarkialoogisesti määrittynyt⁸⁰, ettei sen sisällä ilmenevää vahvemman mieli- ja pakkovaltaa voida kahlehtia juridisin järjestelmin. Tämä tarkoittaa sitä, että silloin, kun suurvalta katsoo sopivaksi rikkoa kansainvälistä oikeutta, se kyllä tekee sen. Toisin sanoen valtanäkökohdat ja historia, ei niinkään laki, määrittää valtioiden toimintaa. Niinistön viestinä on, että samat ’lainalaisuudet’ pätevät Natoonkin: ei ole lainkaan varmaa tai sanottua, etteikö siitäkkin voisi tulla suurvaltojen valtakamppailun väline, siis etteikö Natoa voitaisi alistaa esimerkiksi Yhdysvaltain ulko- ja turvallisuuspolitiikan jatkeeksi. Niinistö haluaa varoittaa tällaisen hypoteettisen tilanteen seurauksista Suomelle, ja hän tekee tämän nimenomaan pienvaltiorealistisista opeista liikkeelle lähtien.

4.4.3 Ulko- ja turvallisuuspolitiikan ”pitkä linja” viisautena ja dialogina: pilari- tai verkostomalli neutraalina ’välimallina’

Suomi on siis neutraalien näkökulmasta pienvalta, joka sopeutuu jokseenkin reaktiivisesti ympäröiviin realiteetteihinsa. Tällöin korostuu luonnollisesti varovaisuus, harkitsevaisuus ja maltillisuus osana turvallisuuspolitiikan käytäntöä. Jopa Pekka Haaviston kaltainen normativisti myöntää tämän: edes ”ihmisoikeusperustainen ulkopoliittikka ei ole megafoniin huutamista...” tai ”puhumista tornista alaspäin” vaan rakentavaa, hienovaraista ja refleksiivistä vuoropuhelua eli dialogia (Haavisto 2019). Onkin niin, että neutraalien turvallisuuspoliittisessa retoriikassa yleisesti ja Nato-retoriikassa/argumentaatioissa erityisesti toistuu jatkuvasti ”viisauden”, ”dialogin”, ”maltillisuuden”, ”keskusteluyhteyden” ja ”vuoropuhelun” kaltaiset käsitteet, eritoten suurvaltojen, kuten Venäjän, yhteydessä. Erityisen korostunutta tämä on Niinistön käyttämässä retoriikassa (esim. 2014a, 2014b, 2015a, 2015b, 2016a, 2016b, 2022), mutta sitä se on myös laajemminkin poliittisen eliitin – ennen muuta Keskustan ja SDP:n⁸¹ – puhettavassa.

Esimerkiksi Niinistö korostaa, kuinka ulkopoliittikkassaan ”Suomen etu ei ole lietsoa vastakkainasettelua” vaan katsottava ”viisaana”⁸², että olisiko tarjolla jotakin sellaista, joka voisi vähentää vastakkainasettelua. Tällaista ”Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan pitkää linjaa” kutsutaan dialogiksi tai diplomatiaksi, ja Niinistö ilmoittaa, että se on myös hänen linjansa (Niinistö 2016b). Ja siitä huolimatta, että edustamme ”länttä ja läntistä arvopohjaa”, ulkopoliittikkamme ei voi olla ”yksin kantojen ja periaatteiden eri suuntiin ilmoittelua.” (Niinistö 2014b). On siis pyrittävä aidosti ymmärtämään osapuolten näkemyksiä kustakin kriisistä, jotta voidaan ottaa ”askeleita kohti [kriisien]

⁸⁰ Anarkialogiikka viittaa siihen, että kansainvälisessä järjestelmässä ei ole mitään sellaista auktoriteettia, joka voisi ratkoa valtioiden väliset kiistat. Näin se, kenellä on voimaa, on vahvoilla ja se, kenellä ei ole, on heikoilla.

⁸¹ Erityisen eksplisiittisesti tämä on muotoiltu Keskustan ulko- ja turvallisuuspoliittisessa linjauksessa (2021, 12), jonka mukaan ”Suomen tulee toimia sillanrakentajana suurvaltojen välisissä suhteissa ja edistää suurvaltojen välistä dialogia.” SDP korostaa samaa ulko- ja turvallisuuspoliittisen selonteon palautekeskustelun (Valtiopäivät 2021) yhteydessä pitämässään ryhmänpuheenvuorossa: ”Dialogin ja diplomatian käyttö on erityisen tarpeen suurvaltajännitteiden leimaamassa kansainvälisessä tilanteessa.” SDP:n presidenttiehdokas Tuula Haatainen säestää tätä painottamalla, että ”ulkopoliittikkassa uhmakkaat kannanotot eivät johda ratkaisuihin”; tarvitaankin diplomatiaa, joka ”on kykyä käydä dialogia” (SDP 2017).

⁸² Viisaudesta puhuu myös Annika Saarikko (2022): ”Pienen maan turvallisuus rakentuu taidosta ymmärtää maailman muutoksia sekä viisaudesta määrittää siinä oma johdonmukainen politiikkansa.”

rauhanomaista ratkaisua” (ibid.). Näin on hänen mukaansa toimittava esimerkiksi Venäjän ja Ukrainan välisessä konfliktissa. Vielä juuri ennen Ukrainan sodan uutta eskalaatiovaihetta Niinistö totesi, että

Viime kädessä maltti, vastuullisuus ja dialogi ovat ainoat tiet eteenpäin. Aseellisella voimalla tai muulla väkivallalla uhkaamisella ei ole mahdollista rakentaa kestäväää tulevaisuutta. Venäjän vaatimuksiin onkin vastattu vuoropuhelua tarjoamalla. Dialogia on myös Suomi pyrkinyt edistämään ja osaltaan käymään. (Niinistö 2022.)

Samankaltaista maltillista liennytsretoriikkaa edustaa SDP:n Erkki Tuomioja. Tämä käy ilmi erityisen hyvin siitä jo aiemmin sivutusta kritiikistä, jonka hän kohdistaa Upin Venäjä-raporttiin. Hän esittää, että raportti on puutteellinen siksi, että ”se ei pysähdy miettimään tai edes kuvaamaan niitä seikkoja, jotka ovat voineet johtaa Venäjän toimimaan kuten se on tehnyt.” (Tuomioja 2016b). Hän korostaa, kuinka siitä, että Venäjän toimintaa sekä sen logiikkaa pyritään ymmärtämään, ei seuraa, että tuolle toiminnalle annettaisiin hyväksyntä tai oikeutus. Sen sijaan ymmärryksen päämääränä on vastakkainasettelun vähentäminen eli liennytys. Suomen kohdalla tämä tarkoittaa eritoten ”aktiivista vakauspoltiikkaa”, jota erityisesti Niinistö on Tuomiojan mukaan ansiokkaasti pyrkinyt osaltaan harjoittamaan (Tuomioja 2016d). Tuomiojan ohella kehuja Niinistölle jakaa SDP:n kansanedustaja Kimmo Kiljunen vaatiessaan ponnekkaasti ”malttia ja dialogia turvallisuuspolitiikkaan” sekä peräänkuuluttaessaan tarvetta Niinistön ilmaisemalle maltillisuudelle, dialogille ja vastuullisuudelle (Kiljunen 2022).

Samaa maltillisuutta tai jopa varovaisuutta peräänkuuluttaen Keskustan puheenjohtaja Anni Saarikko korostaa, kuinka ”ulko- ja turvallisuuspolitiikan linjamme on kehittynyt vuosien ja vuosikymmenten saatossa” niin, että ”päivän kohinan tai otsikoiden perusteella sitä ei kannata rikkoa ilman vakaata harkintaa.” (Saarikko 2022). Myös Keskustan pääministeri Juha Sipilä (Valtiopäivät 2016a) painottaa, että siitä huolimatta, että Venäjän ”toimet” Krimin niemimaalla ja Itä-Ukrainassa ovat tuomittavia, sen kanssa on käytävä dialogia – siinäkin tilanteessa, jossa ”kriisi” on päällä. Keskustan kansanedustaja, ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtaja Matti Vanhanen (Valtiopäivät 2016c) argumentoi samansuuntaisesti, että Suomen on tehtävä ”yhteistyötä” myös sellaisten toimijoiden kanssa, jotka eivät jaa perusarvojamme – kuten demokratiaa – koska näin voimme edistää arvojemme ”leviämistä”. Näin ollen ”selkää ei pidä täysin kääntää edes demokratian pahiksille.”

Niin ikään sanomaa siitä, että myös ”pahisten” kanssa on käytävä dialogia, ilmentää mitä erinomaisimmin presidentti Niinistön aloite Helsingin hengestä, siis eräänlaisesta Euroopan turvallisuus- ja yhteistyökonferenssin (ETYK) henkiin herättelemisestä:

Mutta jos haluamme estää näitä erimielisyyksiä riistäytymästä täysin valloilleen, ainoa vaihtoehtomme on vuoropuhelu. Viime kädessä turvallisuutemme ei ole kestäväällä pohjalla, jollei välillämme ole ainakin jonkinasteista luottamusta. Luottamuksen rakentaminen puolestaan on äärimmäisen vaikeaa, jos emme edes puhu toisillemme. Eivätkä samanmielisten kesken käydyt keskustelut riitä. Erityisen tärkeää on käydä vuoropuhelua niiden kanssa, joiden kanssa olemme vähiten samaa mieltä. -- Helsingin henki on tapa ajatella. Ja vieläkin enemmän: se on työväline jakolinjojen ja epäluottamuksen yli pääsemiseksi. Se on halukkuutta aitoon vuoropuheluun, jopa vastustajien ja kilpailijoiden kanssa. Se on halua etsiä yhteisiä nimittäjiä, jopa rajujen erimielisyyksien keskellä. Se on

päätäväisyyttä rakentaa luottamusta, jopa silloin kun blokkien väliset jakolinjat ovat syviä. (Niinistö 2021b.)

Tämä puheenvuoro tulee erittäin lähelle sitä sillanrakentajan tai välittäjän roolin retorista sovittelua, jonka Niinistö suoritti aiemmin sivutussa puheenvuorossaan, jossa hän esitti Suomella ja Ruotsilla olevan ”erityisasema” idän ja lännen välisissä suhteissa. Puheessa on lähes puolueettomuuspoliittinen sävy, ei vähiten siksi, että Helsingin henki ja sen institutionaalinen muoto, vuoden 1975 ETYK-huippukokous, liitetään usein presidentti Urho Kekkosen harjoittaman puolueettomuuspolitiikan jonkinlaiseksi huipentumaksi.

Kokonaisuudessaan nämä arvot – viisaus, maltillisuus, vastavuoroinen dialogi ja yhteistyö – heijastuvat niihin turvallisuuspolicyihin, joita neutraalit ovat kehittäneet. Presidentti Niinistö on nimennyt omansa turvallisuuspolitiikan pilarimalliksi, jossa Suomen ”turvallisuusaseman” nähdään koostuvan kokonaisuudessaan neljästä pilarista: kansallisesta puolustuksesta ja turvallisuudesta, läntisestä integraatiosta, Venäjä-suhteista sekä kansainvälisestä järjestelmästä ja erityisesti sen rakenteesta, sääntöpohjaisuudesta ja hallittavuudesta (Niinistö 2015b, 2014b). Niinistö katsoo, että nämä pilarit elävät koko ajan siten, että ne heikentyvät tai vahvistuvat yleisten kansainvälispoliittisten kehityskulkujen mukaisesti ja ovat keskenään jatkuvassa vuorovaikutuksessa. Ja ”mitä useampia pilareita meillä on, mitä vahvempia ne kannaltamme ovat ja mitä paremmassa keskinäisessä tasapainossa, sitä vakaampi on Suomen asema” (Niinistö 2015b). Etumme ei siis olisi Niinistön mukaan turvautua vain yhteen pilariin, vaikka ”se näyttäisi kuinkakin hienolta”. Keskusta puolestaan nimittää omaa turvallisuusmalliaan ”verkostoituneeksi puolustusmalliksi”, johon kytkeytyy niin EU:n turvallisuus- ja puolustuspolitiikka, Ruotsi-yhteistyö, pohjoismainen yhteistyö, kahdenväliset ja monenväliset yhteistyösopimukset kuin Nato-kumppanuuskin (Keskusta 2021, 5). Niinistön ja Keskustan mallien keskeinen ero on siinä, että pilarimalli on verkostoitumismallia kokonaisvaltaisempi: jälkimmäinen keskittyy pitkälti puolustuspolitiikkaan, siis niihin tapoihin, joilla Suomen puolustuksellista pidäkettä korotetaan länsivetoisella kansainvälisellä yhteistyöllä, kun taas Niinistön malli ottaa huomioon läntisen yhteistyön ohella Venäjä-yhteistyön ja kansainvälisen järjestelmän sopimus- ja sääntöpohjaisuuden. Tästä nyanssierosta huolimatta ne ovat käytännössä yhteensopivia eli vaihtoehtoisia muotoiluja samalle turvallisuuspolicylle.

Tällaisten ’välimallien’ argumentaatiossa Nato nähdään ainoastaan osaksi Suomen ulko-, puolustus- ja turvallisuuspoliittista kokonaisratkaisua ja tuo osakin ainoastaan kumppanuuteen nojautuvan likeisen yhteistyön näkökulmasta. Miksi vain osaksi ja miksi vain kumppanuusnäkökulmasta? Siksi, että Nato-jäsenyys ei olisi sellaista varovaista, viisaan harkitsevaa ja maltillista turvallisuuspolitiikan käytäntöä, joka mahtuisi pienvaltiorealistiseen diskurssiin kuuluvien peruseriaatteiden sanelemiin reunaehtoihin. Naton ongelmana on paitsi sen koettu suurvaltapolitiikkavetoisuus, myös sen Suomen dialogi-, yhteistyö- ja keskusteluyhteyskyvykkyksiä heikentävä vaikutus. Se ei tällä hetkellä – siis Krimin valtauksen jälkeisenä mutta Venäjän helmikuun 2022 offensiivia edeltävänä aikana – sopisi Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan pitkään, viisaaseen ja maltilliseen linjaan. Näin ollen siinä missä Nato-optio on selvimmin euroatlantismista ammentava argumentatiivinen suuntaus, Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan ”pitkään linjaan” vetoaminen on neutraalien argumentaatiossa sen selvimmin pienvaltiorealistisin osa.

4.4.4 Koontia: käsitteellinen muutos

Neutraalien retoriikassa 'puolueettomuuspolitiikka' on muuttunut 'aktiiviseksi vakauspolitiikaksi'. Tämä käsitteellinen muutos on jouduttu tekemään ennen muuta siksi, että Suomi liittyi EU:hun eikä siten ollut enää puolueeton siinä mielessä kuin se oli kylmän sodan kontekstissa. Kylmän sodan aikana integraatio länteen oli ennen kaikkea taloudellista, kun taas kylmän sodan päätyttyä se on ollut poliittista: puhutaanhan rakenteellisesta puolustusyhteistyöstä, avunantolausekkeesta, yhteisestä ulkopoliitikasta ja niin edelleen. YYA-sopimuksesta sekä sen sitovista velvoitteista luopuminen epäilemättä vauhditti käsitteellistä muutosta puolueettomuuspolitiikasta aktiiviseen vakauspolitiikkaan. Voidaankin sanoa, että käsitteellinen muutos puolueettomuuspolitiikasta aktiiviseen vakauspolitiikkaan ilmentää muiden diskurssien, ennen kaikkea euroatlantismien, valtaosuuksien vahvistamista pienvaltiorealistisen diskurssin kustannuksella. Tämä muutos ilmenee neutralistisen retoriikan käytön lisääntymisenä ja vakiintumisena osaksi Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan linjasta kamppailevia puhumaita. Sekä 'aktiivista vakauspolitiikkaa' että 'Nato-optiota' voidaan pitää tämän kehityksen käsitteellisinä kiteyminä tai ilmentyminä. Sillä onhan niin, että käsitteellinen muutos kielii diskursiivisen tason muutoksista (Moisio 2003, 73–74).

Silti edellä käsitellyn nojalla voidaan sanoa, että pienvaltiorealistinen diskurssi on edelleen hengissä; se kantaa mukanaan niitä traagisen historiallisen kokemuksen, ennen muuta talvi- ja jatkosodan, muovaamia käsityksiä, joiden mukaan suurvaltoja on sekä varottava että tarvittaessa enemmän tai vähemmän mielisteltävä (so. suurvaltojen, etenkin itäisen sellaisen, intressit tulee huomioida turvallisuus-, ulko- ja puolustuspolitiikan käytännössä), jotta kansallinen liikkumatila ja suvereniteetti säilytetään. (Pienvaltiorealistisen diskurssin tulevaisuudennäkymiä arvioin tarkemmin luvussa 4.2.2.) Nämä pienvaltiorealistiset merkitysrakenteet kulkeutuvat myös 'aktiivisen vakauspolitiikan' käsitteen sekä sen sisältämien käsitysten mukana, ja niillä on oma Nato-retoriikkaa ohjaava ja mahdollistava dynamiikkansa. Tämä näkyi erityisesti presidentti Niinistön vahvassa realismissa, jossa Natokin näyttäytyi paikoittain suurvaltojen sellaisena pelinappulana, jonka toiminnan logiikkaa ei sen enempää laki kuin säännötkään tosipaikan tullen sanele.

5. SYNTEESI, TULOKSET JA DISKUSSIO

5.1 Synteesiä analyysistä: empiria turvallisuuspolitiikkatypologian valossa

Edellisessä luvussa olen eritellyt poliittisten toimijoiden Nato-argumentaatiota ja -retoriikkaa tuomalla esiin niiden kytkökset niitä kehystäviin laajempiin diskursiivisiin rakenteisiin, joita voidaan samalla pitää argumenttien muotoon kytköksissä olevina esisopimuksina. Olen rajoittunut analyysiosuudessa nimenomaan tämän dynamiikan erittelyyn enkä ole juurikaan kommentoinut siihen sisältyvää valtatemiikkaa, siis sitä poliittista kamppailua, jota Nato-argumentaatio tai -retoriikka ilmentää. Tämä kamppailu on luonteeltaan käsitteellistä siten, että toimijat pyrkivät muokkaamaan, muuttamaan tai ylläpitämään tiettyjä käsitteitä sekä niiden sisältämiä käsityksiä suuntaan, joka tukisi heidän omaa turvallisuuspolityaan sekä sen sisältämiä turvallisuuspolicyja. Siirryn siis seuraavaksi tarkastelemaan, kuinka tätä poliittista kamppailua voidaan teoreettisesti jäsentää suomalaisen Nato-keskustelun osalta. Jäsentely toimii samalla analyysia koostavana ja yhteenvetävänä liikkeenä.

Esittelen ensin kunkin ryhmän Natoa koskevat turvallisuuspolitisoinnit, jotka ovat luetta- vissa ryhmien Nato-argumentaatiosta. Tämän jälkeen esittelen kunkin ryhmän Natoa koskevat turvallisuuspolitisoinnit. Noudatan tätä järjestystä siksi, että sen jälkeen, kun yleisluontoisemmat turvallisuuspolitisointien operaatiot on avattu, lukijan on helpompi käsittää, mihin politisoiteja spesifimmät ja rajatummät turvallisuuspolitisointien operaatiot tähtäävät ja miksi.

5.1.1 Liittoutujat: liittoutumattomuus on poliittinen ongelma

Esitelty liittoutujien Nato-argumentaatio ja -retoriikka pyrkii ennen kaikkea tekemään tietäväksi, että sotilaallinen liittoutumattomuus on poliittinen ongelma. Tarkemmin sanottuna on nimenomaan turvallisuuspoliittinen ongelma, jos Suomi ei liity nimenomaan sotilas-/puolustusliitto Natoon. Yleisemmin sanottuna on turvallisuuspoliittinen ongelma, jos Suomi ei integroidu länteen tasapainottaakseen institutionaalisesti sitä voiman epäsymmetriaa, jonka koetaan vallitsevan yhtäältä suurvalta Venäjän ja toisaalta pienvalta Suomen välillä. Näin ollen liittoutujien Krimin valtauksen jälkeinen Natoa puoltava argumentaatio on ymmärrettävä ennen muuta euroatlantistisesta diskursista ammentavaksi retoriikaksi, jossa turvallisuuspolitisoidaan Suomen status sotilaallisesti liittoutumattomana maana. Tuo status *nimitetään* poliittisesti ongelmalliseksi; se problematisoidaan. Ja sikäli kuin tuo liittoutujien retoriikka, jossa suoritetaan mainittu turvallisuuspolitisointi, mahdollistuu ja rajautuu euroatlantistisesta diskurssista käsin, euroatlantistisen diskurssin on itsessään nähtävä muodostuvan keskeisiltä osiltaan sellaisesta nimittävstä turvallisuuspolitisoinnin operaatiosta, jossa kaikki Suomen liberalismiin ja legalismiin nojautuvaa länsi-integraatiota vastustavat suuntaukset, toimijat tai tahot nimitetään enemmän tai vähemmän poliittisesti ongelmallisiksi. Euroatlantistisen diskurssin ydin koostuu siis siitä peli-, liikkuma- ja performanssitilaa avaavasta retoriestä siirrosta, jossa kaikki ne Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan perusratkaisut, jotka eivät tukeudu institutionaaliseen tasapainottamiseen ja legalismiin suhteessa Venäjään, nimitetään poliittisesti ongelmallisiksi. Tämä nimitys suoritetaan pohjimmiltaan siksi, että muiden perusratkaisujen katsotaan vaarantavan Suomen kansallisen ulkoisen turvallisuuden tai jopa maamme tulevaisuuden.

Siitä, että liittoutujien retoriikka tukeutuu ytimeltään samaan turvallisuuspolitisointiin, jonka euroatlantistinen diskurssi on suorittanut, seuraa, että tuo turvallisuuspolitisoinnin operaatio on

historiallisesti vanhaa perua. Sikäli kuin hyväksymme Heikan (2005) argumentin, jonka mukaan Suomen historia, osana Ruotsia siis, on aina 1500-luvulta lähtien ymmärrettävissä jatkuvana pyrkimyksenä estää Venäjän alueellinen hegemonia Pohjois- tai Koillis-Euroopassa siten, että Suomi saavuttaisi klassisen liberalismien eetoksen mukaisesti maksimaalisen inhimillisen vapauden ja suojan suhteessa Venäjään, tarkoittaisi se sitä, että tuo turvallisuuspolitisointi on alun perin suoritettu aikana, jolloin Suomi oli osa Ruotsia ja jolloin Ruotsi aloitti nousunsa kohti suurvalta-asemaansa, siis 1500-luvulla. Vaikka tähän suhtautuisi kriittisesti (ks. alaviite 35), on joka tapauksessa selvää, että tämä politisointi on hieman vaihtelevissa muodoissa ja konteksteissa ollut nähtävissä aina 1800- ja 1900-lukujen vaihteesta lähtien, ilmeten ensin legalistisena perustuslaillisuutena sortovuosien yhteydessä ja tämän jälkeen talvisotaa edeltävissä niin kutsutuissa Jartsev-neuvotteluissa (ks. Vaahtoranta & Haukkala 2016, 57). Myös sotien välinen Kansainliittoon liittyminen, Pohjoismainen suuntaus, reu-navaltiopoliittikka sekä toisen maailmansodan aikainen liitto natsi-Saksan kanssa voidaan ymmärtää samaiseen politisointiin pohjautuvaksi institutionaaliseksi tasapainottamiseksi.

Liittoutujien euroatlantismista juontuva turvallisuuspolitisointi voidaan siis kirjata muotoon 'on poliittinen ongelma, jos Suomi ei liity Natoon, sillä se vaarantaa kansallisen turvallisuutemme ja siten tulevaisuutemme suvereenina kansana ja valtiona'. Tämä nimittävä teko avaa sitten uuden performanssihorisontin, johon nojaten ja josta ammentaen turvallisuuspolitiikoinnin selvästi turvallisuuspolitisointeja spesifimmät ja rajatun operaatiot saavat syntynsä. Turvallisuuspolitiikointeja suoritettaessa on jo siirrytty vallan operatiiviseen käyttöön tai sen hyödyntämisyökkimysten alueelle. Silloin toiminta tapahtuu turvallisuuspolitiikoinnin annetussa puitteessa niin, että turvallisuuspolitiikoinnit palvelevat politisoinnin laajempaa ja yleisluontoisempaa (nimitys)operaatiota. Nämä politiikoinnit näkyvät monenkirjavin tavoin liittoutujien Nato-argumentaatioissa. Esittelen tässä niistä muutaman; loput on jäsenetty sille erikseen tarkoitettuun taulukkoon (ks. taulukko 3).

Ensinnäkin esiin on nostettava vastapuolen arvostelu eli henkilöä vastaan hyökkääminen tai tämän luonteen, mielenmaiseman, moraalisen, kognitiivisen tilan tai ajattelun arvosteleminen. Liittoutumattomia tai neutraaleja vastaan hyökätään eri konteksteissa esittämällä samankaltainen pejoratiivinen syytös suomettuneisuudesta, vanhanaikaisuudesta, irrationaalisuudesta tai vaikkapa itsekkyydestä. Koska edellä mainitut ryhmät ovat esimerkiksi "(uus)suomettuneita", "impivaaralaisia", "sisäänpäinkääntyneitä tai -kääpetyneitä", "sitoutumiskammoisia", vakiintuneen totuuden mukaisia "turvallisuusliturgioita" latelevia, disinformaatiota levittäviä tai peräti "virtuaalisen YYA-sopimuksen" vallassa olevia, heidän turvallisuuspoliittisiin ratkaisuehdotuksiinsa tai Nato-kantoihinsa ei tule luottaa saati antaa niille liiemmästi arvoa – eiväthän ne tarkastele maailmaa alkuunkaan rationaalisesti. Suomettuneen Nato-argumentoijan ajattelu on liittoutujan näkökulmasta sumentunutta; tämä ei näe, että maailma on muuttunut tavalla, joka ei enää vastaa sitä todellisuutta, jossa suomettuneisuus alun perin kehittyi, siis kylmän sodan todellisuutta. Vastapuolen ominaisuudet otetaan siis operatiivisen politiikoinnin välineeksi niin, että niiden nojalla pyritään delegitimoimaan vastapuolen edellytykset, kyky ja uskottavuus käydä koko Nato-keskustelua, vieläpä tavalla, jossa menneisyys- eli historiatulkintoja käytetään argumentaation pönkittäjänä (suomettuneisuus historiallisena ilmiönä). Tämä taas palvelee laajempaa, nimittävää turvallisuuspolitiikoinnin operaatiota, joka kyseenalaistaa koko liittoutumattomuusideologian järkevyyden Suomen turvallisuuden kannalta.

Toinen turvallisuuspolitiikoinnin operaatio koskee Lissabonin sopimuksen artikla 42.7:stä tehtyä tulkintaa. Siinä artiklan sisältö tulkitaan liittoutujien toimesta vahvasti siten, että sen katsotaan sitoneen Suomen jo tiettyihin sotilaallisiin sitoumuksiin, ja tämän nojalla sitten päätellään, ettei Suomi voisi pysytellä Euroopan unionin tai Itämeren alueella syttyvän konfliktin ulkopuolella, mikä

taas kumoaisi liittoutumattomien keskeisen Nato-jäsenyyttä vastustavan argumentin siitä, että sotilaallisesti liittoutumattomana maana Suomi voisi pysytellä suurvalta- tai muiden konfliktien ulkopuolella. Toisin sanoen artikla 42.7 otetaan politikoinnin välineeksi siinä laajemmassa operaatiossa, jossa pyritään osoittamaan, että Suomi on jo sotilaalliset sitoumuksensa tehnyt. Näin turvallisuuspolitiikointi – artikla 42.7 osoittaa, että Suomi on sotilaallisesti liittoutunut – tukee liittoutumattomiin ja neutraaleihin kohdistuvaa turvallisuuspolitisointia, jonka mukaan Suomen turvallisuus vaarantuu ilman sotilaallista liittoutumista.

Kolmannessa tapauksessa turvallisuuspolitikoinnin välineeksi otetaan paitsi Naton nimittämistä, myös sen luonne instituutiona: esitetään, että Nato on demokraattinen *puolustusliitto*, joka ei harjoita hyökkäyssotia, joka ei laajene vaan johon liitytään vapaaehtoisesti ja joka ei ole ainoastaan militaristinen liitto vaan omaa myös muita piirteitä. Tämä politikoinnin operaatio on puolestaan kytköksissä laajempaan, kokonaisella läntisellä identiteetillä ja arvomaailmalla politikointiin, jossa Suomen koettua ’läntisyyttä’ tai Suomen läntistä orientaatiota käytetään operatiivisena välineenä läntisen integraation syventämistä puoltavan argumentin yhteydessä. Turvallisuuspolitisointia, jonka mukaan on ongelmallista, että Suomi ei liity Natoon, tuetaan esittämällä, että se on ongelmallista siitä syystä, että se katkaisee Suomen sille hyvinvointia ja turvallisuutta tuoneen länsi-integraation. Tällaiset turvallisuuspolitikoinnit ilmenevät esimerkiksi niissä argumenteissa, joissa vedotaan esimerkiksi Nato-jäsenyyden tuomiin kauppa- ja talouspoliittisiin hyötyihin⁸³.

Neljäs tapaus, joka on kenties klassisin ja yleisin turvallisuuspolitikoinnin väline Natomyönteisessä argumentaatioissa, koskee Naton artiklaa viisi sekä sen tarjoamaa sotilaallista suojaa⁸⁴. Artikla viiden esitetään tarjoavan sellaisen suojan, jota mikään muu pidäke ei voi tarjota – ei vähiten siihen sisältyvän ydinsateenvarjon vuoksi. Artiklalla turvallisuuspolitikoidaan, kun todetaan, että sen avulla Suomen turvallisuus ja siten menestyksenkäs tulevaisuus voidaan taata todennäköisemmin kuin ilman sitä. Turvallisuuspolitisointia, jonka mukaan on ongelmallista olla liittoutumatta sotilaallisesti, tuetaan täten turvallisuuspolitikoinnin spesifimmällä ja rajatummalla, edellä mainittuun nimitykseen pohjautuvalla operaatiolla: jos ette usko, että on ongelmallista olla liittoutumatta sotilaallisesti, toisin sanoen jos uskotte, ettei Natoon tulisi liittyä, tutustukaa vaikkapa historiaan ja kertokaa, kuinka moneen ydinsateenvarjon suojassa olleeseen valtioon on hyökätty! Tai vaihtoehtoisesti: kertokaa, kuinka moneen Nato-maahan on hyökätty edes konventionaalisiin sotavoimiin.

Kaikki mainitut turvallisuuspolitikoinnit siis sekä ammentavat turvallisuuspolitisoinnin nimittävistä perustasta että tukevat sitä. Politikoinneissa hyödynnetään politisoimisen avaamaa performanssi-ikkunaa, joka mahdollistaa kontingenssin leimaaman pelikentän avautumisen toimijoille. Nämä poliittiset toimijat pyrkivät sitten kääntämään tuota kontingenssia valtaosuuksiksi vahvistaakseen oman turvallisuuspolityn sekä tuon polityn diskursiivisen taustarakenteen suhteellista asemaa. Oleellista onkin havaita, että kaikki turvallisuuspolitikoinnit on toteutettu suhteessa vastapuoleen. Esimerkiksi Natoon tulee kutsua demokraattiseksi puolustusliitoksi ainoastaan siksi, että vastapuoli on esittänyt sen olevan epädemokraattinen ja yksipuolinen sotilasliitto. Niin ikään liittoutumattomia on

⁸³ Esimerkiksi Presidentti Ahtisaari on esittänyt tällaisen argumentin: ”Suomen Nato-jäsenyydestä saattaisi olla jopa taloudellista hyötyä, sillä se voisi helpottaa sijoittajien päätöksiä investoida Suomeen.” (Huusko 2015). Vastaavanlaisia ovat ne argumentit, joissa todetaan Nato-jäsenyyden mahdollistavan Suomelle monia synergia- ja saatavuusetuja asemarkkinoilla.

⁸⁴ Huomionarvoista tähän liittyen on, että liittoutujat esittävät yhtäällä, että artikla 42.7 sitoo Suomea jo nyt sotilaallisesti, mutta taas toisaalla, että koska artikla 42.7 on niin sanottu kuollut kirjain, Natoon tulisi liittyä juuri artikla vitosen tarjoaman sotilaallisen turvatakeen vuoksi. Presidentti Niinistö kutsuu tätä ristiriitaisuutta ”oudoksi” ”molempaa mieltä” olemiseksi (2015b).

vastavedonomaisesti arvosteltava (uus)suomettuneiksi ja Venäjä-mielisiksi joko siksi, että liittoutumattomat ovat esittäneet, että Nato on Yhdysvaltain suurvaltapolitiikan jatke ja että liittoutujat ovat militaristisia ”Nato- tai oikeistohaukkoja”, jotka pyrkivät ajamaan Suomea osaksi tuota suurvaltapolitiikan jatketta tai siksi, että liittoutumattomien koetaan katsoneen Venäjän voimapolitiittisia tai muutoin laittomia toimia liikaa läpi sormien⁸⁵. Artikla 42.7 on puolestaan tulkittava sitovaksi siksi, että sen nojalla voidaan osoittaa, että liittoutumattomien argumentti siitä, että Suomi voisi pysytellä Itämeren tai Euroopan alueella syttyvän konfliktin ulkopuolella, ei ole pätevä (tai vaihtoehtoisesti sama artikla voidaan tulkita kuolleena kirjaimena, jotta voidaan osoittaa tarve päästä artikla vitosen suojaan). Juuri tätä vastakkainasettelun elementtiä tarkoitetaan, kun todetaan, että politikointi on sellainen performatiivinen liike, jonka keskeisin merkitys on itse esityksessä, ei sen ulkopuolella, siis esimerkiksi sen lopputuloksessa: (turvallisuus)politikointi on aina sekä konfliktuaalista että vasta antagonistisiin suhteutettuna ymmärrettävää.

5.1.2 Liittoutumattomat: sotilaallinen liittoutuminen on poliittinen ongelma

Liittoutumattomien Nato-argumentaatio/-retoriikka tähtää kaikkienensa sen seikan artikuloimiseen, että Suomen sotilaallinen liittoutuminen olisi poliittisesti ongelmallista. Olisi turvallisuuspoliittinen ongelma, jos Suomi liittyisi sotilasliitto Natoon, sillä se vaarantaisi Suomen turvallisuuden paitsi heikentämällä Itämeren turvallisuustilannetta yleisesti, myös lietsomalla Venäjän uhkakuvia ja pelkoja siitä, että sen strategisesti tärkeitä luoteisosia uhattaisiin sotilaallisesti Suomen valtioalueelta käsin. Ennen muuta Nato-jäsenyys vetäisi Suomen enemmän tai vähemmän varmasti mukaan suurvaltakonflikteihin sekä heikentäisi samalla Suomen itsensä määräämisoikeutta tai ”liikkumatilaa” turvallisuus- ja ulkopoliittikan lohkoilla. Jäsenyys heikentäisi lisäksi Suomen rauhan- ja aseistariisuntaprojektien edistämisen edellytyksiä. Siksi liittoutumattomien mukaan Suomi ei tulisi tasapainottaa institutionaalisesti maiden välistä voiman epäsymmetriaa, vaan kontrolloida tuota epäsymmetriaa omaksumalla sekä neutraalihakon, kokoaan suuremman diplomaattisen välittäjän roolin että pitämällä huolen siitä, ettei Suomen valtioaluetta käytetä vihamielisiin tarkoituksiin muita valtioita vastaan, toisin sanoen varmistamalla, ettei Venäjä koe Suomesta kumpuavan minkäänlaista sotilaallista uhkaa.

Näin muodoin liittoutumattomat turvallisuuspolitisivat Suomen sotilaallisen liittoutumisen, sen, että Suomi liittyisi Natoon. Sotilaallinen liittoutuminen nimitetään sellaiseksi poliittiseksi ongelmaksi, jota on vältettävä ja jonka sijaan on jatkettava sotilaallisen liittoutumattomuuden tiellä. Liittoutumattomat ovat tässä suhteessa status quo -hakuinen ryhmä, kun taas liittoutujat ovat revisionistinen eli muutoshakuinen ryhmä.

Siitä huolimatta, että liittoutumattomien Nato-argumentaatio on paikoin varsin moniulotteista ja -sävyistä, sisältäen analyysiosassa eritellyllä tavalla aspekteja kahdesta muustakin diskursusta – euroatlantismista sekä globalismista – voidaan analyysin nojalla kuitenkin todeta, että eniten painottunutta on pienvaltiorealistiseen diskurssiin nojaava retoriikka. Tämä viittaisi siihen, että pienvaltiorealistinen diskurssi on tulkittava koostuvan keskeisiltä ainesosiltaan siitä turvallisuuspolitiikan operaatiosta, joka ilmenee paikallisemmassa tai spesifimmässä muodossa liittoutumattomien yksittäisissä Nato-retoriikoissa. Tuo turvallisuuspolitisointi nimeää ongelmalliseksi kaiken sellaisen

⁸⁵ On esimerkiksi epäilemättä niin, että esittäessään ”uussuomettuneille” poleemista kritiikkiänsä Wallin viittaa Tuomiojan kaltaisiin toimijoihin, jotka kritisoivat niin ikään poleemisesti sekä Upin Venäjä-raporttia että valtioneuvoston Nato-selvitystä (joita Wallin puolestaan kehuu analyttisiksi ja objektiivisiksi). Kyse on siis turvallisuuspoliittikoinneista ja niihin kohdistuvista vastapolitiikkoinneista.

ulko-, puolustus- ja turvallisuuspoliittisen käytännön toiminnan, joka ei kykene ottamaan maantieteen, historian ja suurvaltakäyttäytymisen suhteellisen pysyviä perussäännöstöjä sekä niiden seurauksia huomioon – esimerkiksi sitä, että Suomen on tehtävä kaikille, mutta etenkin Venäjälle, tiettäväksi, ettei se aio sallia valtioaluettaan käytettävän vihamielisiin tarkoituksiin muita valtioita vastaan. Näin ollen kaikki ne Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan perusratkaisut, joihin näiden perussäännöstöjen Suomeen kohdistuvia implikaatioita ei ole integroitu, ovat lähtökohtaisesti ongelmallisia.

Samaten kuin liittoutujien turvallisuuspolitisoinnissa, liittoutumattomien Nato-argumentaatio ja -retoriikka on nähtävä laajemman politisointioperaation partikulaarisina ja spesifeinä ilmauksina, siis turvallisuuspoliitikoiteina. Mainitsen seuraavassa muutaman keskeisen operatiivisen turvallisuuspoliitikon, jotka on poimittu analyysiosiossa läpikäydyistä argumenteista.

Kuten liittoutujat, myös liittoutumattomat arvostelevat vastapuolta hyökkäämällä näiden henkilöä, vilpittömyyttä tai auktoriteettia vastaan. Tämä näkyy muun muassa Nato-myönteiseksi koetun lehdistön ja tutkimuksen arvostelemisena sekä näiden puolueettomuuden kyseenalaistamisena. Muutoin Nato-myönteisiä kutsutaan pejoratiivisesti ”Nato-intoilijoiksi”, ”Nato-kortin heiluttelijoiksi” (Koskinen 2014), ”Nato-haukoiksi”, ”asevarustelua ajaviksi oikeistohaukoiksi”, ”Nato-kiimaisiksi” tai henkilöiksi, joiden ”Nato-mopo”⁸⁶ keulii. Tuomioja (2022, 42) puolestaan kyseenalaistaa väitteen, jonka mukaan Ruotsi liittyisi Natoon konsultoimatta Suomea ja jättäisi Suomen siten harmaalle alueelle kuvaten sitä ”tarkoitushakuisesti disinformaatioksi tai vedätykseksi”. Kyseenalaistus on kohdistettu suoraan Torvaldsin kaltaisia liittoutujia vastaan, jotka varoittavat (esim. Torvalds 2017), että Ruotsi on liittymässä Natoon ilman Suomea. Tätä arvostelun sananpartta tuetaan kuvaamalla Nato sellaiseksi sotilasliitoksi, joka lisää sekä sotilaallisia jännitteitä että asevarustelua ja joka ehkäisee siten rauhan edistämistä ja vaalimista. Esitetään jopa, että Nato on Yhdysvaltain suurvaltapolitiikan jatke. Siksi Natosta onkin pysyttävä kaukana: ei ole alkuunkaan korrektia, että Suomi osallistuu Trident Junctionen kaltaisiin sotaharjoituksiin tai solmii isäntämaasopimuksia, koska nämä teot lähettävät väärän signaalin paitsi Suomen turvallisuuspoliittisesta asemoitumisesta, myös sen rauhanpyrinnöistä.

Näin muun muassa vastapuolen eli liittoutujien arvostelu, Nato-sotaharjoitusten kritiikki, isäntämaasopimuksen kritiikki sekä Naton luonnehdinta militaristiseksi asevarusteluliitoksi ja USA:n ulkopolitiikan jatkeeksi on ymmärrettävä sellaiseksi operatiiviseksi turvallisuuspoliitikoniksi, joka saa legitimizeettinsä liittoutumattomien turvallisuuspolitisoinnista. Esimerkiksi isäntämaasopimus kuvataan sellaiseksi sopimukseksi, joka mahdollistaa sekä amerikkalaisen asevoiman että yhdysvaltalaisen sotaintoilijoiden (voimapuheita lateleva yhdysvaltalaiskenraali) saapumisen Suomen maaperälle, minkä koetaan heikentävän paitsi Suomen liittoutumattomuusstatusta, myös sen rauhanomaista julkikuvaa. Tällä tavoin sen seikan ongelmallisuus, että Suomi liittyisi Natoon, osoitetaan politikoimalla sellaisilla spesifeillä tapahtumilla tai ilmiöillä, joiden katsotaan tekevän oikeutta Natojäsenyyden ongelmallisuudelle tai todistavan tuota ongelmallisuutta. Isäntämaasopimus sekä sen toimeenpano todistaa tuota ongelmallisuutta siten, että sen tulkitaan osoittavan, kuinka militaristinen Nato on ja kuinka Suomen Nato-jäsenyys toisi mukanaan asevarustelun kierteen Pohjois-Euroopan ja Itämeren alueelle. Toisena esimerkkinä voidaan mainita Naton kuvaaminen Yhdysvaltain suurvaltapolitiikan jatkeena: se todistaa Nato-jäsenyyden ongelmallisuutta siten, että se osoittaa Suomen joutuvan todennäköisesti jonkinlaisiksi USA:n ulkopolitiikan työrukkaseksi.

⁸⁶ Perussuomalaisen edustaja Jussi Niinistö kuvaa – Torstenin (2016, 345) tulkinnan mukaan – Kokoomuksen Nato-myönteisyyttä ”Nato-kiimaisuutena” tai ”Nato-mopon keulimisenä”.

Kolmantena varsin luovana esimerkkinä nostettakoon Suomen perinteisellä ydinasekielteisyydellä tai -vastaisuudella politikointi osana laajempaa liittoutumattomien turvallisuuspolitisointia. Suomen historia ydinasevastaisena maana otetaan turvallisuuspolitikoinnin välineeksi osoittamalla, että Suomen Nato-jäsenyys olisi ristiriidassa tuon kielteisyyden kanssa, sillä Naton sotilaallinen pida ke perustuu keskeiseltä osin ydinasepelotteeseen. Näin turvallisuuspolitikoinnin puitteessa muotonsa saava turvallisuuspolitikointi voidaan kirjata tiivistetysti muotoon 'jos ette usko, että Suomen Nato-jäsenyys olisi ongelmallinen, suhteuttakaa Naton ydinasedoktriini Suomen ydinasevastaiseen asenteeseen'.

Luontevaa tietysti on, että kaikki nämä turvallisuuspolitikoinnit on toteutettu suhteessa vastapuoleen, liittoutujiin. Tämän kamppailun vastavuoroisuus näkyy havainnollisesti siinä tulkinnassa, jonka liittoutumattomat tekevät Lissabonin sopimuksen artikla 42.7:sta. Heidän mukaansa se ei sido Suomea sotilaallisesti, mikä taas mahdollistaa sen, että Suomi voisi jäädä Itämeren tai laajemmin Euroopan alueella syttyvän konfliktin ulkopuolelle. Tulkinta on tismalleen päinvastainen liittoutujien tulkintaan nähden ja siksi myös siitä johdetut, tismalleen päinvastaiset johtopäätökset ovat mahdollisia. Toinen vastaava havainnollistus koskee 'puolueettomuuden' käsitteestä käytyä käsitteellistä kamppailua. Jotkin liittoutumattomat tulkitsevat sen kuvaavan edelleen Suomen turvallisuuspoliittista linjaa, kun taas liittoutujat toteavat tuon termin vanhentuneen Suomen osalta sinä hetkenä, kun se liittyi EU:hun. Siinä missä ensin mainittu pitää sotilaallista liittoutumattomuutta ja puolueettomuutta samana asiana, jälkimmäiset pitävät niitä kovin eri asioina. Jokainen näistä tulkinnoista on siis turvallisuuspolitikointi, vieläpä sellainen, joka perustuu päinvastaiseen turvallisuuspolitisointiin.

5.1.3 Normativistit: Nato-kysymyksenasettelu on ongelmallinen

Normativistien mukaan koko Nato-kysymyksenasettelu on ongelmallinen. Normativistisen kokonaisargumentaation kantavana ideana on osoittaa, että turvallisuus ei typisty sotilaalliseen turvallisuuteen ja sikäli kuin Nato tekee organisaationa tämän typistykseen tai toimii tuon typistykseen implikoiman logiikan pohjalta, Suomen ei tule liittyä Natoon. Kysymys liittymisestä tai liittymättä jättämisestä ei ole kuitenkaan normativisteille alkuunkaan ensisijaisin. Itse asiassa poliittinen ongelma on, jos se esitetään ensisijaisimmaksi. Tarkemmin sanottuna Suomelle olisi turvallisuuspoliittinen ongelma, jos sen turvallisuuskysymys typistettäisiin Nato-jäsenyyttä koskevaan juupas-eipäs -debattiin. Näin muodoin normativistit turvallisuuspolitisivat koko Nato-jäsenyyuskysymyksenasettelun epätarkoituksenmukaisena tai vähintäänkin totaalisen toissijaisena. Normativistit politisoivat sekä liittoutujien että liittoutumattomien käymän Nato-keskeisen debatin osoittamalla, että maapallollamme on selvästi polttavampia turvallisuusongelmia ratkottavanaan kuin jotkin lyhytnäköiset sotilaallis-poliittiset turvallisuusjärjestelyt. Normativistien turvallisuuspolitisointi voidaan kirjata metaforisesti muotoon, jossa normativisti toteaa Nato-argumentoijalle tai -retoorikolle, että 'suurimman turvallisuushuolesi ei tulisi olla sen enempää Venäjä kuin muutkaan suur- tai voimapoliittiset toimijat, vaan se keski- tai pitkän aikavälin aito eksistentiaalinen turvallisuusuhka, jonka ilmastonmuutoksen, luontokadon ja saastumisen kaltaiset ennennäkemättömän laaja-alaiset ja kauaskantoiset globaalit kehityskulut ihmiskunnalle kollektiivisesti aiheuttavat'.

Tätä nimittävää perustaa, politisointia, tuetaan turvallisuuspoliittomalla sotilasliittojen vanhanaikaisuudella erityisesti ja voimapolitiikan vanhanaikaisuudella yleisesti: ne eivät ensinnäkään kykene ratkomaan turvallisuusongelmia maailmassa, joka on keskinäisriippunut ja toisekseen vaikka kykenisivätkin, ne eivät kykene siihen tavalla, joka olisi eettisesti, sosiaalisesti, taloudellisesti,

poliittisesti ja ekologisesti kestävä, siis esimerkiksi ihmis-, perus- ja poliittisia oikeuksia kunnioittava tai ihmisyksilöä muutoin voimaannuttava. Keskeisin väline, jolla normativistit turvallisuuspolitiikoivat, on siis laajan turvallisuuden käsite. Se antaa välineen osoittaa sotilasliittojen ja voimapolitiikan luontainen yksipuolisuus maailmassa, jossa turvallisuusongelmat ovat lukuisten juurisyiden summia tai pitkien ja kompleksien kausaaliaketjujen seurauksia. Se antaa välineen osoittaa, että turvallisuus ei tosiaankaan kilpisty Nato-jäsenyyssuhteen myötä, ei sen paremmin Suomessa kuin missään muuallakaan.

Laaja turvallisuuskäsitys saa legitimizeettinsä empiirisistä muutoksista, sen osoittamisesta, että maailma on ennennäkemättömän keskinäisriippunut. Koskaan aiemmin ihmiskunnan historiassa ihmisyksilöt ja kansat eivät ole olleet samassa määrin ja samassa mielessä 'yhteisessä veneessä' sikäli, että niitä kohtaavat samat turvallisuusuhat – olkoonkin, että nämä turvallisuusuhat saavat eri muotoja riippuen esimerkiksi siitä, missä turvallisuuden subjekti sijaitsee ja mitkä tämän varautumisresurssit ja -kyvykkyydet ovat. Empirian ohella normativistit politikoivat myös moraalilla: he peräänkuuluttavat Suomen moraaliseettistä velvollisuutta ja vastuuta maailmankylämme suojelussa, kehittämisessä ja kaikinpuolisessa parantamisessa. He peräänkuuluttavat rohkeita, innovatiivisia ja vastuullisia ulko- ja turvallisuuspoliittisia "visioita" paremmasta maailmasta – tehden tämän sitä suuremmalla syyllä, mitä laajemmin tunnustetaan, että Suomen varautumisresurssit ja -kyvykkyydet ovat maailmanlaajuisesti katsoen erittäin korkeaa luokkaa. Tämä kaikki tapahtuu Nato-keskustelun kontekstissa siten, että edellä mainitut peräänkuuluttamiset esitetään jonakin, mitä sotilasliitot eivät voi koskaan tavoittaa yksipuolisen turvallisuussymmetriänsä sekä sen implikoiman toimintalogiikan vuoksi.

Osuvan ilmiantavana normativistisena turvallisuuspolitiikointina voidaan pitää vaatimusta siitä, että kehitysyhteistyörahoja tulee lisätä, ei suinkaan leikata. Leikkaukset ovat lyhytnäköisiä ja jopa leikkaajansa turvallisuutta vaarantavia, koska ne ovat resursseina pois siitä työstä, jossa pyritään vaikuttamaan uusien turvallisuushkien juurisyihin tavalla, joka on ennaltaehkäisevä. Näin ollen jos halutaan oikeasti lisätä suomalaisten turvallisuutta, on kysyttävä, teemmekö tarpeeksi kehitysyhteistyön saralla sen sijaan, että pohdimme, liittyäkö Natoon vai ei. Kyseisen turvallisuuspolitiikoinnin välineellisenä roolina on artikuloida yleisluontoisempaa politisointia tukeva tilannekuva tai -arvio siitä, millä keinoin turvallisuuteemme voidaan vaikuttaa ja millä ei niinkään. Kaikki sanottu pätee myös vaatimuksiin, joissa korostetaan samoin perustein Suomen kriisinhallintakyvykkyyksien ja -valmiuksien lisäresursoinnin tarvetta.

Turvallisuuspolitiikoinnille luonteenomaista kamppailevaa vastavuoroisuutta kuvastaa hyvin se normativistien esittämä tulkinta "läntisistä arvoista" poissulkevana kategoriana osana liittoutujien Nato-argumentaatiota, joka pyrkii asettamaan liittoutujat asemaan, jossa nämä joutuvat luopumaan arvouniversalismista. Samalla tuo tulkinta muuttuu turvallisuuspolitiikoinniksi silloin, kun sen tavoitteena on tuoda näkyville Nato-jäsenyyssuhteenasettelun ongelmallisuus suhteuttamalla Nato-kysymyksen ensisijaisuutta puoltavien toimijoiden eli liittoutujien argumentaatio arvouniversalismiin – tai paremminkin sen puutteeseen. Tässä tapauksessa yleisluontoisempaa turvallisuuspolitiointia tuetaan siis rajatummalla operatiivisella politisoinnin nimittävään perustaan tukeutuvalla turvallisuuspolitiikoinnilla: Nato-jäsenyyssuhteenasettelu on poliittisesti ongelmallinen siksi, että siinä laiminlyödään moraalisesti kannatettava tai hyveellinen arvouniversalismi eli periaate siitä, että demokratian, oikeusvaltion tai ihmisoikeuksien kaltaiset arvot ovat lähtökohtaisesti kaikille kuuluvia ja kaikkia luonnehtivia eikä mitenkään olemuksellisesti länsimaisia.

5.1.4 Neutraalit: mustavalkoinen joko-tai -muotoinen Nato-kanta on ongelmallinen

Neutralistit puolestaan problematisoivat mustavalkoiset ja ehdottomat joko-tai -muotoiset Nato-argumentit. Heidän kulloisessakin ajassansa luotu arvio turvallisuusympäristön tilasta ja muutoksesta ei sen enempää viittaa Nato-jäsenyyden hakemisen kannattavuuteen kuin jäsenyyden torjumiseenkaan. (Se, milloin ja missä kohtaa se raja, joka määrittelee turvallisuusympäristön muuttuneen tavalla, joka vaatii joko puoltavan tai kieltävän Nato-kannan, tarkalleen ottaen ylitetään, jää epäselväksi.) Neutraalien turvallisuuspolitisointi voidaankin kiteyttää maksimiin, jonka mukaan viisas odottaa, katsoo ja sitten vasta reagoi – ja tekee tämän kaiken maltilla. Sen sijaan epäviisas katsoo, muttei odota, ja reagoi siksi hätäisesti – joko kieltämällä tai hyväksymällä Nato-jäsenyyden. Neutralistien turvallisuuspolitisoinnin mukaan on siis ongelmallista pitää Nato-jäsenyyskysymystä mustavalkoisena kyllä-ei-dikotomiana. Tämä on ongelmallista ainakin niin kauan, kun turvallisuusympäristö ei anna selkeää indikaattoria siitä, kumpaan suuntaan tulisi edetä.

Neutralistit politikoivat Nato-optiota koskevalla tulkinnallansa kahtalaisella tavalla. Yhtäältä sen sisältämän pelotevaikutuksen katsotaan riittävän toistaiseksi pitämään Venäjän loitolla, minkä vuoksi Nato-jäsenyyteen ei tarvitse juuri nyt ottaa joko-tai -kantaa. Toisaalta siihen sisältyvä tai sisään rakennettu juridinen oikeus tehdä juuri niin kuin suvereeni maa tahtoo, antaa niin ikään mahdollisuuden pidättäytyä joko-tai -muotoisesta Nato-kannasta, koska voidaan luottaa siihen, että tosipaikan tullen Natoon voidaan liittyä – etenkin, kun Nato on ilmaissut harjoittavansa avoimien ovien politiikkaa. Nato-optio on siis eräänlainen välimallin Nato-kanta, jonka jo itsessään katsotaan tarjoavan sellaisen pienimuotoisen tyvenen, jonka turvin turvallisuuspoliittisen tilanteen katselua ja odottelua voidaan jatkaa ilman, että päätetään, liitytäänkö vai ei. Option yhtäältä peloteaspektia ja toisaalta siihen kytkeytyvää itsemääräämis- tai suvereenisuusaspektia käytetään toisin sanoen politiikoinnin välineenä sen laajemman politisoinnin kontekstissa, jossa pyritään osoittamaan, että selvästi puoltavaa tai kieltävää Nato-kantaa ei tarvitse tällä hetkellä muodostaa.

Nato-option oloihin kehitetyt ”viisaat, maltilliset ja dialogiaan nojaavat” turvallisuuspoliicyt – ennen kaikkea ulko-, turvallisuus- ja puolustuspolitiikan ”pilari- tai verkostomallit” – ovat puolestaan edellä mainitun optiota koskevan turvallisuuspoliikoinnin staattinen tai vakiintunut versio. Tällä tarkoitetaan sitä, että kyseinen turvallisuuspoliikoinnin operaatio on ikään kuin jähmettynyt staattisemmaksi poliittiseksi linjaukseksi tai toimenpideohjelmaksi ja on menettänyt siten alkuperäisen dynaamisuuksensa ja epävakautensa. Samalla se tarkoittaa sitä, että tuota politiikointia kehystävä turvallisuuspolitisointi on onnistunut vakiinnuttamaan asemansa hallitsevana kuvauksena toden tilasta⁸⁷. Näin ollen neutralistisen hybrididiskurssin voidaan katsoa olleen hegemonisessa asemassa ainakin poliittisen päätöksenteon huipulla Ukrainan sodan eskalaatiota edeltävänä aikana. Osittain tätä selittää parlamentaarisen monipuoluedemokratian sisäänrakennettu konsensushakuisuuden piirre ja osittain kylmän sodan jälkeinen leuto turvallisuusilmasto.

Asia voidaan nähdä myös niin, että pilari- ja verkostomallien argumentaatiossa korostuva monenkeskinen yhteistyö ymmärretään sellaisena korvaavana väliaikaispidäkkeenä suhteessa Venäjään, että joko-tai -kanta voidaan jättää toistaiseksi muodostamatta. Tästä näkökulmasta operatiivisen politiikoinnin välineenä hyödynnetään Suomen kattavaa yhteistyöverkostoa sekä Suomen historiaa puolueettomana ”viisaana, yhteistyökykyisenä ja maltillisena” välittäjämana. Tämä näkyy etenkin

⁸⁷ Forsberg (2016, 374) päätyy samankaltaiseen tulokseen identiteettiteoreettisesta näkökulmasta käsin.

presidentti Niinistön pienvaltiorealistisessa retoriikassa ja tämän kekkosmaista perinnettä mukailevassa Helsingin henki -aloitteessa.

Kuten muidenkin turvallisuuspolityjen kohdalla, myös Nato-option oloihin kehitettyjä turvallisuuspolicyja ja niihin kytkeytyviä turvallisuuspolitikoiteja puolustetaan suhteessa vastapuoleen, tässä tapauksessa suhteessa sekä liittoutumattomiin että liittoutujiin. Esimerkiksi Niinistö (2015b) kritisoi liittoutujia heidän ristiriitaisuudestaan sen suhteen, miten he tulkitsevat Lissabonin sopimuksen artikla 42.7:ää: samalla, kun yhdet korostavat, että se on kuollut kirjain, toiset korostavat, kuinka se sitoo Suomea jo nyt sotilaallisesti. Sekä liittoutujia että liittoutumattomia puolestaan ojentaa Annika Saarikko (2022), jonka mukaan ulko- ja turvallisuuspolitiikan ”pitkää linjaa”, joka on ”kehittynyt vuosien ja vuosikymmenten saatossa” ja johon kuuluu sotilaallinen liittoutumattomuus Nato-optiolla varusteltuna, ei kannata rikkoa ”päivän kohinan tai otsikoiden perusteella” ilman ”vaakaata harkintaa” – suuntaan jos toiseenkaan.

5.2 Tulokset ja diskussio

Olen tässä työssä asettanut käytetyn Nato-retoriikan/-argumentaation sekä historialliseen että diskursiiviseen kontekstiinsa. Olen tehnyt tämän tavalla, joka herkistyy turvallisuuspolitiikan poliittiselle kamppailuluonteelle tai -ulottuvuudelle, joka välttää turvallistamisteon yksipuolisuuden ja staattisuuden politologisesti merkityksellisellä tavalla ja joka kykenee ylittämään rakenteen ja toimijan välisen kuilun syntetisoimalla retoriikka- ja diskurssiteoreettista tutkimusta toisiaan täydentävällä tavalla.

Työni kaikista keskeisin tulos, jota on seikkaperäisemmin avattu jo edellisessä alaluvussa, voidaan tiivistää seuraavaan taulukkoon. Siihen sisältyy työni keskeisimmät sekä empiiriset että teoreettiset annit, nimittäin turvallisuuspolitiikkatypologian soveltaminen empiiriseen aineistoon eli Nato-argumentaatioon. Näin ollen taulukko on itsessään erinomainen tiivistetty vastaus tutkimuskysymykseeni siitä, *miten turvallisuuspoliittinen argumentaatio yleisesti ja suomalainen Nato-argumentaatio erityisesti voidaan ymmärtää poliittisesti toimimisena*. Siihen on koottu kaikki keskeiset turvallisuuspoliittiset turvallisuuspolityjen mukaisesti jäsenneiltyinä.

Taulukko 3: turvallisuuspoliittiset- ja turvallisuuspoliittiooperaatiot turvallisuuspolityjen mukaisesti jäsenneiltyinä.

Turvallisuuspolity sekä sen suorittama turvallisuuspolitisointi (nimittävä) Naton suhteen				
	Liittoutujat: liittoutumattomuus on poliittinen ongelma (euroatlantismi diskurssina)	Liittoutumattomat: Natoon liittyminen on poliittinen ongelma (pienvaltiorealismi diskurssina)	Normativistit: Nato-jäsenyyksien myksenasettelu on ylipäänsä ongelmallinen (globalismi diskurssina)	Neutraalit: joko-tai vastaus Nato-kysymykseen on ongelma (neutralismi diskurssina)
Turvallisuuspolitisointi (operatiivinen)	Liittoutumattomuuspolitiikan suomettuneisuus tai impivaaralaisuus	USA maailmanpolitiikassa: Nato on sen ulkopoliitiikan jatke	Laaja turvallisuuskäsitteily ja keskinäisriippuvuus osoittavat, etteivät sotilasliitot ole ajankohtaisia	Itsemääräämisoikeuden kunnioitus ja legalismi
	Artikla viiden tarjoama turva	Itsemääräämisoikeus puolustuspolitiikassa	Kriisinhallinnan ja ennaltaehkäisyn etusija suhteessa sotilaalliseen tai aseelliseen voimankäyttöön	Nato-optio riittää pelotteeksi toistaiseksi; ilmaisee käsitteenä myös Suomen suverenisuutta
	Kansainvälisessä järjestelmässä vallitseva vastavuoroisuuden periaate: oikeuden saa sitoutumalla vastuuseen	Väärä signaali osallistua Nato-sotaharjoitukseen	Sosiaalinen, ekologinen, taloudellinen ja poliittinen oikeudenmukaisuus/tasa-arvo	Nato-raportit tiedon tuottajina ajantasaisen tilannekuvan luomisessa
	Vahva liberalistinen legalismi	Isäntämaasopimus tulee irtisanoa	Kehitysyhteistyörahojen vähennys ongelmallista ja lyhytnäköistä	Helsingin henki diplomatian, viisauden ja dialogin perikuvana
	Nato-raportti objektiivinen, analyttinen, luotettava ja asiallinen	Nato-raportti puolueellinen, epäluotettava ja vilpillinen; media maksettu Naton asianajajaksi	”Läntiset arvot” poissulkevana kategoriana	Nato-välimalli: verkostomainen turvallisuus & pilarimalli. Ruotsi- ja EU-yhteistyö tärkeänä osana tätä
	Kahta tulkintaa: artikla 42.7 sitoo ja ei sido Suomea sotilaallisesti	Tulkinta: ”Puolueettomuus” Suomen nykylinjana	Aidosti ”universaalit arvot” osana Suomen turvallisuuspolitiikkaa	Turvallisuuspolitiikan pitkä linja on viisautta: ”päivän kohinan tai otsikoiden perusteella sitä ei kannata rikkoa ilman vakaata harkintaa”

Läntinen identiteetti ja arvot	Tulkinta: artikla 42.7 ei sido sotilaallisiin toimiin	Maaailman paremmaksi tekeminen: ”visioiden” ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa	Vastapuolen epälooginen ”molempaa mieltä” oleminen suhteessa artiklaan 42.7
Nato monipuolisena puolustusliittona ja demokraattisena	Nato-jäsenyys rikkoisi Suomen ydinasettomuusperiaatetta	Aseistariisunta sekä asevarustelun ehkäisy	Suomen historia puolueettomana ”viisaana, yhteistyökykyisenä ja maltillisena” välittäjämana
Jos Ruotsi liittyy Nattoon, Suomi jää yksin harmaalle alueelle tai Venäjän etupiiriksi	Nato militaristisena <i>sotilas</i> liittona ja osin epädemokraattisena	Suomi moraalisen ja vastuullisen toimijana osana maailmankylää	’puolueettomuuspolitiikan’ käsitteellinen muutos ’aktiiviseksi vakauspolitiikaksi’
Vastapuolen arvostelu tai kuvaus epärationaaliseksi tai kiihkoilijaksi; selonteot ”suomettuneita”	Pelottelu siitä, että Ruotsi liittyy Nattoon ilman Suomea ja jättää Suomen siten harmaalle alueelle, on tarkoituksellista disinformaatiota tai vedätystä	’pehmeät’ arvot ’kovia’ arvoja täydentävänä	
Ulko- ja turvallisuuspoliittisen yhteisvastuun kuvaaminen tabuna suomalaisessa keskustelussa	Vastapuoli epärationaalinen tai Nato-kiihkoissa: ”Nato- ja oikeistohaukat”		

5.2.1 Interventioni anti tutkimusalan keskusteluun

Työlläni on sekä metodista että teoreettista relevanssia siihen tutkimuskeskusteluun, johon olen sanani kohdistanut. Keskeisin teoreettinen tai käsitteellinen anti koskee itse politiikan ilmiön ymmärtämistä, sen kartoittamista, mitä politiikka oikein on. Olen tukeutunut työssäni keskeisellä tavalla politiikan aspektiteoriaan ja esittänyt oman tulkintani siitä. Käytin tätä tulkintaa soveltamalla sitä suomalaiseen Nato-keskusteluun erityisesti ja ulko- ja turvallisuuspolitiikan pitkien linjojen analyysiin yleisesti. Nähdäkseni tulkintani tärkein yksittäinen aspekti on politiikan toimintakäsitteen, siis politisointi- ja politikointiulottuvuuksien, keskinäisen suhteen jäsentely toisiaan kronologisesti edeltäviksi ja operatiivisesti tukeviksi käsitteiksi. Politikointia on vaikea ymmärtää ilman, että se asetetaan laajemman politisointioperaation kontekstiin ja päinvastoin, politisointiä on vaikea ymmärtää ilman, että eritellään, millaisin politikointioperaatioin sitä tehdään tietäväksi.

Tavoitteenani oli siis viedä politiikka turvallisuuspolitiikkaan, samoin kuin geopoliittisen kamppailututkimuksen (Harle & Moisio 1999; Moisio 2003) tavoitteena oli viedä politiikka geopolitiikkaan. Tein tämän kuitenkin tietyiltä osin kokonaisvaltaisemmin, täsmällisemmin ja jäsennellymin kuin geopoliittinen kamppailututkimus; se palautti politiikan vain puoliksi geopolitiikkaan.

Geopolitiikan kamppailututkimushan keskittyi geopolitikointiin, siihen maantieteestä käytyyn poliittiseen kamppailuun, jota käytiin retorisesti eri geopolitiittisten ryhmien välillä. Avoimeksi kuitenkin jäi, millaisia olivat ne geopolitisoinnin yleisluontoisemmat performanssitilaa avaavat operaatiot, jotka edelsivät analysoituja geopolitikoinnin operaatioita. Kehittämäni typologia voitaisiin muotoilla geopolitiikkaan mukautetuksi, jolloin toimijoiden geopolitiittinen retoriikka olisi ymmärrettävä geopolitisoineina ja niiden nimittävästä perustasta olemassaolonsa saavina geopolitikointeina. Ilman geopolitisointioperaatioiden erittelyä politiikan palautus geopolitiikkaan jää väkisin jokseenkin vailinaiseksi. Kehittämäni typologian soveltamista tällä tavoin geopolitiikan tutkimukseen voidaan täten pitää paitsi ratkaisuna geopolitiikan 'politiikan kunnianpalautukseen', jota ei edelleenkään ole viety täydellisesti loppuunsa, myös relevanttina ja potentiaalisena jatkotutkimuskysymyksenä.

Politiikan käsitteen paremman ymmärtämisen ohella työlläni on laajempaa käsitteellistä relevanssia sekä ulko- ja turvallisuuspolitiikan tutkimukselle että turvallisuustutkimukselle. Tämä relevanssi perustuu ensinnäkin politiikan tuomiseen ulko- ja turvallisuuspolitiikan tutkimukseen siten, että politiikan itsensä merkitystä pyritään ymmärtämään ulko- ja turvallisuuspolitiikan kontekstissa tai sen kautta. Toisekseen tämä relevanssi perustuu sosiologisen tai strukturalistisen turvallisuustutkimuksen sekä geopolitiittisen kamppailututkimuksen inspiroimana luotuun rakenteen ja toimijan vuorovaikutusta vaalivaan tutkimusstrategiseen peruslähtökohtaan.

Havainnollistan tätä relevanssia Särkkää (2019) reflektoiden. Särkän tavoitteena on tutkia suomalaista Nato-retoriikkaa tunnistamalla Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiittista linjaa määrittäviä diskursseja, jotka luovat viitekehyksen Suomen eduskunnassa käydylle Nato-keskustelulle ja -retoriikalle (ibid., 4). Diskurssit muodostetaan Naton virallisten huippukokousten julistuksia (1990–2016) sekä Suomen ulko-, turvallisuus- ja puolustuspolitiittisia selontekoja (1995–2017) empiriana käyttäen. Ongelmana siten on, että käytettyä Nato-retoriikkaa ei kiinnitetä kansalliseen historiaan, perinteeseen tai ideologiaan, siis niihin laajoihin ja temporaalis-substantiaalisesti syviin diskurssiivisiin rakenteisiin, jotka paitsi mahdollistavat myös rajaavat käytettyä retoriikkaa – kuten euroatlantismiin tai pienvaltiorealismiin. Tässä mielessä esitys jää jokseenkin historiattomaksi. Historian polku-riippuvuudet eivät näy; ajallinen perspektiivi on liian lyhyt⁸⁸. Särkkä vastaa kyllä kysymykseen 'mitä' (retorinen analyysi), mutta tämän kysymyksen taakse jäävät 'miksi' ja 'miten' kysymykset – miksi tai miten retoriikka oli mahdollista; miksi juuri tiettyä retoriikkaa käytettiin; mikä käytetyssä retorikassa oli uutta jne. – jäävät ajallisen perspektiivin lyhykäisyyden vuoksi puolittain vastaamatta tai käsittelemättä. Diskurssin ja retoriikan suhde jää muutoinkin ongelmalliseksi. Näyttää siltä, että retoriikan rooliksi jää abstraktimman diskurssin ”puenta konkreettisiksi sanoiksi” (Särkkä 2019, 67–68). Miten retoriikan ja diskurssin eli rakenteen ja toimijan suhde voisi tällaisesta näkökulmasta olla aidosti vuorovaikutteista? Rakenne jää tässä mielessä liian hegemoniseksi (power of discourse). Tätä korostaa Särkän (sinänsä perusteltu) toteamus, jonka mukaan diskurssin muutos voi syntyä ”valtion ulkopoliittisessa toimintaympäristössä tai kansainvälisessä järjestelmässä tapahtuvien tai toisaalta

⁸⁸ Itse olen pyrkinyt tuomaan tarkasteluuni historiallista syvyyttä käyttämällä temporaalisesti pitkälle ulottuvia diskursseja. Tämä on luontevaa, sillä politisoimisoperaatioihin kuuluu aina vahva historiallinen ja ajallinen ulottuvuus (Palonen & Summa 1996, 12; Palonen & Lindroos 2007, 41, 67–68). Tässä suhteessa tutkimustulokseni ovat yhdensuuntaisia Heikan (2005) analyysin kanssa sikäli, että huomattavista käsitteellis-teoreettisista eroista – Heikka käyttää strategisen kulttuurin käsitettä, minä politiikan kamppailututkimuksen teoriaa ja metodeja – huolimatta molemmissa selitysmalleissa nykyaika näyttäytyy vahvasti historiallisesti ehdollistuneena. Heikalla tämä tarkoittaa Suomen nykyisen ulko- ja turvallisuuspolitiittisen linjan asemoitumista strategisen tasavaltalaisen kulttuurin pitkään jatkumoon, joka sai alkunsa jo joskus 1500-luvulla. Minulla se puolestaan tarkoittaa Nato-argumentaation/-retoriikan sekä sen ilmentämien turvallisuuspolitiointi- ja turvallisuuspolitiikointioperaatioiden asettumista sekä euroatlantistisen että pienvaltiorealismisen diskurssin tapauksessa vuositasaiseen historialliseen jatkumoon.

maan sisäpoliittisessa tilanteessa tapahtuneiden muutosten seurauksena” (ibid., 67). Diskurssi voi siis muuttua ulkoisten tekijöiden nojalla, siis jonkinlaisen eksogeenisen shokin myötä, muttei niinkään diskurssin sisällä toimivien yksilöiden/yksilöryhmien innovatiivisen retorisen toiminnan kautta, jolloin diskursiiviset muutokset ilmenisivät käsitteellisinä muutoksina (power in discourse). Työni tuloksien osalta yhtenä esimerkkinä tällaisesta käsitteellisestä muutoksesta voidaan pitää neutralistien ajamaa ’puolueettomuuspolitiikan’ muutosta ’aktiiviseen vakauspolitiikkaan’ tai liittoutujien ajamaa ’puolueettomuuden’ muutosta ’sotilaalliseen liittoutumattomuuteen’⁸⁹.

Toinen tähän liittyvä ongelma koskee politisointi- ja politikointitulottuvuuksien jonkinasteista heitteillejättöä. Tutkittu Nato-retoriikka ja sen pohjalta luodut Nato-puhujatyypit (ks. Särkkä 2019, 169), jotka kytketään selonteosta abstrahoituihin diskursseihin, eivät tule ymmärretyksi performatiiviseksi poliittisesti toimimiseksi itsessään, ikään kuin poliittisiksi teoiksi oman itsensä nojalla, vaan laajempien Nato-diskurssien partikulaarisina ja yksipuolisina ilmauksina, siis sen heijastumina tai mikrotasona: ”Politiikkadiskurssit ovat eräänlainen ilmentymä poliittisesta retoriikasta makrotasolla” (ibid., 67). Näin ollen sitä poliittista vastakkainasettelua eli käsitteellistä vääntöä, joka toimii Nato-keskustelun muutoksen ja kehityksen ensisijaisimpana moottorina, ei kyetä tavoittamaan saati artikuloimaan kunnolla. Nato-retoriikan poliittisuutta arvioidaan siis diskurssin seurauksena tai johdannaisena, ei kimpuksi poliittisia tekoja itsessään (kuten itse olen tehnyt).

Tämä heitteillejättö näkyy myös hyvin tavassa, jolla Särkkä ymmärtää politikoinnin käsitteen. Todistaessaan, että tarkastelemassaan eduskunnassa käydyssä Nato-keskustelussa on kysymys myös politikointiretoriikasta, hän toteaa, että ”[eduskunnassa tapahtuvaa] Politikointia puoltaa osaltaan se, että osassa Natoa käsittelevistä kansanedustajien puheenvuoroista tärkeää ei ole niinkään puheen sisältö, vaan se, että aiheesta ylipäättään puhutaan ”keinolla millä hyvänsä”.” (ibid., 71). Tämän ”keinolla millä hyvänsä” puhumisen seurauksena Nato-myönteiset voidaan leimata Särkkän mukaan ”Nato-miehiksi”, ”Nato-intoilijoiksi”, ”Nato-juoksupojiksi” tai ”Nato-haukoiksi” (ibid.). Se muotoilu, jonka mukaan politikoinnissa on kyse toimijoiden välisestä kamppailusta, joka kohoo sen tulosten yläpuolelle (Palonen & Summa 1996, 12) ymmärretään siis niin, että politikoinnissa olisi tässä yhteydessä kysymys jonkinlaisesta sisältöontosta Nato-pakkopuhunnasta, jossa Natosta puhumista pidetään ikään kuin itseisarvona niin, että sitä tehdään vain sen itsensä vuoksi.

Edellä mainittu osoittaa, että politikoinnin käsite on ymmärretty hieman väärin. Siinä ei ole kyse sisältöontosta Nato-pakkopuheesta, siis ”keinolla millä hyvänsä” Natosta puhumisesta, vaan vasta tai ’asenteesta’ nähdä poliittinen teko performatiivisena siten, että sen keskeisin merkitys on esityksessä itsessään, ei sen lopputuloksessa tai ulkopuolella, esimerkiksi siinä, miten esitys otettiin jossakin yleisössä vastaan. Kun poliittisen teon keskeisin merkitys nähdään olevan tällä tavoin siinä itsessään teon lopputuloksen tai seurauksien sijaan, fokus siirtyy vääjäämättä poliittiseen kamppailuun eli vastakkainasetteluun. Siten politikoinnin operaatio on ymmärrettävä aina suhteessa vastapuoleen, antagonistiin; se ammentaa siitä olemassaolonsa. Näin ollen työni tulosten näkökulmasta

⁸⁹ Kuvaamani käsitteellinen muutos on kiinteästi yhteydessä käsitehistoriaan, joka tutkii juuri käsitteellisen muutoksen historiallisia prosesseja. Kun pohditaan jatkotutkimusmahdollisuuksia, yksi erittäin varteenotettava vaihtoehto on, että keskeisiä Suomen ulko- tai turvallisuuspolitiikan käsitteitä, kuten ’sotilaallista liittoutumattomuutta’, ’Nato-optiota’ tai ’puolueettomuuspolitiikkaa’, tutkittaisiin käsitehistoriallisin metodein a la Skinner tai Koselleck. Tämä tietysti tekisi tutkimuksesta selvemmin historiallisorientoituneemman, mutta retorisen tarkastelun ohella se olisi joka tapauksessa erinomainen työkalu Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan pitkän linjan sekä sitä koskevan kielellisen poliittisen kamppailun kartoittamisessa ja ymmärtämisessä. Sama voitaisiin tehdä geopolitiikan tutkimuksen kontekstissa niin, että geopolitiisista käsitteistä, kuten itse ’geopolitiikan’ tai ’harmaan alueen’, ’etupiirin’, ’lännen etuvartion’, ’reunavaltion’ tai ’idän ja lännen välissä’ -käsitteistä suoritettaisiin käsitehistoriallinen tutkimus.

voidaan sanoa, että eduskunnassa käydyin Nato-keskustelun politikointiretoriikka näkyy siinä, että vastapuoleen kohdistetaan retorisi-argumentatiivisia hyökkäyksiä – kuten ”Nato-haukaksi tai -juoksupojaksi” arvostelu – joissa ilmenee vallan operatiivinen käyttötapa. Vallan operatiivinen käyttö taas mahdollistuu politisointioperaation avaaman kontingenssin leimaaman pelikentän aukeamisesta.

Tämän lisäksi Särkkä (2019, 71) toteaa, että edellä mainituissa leimaamisissa ei ole kyse niinkään vaihtoehtoisten diskurssien rakentamisesta tai korostamisesta suhteessa sotilasliitto Natoon, vaan poliittisen vallan operatiivisista käyttötavoista eli keinoista, joiden kautta poliittisia vastustajia pyritään vähättelemään ja puhujan omaa poliittista asemaa vastaavasti korostamaan. Työni tulosten näkökulmasta tähän näkemykseen voidaan puuttua sanomalla, että tuossa ”leimaamisessa” on kyse, toisin kuin Särkkä esittää, molemmista, sekä ”vaihtoehtoisten diskurssien rakentamisesta tai korostamisesta suhteessa sotilasliitto Natoon” että operatiivisesta vallankäytöstä eli politikoinnista. Onhan tulosteni mukaan niin, että diskursseihin sisältyvät turvallisuuspolitisoinnit ovat se nimittävä perusta, johon turvallisuuspolitiikoinnin spesifimmät operaatiot nojautuvat – sisältäen operaatiot, joissa vastapuolta arvostellaan ”Nato-intoilijoiksi” ja niin edelleen.

Näistä kriittisistä huomautuksista huolimatta tulokset ovat myös tietyiltä osin hyvin samansuuntaisia tai toisiaan tukevia. Tämä pätee erityisesti Särkän (2019, 250) havaintoon, jonka mukaan eduskunnassa pidetyille Nato-puheenvuoroille tyypillistä oli se, että niissä Nato-kysymystä käsiteltiin jopa kahdessa tai kolmessa eri Natoa kuvaavassa diskursiivisessa kontekstissa. Samaa voi sanoa analyysini perusteella: useat Nato-retoriikat käyttivät argumentaatioissaan useita diskursiivisia resursseja samanaikaisesti. Pekka Haaviston tapa suostutella sekä ’kovia’ realisteja että ’pehmeitä’ idealisteja on tästä oppikirjaesimerkki. Myös neutraalien argumentaatio voidaan nähdä retoriikkana, joka ammentaa useista diskursseista samanaikaisesti. Niin ikään Särkän (2019, 156) väite siitä, että Suomessa käyty Nato-keskustelu ei ainoastaan käsittele Suomen mahdollisen jäsenyyden problematiikkaa, vaan sillä on useita erilaisia temaattisia, diskursiivisia ja retorisia konteksteja, on tulosteni nojalla allekirjoitettava. Todistimmehan esimerkiksi, kuinka normativistisella argumentaatiolla ei sinänsä ole juurikaan tekemistä Suomen Nato-jäsenyyden problematiikan kanssa, vaan prioriteetti on juuri sen seikan artikuloimisessa, että Suomen turvallisuus ei tyhjenny Natoon (kielteinen Nato-kanta on vain tämän yleisemmän argumentin sivutuote). Nato-keskustelua voidaan siis käydä tavalla, joka ei edellytä suoraviivaista argumentatiivista yhteyttä tai sidosta Suomen mahdolliseen Nato-jäsenyyteen.

Se politiikkavetoinen tulkintani ulko- ja turvallisuuspolitiikan tutkimuksesta, joka kiteytyy kehittämäni typologiaan, tarjoaa myös muunkaltaista relevanssia mainitulle tutkimusalalle. Esimerkiksi arvioidessaan koulukuntakäsitteen hyödyllisyyttä ulko- ja turvallisuuspolitiikan tutkimuksessa, Pesu (2017, 282) toteaa, että ulkopoliitiikan tutkimuksen näkökulmasta koulukuntien – kuten Vaahatorannan & Haukkalan (2016) kolmijako euroatlantismiin, globalismiin ja pienvaltiorealismiin – mielekkyys käsitteenä piilee siinä, että niiden avulla kyetään tiivistämään valtioiden ulkopoliittisessa diskurssissa olevia erilaisia näkemyksiä ideaalityypiksi linjavaihtoehdoiksi. Eikö kehittämäni typologian turvallisuuspolicy -ulottuvuus vastaa tällaiseen tarpeeseen varsin osuvasti? Siihenhän nimenomaan tiivistyy valtioiden ulko- tai turvallisuuspolitiikassa olevat näkemykset nimenomaan ideaalityypiksi linjavaihtoehdoiksi, policyiksi. Sen avulla voitaisiin luokitella turvallisuuspolityjen toteuttamia turvallisuuspolicyja politiikan tilakäsitteen pohjalta eli muodossa, jossa toimintakäsitteen dynaamisuus on jähmettynyt spatiaaliseen muotoon. Tämä tarkoittaisi esimerkiksi Vase mmistoliiton kaltaisen turvallisuuspolityn suorittaman turvallisuuspolityn nimeämistä muotoon ’Natoon ei tule liittyä’, ’Nato-sotaharjoituksista on luovuttava’ tai ’aseistariisuntaa on tavoiteltava’.

Yleisemminkin tähän liittyen on korostettava turvallisuuspolitiikkatypologian käyttö- tai sovelluskelpoisuutta eli yleistettävyyttä. Kuten todettua, sitä voidaan soveltaa vaihtelevissa tutkimusasetelmissa siten, että joko referenssiobjektia, valitun turvallisuuskäsityksen laajuutta tai analyysin tasoa vaihdetaan kulloistenkin tarpeiden mukaan. Niin ikään sitä voidaan soveltaa eri valtioiden ulko- tai turvallisuuspolitiikan analyysiin niin, että valtion x ulko- ja turvallisuuspoliittisten toimijoiden käyttämä turvallisuuspoliittinen retoriikka suhteutetaan kyseisen valtion ulko- ja turvallisuuspolitiikan diskursiivisiin rakenteisiin ja arvioidaan sitä kautta, miten turvallisuus*politiikkaa* tehdään. (Tämä mahdollistaa myös valtioiden välisen vertailevan tutkimusotteen esimerkiksi niin, että vertailtaisiin, miten suur- ja pienvaltioiden tai meri- ja maavaltioiden edustajien turvallisuuspoliittisesti toimiminen eli turvallisuuspolitiikanteko eroaa – sikäli kuin eroaa – toisistaan.) Esimerkiksi Venäjän presidentti Vladimir Putinin sekä Ukrainaan että länsimaihin kohdistuva turvallisuuspoliittinen retoriikka voitaisiin ymmärtää niin, että Putin turvallisuuspolitisoi ensiksi Naton itälaajenemisen toteamalla, että Venäjän lähimaiden liittyminen Natoon on poliittinen ongelma – kuten esimerkiksi joulukuun 2021 turvakuvaateesta, jonka mukaan Naton ei tulisi vastaisuudessa laajeta itään päin, kävi ilmi (ks. Venäjän ulkoasiainministeriö 2021). Tämän jälkeen hän ottaa turvallisuuspolitiikointinsa välineeksi esimerkiksi sen, että Naton asejärjestelmät Venäjän lähialueilla ovat ongelma (Putin 2022), että Ukrainassa kohdellaan etnisiä venäläisiä huonosti mm. syrjivällä kielipolitiikalla (Putin 2014), että Venäjällä on ’legitiimejä turvallisuusintressejä’ suhteessa entisiin Neuvostoliiton satelliittivaltioihin (Tass 2022), että Nato rikkoo Etyjin periaatetta, jonka mukaan valtio ei saa vahvistaa turvallisuuttaan toisten valtioiden turvallisuuden kustannuksella (Heiskanen 2022) tai että Yhdysvallat harjoittaa kansainvälisen oikeuden vastaista voimapolitiikkaa (Putin 2014). Nämä kaikki rajatut operatiiviset politikointiopeeraatiot tukevat laajempaa politisoinnin nimittävää operaatiota⁹⁰.

Typologiani myötä alkuperäisen turvallistamisteorian kapea politisoituminen näyttää myös kovin uudessa valossa. Turvallisuutta koskeva politisoituminen on jotakin paljon laajempaa tai kokonaisvaltaisempaa kuin pelkkää eliittivetoista asioiden politisoitumista siinä mielessä, että niiden esiintymistiheys mediassa ja hallinnon työpöydällä kasvaa. Lisäksi tuo turvallisuutta koskeva politisoituminen, siis turvallisuuspolitisointi, avaa uutta performanssitilaa turvallisuuspolitikoinnille. Turvallisuuspolitisointi voidaan näin muodoin ymmärtää turvallistamisteon tai -siirron vastavetona sekä tähän turvallistamistekoon kohdistuvina operatiivisina turvallisuuspolitikointien sarjoina. Tästä näkökulmasta näkyväksi tulee se vastavuoroinen poliittinen kamppailu, joka alkuperäisessä turvallistamisteoriassa jää tyystin näkymättömäksi. Niin ikään näkyväksi tulee se diskursiivinen tausta, johon turvallistamisteon retoriikka puhetekona nojautuu ja josta se ammentaa uskottavuutensa. Typologia tarjoaa myös sosiologisille tai strukturalistisille turvallistamisteorian luentatavoille aineksia tai mahdollisuuksia niiden politiikka-aspektin aliteoretisoidun tilan kehittämisen suhteen.

Soveltamani metodin – siis Perelmanilaisen retorisen/argumentatiivisen analyysin – osalta voidaan sanoa, että merkityksellisimpänä kontribuutiona aiemmalle tutkimukselle on pidettävä sitä tapaa, jolla käsitteellistin esisopimuksen diskurssiksi. Lähdin liikkeelle siitä Perelmanin lähtökohdasta, jonka mukaan retoriikka on yhtä kuin argumentin muoto ja sisältö. Tarkemmin sanottuna argumentin muoto on sen argumentaatiotekniikka tai -strategia, kun taas sen asiasisältö on kiinteästi kytköksissä argumentin esisopimukseen. Tulkitsin Perelmania tässä niin, että esisopimus eli ”henkien kohtaaminen” on jotain samaa kuin kielellinen rakenne eli diskurssi. Tämä valinta on tietysti

⁹⁰ Toki on huomattava, että tämä analyysi jää pinnalliseksi ilman, että tehdään tiettäväksi ja selvitetään, mikä diskursiivinen rakenne Putinin käyttämän retoriikan taustalla on.

sidoksissa tutkimustehtäväni sekä sen kysymyksenasettelun laajempaan kontekstiin, joten sellaiseen sen soveltaminen ei välttämättä toimi. Nähdäkseni kyse onkin siitä, että perelmanilainen tulkintavälineistö on edellä sanotulla tavalla optimoitu palvelemaan tutkimuskysymykseen vastaamista.

Työni metodologista selkänöjaa, ennen muuta analyysitriangulaatiota, olisi voinut vahventaa aineiston määrällisellä eli kvantitatiivisella tarkastelulla tai jäsentelyllä hieman samaan tapaan kuin Särkkä (2019) Nato-retoriikkaa analysoivassa työssään tekee. Esimerkiksi turvallisuuspolityjen, kuten puolueiden, esittämien Nato-argumenttien määrällistä muutosta ja vaihtelua olisi voinut luokitella hieman pidemmällä aikavälillä ja tarkastella siltä pohjalta diskursiivisten painopisteiden muutoksia aineistossa. Tämä olisi saattanut helpottaa myös sen arviointia, missä määrin Natoon liittymisen kannalta myönteisiä, neutraaleja tai vastustavia ääniä aineistossa esiintyi. Tämä olisi toki vaatinut pidemmän tarkastelutilan ja tutkimusasetelman kokonaisvaltaisen laajentamisen aina aineistosta lähtien.

Pyrin työssäni pitämään kiinni väitteestä, jonka mukaan diskurssi ja retoriikka, siis rakenne ja toimija, on nähtävä keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Onnistuin tässä puoliksi: siinä missä kykenin artikuloimaan rakenteen retoriikkaa tai toimijuutta ehdollistavan vaikutuksen analysoimalla Nato-argumentaation esisopimuksia, toimijuuden rakennetta muokkaavan vaikutuksen analyysi jäi pinnallisemmaksi, lähinnä muutaman käsitteellisen muutoksen lyhyehköön analyysiin (puolueettomuudesta sotilaalliseen liittoutumattomuuteen; puolueettomuuspolitiikasta aktiiviseen vakauspolitiikkaan; puolueettomuudesta Nato-optioon ja turvallisuuden institutionaalisiin 'välimalleihin'). Luultavaa on, että tässä kohtaa aatehistoriasta a la Skinner inspiroituneen käsitehistoriallisen metodin (ks. esim. Kivilahti 2021) soveltaminen olisi tuonut analyysiin lisää syvyyttä: käsitteellistä muutosta kartoittamalla olisin päässyt nyanssipitoisemmin käsiksi niihin käsitysten, tunteiden ja kokemusten muutoksen ohjaamiin käsitteellisiin muutoksiin, jotka puolestaan kuvastavat valta-asetelmien diskursiivisia muutoksia. Toisaalta tämä olisi vaatinut tutkimusasetelman muokkaamista ja laajentamista siten, että ajallinen tarkasteluperspektiivi olisi kasvanut ja sitä myöten aineiston määrä lisääntynyt. Käsitteellistä olisi samalla tullut selvästi historiallisorientoituneempaa. Käsitehistoriallisen metodin käyttö retoriikan ohella olisikin paisuttanut työtäni liiaksi – olkoonkin, että se olisi mahdollisesti lisännyt työn vakuuttavuutta analyysitriangulaation kasvaessa.

Samaan hengenvetoon on kuitenkin todettava, että toisaalta retoriikan käyttö menetelmänä mahdollisti hieman laajemman argumentatiivisen Nato-repertuaarin läpikäynnin kuin mitä käsitehistoriallinen metodi olisi mahdollistanut, sillä jälkimmäistä käytettäessä olisi pitänyt keskittyä joko yhteen tai korkeintaan muutamaaan avainkäsitteeseen, jotta tarkasteluun olisi tullut edes säälistä syvyyttä. Tässä suhteessa retoriikan käyttö mahdollisti menetelmänä kokonaisvaltaisemman Nato-argumentaation tarkastelun ja siten sen sisältämän performatiivisen politiikanteon kokonaisvaltaisemman analyysin sekä typologian empiirisen soveltamisen. Näin ollen retoriikan valinta menetelmänä johti tietyytyyppisen aspektin korostumiseen ja toisen heikentymiseen. Samaten olisi käynyt myös siinä tapauksessa, että olisin valinnut käsitehistoriallisen metodin. Kyse on siis kompromissista, joka on tehtävä, jotta tutkimus voidaan viedä maaliin siten, että se pysyy tehtävänannon rajoissa eli sellaisena, joka ei laajene liiaksi. Tässä suhteessa toimin itsekkin työssäni eräänlaisena teoriapoliitikkona (ks. Palonen 1997, 130), joka tekee politiikkaa valitsemillaan tulkintavälineistöillä.

Typologian hyödyntämisen rajallisuudesta voidaan sanoa, että kuten alaviitteestä 91 käy ilmi, käytetyn retoriikan diskursiiviset taustat on aina selvitettävä, jotta tutkimuksen anti ei jäisi pelkäksi tekstin muodollisen tason retoriseksi analyysiksi ja jotta turvallisuuspolitisoinnit voitaisiin kytkeä uskottavasti historiallis-ajallisiin kehityskulkuihin. Retoriikan diskursiivisten taustojen

selvittäminen vaatii puolestaan tutkimuskohteena olevan toimijan/toimijaryhmän historiallisen, kielellisen ja kulttuurillisen kontekstin – esimerkiksi Putinin tapauksessa Venäjän – syvällistä tunte-
musta.

5.2.2 Interventioni anti yhteiskuntaelämällemme yleisemmin sekä Nato-keskustelun tulevaisuus

Työni empiirisen annin laajempi yhteiskunnallinen käytettävyys tai hyödynnettävyys koskee ennen muuta Nato-keskustelun empiiristä jäsentämistä tavalla, joka selventää empiiristä todellisuutta jäsentäen argumentatiivisia ryhmiä, niiden käyttämiä käsitteitä sekä näiden ryhmien käyttämien argumenttien historiallista perustaa. Nimenomaan tämän historiallisen perustan vahvan vaikutuksen osoittaminen nyky Nato-argumentaation/-retoriikan leimalliseksi piirteeksi on työni ehkä keskeisin empiirinen anti sikäli, että se täydentää aiempaa suhteellisen harvalukuista⁹¹ Nato-retoriikkaa/-argumentaatiota analysoivaa tutkimusta tuomalla tarkasteluun aiempaa reilusti pidemmän ajallisen horisontin politologisesti tulkittuna. Tämä pätee erityisesti Särkän (2019) työhön, jonka tarjoamaan tiedolliseen kontribuutioon suhteutettuna valitsemieni diskursiivisten rakenteiden sekä ajallinen että sisällöllinen syvyys on luonteeltaan täydentävää.

Jäsennys antaa myös eväitä käytetyn Nato-argumentaation premissien arviointiin ja mahdollistaa siten kriittisen suhtautumisen käytettyyn Nato-retoriikkaan. Puhtaasti retorik-argumentatiivisena analyysinä työni jäsentää lisäksi Nato-retoriikkaa/-argumentaatiota eritellen argumenttien rakennetta sekä rakenteen kytköksiä argumenttien esisopimuksiin. Niin ikään jäsennys antaa joitakin rajoitettuja mahdollisuuksia arvioida Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittisen linjan kehittymistä jatkossa, sillä turvallisuuspoliittisen argumentaation historialliset juuret ja polkuriippuvuudet tuskin katoavat tyystin vielä pitkiin aikoihin.

Mitä tästä linjan kehittymisestä tulevaisuudessa voidaan sitten sanoa? Entä mitä käsiteltyjen diskursiivisten rakenteiden mahdollisesta muutoksesta voidaan sanoa? Kaksi kehityskulkua nousee ylitse muiden. Ensiksikin globalistinen diskurssi on voimakkaasti puolustuskannalla johtuen eurooppalaisen voimapolitiikan 'paluusta'. Euroopassa on käynnissä ensimmäinen täysimittainen itsenäiseen valtioon kohdistuva hyökkäyssota sitten toisen maailmansodan, ja Naton sekä Venäjän välisillä raja-alueilla Itä-Euroopassa on käynnissä kylmän sodan jälkeisen ajan mittapuulla arvioituna varsin mittava asevarustelun kierre. Jopa sotilaallisesti liittoutumattomat maat, kuten Suomi ja Ruotsi, pyrkivät paitsi liittymään Natoon, myös muutoinkin vahvistamaan puolustustaan, puhumattakaan Saksasta, jonka historiallinen päätös sekä aseistaa Ukrainaa suoraan että nostaa puolustusbudjettiaan merkittävästi (n. 100 miljardilla eurolla⁹²) kielii jo sinänsä valtavasta muutoksesta turvallisuusympäristössä – etenkin, kun tiedetään Saksan toisen maailmansodan jälkeen harjoittama erittäin varovainen asevientij- ja varustautumispolitiikka. Erityisen kipeää globalismin kannalta on, että pyrkimykset aseistariisuntaan, kriisinhallintaan, konfliktien/kriisien ei-aseelliseen ennaltaehkäisyyn ja sotilaallis-

⁹¹ Kuten Särkkä (2019, 14–17) – suhteellisen tuore työ itsessään – osoittaa, Suomen Nato-politiikkaa käsittelevä tutkimus on varsin niukkaa, puhumattakaan sellaisesta suomalaista Nato-retoriikkaa/-argumentaatiota käsittelevästä tutkimuksesta, joka lähestyy teemaa sosiaalisen konstruktionismin tai konstruktivistisen ulkopoliitiikan tutkimuksen näkökulmasta. Kuvaavaa on, että esitellessään suomalaista Nato-keskustelua käsittelevää aikaisempaa tutkimusta Särkkä (ibid., 154–156) käyttää ainoastaan yhtä lähdettä: Forsbergin (2002) Nato-kirjaa.

⁹² Sheahan & Marsh 2022.

poliittisten jännitteiden vähentämiseen näyttävät valuvan hukkaan⁹³. Kun Euroopassa keskitytään Ukrainan sotaan ja sen seurannaisvaikutuksien käsittelyyn, laajempien eksistentiaalisten uhkien, kuten ilmastonmuutoksen, vastainen työ jää taka-alalle. Myös ihmis- ja perusoikeuksia edistävä työ ottaa takapakkia aina, kun soditaan.

Venäjän suorittama Krimin valtaus ja Itä-Ukrainan sodan ylläpito sekä tämän jälkeinen laajamittainen maalta, mereltä ja ilmasta liikkeelle lähtenyt Ukrainaan kohdistuva laitton hyökkäyssota on siirtänyt momentumia sekä pienvaltiorealismille että ennen kaikkea euroatlantismille. Toinen silmiinpistävä kehityskulku onkin euroatlantismin ennennäkemätön vahvistuminen. Tämä näkyy jo nyt Suomen turvallisuuspoliittisen linjan euroatlanttisen ”pilarin” vahvistamisena eli Yhdysvalloilta haetun turvallisuuspoliittisen selkänöjan vahvistamispyrkimyksinä valtiiovallan taholta⁹⁴. Niin ikään se näkyy kansan keskuudessa nousseessa Nato-kannatuksessa (Koivisto 2022; Kinnunen & Koivisto 2022). Lopullisesti euroatlantismin nousun hegemoniseen institutionaaliseen asemaan on sinetöinyt Suomen päätös hakea Nato-jäsenyyttä. Ylivoimaisesti suurimassa muutoksen tilassa onkin ennen helmikuuta 2022 institutionaalisesti hegemonisessa asemassa ollut neutralistinen diskurssi; sen peruseriaatteilta näyttää pudonneen pohja. Erityisesti tämä koskee Venäjä-suhteiden ylläpitoa sekä kansainvälisen järjestelmän sääntöpohjaisuutta. Näyttää siltä, että näiden kahden varaan ei tulisi jatkossa laskea turvallisuuspääomaa maksimoitaessa. Voidaankin sanoa, että keväällä ja kesällä 2022 suomalaisessa Nato-keskustelussa saavutettu johtopäätös on summattavissa seuraavasti: Venäjän Ukrainaan kohdistuvan hyökkäyksen tulkitaan tarkoittavan sitä, että sen paremmin turvallisuuden verkosto- ja pilarimalli kuin Nato-optiopolitiikkakaan ei tule olemaan kestävä saati riittävä turvallisuuspolitiikan perusratkaisu tulevaisuudessa. Neutralistinen diskurssi vaikuttaa siis tulleen tiensä päähän. Osittain tätä selittää sen temporaalisen ja sisällöllisen syvyyden puute, erityisesti verrattuna muihin vakiintuneempiin diskursseihin.

On pidettävä luultavana sitä, että pienvaltiorealistinen diskurssi säilyttää asemansa jatkossakin siitä huolimatta, että sen eräänlainen diskursiivinen antiteesi, euroatlantismi, on saavuttanut hegemonisen aseman. Onhan niin, että Venäjä on jälleen kerran osoittanut kyvykkyytensä, vaarallisuutensa ja arvaamattomuutensa pienempiensä näkökulmasta. Ja tämä vaarallisuus on projisoitu etenkin niihin Ukrainan kaltaisiin maihin, jotka ovat sanoneet enemmän tai vähemmän ääneen tavoittelevansa kokonaisvaltaista länsi-integraatiota (pitäen sisällään sekä EU- että Nato-jäsenyyden). Jos käy vielä niin, että Ukrainan sota päättyy sellaiseen rauhansopimukseen, jossa Venäjä vetäytyy sotilaineen Ukrainan maaperältä vastineeksi Ukrainan neutraliteetista, voi se vahvistaa pienvaltiorealistista käsitystä siitä, että vaarattomaksi tekeytymällä rauha ja turvallisuus voidaan taata parhaiten. Tilanteessa, jossa Suomi on tehnyt päätöksensä liittyä Natoon, tämä pienvaltiorealistinen retoriikka ja argumentaatio näkynee niissä puheenvuoroissa, joissa esimerkiksi pysyvien Nato-joukkojen tai -tukikohtien perustamista, suurten sotaharjoitusten järjestämistä tai ydinaseiden sijoittamista maaperällemme vastustetaan siksi, että se provosoi Venäjää ja heikentää siten naapuruussuhteiden ylläpidon edellytyksiä.

⁹³ Tässä mielessä kuvaavaa on, että globalistista diskurssia ilmentävä turvallisuuspolicy, Ottawan sopimus, joka kielsi henkilömiinojen käytön, valmistuksen, myynnin, varastoinnin sekä kuljetuksen ja johon Suomi liittyi virallisesti vuonna 2012, turvallisuuspoliittisesti Ukrainan sodan syttyttyä siten, että siitä irrottautumista vaativa kansalaisaloite sai vaadittavat 50 000 ääntä täyteen varsin nopeasti.

⁹⁴ Tämä saattaa antaa viitteitä siitä, mihin suuntaan euroatlanttinen diskurssi kehittyi oloissa, joissa Suomi on hakenut Nato-jäsenyyttä tai joissa Suomi on Naton jäsen. Pidän todennäköisenä, että euroatlantismi tulee tarkoittamaan Nato-oloissa turvallisuuspolicyjensa tasolla Suomen aktiivista osallistumista liittokunnan puolustus suunnitelmiin ja kriisinhallintaoperaatioihin, vastuunottoa Baltian puolustuksesta, suopeaa suhtautumista pysyvien Nato-joukkojen tai tukikohtien perustamiseen, myönteistä suhtautumista Nato-sotaharjoitusten isännöintiin tai ylipäänsä niihin osallistumiseen sekä aktiivista puolustus- ja muun yhteistyön (sisältäen asekaupan) syventämistä suhteessa Yhdysvaltoihin.

Pienvaltiorealistisen diskurssin vahvistumista ei sen sijaan ole pidettävä luultavana. Tähän vaikuttaa paitsi suomettuneisuuden – johon pienvaltiorealistinen sekä siihen tukeutuvat turvallisuuspoliittiset toisinaan yhdistetään, kuten analyysistani kävi ilmi – erittäin negatiivinen konnotaatio, myös se, että Venäjän sisäiset kehityskulut eivät tue johtopäätöstä, joka puoltaisi sen suurvaltastatuksen tai -kyvykkyyksien vahvistumista ja sitä myöten korostaisi syitä ’pelätä’ Venäjää. Oikeastaan päinvastoin: niin sotilaalliset, taloudelliset, demografiset kuin poliittisetkin tekijät puoltavat arviota, jonka mukaan Venäjän suhteellinen painoarvo suurvaltapolitiikassa tulee heikkenemään edelleen. Tätä tukee etenkin se, että pidemmällä aikavälillä Venäjän saamat energia- ja muut luonnonvaratutot pienevät, kun fossiilisen energian käyttö vähenee. Painoarvon heikkenemiseen vaikuttaa myös maailmantalouden painopisteen siirtyminen Kaukoitään Intia-Kiina-Japani akseliston suuntaan. Vähäisimpiä vaikuttajia eivät ole myöskään ne Venäjän talouteen kohdistuvat räsäykset, jotka ovat seurausta paitsi laajamittaisista pakotteista myös täysimittaisen sodan ylläpidosta.

Siitä huolimatta, että globalistinen ”visioiden” ulko- ja turvallisuuspolitiikka on edellä sanotulla tavalla ainakin väliaikaisesti menettänyt palstatilaansa euroatlantismille ja kenties pienvaltiorealistisillekin, syitä sen heikkenemiselle ei ole nähtävissä. Päinvastoin pidemmällä aikavälillä sen asema tulee olemaan vakaa, ellei jopa kasvava. Tätä tukee sekä laajaa turvallisuuskäsitystä että tätä perustelvaa keskinäisriippuvuutta mukailevan tilanneanalyysin osuvuus siinä mielessä, että keskinäisriippuvaisen maailman uudenkaltaiset ja laajuudeltaan ennennäkemättömän vakavat turvallisuusuhat tulevat olemaan ylirajaisia ja niihin on vain ylirajaisia laajan turvallisuuskäsityksen mukaisia ratkaisuja. Omalla karulla tavallaan Ukrainan sotakin tukee globalistista analyysia sikäli, että sodan aiheuttaman Euroopan laajuisen humanitaarisen kriisin ratkaisussa tarvitaan monenkeskistä ei-aseellista yhteistyötä niin, että kriisin juurisyihin – sotaan – pyritään vaikuttamaan ei-aseellisin keinoin. Onkin pidettävä luultavana sitä, että globalistisella puheenparrella eli normativistisella argumentaatiolla tulee olemaan merkittävä rooli siinä debatissa, jossa muotoillaan Suomen tulevaa Nato-identiteettiä ja roolia. Hieman pidemmällä aikavälillä (plus 5 vuotta) normativistien argumentaatio mitä todennäköisimmin vankistaa asemaansa entisestään.

Tämä kaikki tarkoittaa Nato-retoriikan ja -argumentaation tasolla luonnollisesti sitä, että liittoutujien argumentaatio on kokenut poliittisen arvonnousun, kun taas liittoutumattomien, neutraalien ja normativistien argumentaatio on kokenut poliittisen arvonaleneman. Kunkin ’Nato-argumentaatiolajin’ menestys on siten kytköksissä edustamansa diskurssin menestykseen. Tämän pohjalta voidaan sanoa, että lähtien aina helmikuusta 2022 ja päättyen Suomen viralliseen päätökseen hakea Nato-jäsenyyttä liittoutujien Nato-argumentaatio on hallinnut suvereenilla tavalla suomalaista Nato-keskustelua. Se on samalla tarkoittanut Nato-jäsenyyksikysymyksen epäpolitisoitumista. Mutta koska Suomen virallinen päätös hakea Nato-jäsenyyttä merkitsee nimenomaan jäsenyyksikysymystä koskevan Nato-keskustelun vähittäistä laantumista, keskustelun painopiste tulee siirtymään niihin teemoihin, jotka koskettelevat Suomen tulevaa roolia ja identiteettiä osana Natoa. On siis huomattava, että Natoon liittyminen ei sinänsä ratkaise diskurssien olemassaolon kysymystä tai niiden olemassaolon edellytyksiä, sillä diskurssit ovat lähtökohtaisesti Nato-kysymystä laajempia substanssisyvyydeltään; ne ottavat kantaa Nato-jäsenyyden lisäksi moneen muuhunkin ulko-, puolustus- ja turvallisuuspolitiikan teemaan. Tai tarkemmin sanottuna: ne pitävät sisällään yleisluontoisen heuristiikan siitä, mistä Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikassa pitäisi olla laajasti ottaen kysymys. Näin ollen Nato on vain yksi – olkoonkin, että merkittävä sellainen – osa tuota heuristiikkaa, joka kyllä jatkaa eloaan senkin jälkeen, kun Nato-jäsenyyksikysymys on ratkaistu suuntaan tai toiseen tai kolmanteen. Kun tuo kysymys on ratkaistu, kuten keväällä ja kesällä 2022 on tapahtunut, debatin painopistealue siirtynee

seuraavan kaltaisiin kysymyksiin: tuleeko Suomeen sijoittaa Nato-joukkoja tai pysyvä Nato-tuki-kohta? Tuleeko Suomen maaperälle sijoittaa ydinase? Mikä on Suomen tuleva rooli Natossa? Kuinka paljon Suomelle voi säilyttää vastuuta esimerkiksi Baltian puolustuksesta? Kuinka suuria sotaharjoituksia valtioalueellamme voidaan järjestää? Varmaa on, että kullakin diskursiivisella rakenteella on näihin kysymyksiin omat vastauksensa. Näiden kysymysten (turvallisuus)politisoituminen onkin vain ajan kysymys.

TUTKIMUSKIRJALLISUUS:

- Aaltola, M. (2003). *Suomen ulkopolitiikan kielipelejä: Analyysi ulkopolitiikan tutkimuksesta 1970-2003*. Tampere University Press : Taju. Väitöskirja.
- Abrahamsen, R. (2005). Blair's Africa: The Politics of Securitization and Fear. *Alternatives* 30: 50–80.
- Acharya, A. (2006). Securitization in Asia: Functional and Normative Implications. 247–251. Teoksessa Mely Caballero-Anthony, Ralf Emmers ja Amitav Acharya (toim.) *Non-Traditional Security in Asia: Dilemmas in Securitisation*. London: Ashgate.
- Austin, J. L., Urmson, J. O. & Sbisà, M. (1975). *How to do things with words* (2nd ed.). Clarendon.
- Aradau, C. (2004). Security and the Democratic Scene: Desecuritization and Emancipation. *Journal of International Relations and Development* volume 7. 388–413.
- Arendt, H. (2017). *Vita activa: Ihmisenä olemisen ehdot*. Vastapaino.
- Balzacq, T. (2005). The three faces of securitization: Political agency, audience and context. *European Journal of International Relations* 11, (4): 171–201.
- Balzacq, T. (2010). Constructivism and securitization studies. Teoksessa *The Routledge Handbook of Security Studies*. Victor Mauer & Myriam Dunn Cavelty (toim.). London: Routledge. 56–72.
- Balzacq, T. (2011). *Securitization Theory: How Security Problems Emerge and Dissolve*. New York: Routledge.
- Balzacq, T., Léonard, S., & Ruzicka, J. (2015). 'Securitization' revisited: theory and cases. *International Relations*, 30(4), 494–531.
- Buzan, B. (1991). *People, states and fear: An agenda for international security studies in the post-cold war era* (2nd ed.). Harvester Wheatsheaf.
- Buzan, B., Wæver, O. & Wilde, J. d. (1998). *Security: A new framework for analysis*. Rienner.
- Browning, C. S., & McDonald, M. (2011). The future of critical security studies: Ethics and the politics of security. *European Journal of International Relations*, 19(2), 235–255.
- Davidson, D. (1973). On the Very Idea of a Conceptual Scheme. *Proceedings and Addresses of the American Philosophical Association*, 47, 5–20.
- Doty, R. L. (1997). Aporia: A Critical Exploration of the Agent-Structure Problematique in International Relations Theory. *European Journal of International Relations*, 3(3), 365–392.
- Forsberg, T. (2002). *Nato-kirja*. Ajatus.
- Forsberg, T. (2016). Suomen Nato-politiikka konstruktivismin näkökulmasta. 363–378. Teoksessa Blombergs, F. & Maanpuolustuskorkeakoulu. (2016). *Suomen turvallisuuspoliittisen ratkaisun lähtökohtia*. Maanpuolustuskorkeakoulu.
- Foucault, M. (1998). *Seksuaalisuuden historia*. Gaudeamus.
- Foucault, M. (2005). *Tiedon arkeologia*. Vastapaino.
- Foucault, M. (2014). *Tarkkailla ja rangaista* (Nid. laitoksen 1. p.). Otava.
- Fukuyama, F. (1989). The End of History? *The National Interest*, 16, 3–18.

- Hakovirta, H. (1975): Odota-ja-katso: Analyysi Suomen läntisen integraatiopolitiikan perusmallista. Teoksessa Harto Hakovirta & Raimo Väyrynen (toim.): Suomen ulkopoliittika. Helsinki: Gaudeamus, 1975. 407–440.
- Harle, V. & Moisio, S. (2000). *Missä on Suomi?: Kansallisen identiteettipoliittikan historia ja geopolitiikka*. Vastapaino.
- Harle, V., Moisio, S., Aalto, P. & Korhonen, P. (2003). *Muuttuva geopolitiikka*. Gaudeamus.
- Haukkala, H. (2012). *Suomen muuttuvat koordinaatit*. Gummerus.
- Haukkala, H. & Vaahtoranta, T. (2016). Suomen turvallisuuspolitiikan linjat ja koulukunnat. 55–76. Teoksessa Blombergs, F. & Maanpuolustuskorkeakoulu. (2016). Suomen turvallisuuspoliittisen ratkaisun lähtökohtia. Maanpuolustuskorkeakoulu.
- Heikka, H. (2005). Republican Realism: Finnish Strategic Culture in Historical Perspective. *Cooperation and Conflict*, 40(1), 91–119.
- Heinonen, V. U. J. (2011). *Suomalaisen turvallisuuspolitiikan tila: Suomalaisen 2000-luvun alun turvallisuuspoliittisen debatin käsiteanalyttinen tarkastelu*. Jyväskylän yliopisto. Väitöskirja.
- Herz, J. H. (1950). Idealist Internationalism and the Security Dilemma. *World Politics*, 2(2), 157–180.
- Himanen, H. (2017). Läänttä vai itää: Suomi ja geopolitiikan paluu. Docendo.
- Hobbes, T. & Aho, T. (1999). *Leviathan, eli, Kirkollisen ja valtiollisen yhteiskunnan aines, muoto ja valta*. Tampere: Vastapaino.
- Hyrkkänen, M. (2002). Aatehistorian mieli. Tampere: Vastapaino.
- Immonen, J. K. (2016): Kuinka poliittista on politiikka? Kapina Ranskan sosialistisessa puolueessa ja politiikan uudelleenymmärtäminen. Helsinki. Helsingin yliopisto. Poliittikan tutkimuksen maisterintutkielma.
- Jalonen, O. P. (1993). ‘Puolueettomuuden’ impivaarasta turvallisuuspolitiikan vastuunkantajaksi. Teoksessa Huru Jouko (toim.) Uuden ulkopolitiikan haasteet. Kekkonen ajasta Koiviston kautta 2000-luvulle. Rauhan- ja konfliktintutkimuslaitoksen tutkimuksia Nro 53, 1993. Tampere: Rauhan ja konfliktintutkimuslaitos. 49–72.
- Järvenpää, P. (2016). Argumentteja Suomen NATO-jäsenyyden puolesta. 417–448. Teoksessa Blombergs, F. & Maanpuolustuskorkeakoulu. (2016). Suomen turvallisuuspoliittisen ratkaisun lähtökohtia. Maanpuolustuskorkeakoulu.
- Karonen, P. (2014). *Pohjoinen suurvalta*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Kennedy, P. M. (1989). *The rise and fall of the great powers: Economic change and military conflict from 1500 to 2000* (1st Vintage Books ed.). Vintage Books.
- Kivilahti, E. (2021): Vapausota, luokkasota ja kansalaissota vapauttamisen ja puolustautumisen puheenparsina: Sisällissotakäsittelytyksien politologinen luenta. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Poliittikan tutkimuksen kandidaatintutkielma.
- Koselleck, R. (1967). RICHTLINIEN FÜR DAS LEXIKON POLITISCH-SOZIALER BEGRIFFE DER NEUZEIT. *Archiv Für Begriffsgeschichte*, 11, 81–99.
- Koselleck, R. (1997). The Temporalisation of Concepts. s. 16-24. Teoksessa (2015). *Finnish year-book of political thought: 1997*. Jyväskylän yliopisto. Sophi.

- Kniivilä, K. (2015). *Krim on meidän: Imperiumin paluu*. Into.
- Käkönen, J. (1993). Suomen ulkopoliitiikan suuret traditiot ja tulevaisuuden valinnat. Teoksessa Huru Jouko (toim.). Uuden ulkopoliitiikan haasteet. Kekkonen ajasta Koiviston kautta 2000-luvulle. Rauhan- ja konfliktintutkimuslaitoksen tutkimuksia Nro 53, 1993. Tampere: Rauhan ja konfliktintutkimuslaitos. 23–47.
- Machiavelli, N., Nyström, T. & Lahtinen, M. (2021). *Ruhtinas*. Basam Books.
- Moisio, S. (2003). *Geopoliittinen kamppailu Suomen EU-jäsenyydestä*. Turun yliopisto. Väitöskirja.
- Morgenthau, H. J. (1967). *Politics among nations: The struggle for power and peace* (4th ed.). Knopf.
- Müller, J. (2011). *Contesting democracy: Political ideas in twentieth-century Europe*. Yale University Press.
- Nunes, J. (2012). Reclaiming the political: Emancipation and critique in security studies. *Security Dialogue*, 43(4), 345–361.
- Ojakangas, M. (2004). *A philosophy of concrete life: Carl Schmitt and the political thought of late modernity*. Jyväskylän yliopisto: Minerva.
- Palonen, K. & Summa, H. (1996). Pelkkää retoriikkaa: Tutkimuksen ja politiikan retoriikat. Vastapaino.
- Palonen, K. (1988). Tekstistä politiikkaan: Johdatusta tulkintataitoon. Vastapaino.
- Palonen, K. (1993). *Politikointi - politisointi - politiikka: Tulkinta politiikan ajatusmuodon pelikielikaiktiloista*. Jyväskylän yliopisto.
- Palonen, K. (1997). Kootut retoriikat: Esimerkkejä politiikan luennasta. Jyväskylän yliopisto.
- Palonen, K. (2003). Poliittika. 467–518. Teoksessa Saastamoinen, K., Pekonen, K., Kettunen, P., Pulkkinen, T., Liikanen, I., Stenius, H., . . . Hyvärinen, M. (2003). *Käsitteet liikkeessä: Suomen poliittisen kulttuurin käsitehistoria*. Vastapaino.
- Palonen, K. & Lindroos, K. (2007). *Re-thinking politics: Essays from a quarter-century*. Finnish Political Science Association.
- Palonen, K. (2008). Kaksi politiikan käsitettä: Tulkinta historiasta ja nykytilanteesta. 195–220. Teoksessa Korvela, P. & Lindroos, K. (2008). *Avauksia poliittiseen ajatteluun*. Jyväskylän yliopisto.
- Palonen, K. (2012). Parlamentarismi retorisenä politiikkana. Vastapaino.
- Perelman, C. & Olbrechts-Tyteca, L. (1971). *The new rhetoric: A treatise on argumentation* (2nd pr.). University of Notre Dame Press.
- Perelman, C. & Lehto, L. (1996). *Retoriikan valtakunta*. Vastapaino.
- Pesu, M. (2017). Kun pienvaltiorealismin hegemonia murtui: Suomalaiset ulkopoliittiset koulukunnat kylmän sodan jälkeisen ajan alussa. *Politiikka : Valtiotieteellisen yhdistyksen julkaisu*, 59(4), 280–297.
- Pursiainen, C., Forsberg, T. & Prunsvelt, H. (2015). *Ulkopoliittikkaa norsunluutornista* (1. p.). Tampere: Chan Puma House.
- Remy, J., Jokela, S. & Linkola, H. (2015). *Ukrainan historia*. Gaudeamus.

- Sakwa, R. & Henttonen, T. (2016). *Taistelu Ukrainasta: Kuinka idän ja lännen intressit törmäsivät*. Vastapaino.
- Schmitt, Schwab, G., Strauss, L., & Strong, T. B. (1996). *The concept of the political*. University of Chicago Press.
- Seppo, A. & Forsberg, T. (2013). Finland. Teoksessa Biehl, Heiko & Giegerich, Bastian & Jonas, Alexandra (toim.) *Strategic Cultures in Europe: Security and Defense Policies Across the Continent*. Wiesbaden: Springer VS. 113–123.
- Sextus Empiricus, k., Grahn-Wilder, M., Tuominen, M., Cicero, M. T., Yrjönsuuri, M., Sanches, F., . . . Niiniluoto, I. (2016). *Skeptisismi: Epäilyn ja etsimisen filosofia*. Gaudeamus.
- Sirén, T. (2016). Suomen Nato-jäsenyys liberalismiin näkökulmasta tarkasteltuna. 336–362. Teoksessa Blomberg, F. & Maanpuolustuskorkeakoulu. (2016). *Suomen turvallisuuspoliittisen ratkaisun lähtökohtia*. Maanpuolustuskorkeakoulu.
- Skinner, Q. (2002). *Visions of politics: Vol. 1, Regarding method*. Cambridge University Press.
- Spykman, N. J. (1938). Geography and Foreign Policy, II. *The American Political Science Review*, 32(2), 213–236.
- Stritzel, H. (2007). Towards a Theory of Securitization: Copenhagen and Beyond. *European Journal of International Relations*, 13(3), 357–383.
- Stritzel, H. (2012). Securitization, power, intertextuality: Discourse theory and the translations of organized crime. *Security Dialogue*, 43(6), 549–567.
- Särkkä, I. (2019). *Nato-retoriikka Suomen turvallisuuspoliittisessa keskustelussa*. Helsingin yliopisto. Väitöskirja.
- Tiilikainen, T. (1998). *Europe and Finland: Defining the political identity of Finland in Western Europe*. Ashgate. Väitöskirja.
- Toal, G. (Irish: Tuathail, Ó.) (1996). *Critical geopolitics: The politics of writing global space*. Routledge.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2009). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (6. uud. laitos.). Tammi.
- Vahtoranta, T. & Forsberg, T. (1998). Finland's Three Security Strategies. Teoksessa Jopp, M. & Arnsward. (1998). *The European Union and the Baltic States: Visions, interests and strategies for the Baltic Sea Region*. Ulkopoliittinen instituutti: Institut für Europäische Politik.
- Visuri, P. (2003). *Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan linjaukset* (2. täyd. p.). Otava.
- Waltz, K. N. (1979). *Theory of international politics*. McGraw-Hill.
- Wæver, O. (1995) Securitization and Desecuritization. Teoksessa Ronnie D. Lipschutz (toim.) *On Security*. New York: Columbia University Press. 46–86.
- Wæver, O. (2000). The EU as a Security Actor: Reflections from a Pessimistic Constructivist on Post Sovereign Security Orders. Teoksessa Morton Kelstrup and Michael C. Williams (toim.). *International Relations Theory and the Politics of European Integration: Power, Security and Community*. London and New York: Routledge. 250–294.
- Wiesner, C., Haapala, T. & Palonen, K. (2017). *Debates, rhetoric and political action: Practices of textual interpretation and analysis*. Palgrave Macmillan.

Williams, M. C. (2003). Words, Images, Enemies: Securitization and International Politics. *International Studies Quarterly*, 47(4), 511–531.

ALKUPERÄIS- ELI TUTKIMUSAINEISTO:

Adlercreutz, A. (2021). Paras ajankohta Natoon liittymiseen on takana mutta toiseksi paras ajankohta on nyt. Blogi. Saatavilla: <https://andersadlercreutz.fi/blog/blog/paras-ajankohta-natoon-liittymiseen-on-takana-mutta-toiseksi-paras-ajankohta-on-nyt/> (luettu 8.2.2022).

Andersson, L. (2022). Puheenjohtajalta: Nato-jäsenyys olisi valtavan suuri muutos Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan, ja väärään suuntaan. Saatavilla: <https://vasemmisto.fi/puheenjohtajalta-nato-jasenyyys-olisi-valtavan-suuri-muutos-suomen-ulko-ja-turvallisuuspolitiikkaan-ja-vaaraan-suuntaan/>

Arhinmäki, P. (2014). Isäntämaasopimus eduskunnan käsiteltäväksi. Blogi. Saatavilla: <https://www.paavoarhinmaki.fi/blogi/2014/isantamaasopimus-eduskunnan-kasiteltavaksi/>

Arhinmäki, P. (2021). Laajaa turvallisuutta aseiden sijaan. Blogi. Saatavilla: <https://www.paavoarhinmaki.fi/blogi/2021/laajaa-turvallisuutta-aseiden-sijaan/>

Arhinmäki, P. (2022). Nato ei sen ajankohtaisempi kuin kaksi viikkoa sitten. Blogi. Saatavilla: <https://www.paavoarhinmaki.fi/blogi/2022/nato-ei-sen-ajankohtaisempi-kuin-kaksi-viikkoa-sitten/>

Bergquist, M. & Nyberg, R. (2014). Suomen ja Ruotsin on syytä pysyä nyt Naton ulkopuolella. Saatavilla: <https://anselm.fi/suomen-ja-ruotsin-on-syyta-pysya-nyt-naton-ulkopuolella/>

Euroopan unioni (2016). Euroopan unionista tehty sopimus (konsolidoitu toisinto). Euroopan unionin virallinen lehti. Saatavilla: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:12016M/TXT&from=LT> (luettu 27.2.2022).

Erästö, T. (2014). Sopisivatko Naton ydinaseet Suomelle? Saatavilla: <https://ulkopoliitikka.fi/lehti/4-2014/sopisivatko-naton-ydinaseet-suomelle/>

Haatainen, T. (2017). Suomen paikka maailmassa. Pamfletti. Saatavilla: <https://www.dropbox.com/s/zeqnetv2kkojeb1/Suomen-paikka-maailmassa-WEB.pdf?dl=0>

Haavisto, P. (2019). Ulkoministeri Pekka Haaviston puhe Paasikivi-seurassa Helsingissä 27. marraskuuta 2019. Saatavilla: https://um.fi/ajankohtaista/-/asset_publisher/gc654PySnjTX/content/ulkoministeri-haaviston-puhe-paasikivi-seurassa

Harjanne, A. (2019). Suomi ei puolusta vain Suomea – ja vaikka puolustaisikin, onnistuu se paremmin osana porukkaa. Blogi. Saatavilla: <https://attharjanne.fi/2019/04/07/suomi-puolusta-suomea-puolustaisikin-onnistuu-paremmin-osana-porukkaa/> (luettu 2.3.2022).

Harjanne, A. (2021). Suomen ja Ruotsin Nato-jäsenyys selkeyttäisi Euroopan turvallisuusjärjestelyitä ja edistäisi maanosan vakautta ja turvallisuutta. Blogi. Saatavilla: <https://attharjanne.fi/2021/04/19/suomen-ruotsin-nato-jasenyyys-selkeyttaisi-euroopan-turvallisuusjarjestelyita-edistaisi-maanosan-vakautta-vapautta/>

Harjumaa, M. (2022). Saarikko ja Orpo: Vastapakotteet on hinta, joka meidän on maksettava. Saatavilla: <https://yle.fi/uutiset/3-12333383>

Hautanen, S. (2022). Eduskuntaryhmien puheenjohtajat täysin eri mieltä Natosta: Keskustalta ehdoton ei, KD:n Päivi Räsänen kannattaa jäsenyyden vakavaa harkintaa. Iltasanomat. Saatavilla: <https://www.is.fi/politiikka/art-2000008517827.html>

Heiskanen, H. (2021). Venäjän ulkoministeriö julkisti useille Etyj-maille lähetetyn kirjeen – lue tästä Sergei Lavrovin viesti kokonaisuudessaan. Saatavilla: <https://yle.fi/uutiset/3-12297823>

- Henriksson, A-M. (2019). Ylen turvallisuuskysely, tammikuu 2019. Saatavilla: <http://data.yle.fi/dokumentit/Uutiset/Puoluejohtajien%20vastaukset%20-%20turvallisuuskysely2019.pdf>
- Huhtanen, J. (2022). Nato-jäsenyyden vastustus putosi ennätyksellisen alas. (Kantar TNS & HS (2014–2022)). Saatavilla: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000008515424.html> (luettu 24.1.2022).
- Huusko, J. (2015). Myönteinen Nato-kanta pysyy. Saatavilla: <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000002820731.html>
- Iloniemi, J. (2014). Kultaranta-keskustelut 2014. Puheenvuoron kohta: 01.01.10-01.05.06. Saatavilla: <https://areena.yle.fi/1-2770616#autoplay=true> (katseltu 8.3.2022).
- Jägerhorn, J. & Swanljung, M. (2022). President Niinistö till Svenska Yle: Det behövs ingen folkomröstning eller officiell opinionsmätning om Nato. Saatavilla: <https://svenska.yle.fi/a/7-10014841>
- Kansallinen Kokoomus (2018). Kannanotto: Vakautta vahvemmillä kumppanuuksilla 2.0. Kokoomuksen puoluekokouksen ulko- ja turvallisuuspoliittinen kannanotto 2018. Saatavilla: <https://www.kokoomus.fi/kannanotto-vakautta-vahvemmillä-kumppanuuksilla-2-0/> (luettu 3.3.2022).
- Kiljunen, K. (2022). Malttia ja dialogia turvallisuuspolitiikkaan. Blogi. Saatavilla: <https://puheenvuoro.uusisuomi.fi/kiljunen/malttia-ja-dialogia-turvallisuuspolitiikkaan/>
- Kinnunen, P. & Koivisto, M. (2022). Ylen kysely: Nato-jäsenyyden kannatus vahvistuu – 62 prosenttia haluaa nyt Natoon. Saatavilla: <https://yle.fi/uutiset/3-12354756>
- Koivisto, M. (2022). Ylen kysely: Enemmistö suomalaisista kannattaa Suomen Nato-jäsenyyttä. Saatavilla: <https://yle.fi/uutiset/3-12336530>
- Kokoomuksen eduskuntavaaliohjelma (2019). Luotamme Suomeen. Saatavilla: <https://www.kokoomus.fi/eduskuntavaaliohjelma-2019/> (luettu 3.3.2022).
- Kyytsönen, J. (2017). Nato-myönteinen Nils Torvalds: Venäjä on täysin arvaamaton – katso video. Saatavilla: <https://www.maaseuduntulevaisuus.fi/politiikka/artikkeli-1.215789>
- Lau J. & Thumann, M. (2022). Sauli Niinistö: "Wer gehört werden will, muss Macht haben". Saatavilla: <https://www.zeit.de/2022/04/sauli-niinistoe-finnland-europaeische-union/komplettansicht>
- Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta (2021). Suomalaisten mielipiteitä ulko- ja turvallisuuspolitiikasta, maanpuolustuksesta ja turvallisuudesta. Puolustusministeriö, Helsinki 2021. Saatavilla: https://www.defmin.fi/files/5273/Suomalaisten_mielipiteita_ulko-ja_turvallisuuspolitiikasta_maanpuolustuksesta_ja_turvallisuudesta_2021.pdf (luettu 15.1.2022).
- Martikainen, T. & Hiltunen, A. K. (2015). Suomen vaikea päätös. Ulkopoliittika. (Jukka Tarkan haastattelu). Saatavilla: http://arkisto.ulkopoliittika.fi/artikkeli/1433/suomen_vaikea_p_t_s/ (luettu 6.3.2022).
- Martikainen, T., Pynnöniemi, K., Saari, S. & Ulkopoliittisen instituutin työryhmä (2016): Venäjän muuttuva rooli Suomen lähialueilla. FIIA-raportti. Valtioneuvoston kanslia. Valtioneuvoston selvitys ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 34/2016. Saatavilla: https://www.fii.fi/wp-content/uploads/2017/01/loppuraportti_venajan_muuttuva_rooli.pdf
- Metelinen, S. (2020). Suomalaisten luottamus Venäjään horjuu, mutta Nato-kannatukseen se ei vaikuta. EVA (2014–2020). Saatavilla: <https://www.eva.fi/blog/2020/11/28/suomalaisten-luottamus-venajaan-horjuu-mutta-nato-kannatukseen-se-ei-vaikuta/> (luettu 26.1.2022).

- Nato (2010). Strategic Concept for the Defence and Security of the Members of the North Atlantic Treaty Organization. Saatavilla: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_publications/20120214_strategic-concept-2010-eng.pdf (luettu 4.2.2022).
- Nato (2016). NATO Enlargement & Open Door. Fact sheet. Saatavilla: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2016_07/20160627_1607-factsheet-enlargement-eng.pdf
- Nato (2019). The North Atlantic Treaty (Founding treaty). Saatavilla: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_17120.htm (luettu 24.2.2022).
- Nieminen, M. (2015). Stubb ajaa Suomea Natoon jo ensi vaalikaudella. Saatavilla: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000002799021.html>
- Niinistö, S. (2014a). Tasavallan presidentti Sauli Niinistön puhe suurlähettiläspäivillä 26.8.2014. Saatavilla: <https://www.eilen.fi/fi/3217/?language=fi>
- Niinistö, S. (2014b). Tasavallan presidentti Sauli Niinistön puhe 211. valtakunnallisen maanpuolustuskurssin avajaisissa 10.11.2014. Saatavilla: <https://www.presidentti.fi/puheet/tasavallan-presidentti-sauli-niiniston-puhe-211-valtakunnallisen-maanpuolustuskurssin-avajaisissa-10-11-2014/>
- Niinistö, S. (2015a). Tasavallan presidentti Sauli Niinistön uudenvuodenpuhe 1.1.2015. Saatavilla: <https://www.eilen.fi/fi/3288/?language=fi>
- Niinistö, S. (2015b). Tasavallan presidentti Sauli Niinistön puhe suurlähettiläspäivillä Eduskunnan Pikkuparlamentissa 25.8.2015. Saatavilla: <https://www.presidentti.fi/puheet/tasavallan-presidentti-sauli-niiniston-puhe-suurlahettilaspaivilla-eduskunnan-pikkuparlamentissa-25-8-2015/>
- Niinistö, S. (2016a). Tasavallan presidentti Sauli Niinistön uudenvuodenpuhe 1.1.2016. Saatavilla: <https://www.eilen.fi/fi/3418/?language=fi>
- Niinistö, S. (2016b). Tasavallan presidentti Sauli Niinistön puhe 219. maanpuolustuskurssin avajaisissa 7.11.2016. Saatavilla: <https://www.eilen.fi/fi/3564/?language=fi>
- Niinistö, S. (2017). Tasavallan presidentti Sauli Niinistön puhe valtiopäivien avajaisissa 2.2.2017. Saatavilla: <https://www.presidentti.fi/puheet/tasavallan-presidentti-sauli-niiniston-puhe-valtiopäivien-avajaisissa-2-2-2017/>
- Niinistö, S. (2021a). Presidentti Niinistö tapasi Pohjois-Atlantin neuvoston: ”Väliltämme löytyy yhteistä ymmärrystä, miten voimme taata sen tärkeimmän asian – rauhan”. Saatavilla: <https://www.presidentti.fi/uutinen/presidentti-niinisto-tapasi-pohjois-atlantian-neuvoston-jasenia-valiltamme-loytyy-yhteista-ymmarrysta-miten-voimme-taata-sen-tarkeimman-asian-rauhan/>
- Niinistö, S. (2021b). Tasavallan presidentti Sauli Niinistön puhe Körber-säätiön tilaisuudessa ”International Dialogue Revisited: The Spirit of Helsinki in an Age of Great-Power Competition” Berliinissä 22.11.2021. Saatavilla: <https://www.presidentti.fi/puheet/puhe-korber-saation-tilaisuudessa/>
- Niinistö, S. (2022). Tasavallan presidentti Sauli Niinistön uudenvuodenpuhe 1.1.2022. Saatavilla: <https://www.presidentti.fi/puheet/tasavallan-presidentti-sauli-niiniston-uudenvuodenpuhe-1-1-2022/>
- Niinistö, V. (2022). Suomen kannattaa syventää Euroopan unionin puolustusyhteistyötä – Nato-jäsenyydelle keltaista valoa. Blogi. Saatavilla: <https://www.villeniinisto.fi/fi/blog/suomen-kannattaa-syventaa-euroopan-unionin-puolustusyhteistyota-nato-jasenyydelle-keltaista-valoa>
- Orpo, P. (2021). Petteri Orpo: ”Natosta kannattaa ja pitää puhua”. Saatavilla: <https://www.kokoomus.fi/petteri-orpo-natosta-kannattaa-ja-pitaa-puhua/> (luettu 24.2.2022).

Paasikivi, J. K., Blomstedt, Y. & Klinge, M. (1985). *J. K. Paasikiven päiväkirjat 1944–1956: Ensimmäinen osa, 28.6.1944 - 24.4.1949*. WSOY. Saatavilla: <https://jkpaasikivi.fi/book/paasikiven-paivakirjat-1-1944-1956/> (luettu 20.2.2022).

Perussuomalaiset (2015). Perussuomalaisten turvallisuuspoliittinen ohjelma 2015. Saatavilla: https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalis-tat/PS/1321?start_year=2014&end_year=2021&type3=erityisohjelma&party1=PARLIMEN-TARY&language1=FI&language2=SV&stext=ulko-+ja+turvallisuuspolitiikka&sortable-table_length=100

Putin, V. (2014). Address by President of the Russian Federation. Saatavilla: <http://en.kremlin.ru/events/president/news/20603>

Putin, V. (2022). ”Lopulta kyse on elämästä ja kuolemasta” – HS julkaisee Vladimir Putinin sodan-julistus-puheen sanasta sanaan. Saatavilla: <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000008640606.html>

Pylvänäinen, L. (2022). MTV Uutisten kysely: Nato-jäsenyyden kannatus on noussut 30 prosenttiin, vastustus laskenut selvästi – ”Turvallisempaa olisi lännen kanssa”. (Taloustutkimus & MTV-uutiset). Saatavilla: <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/mtv-uutisten-kysely-nato-jasenyyden-kannatus-on-noussut-30-prosenttiin-vastustus-laskenut-selvasti-turvallisempaa-olisi-lannen-kanssa/8340650#gs.u6787o> (luettu 24.1.2022).

Reserviläisliitto (2015). Nato-jäsenyys 2015. Saatavilla: <https://www.epressi.com/media/userfiles/9426/1428750441/suhtautuminen-nato-ja-cc-88senyyteen-suomessa.pdf> (luettu 31.1.2022).

RKP (2016). Ulkopoliittisen tutkimuksen kritisointi tuntuu uudelleensuomettamiselta. Saatavilla: <https://sfp.fi/fi/artikkelit/ulkopoliittisen-tutkimuksen-kritisointi-tuntuu-uudelleensuomettamiselta/>

RKP (2018a). Torvalds: Euroopan turvallisuusratkaisu tavataan N-A-T-O. Saatavilla: <https://sfp.fi/fi/artikkelit/torvalds-euroopan-turvallisuusratkaisu-tavataan-n-a-t-o/>

RKP (2018b). Torvalds: Ruotsi on kallistumassa Naton puolelle, mitä mieltä olemme me? Saatavilla: <https://sfp.fi/fi/artikkelit/torvalds-ruotsi-on-kallistumassa-naton-puolelle-mita-mielta-olemme-me/>

RKP (2018c). Torvalds: Nato-jäsenyys ei tarkoita aseiden kalistelua. Saatavilla: <https://sfp.fi/fi/artikkelit/torvalds-nato-jasenyys-ei-tarkoita-aseiden-kalistelua/>

Saarikko, A. (2022). Suomi luo vakautta ja keskinäistä luottamusta. Blogi. Saatavilla: <https://annikasaarikko.fi/suomi-luo-vakautta-ja-keskinaista-luottamusta/>

Salonius-Pasternak, C. (2014). Kriisinhallinnan aikakausi Natossa päättyy: Muutokset horjuttavat Suomen aita. FIIA Comment. Ulkopoliittinen instituutti. Saatavilla: https://www.fii.fi/wp-content/uploads/2017/01/comment9_2014suom.pdf (luettu 5.3.2022).

SDP (2017). Tuula Haatainen peräänkuuluttaa laajaa kansalaiskeskustelua: Ulkopoliitiikka ei saa olla pelkkää munkkilatinaa tai keskustelua sotaharjoituksista. Saatavilla: <https://sdp.fi/fi/blog/tuula-haatainen-peraan-kuuluttaa-laajaa-kansalaiskeskustelua-ulkopoliitiikka-ei-saa-olla-pelkkaa-munkki-latinaa-tai-keskustelua-sotaharjoituksista/>

Sheahan, M. & Marsh, S. (2022). Germany to increase defence spending in response to 'Putin's war' – Scholz. Reuters. Saatavilla: <https://www.reuters.com/business/aerospace-defense/germany-hike-defense-spending-scholz-says-further-policy-shift-2022-02-27/>

Sipilä, J. (2019). Ylen turvallisuuskysely, tammikuu 2019. Saatavilla: <http://data.yle.fi/dokumentit/Uutiset/Puoluejohtajien%20vastaukset%20-%20turvallisuuskysely2019.pdf>

Stubb, A. (2015). Pääministeri Alexander Stubbin puhe Paasikivi-seurassa 24.3.2015. Saatavilla: <https://www.eilen.fi/fi/3325/?language=fi>

Summanen, K. (2016). Sirkka-Liisa Anttila Akaan Seudussa: Ulkopoliittinen instituutti on Naton haarakonttori. Verkkouutiset. Saatavilla: <https://www.verkkouutiset.fi/sirkka-liisa-anttila-akaan-seudussa-ulkopoliittinen-instituutti-on-naton-haarakonttori-54927/#5052dc14>

Suomen Keskusta (2014). Rauhaa, oikeudenmukaisuutta ja vakautta -erityisohjelma: Keskustan ulko- ja turvallisuuspoliittisia linjauksia. Saatavilla: <https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KESK/1199>

Suomen Keskusta (2019). Suomen arvoisia tekoja -vaaliohjelma. Saatavilla: <https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KESK/1353>

Suomen Keskusta (2021). Suomi luo vakautta ja keskinäistä luottamusta Keskustan ulko- ja turvallisuuspoliittinen linjaus. Saatavilla: <https://keskusta.fi/wp-content/uploads/2022/01/Suomi-luo-vakautta-ja-keskinaista-luottamusta-2021.pdf>

Suomen rauhanpuolustajat ry. Teemojamme: Nato ja turvallisuuspolitiikka. Saatavilla: <https://rauhanpuolustajat.org/teemojamme/nato-ja-turvallisuuspolitiikka/>

Tanner, M. (2020). Suomen huippusalaisen tiedustelukeskuksen ex-pomo kertoo, mitä Venäjä oikeasti ajattelee meistä. Iltalehti. (M. J. Karin kommentit). Saatavilla: <https://www.iltalehti.fi/kotimaa/a/cfffc3d0-a751-43fa-990c-1cb2c95ccfa4> (luettu 6.3.2022).

Tarkka, J. (2015). *Venäjän vieressä: Suomen turvallisuusilmasto 1990–2012* (1. p.). Otava.

Tarkka, J., ym. (2018). Suomen ja Ruotsin Nato-jäsenyys vahvistaa Pohjois-Euroopan turvallisuutta – tärkeä puheenvuoro julki molemmissa maissa. Puheenvuoro. Saatavilla: <https://www.kaleva.fi/suomen-ja-ruotsin-nato-jasenyys-vahvistaa-pohjois/1801945> (luettu 29.1.2022).

Tass (2022). Putin tells Macron Ukraine settlement is possible only with respect for Russia interests. Saatavilla: https://tass.com/politics/1413435?utm_source=google.com&utm_medium=organic&utm_campaign=google.com&utm_referrer=google.com

Tikkala, H. (2017). Ylen vaalikone julkaistu: Niinistö panttaa yhä Nato-kantaansa – ”Jäsenyys on täysin riippuvainen olosuhteista”. Saatavilla: <https://yle.fi/uutiset/3-9974595>

Torvalds, N. (2017). Vakavan keskustelun alku! Facebook-teksti. Saatavilla: https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=1639324652808693&id=343089085765596

Tuomioja, E. (2014). Ulkoministeri Erkki Tuomiojan puhe Helsingin Reserviupseeriin Maanpuolustustahto Suomessa -syysseminaarissa Katajanokan Kasinolla Helsingissä 23.20.2014. Saatavilla: <https://www.eilen.fi/fi/3273/?language=fi>

Tuomioja, E. (2016a). Nato-selvitys on saatu. Blogi. Saatavilla: <https://tuomioja.org/blogi/2016/04/nato-selvitys-saatu/>

Tuomioja, E. (2016b). UPI:n Venäjä-raportti – tutkimus, selvitys vai mielipide? Blogi. Saatavilla: <https://tuomioja.org/blogi/2016/09/upin-venaja-raportti-tutkimus-selvitys-mielipide/>

Tuomioja, E. (2016c). Turvallisuuspolitiikan selontekoja odottaessamme. Blogi. Saatavilla: <https://tuomioja.org/blogi/2016/04/turvallisuuspolitiikan-selontekoja-odottaessamme/>

Tuomioja, E. (2016d). Rautaa rajalle on useammin johtanut sotiin kuin estänyt niitä. Blogi. Saatavilla: <https://tuomioja.org/blogi/2016/06/rautaa-rajalle-useammin-johtanut-sotiin-estanyt-niita/>

Tuomioja, E. (2016e). Suomi ja kansainvälinen sotilaallinen harjoitusyhteistyö. Blogi. Saatavilla: <https://tuomioja.org/blogi/2016/02/suomi-ja-kansainvalinen-sotilaallinen-harjoitusyhteistyo/>

Tuomioja, E. (2016d). Vihapuhe ja sotaretoriikka. Blogi. Saatavilla: <https://tuomioja.org/blogi/2016/07/vihapuhe-ja-sotaretoriikka/>

Tuomioja, E. (2022). SUOMI JA NATO – Miksi Suomella pitää olla mahdollisuus hakea Naton jäseneksi ja miksi sitä mahdollisuutta ei nyt kannata käyttää. Työväen Sivistysliitto. Painotalo Painola.

Ulkoasiainministeriö (2016). Arvio Suomen mahdollisen Nato-jäsenyyden vaikutuksista. Saatavilla: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79159/IP1601374_UM_Nato-arvioFI_13371.pdf (luettu 22.2.2022).

Ulkoministeriö. Kriisinhallinta. Turvallisuuspolitiikan ja kriisinhallinnan yksikkö. Saatavilla: <https://um.fi/kriisinhallinta> (luettu 3.3.2022).

Valtiopäivät (2014). Täysistunnon pöytäkirja 12.3.2014. Saatavilla: <https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/sivut/trip.aspx?triptype=ValtiopaivaAsiakirjat&docid=PTK+23/2014+ke+p+1#PVUORO13>

Valtiopäivät (2015a): Täysistunnon pöytäkirja 14.1.2015. Saatavilla: <https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/sivut/trip.aspx?triptype=ValtiopaivaAsiakirjat&docid=PTK+136/2014+ke+p+1>

Valtiopäivät (2015b). Täysistunnon pöytäkirja 20.10.2015. Saatavilla: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/PoytakirjaAsiakohta/Sivut/PTK_53+2015+2.aspx

Valtiopäivät (2016a): Täysistunnon pöytäkirja 21.6.2016. Saatavilla: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/PoytakirjaAsiakohta/Sivut/PTK_73+2016+3.aspx

Valtiopäivät (2016b). Kirjallinen kysymys KK 433/2016 vp. Markus Mustajärvi vas. Saatavilla: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Kysymys/Sivut/KK_433%2B2016.aspx

Valtiopäivät (2016c). Täysistunnon pöytäkirja 21.12.2016. Saatavilla: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/PoytakirjaAsiakohta/Sivut/PTK_139+2016+5.aspx

Valtiopäivät (2017). Täysistunnon pöytäkirja 31.5.2017. Saatavilla: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/PoytakirjaAsiakohta/Documents/PTK_61+2017+6.pdf

Valtiopäivät (2019). Täysistunnon pöytäkirja 3.12.2019. Saatavilla: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/PoytakirjaAsiakohta/Sivut/PTK_74+2019+8.aspx#14.19Yrttiah

Valtiopäivät (2021): Täysistunnon pöytäkirja 9.6.2021. Saatavilla: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/PoytakirjaAsiakohta/Sivut/PTK_73+2021+5.aspx

Valtioneuvosto (2015). Ratkaisujen Suomi: Pääministeri Juha Sipilän hallituksen strateginen ohjelma 29.5.2015. Helsinki. Hallituksen julkaisusarja 10/2015. Saatavilla: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163399/VNK_2015_10.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Valtioneuvosto (2019). Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. Pääministeri Antti Rinteen hallitusohjelma. Valtioneuvoston julkaisuja 2019:23. Helsinki. Saatavilla: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161662/Osallistava_ja_osaava_Suomi_2019_WEB.pdf?sequence=1&isAllowed=y (luettu 19.1.2022).

- Valtioneuvosto (2019). Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelma. Valtioneuvoston julkaisuja 2019:31. Helsinki. Saatavilla: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161931/VN_2019_31.pdf?sequence=1&isAllowed=y (luettu 19.1.2022).
- Valtioneuvosto (2020). Valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko. Valtioneuvoston julkaisuja 2020:30. Helsinki. Saatavilla: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162513/VN_2020_30.pdf?sequence=1&isAllowed=y (luettu 22.1.2022).
- Valtioneuvoston kanslia (2016). Valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 7/2016. Saatavilla: https://vnk.fi/documents/10616/1986338/VNKJ072016_fi.pdf/9a3a074a-d97f-43c4-a1d8-e3ddb8d1da/VNKJ072016_fi.pdf?version=1.0&t=146615700000
- Vasemmistoliitto (2017). Suomen turvallisuus rakennetaan yhdessä. Vasemmistoliiton ulko- ja turvallisuuspoliittinen ohjelma. Saatavilla: <https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/VAS/1153>
- Vasemmistoliitto (2018). Suomen irtauduttava Naton yhteisen puolustuksen harjoituksista. Saatavilla: <https://vasemmisto.fi/suomen-irtauduttava-naton-yhteisen-puolustuksen-harjoituksista/>
- Venäjän ulkoasiainministeriö (2021). Treaty between The United States of America and the Russian Federation on security guarantees. Saatavilla: https://mid.ru/ru/foreign_policy/rso/nato/1790818/?lang=en (luettu 22.1.2022).
- Vihreät (2016). Tehokasta turvallisuuspolitiikkaa – Vihreiden ulko- ja turvallisuuspoliittinen linjapaperi. Saatavilla: <https://www.vihreat.fi/ohjelmat/tehokasta-turvallisuuspolitiikkaa-vihreiden-ulko-ja-turvallisuuspoliittinen-linjapaperi/>
- Väyrynen, P. (2015). "Erillistä" Nato-selvitystä ei ole mahdollista tehdä. Blogi. Saatavilla: <https://puheenvuoro.uusisuomi.fi/paavovayrynen/188213-erillista-nato-selvitysta-ei-ole-mahdolistatehda/>
- Väyrynen, P. (2021a). Venäjän pelko ei ole aina viisauden alku. Blogi. Saatavilla: <https://www.paavovayrynen.fi/2021/04/14/venajan-pelko-ei-ole-aina-viisauden-alku/>
- Väyrynen, P. (2021b). Ei kuolemanpelosta pidä itsemurhaa tehdä. Blogi. Saatavilla: <https://puheenvuoro.uusisuomi.fi/paavovayrynen/ei-kuolemanpelosta-pida-itsemurhaa-tehda/>